

10—14 maj

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 13 maj em.

Svar på interpellationer av:

Herr Fagerholm ang. effekten på sysselsättningen inom vissa industrier av förordningen med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt	8
Herr Gustafsson i Stockholm ang. den av 1950 års riksdag begärda utredningen om ett effektivare taxeringsförfarande, m. m.	12
Herr Dahlgren ang. befrielse för varvsarbetare och likställda från skatteplikt för ersättningar för onormal förbrukning	16
Herr Nihlfors ang. utredning av frågan om beskattning av musik genom varuskatt på grammofonskivor	18
Herr Hellbacken ang. åtgärder mot obefogad varufördyring	19
Herr Wiklund i Stockholm ang. de sociala missförhållandena bland zigenarna	21
Herr Gustafson i Göteborg ang. semesterlagens bestämmelser om möjlighet för arbetsgivaren att förlägga semestern till tid, då arbetstagaren är sjuk, m. m.	23
Herr Swedberg ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning	27
Fru Sjöstrand ang. vård och fostran av blinda barn under sju år	34
Herr Svensson i Ljungkile ang. den av 1951 års kyrkomöte begärda överarbetningen av gällande kollektkungörelse	36

Onsdagen den 14 maj fm.

Meddelande ang. riksdagsarbetets ordnande	40
Arvsrätt till tronen för kvinnliga medlemmar av konungahuset	40
Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond ..	41

	Sid.
Granskning av statsrådsprotokollen	53
Anslag under landsstaten:	
Länsstyrelserna: Avlöningar	83
Främjande av bränsleförsörjningen	89
Domkapitlens och stiftsnämndernas avlöningsanslag	91
Fastighetsförvärv vid Uppsala högar	92
Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.	107

Onsdagen den 14 maj em.

Dispens från erläggande av investeringsavgift	124
Ändring i förordningen ang. bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	130
Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.	131
Ändring i elskatteförordningen	152
Främjande av bränsleförsörjningen	165
Reglering av sockernäringen i riket	169
Ändring i vapenförordningen	169

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 14 maj fm.

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 7, om godkännande av handelsöverens- kommelse mellan Sverige och Japan m. m.	40
— nr 8, om ratifikation av konsularkonvention mellan Sverige och Storbritannien	40
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 19, om möjliggörande av arvsrätt till tronen för kvinnliga medlemmar av konungahuset	40
— nr 20, ang. förslag till lag ang. skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m.	41
— nr 21, ang. ändrad lydelse av 56 § 4 mom. samt 59 och 79 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen ävensom ang. ändrad lydelse av 23 och 25 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) samt av det i 24 § samma lag angivna formuläret	53
— memorial nr 23, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll	53
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 128, ang. anslag till undersökningar ang. levnadsvillkor och hushållsvanor	83
— nr 129, ang. vissa anslag under landsstaten	83
— nr 130, om pension eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer	89
— memorial nr 131, ang. anslag till bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	89
— utlåtande nr 132, ang. åtgärder till främjande av bränsleförsörj- ningen	89

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 133, om anslag till avlöningar vid domkapitlen och stiftsnämnderna	91
— nr 134, om anslag till förvärv av en fastighet invid Uppsala högar	92
— nr 135, om anslag till avlöningar vid landsmålsarkiven	107
— nr 136, ang. vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	107
— nr 137, ang. anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen m. m.	107

Onsdagen den 14 maj em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 31, om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift	124
— nr 44, ang. ändring i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) ang. bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	130
— nr 45, ang. ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt, m. m.	131
— nr 46, ang. ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen)	152
— nr 47, ang. åtgärder till främjande av bränsleförsörjningen, m. m.	165
— nr 53, ang. reglering av sockernäringen i riket, m. m.	169
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff, m. m.	169
— nr 23, ang. ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340)	169

Lördagen den 10 maj.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande maj.

§ 2.

Interpellation ang. arbetslöshetskassorna.

Ordet lämnades på begäran till

Herr MALMBORG i Stockholm, som anförde: Herr talman! De erkända arbetslöshetskassorna här i landet har nu 1 122 000 medlemmar. De är i sin verksamhet i stor utsträckning hänvisade till frivilliga arbetskrafter. Jag syftar på de 7 å 8 000 redogörare, som under brydsamma förhållanden och mot en mycket blygsam ersättning arbetar för de erkända arbetslöshetskassorna. Det är under sådana förhållanden av stor betydelse, att förvaltningen kan rationaliseras och förenklas utan att kontrollen eftersättes. Det har därför ansetts inom de erkända arbetslöshetskassorna vara en nyttig reform, som skulle minska arbetsbördan för redogörarna, om redovisningen kunde omläggas från nuvarande månadsredovisning till tvåmånadersredovisning. En omläggning till tvåmånadersredovisning kostar inte statsverket något. Tidsvinsten för de erkända arbetslöshetskassornas frivilliga medarbetare, redogörarna, är betydande. Då denna omläggning kan genomföras utan att vederbörlig kontroll eftersättes, vore det önskvärt, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet snarast möjligt förelägger denna fråga för riksdagen.

En annan fråga, som uppmärksammas av de erkända arbetslöshetskassorna, är arbetslöshetsunderstödsbeloppens nuvarande alltför låga belopp. Taket är

nu 8 kronor per dag. Detta belopp är naturligtvis fullkomligt otillräckligt. Önskemålet är att de erkända arbetslöshetskassorna få samma möjligheter som de erkända sjuk-kassorna att höja dagunderstödsbeloppen till 14 kronor per dag. Det är nödvändigt, att arbetslöshetsunderstödens realvärde återställs.

De erkända arbetslöshetskassorna bör kunna, om riksdagen så beslutar, själva klara höjningen av dagunderstöden från nuvarande högsta belopp av 8 kronor per dag till 14 kronor per dag.

Med hänvisning till ovanstående motivering anholder jag, herr talman, om tillstånd att med andra kammarens medgivande få ställa följande interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet:

Kan man förvänta, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet snarast framlägger proposition till riksdagen angående tvåmånadersredovisning för de erkända arbetslöshetskassorna, kan man också förvänta, att herr statsrådet framlägger förslag angående höjt dagunderstöd för de erkända arbetslöshetskassorna?

Denna anhållan bordlades.

§ 3.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges biträdande av vissa internationella hälsovårdsbestämmelser, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; och

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

§ 4.

Till bordläggning anmälades:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Japan m. m.; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ratifikation av konsularkonvention mellan Sverige och Storbritannien;

konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 19, i anledning av väckt motion om möjliggörande av arvsrätt till tronen för kvinnliga medlemmar av konungahuset;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § 4 mom. samt 59 och 79 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen ävensom till lag angående ändrad lydelse av 23 och 25 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) samt av det i 24 § samma lag angivna formuläret; och

nr 23, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till undersökningar angående levnadsvillkor och hushållsvanor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under landsstaten för budgetåret 1952/53 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 130, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 131, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till främjande av bränsleförsörjningen;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid domkapitlen och stiftsnämnderna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till förvärv av en fastighet invid Uppsala högar, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid landsmålsarkiven jämte i ämnet väckta motioner;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.; och

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om

automobilskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen), jämte i ämnet väckta motioner;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till främjande av bränsleförsörjningen, m. m.; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkstälighet av bötesstraff, m. m.;

nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), dels ock i ämnet väckt motion;

nr 24, i anledning av väckt motion om ändring av 21 § 1 mom. i vapenförordningen;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 4 §§ förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § c) lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om om skyldighet för civildödsförsvarspliktig att tjänstgöra vid krigsmakten;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

rad lydelse av 13 och 28 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443) m. m.;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 39, i anledning av väckt motion angående åtgärder för inrättande av en arbetsmarknadsnämnd;

nr 40, i anledning av väckta motioner om ökning av antalet ledamöter i familjebidragdsnämnd;

nr 41, i anledning av väckt motion om skyldighet för värnpliktig att vid straffansvar taga del av innehållet i honom tillställda meddelanden om inställelse, krigsplacering m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1952/53, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med vissa bestämmelser om cyklar med hjälpmotor m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 61 § 3 mom. och 132 § byggnadsstadgan den 30 juni 1947 (nr 390), dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 22, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstväng för byggnadsarbete, dels ock motioner som röra i propositionen behandlad lagstiftning;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469);

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, med anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag till riksskogstaxering och avverkningsstatistik för budgetåret 1952/53, m. m.;

nr 31, med anledning av väckta motioner om anslag till lån för anskaffande av grästorksanläggningar;

nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, med anledning av väckta motioner om anslag till ett statligt undersökningsfartyg av fiskebåtstyp;

nr 34, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande dels anslag till Hästavelns befrämjande, dels Statens lånefond för hästavelns befrämjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 35, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pri-

serna på fisk under budgetåret 1952/53, m. m., i vad propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 36, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens växtskyddsanstalt för budgetåret 1952/53, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 22, över motion om åtgärder i syfte att stärka rätts säkerheten och den medborgerliga friheten.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.03 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 13 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande maj.

§ 2.

Svar på interpellation ang. effekten på sysselsättningen inom vissa industrier av förordningen med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Fagerholm till mig riktat följande fråga:

Har statsrådet observerat den negativa effekten på sysselsättningen inom vissa industrier, som den tillfälliga va-

rulagervärderingsförordningen kan komma att innebära, samt avser statsrådet i så fall att vidtaga några åtgärder med anledning härav?

På föranledande av interpellantens fråga får jag anföra följande.

Enligt kommunalskattelagens bestämmelser skall vid den skattemässiga inkomstberäkningen den i räkenskaperna gjorda värdesättningen på den skattskyldiges varulager godtagas, såvitt inte särskilda omständigheter föranleder till annat. Detta innebär vidsträckt möjligheter för de skattskyldiga att med obeskattade vinstmedel nedskriva sitt varulager och förskjuta beskattningen av samma vinstmedel framåt i tiden.

Som ett led i den förda ekonomiska politiken ingår åtgärder, som riktar sig mot den av rådande konjunkturförhållanden stimulerade investeringsbenägenheten. Av verkställda utredningar har

Svar på interpellation ang. effekten på sysselsättningen inom vissa industrier av förordningen med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

framgått, att avsevärda nyinvesteringar i varulager gjorts under 1951 och det har ansetts angeläget att söka ernå en viss begränsning i lagerinvesteringarna. Då därtill kommer att de nyss antydda skattereglerna är ägnade att direkt stimulera lagerökningar, framlade Kungl. Maj:t för 1951 års höstriksdag ett förslag om tillfälliga inskränkningar i rätten till vad man brukar kalla fri varulagervärdering, vilket förslag riksdagen antog.

Dessa bestämmelser, vilka i interpellationen åsyftas, avser beskattningsåren 1952 och 1953 och innebär i korthet, att om den skattskyldige under något av dessa beskattningsår ökat sitt lager i förhållande till situationen vid ingången av 1952, så får han icke göra någon nedskrivning på lagerökningen. Dock gäller att den skattskyldige alltid får upptaga sitt lager, inklusive lagerökningen, i halva dess värde vid utgången av beskattningsåret i fråga.

Av det sagda framgår att den som icke ökat sitt lager över huvud inte berörs av bestämmelserna och alltså kan göra vanlig nedskrivning på sitt lager. Reglerna har vidare utformats så att full hänsyn tages till inkurans och prisfall, när storleken av en eventuell lagerökning skall beräknas.

Interpellanten har framhållit, att konjunkturerna försämrats för vissa hemmaindustrier och att därav föranledda avsättningssvårigheter kommer att medföra successiva ofrivilliga lagerökningar. Vidare har påpekats att de tillfälliga skattereglerna försvårar för de berörda företagen att producera på lager och därigenom hålla sin äldre och stationära arbetskraft sysselsatt. Interpellanten har även gjort gällande, att de tillfälliga bestämmelserna innebär en »nedskrivningsskatt» på cirka 46 procent.

Jag får härtill genmäla, att lagstiftningens syfte just är att motverka nyinvesteringar av större omfattning i la-

ger. Man torde också kunna förutse, att de skattskyldiga söker i görligaste mån anpassa lagren så att lagerökning icke uppkommit under året eller att i varje fall denna ökning blivit så begränsad som möjligt. I den mån detta sker, uppnås alltså den effekt, som man åsyftade vid lagstiftningens genomförande.

Vad angår de branscher, där avsättningssvårigheter uppkommer under 1952 och 1953, måste gentemot interpellanten invändas, att försämrade avsättningsmöjligheter uppenbarligen måste för de berörda företagen innebära lägre årsvinster. När ett företag har lägre vinst än normalt, brukar regelmässigt ifrågakomma att minska företagets dolda reserver — dessa har ju tillskapats med tanke på sådana fall. Genom en erforderlig och företagsekonomiskt tillätlig uppskrivning av lagret erhålles i dylika fall den bokföringsmässiga vinst som erfordras för verkställande av utdelningar o. d. De tillfälliga lagervärderingsbestämmelserna avser inte och övar inte heller någon inverkan på dessa fall.

Interpellanten åsyftar nu företag, som trots ringa eller starkt reducerad vinst likväl vill öka sina dolda reserver — ett *bibehållande* av den dolda reserven vid oförändrad storlek förhindras ej av de tillfälliga bestämmelserna. Skulle en sådan situation uppkomma, vill jag framhålla att lagret i sin helhet — efter det full hänsyn tagits till eventuell inkurans och prisfall — alltid får nedskrivas till sitt halva värde. Detta innebär möjligheter till en icke oväsentlig konsolidering. Det innebär även att de tillfälliga bestämmelserna över huvud blir av betydelse bara i de fall, då fråga är om företag som tidigare gjort mycket stora nedskrivningar på sitt lager, d. v. s. synnerligen välkonsoliderade företag.

Vidare får jag tillägga, att det är oriktigt att tala om en »nedskrivningsskatt»

Svar på interpellation ang. effekten på sysselsättningen inom vissa industrier av förordningen med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

på cirka 46 procent. De tillfälliga lagervärderingsbestämmelserna tillför icke det allmänna, sett på något längre sikt än två år, mer skatt än som skulle ifrågakommit vid en tillämpning av kommunalskattelagens bestämmelser.

Det sagda innebär, att jag anser de av interpellanten uttalade farhågorna om lagervärderingsbestämmelsernas inverkan på sysselsättningen överdrivna. Då sysselsättningssvårigheter inom vissa branscher uppkommer, torde detta sammanhånga med annat än skattereglernas utformning. Men jag vill tillägga, att jag givetvis noggrant följer utvecklingen och sambandet mellan denna och den lagstiftning på det skattemässiga planet, som tillkommit av konjunkturpolitiska skäl.

Härefter yttrade:

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Först och främst vill jag tacka finansministern för hans svar. Jag är särskilt glad åt den sista meningen i svaret, att finansministern följer dessa frågor med uppmärksamhet.

Det föreligger nog inte någon meningsmotsättning mellan finansministern och mig om att dessa tillfälliga konjunkturbetonade skatteförfattningar inte bör och inte får leda därhän, att de nuvarande överkonjunkturtendenserna förvänds i rent depressiva tendenser med arbetslöshet och andra svårigheter. — Så långt om målsättningen.

Däremot kan jag inte följa finansministern i vissa företagsekonomiska resonemang som återfinns i interpellationssvaret. Det är inte min mening att påfordra någon debatt i dessa mycket speciella frågor, men jag vill dock redovisa min synpunkt. Jag har en känsla av att finansministern och jag delvis har talat om två olika saker. Låt mig därför i all korthet precisera frågeställningen!

Antag att ett företag, sedan alla resultatutjämnande faktorer eliminerats, får fram en vinst på 100 000 kronor. Denna vinst kan antingen bestå i likvida medel insatta på bankräkning — det är en populär föreställning att vinsten hamnar där — eller också kan den bestå i att varulagret har ökat med 100 000 kronor, i vilket fall varulagret har värderats enligt anskaffningspriset eller framställningskostnaden. Om vi nu antar att varulagret har ökat med 100 000 kronor, finns det två olika möjligheter. Antingen har lagerökningen skett avsiktligt mer eller mindre som en spekulation. Då är det en avsiktlig investering, som ofta förekommer i sådana fall då företagen räknar med stigande priser. Det andra fallet är att lagerökningen har skett oavsiktligt, därför att företaget helt enkelt inte blivit av med sin produktion.

Vad medför nu detta senare fall för konsekvenser? Jo, först och främst blir företagets likvida ställning ansträngd, ofta mycket hårt, därför att likvida medel har nedlagts i lagret — jag bortser här från de mycket speciella företag som har stora banktillgodohavanden, men det är ju inte regel inom hemmaindustrien. Likviditeten är sålunda ansträngd på grund av lagerökningen. Vidare får företaget skyldighet att betala skatt efter 40 procent på denna lagerökning på 100 000 kronor — vinsten ligger ju i lagerökningen. Allt som allt får företaget sålunda sin likviditet ansträngd dels på grund av den oavsiktliga lagerökningen och dels genom skattebetalningen.

En slutsats av detta blir ju att en företagare, som ser om sitt hus, söker se till att lagerökning inte inträder. Företagaren måste vara ännu mera ivrig nu, när nedskrivning är förbjuden, än tidigare, då nedskrivning kunde ske till 30 procent av anskaffningsvärdet, att undvika lagerökning. Föreligger en

Svar på interpellation ang. effekten på sysselsättningen inom vissa industrier av förordningen med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

avsättningskris, är den enda möjligheten att åstadkomma detta resultat att fram på hösten, eller när situationen eljest kan överblickas, temporärt skära ned eller stoppa produktionen så att man når det åsyftade resultatet, nämligen att lagret inte skall vara större än vid föregående årsskifte. På det sättet kan denna lagervärderingsförordning medföra en extra press på företagarna att inte arbeta på lager för att hålla kvar den stationära äldre arbetskraften utan i stället tillgripa permitteringar. Frågeställningen är ju i och för sig ganska klar, och resultatet av övervägandena i ett fall som detta kan bara bli ett.

Hur ser nu finansministern på denna fråga, enligt svaret att döma? Jag vill inom parentes säga, att det är utomordentligt svårt att ge något entydigt svar på den frågan, eftersom förhållandena kan vara mycket olikartade.

Finansministern säger, att när företaget redovisar osedvanligt låg vinst — vi antar i detta fall att 100 000 var osedvanligt lågt — är det naturligt att företaget inte ökar sina dolda reserver utan i stället skattemässigt visar vinst för att använda denna till utdelning eller vad det nu kan vara för ändamål. Såvitt jag kan se ligger frågan till precis tvärtom. Om ett företags likviditet är hårt ansträngd på grund av en sådan kris, aktar man sig ju för att vidtaga ytterligare åtgärder som anstränger likviditeten. En nedskrivning av ett ofrivilligt ökat lager är en naturlig konsolideringsåtgärd i detta fall, oavsett hur lagret var bokfört tidigare.

Herr talman! Det är klart att man kan se saken på det sätt som jag här nämnt. Det är också klart — och i det fallet vill jag ge finansministern obetingat rätt — att om det företag det gäller har mycket stora likvida tillgångar och stabil ställning, så kan det kosta på sig en lageruppskrivning eller

underlåta en lagervärdering för att hålla en jämn utdelningspolitik. Men dessa företag är ju tyvärr undantagsfall, i varje fall när det gäller hemmaindustrien.

Jag tror sålunda inte att man kan tillråda att ett företag, som råkat ut för ofrivillig lagerökning, avsättnings svårigheter eller likviditetsknapphet, skall avhända sig medel ur rörelsen genom skattebetalningar eller utdelning. Det naturliga är att företaget i ett sådant fall ser till att lagerökning inte uppstår. Det är ju en effekt av denna värderingsförordning, som är helt naturlig och helt åsyftad. Jag är fullkomligt medveten om detta. Det enda som här ger anledning till bekymmer är, att förordningen drabbar lika hårt i sådana fall då företagen har högkonjunktur som då de har lågkonjunktur.

Herr talman! Jag skall inte gå in på de olika skattetekniska aspekterna på denna fråga. Jag vill bara säga, att finansministern givetvis har rätt i att inte detta förbud mot lagernedskrivning skall rubriceras som en nedskrivning av skatten på 46 procent. Att jag använde det uttrycket var mera för att ställa problemet på sin spets. Om den fria lagervärderingen återkommer efter dessa två år, kan ju företagen ta igen detta genom att de har nedskrivningsmöjligheter kvar. Vi får väl hoppas att denna av konjunkturen speciellt betingade lagervärderingsförordning inte skall behöva tillämpas i fortsättningen, så att man kan återgå till dessa fria lagervärderingsregler, som jag tror har varit till väsentlig nytta för företagsamheten och dem som arbetar på detta område.

Herr talman! Jag har med denna mycket kortfattade och summariska redogörelse bara velat precisera min företagsekonomiska syn på dessa problem. Jag vill ännu en gång tacka finansministern för hans svar och all-

Svar på interpellation ang. den av 1950 års riksdag begärda utredningen om ett effektivare taxeringsförfarande, m. m.

deles särskilt för hans löfte att följa dessa frågor. Jag vill sluta med att säga detsamma som när jag började. Det är ju ett gemensamt intresse för alla, som arbetar på att få ordning i detta lands ekonomi, att det inte blir kastningar från rent inflationistiska tendenser till depressiva tendenser. Det gäller bara att man här har ögonen på utvecklingen, så att ingripanden kan ske vid tillfällen då det behövs.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall bara yttra några få ord med anledning av den effekt till minskad sysselsättning, som herr Fagerholm anser att den här omdebatterade bestämmelsen kan innebära.

Nu är det alldeles uppenbart, att herr Fagerholm tar sina exempel från textilindustrin. Där är det på grund av kända anledningar, den mycket stora importen under föregående år och den minskade efterfrågan i konsumtionsledet så, att det har blivit mycket stora lagerökningar. Det har därför blivit en marknadsmässig nödvändighet för denna industri att bringa ned sina lager. I den mån sysselsättningen påverkas är det därför i huvudsak en följd av den nödvändiga marknadsmässiga anpassningen. Men jag vill naturligtvis inte bestrida att det finns teoretiska möjligheter för att i något enstaka fall den här omdebatterade bestämmelsen kan ha medverkat. Jag skulle dock tro att detta är en liten sak i jämförelse med den marknadsanpassning, som pågår.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.**Svar på interpellation ang. den av 1950 års riksdag begärda utredningen om ett effektivare taxeringsförfarande, m. m.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Gustafsson i Stockholm till mig riktat följande frågor:

1) Är statsrådet i tillfälle angiva, när den av 1950 års riksdag begärda utredningen om ett effektivare taxeringsförfarande kan komma till stånd?

2) Anser statsrådet att de i aktiebolagslagens § 111 intagna bestämmelserna om revisorernas skyldigheter bör skärpas i sådan riktning, att revisorerna på ett annat sätt än hittills blir ansvariga för sådana olagliga manipulationer, som vidtas av företagsledningen i syfte att undandra samhället skatteinkomster?

3) Vill statsrådet medverka till att nu tillämpade former för auktorisation av revisorer göres till föremål för översyn, och att i samband därmed frågan om en fortlöpande statlig kontroll över deras verksamhet upptages till prövning?

I anledning av interpellantens frågor får jag anföra följande.

Som bekant tillsattes på våren 1950 en kommitté, 1950 års skattelagssakkunniga, med huvuduppgift att förbereda en genomgripande teknisk revision av kommunalskattelagen och förordningen om statlig inkomstskatt. Härvid har de sakkunniga att söka förenkla bestämmelserna.

I direktiven för utredningen uttalade jag, att det var min avsikt att sedermera — när resultatet av utredningen förelåg och det sålunda blivit klarlagt i vad mån arbetsuppgifter av enklare beskaffenhet på denna väg kunde avlastas från taxeringsmyndigheterna — upptaga frågan om en översyn av taxeringsorganisationen i syfte att mera effektivt inrikta denna på kvalificerat taxeringsarbete med därav följande bättre taxeringsresultat.

Sedan dess har en del åtgärder vidtagits med syfte att göra taxeringsarbetet effektivare. I första hand vill jag erinra om inrättandet av riksskattenäm-

Svar på interpellation ang. den av 1950 års riksdag begärda utredningen om ett effektivare taxeringsförfarande, m. m.

den. Detta centralorgan på taxeringsområdet, som trädde i verksamhet den 1 juli förra året, skall som det heter i instruktionen »genom rådgivande och vägledande verksamhet främja en riktig och likformig taxering samt verka för en effektiv och ändamålsenlig taxeringskontroll.»

Vidare föreslog Kungl. Maj:t i propositionen nr 155 till årets riksdag en betydande förstärkning av taxeringspersonalen vid överståthållarämbetet och länsstyrelserna. Propositionen är ännu icke slutbehandlad av riksdagen. Om förslaget bifalles, kommer nämnda myndigheter att efter hand kunna på ett synnerligen välbehövligt sätt effektivisera taxeringsarbetet; bl. a. blir det möjligt att i större utsträckning än som nu sker genomföra bokgranskning och annan efterprövning av taxeringsmaterialet.

1950 års skattelagssakkunniga har framlagt vissa förslag till ändringar i skattelagstiftningen, men stora uppgifter återstår ännu. Såsom torde framgå av mitt nyss citerade uttalande i direktiven för de sakkunniga bör enligt min mening ytterligare resultat av dessas arbete avvaktas innan man griper sig an uppgiften att ompröva själva grunderna för det nuvarande taxeringsförfarandet. Emellertid har vissa förberedande undersökningar, som av de sakkunniga utförts i början av detta år och under vårens lopp, givit vid handen att man redan nu bör kunna sätta i gång med en ganska omfattande översyn av åtskilliga av taxeringsförordningens bestämmelser, nämligen sådana som icke kan beräknas bli påverkade av de skattelagssakkunnigas tekniska revision av de grundläggande skatteförfattningarna. Inom finansdepartementet utarbetas f. n. direktiv för en sådan översyn av taxeringsbestämmelserna, och jag ämnar inom den allra närmaste tiden föreslå att översynen igångsättes. Troligen kommer arbetet att organiseras så, att upp-

giften anförtros åt de skattelagssakkunniga och att dessa, som f. n. utgöres av tre skattejurister, förstärkes med ytterligare arbetskraft för ändamålet.

Vad beträffar interpellantens frågor nr 2 och 3 angående aktiebolagens revisorer och handelskamrarnas auktorisationsverksamhet för revisorer vill jag uttala, att interpellanten här kommit in på ett område där man i första hand har att anlägga andra än rent skattemässiga synpunkter. Emellertid kan det vara naturligt att de skattelagssakkunniga vid sin genomgång av taxeringsbestämmelserna kommer in på också de av interpellanten berörda problemen. Innan en undersökning skett, synes det inte vara möjligt att ta närmare ståndpunkt i frågan.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på denna interpellation.

Beträffande svaret på min första fråga noterar jag med tillfredsställelse, att finansministern nu avser att inom den allra närmaste tiden igångsätta en översyn av taxeringsförfarandet i syfte att åstadkomma en effektivisering. Nödvändigheten härav är väl uppenbar för alla. Enligt mycket auktoritativa uttalanden är det stora inkomstsummor som för närvarande undandras beskattning. De är av sådan storleksordning, att samhället inte stillatigande kan låta detta fortgå. Jag kan härvidlag hänvisa till 1949 års skatteutrednings betänkande, där taxeringsintendenternas erfarenheter på detta område redovisas.

Det utbredda skattefifflet drabbar ju inte bara samhället utan alla lojala skattebetalare. De får härigenom högre skatt än vad de annars skulle behöva betala. Jag menar att det i första hand är löntagarna som blir drabbade härav, efter-

Svar på interpellation ang. den av 1950 års riksdag begärda utredningen om ett effektivare taxeringsförfarande, m. m.

som de inte har några möjligheter att undandra ens ett öre från beskattning. Den skatteskärpning, inte minst för de lägre inkomsttagarna, som har inträtt under senare år, gör det också motiverat att samhället sätter in verkliga krafttag på uppgiften att stävja skattefusk. Bland löntagarna håller det på att växa fram en befogad och berättigad reaktion emot de nuvarande förhållandena. Jag tillåter mig därför hysa den förhoppningen, att den nu signalerade utredningen skall lyckas finna medel och utvägar för en verklig effektivisering av taxeringsförfarandet.

När finansministern sedan i interpellationssvaret hänvisar till den betydande förstärkning av taxeringspersonalen vid överståthållarämbetet och länsstyrelserna, som föreslås i proposition nr 155 till årets riksdag, delar jag helt och fullt finansministerns uppfattning, att denna förstärkning efter hand bör kunna leda till en effektivisering av taxeringsarbetet.

Beklagligtvis tycks inte det mäktiga statsutskottet helt dela denna uppfattning. Utan att på något sätt vilja föregripa kammarens behandling av ärendet vill jag ändå hänvisa till det utlåtande nr 129, som nu ligger på riksdagens bord. Där har utskottet, utan att vilja motsätta sig den personella utökningen, ändå starkt ifrågasatt nödvändigheten av en kraftig personalförstärkning. Personligen har jag den uppfattningen, att en kraftig förstärkning av taxeringsorganisationen, som begränsar möjligheterna till skattefusk, är en utgift som kommer att löna sig för staten genom de ökade skatteinkomster man har anledning att räkna med.

Vad sedan angår finansministerns svar på mina frågor om en skärpning av de i aktiebolagslagens § 111 intagna bestämmelserna om revisorernas skyldigheter och om en eventuell fortlöpande statlig kontroll av deras verksamhet, är jag finansministern tacksam för det

positiva intresse för dessa saker som jag anser mig kunna utläsa ur svaret.

Men min tacksamhet skulle ha varit ännu större, om finansministern här hade kunnat utlova ett snabbt initiativ till en grundlig undersökning.

Enligt mitt förmenande är just denna fråga om revisorernas medansvar i de manipulationer, som ett företag vidtager i syfte att fuska med skatterna, av den allra största betydelse.

I det fall, som närmast kom att föranleda min interpellation, måste det — om tidningarnas referat varit riktiga — ha gått minst sagt underligt till. Hur kan en direktör i ett företag lura staten på 1,7 miljoner i skatt, utan att den ansvarige auktoriserade revisorn under flera år märkt någonting?

Enligt aktiebolagslagens § 111 åligger det revisorerna vid fullgörandet av sitt uppdrag:

»att granska bolagets böcker och andra räkenskaper,

att taga del av styrelsens och bolagsstämmans protokoll,

att verkställa inventering eller kontrollera verkställd inventering av bolagets kassa och övriga tillgångar,

att tillse huruvida bolagets organisation av och kontroll över bokföringen och medelsförvaltningen är tillfredsställande.»

Om revisorn hade fullgjort dessa sina skyldigheter, skulle ulvsundadirektörens skattefiffel enligt mitt sätt att se redan från början omöjliggjorts.

Man behöver ju vidare bara öppna en tidning för att komma underfund med att det i många fall är illa ställt med den revision som nu verkställs i vissa företag. Låt mig bara ta ett par exempel! En kassörska vid Väsby Bleckemballagefabrik förskingrade 60 000 kronor, och enligt tidningarnas uppgift möjliggjordes förskingringen av en icke tillräckligt noggrann revision. I den beryktade historien om firman »Furuvattnets» manipulationer uppgav en av de inblan-

Svar på interpellation ang. den av 1950 års riksdag begärda utredningen om ett effektivare taxeringsförfarande, m. m.

dade, att han icke haft några medhjälpare, men medgav vid polisförhöret att revisorerna indirekt varit honom behjälpliga genom att inte tillräckligt noga granska bokföringen.

Det är därför, herr talman, som jag anser frågan om revisorernas medansvar och ställning vara en angelägenhet av den allra största vikt. Detta inte minst av den anledningen, att de företag, som på ett hederligt sätt sköter sina åligganden, inte skall behöva råka ut för misstankar.

Även om jag är medveten om att — som finansministern framhåller i svaret — de av mig här sist framförda synpunkterna icke i första hand är av rent skattemässig natur, vill jag ändå understryka finansministerns uttalande att det kan vara naturligt, att de skattelagssakkunniga vid sin genomgång av taxeringsbestämmelserna kommer in också på dessa problem. Jag är övertygad om att en grundlig översyn av revisorernas ställning och av de nu tillämpade formerna för auktorisation av revisorer på sitt sätt skulle medverka till att åstadkomma ett effektivare taxeringsförfarande, varigenom företagets möjligheter att vidtaga olagliga manipulationer kommer att försvåras. De lagliga möjligheterna på detta område är enligt min uppfattning fullt tillräckliga.

Jag ber med detta, herr talman, att än en gång få tacka för interpellationsvaret.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Detta är naturligtvis inte rätt tidpunkt att diskutera den högst betänkliga försämring av deklarationsmoralen, som under senare år inträffat här i landet. Vi får ju tillfälle återkomma till denna angelägenhet inom några få dagar i ett annat sammanhang. Men eftersom den ärade interpellanten något berörde betänkandet från 1949 års skatteutredning, kan det kanske vara tillåtet att erinra om ett par uttalanden, som

denna utredning gjort just beträffande deklarationsmoralen.

Jag är alldeles ense med interpellanten i hans omdöme om den ytterst bekymmersamma situation, som mångestädes råder på detta område och som ju ytterst betyder, att de lojala medborgarnas skattebörda blir större än den skulle ha varit, därest lojaliteten varit mer utbredd än den i själva verket är. Men detta är en sak för sig. En annan sak är frågan om hur man skall komma till rätta med dessa tråkiga förhållanden. Interpellanten har själv fäst uppmärksamheten på den bekanta bilagan 5 till skatteutredningens betänkande, där det onekligen blottas interiörer, som måste betecknas som skrämmande. För dem, som inte tidigare sysslat med dessa ting, är det säkert överraskande att finna, att det numera står så illa till som det verkligen gör i detta hänseende.

När man sedan närmare sätter sig in i problemet och försöker komma fram till några lösningar av detsamma, visar det sig emellertid att det hela inte är så enkelt som mången till äventyrs tror. Inom utredningen var man på det klara med, att det inte räcker med att skärpa straffen för deklarationsbrott eller att utbygga taxeringsapparaten. Polisen når inte heller långt härvidlag. Ty, herr talman, här är det i betydande utsträckning fråga om vad jag skulle vilja kalla ovägbara psykologiska faktorer. Det är fråga om människornas spontana reaktion mot sådant som de, med fog eller inte, anser innebära orättvisor. Jag skall som sagt inte närmare fördjupa mig i dessa ting, då vi ju får möjlighet att diskutera dem inom de närmaste dagarna, men jag vill erinra om att skatteutredningen, när den beskriver försämringen i deklarationsmoralen, framhåller att ett högt skattetryck alltid måste innebära påfrestningar i detta hänseende. »Härigenom begränsas», säger utredningen, »i verkligheten utrymmet för den direkta beskattningen: utöver en

Svar på interpellation ang. befrielse för varvsarbetare och likställda från skatteplikt för ersättningar för onormal förbrukning.

viss höjd kan denna icke drivas utan att de väsentliga värden, som ligga i en god deklarationsmoral, råka i fara.»

Utredningen gör åtskilliga meningsyttringar av detta slag. Man säger på ett ställe: »Ur denna synpunkt finna vi det riktigt att skattetrycket icke tillåtes stiga utöver en viss gräns.» Detta är en fundamental sak, som man inte kommer förbi i detta sammanhang. Jag vill, herr talman, här bara helt kort understryka, att deklarationsmoralen otvivelaktigt är direkt avhängig av skattetryckets storlek. Man kan inte mer än delvis komma åt de företeelser, som nu inger så berättigade bekymmer, genom att exempelvis företaga straffskärpningar eller förstärka taxeringskontrollen. Man måste ägna skälig uppmärksamhet också åt den andra sidan av problemet, nämligen skattetrycket som sådant.

Jag har inte ansett det alldeles ur vägen att göra dessa påpekanden, då ju interpellanten, som sagt, själv fäst uppmärksamheten vid vissa förhållanden, som skildrats i den nämnda bilagan till 1949 års skatteutrednings betänkande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. befrielse för varvsarbetare och likställda från skatteplikt för ersättningar för onormal förbrukning.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Dahlgren — under uppgift att uppaturen ersättning för förbrukning av arbetskläder och förslitning av egna verktyg beskattades — till mig framställt följande fråga:

Kan man förvänta att förslag framlägges för innevarande riksdag som innebär en sådan ändring av gällande

skatteförfattningar som befriar varvsarbetarna och likställda från skatteplikt för ersättningar för onormal förbrukning?

I anledning av interpellantens fråga får jag anföra följande.

Uppbär arbetstagare av arbetsgivaren ersättning för förbrukning av kläder eller för förslitning av egna arbetsverktyg. Utgör denna ersättning skattepliktig inkomst. Kostnaden för verktygen äger arbetstagaren avdra i sin deklaration. Blott till den del uppaturen ersättning överstiger arbetstagarens verkliga kostnad för inköp av verktyg inträder alltså en beskattning. Av ett i dagarna utsänt meddelande från riksskattenämnden till taxeringsmyndigheterna framgår vidare, att uppaturen ersättning och havda utgifter för persedlar, som kan anses jämställda med arbetsredskap, exempelvis arbetshandskar, bör vid taxeringen behandlas på samma sätt som om fråga vore om beskattning av ersättning och avdrag för kostnad för verktyg.

Vad angår ersättning för andra arbetskläder än de nyss nämnda, utgör uppaturen ersättning härför skattepliktig inkomst, men något avdrag för den med ersättningen täckta utgiften medges inte i praxis. Detta sammanhänger med svårigheterna att verkställa en gränsdragning mellan normal och onormal klädesförslitning.

Ur vissa synpunkter kan denna praxis kritiseras. Ändrade bestämmelser skulle emellertid innebära en avsevärd komplicering av taxeringsarbetet och strida mot en från många håll uttalad önskan om en förenkling av beskattningsreglerna. Frågan om ändrade regler för beskattning av löntagare är vidare f. n. under prövning hos 1950 års skattelags-sakkunniga. I avvaktan på de sakkunnigas behandling av denna fråga har jag för egen del ännu inte ansett mig böra ta någon slutlig ställning till det av interpellanten berörda spörsmålet.

Svar på interpellation ang. befrielse för varvsarbetare och likställda från skatteplikt för ersättningar för onormal förbrukning.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter yttrade:

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det svar som han lämnat på min interpellation.

Sedan interpellationen framställdes, har jag fått hundratals förfrågningar från varvsarbetare, som har funderat över hur länge den nuvarande orättvisa beskattningsformen skall bestå. För dem är det ofattbart att en ersättning, som enbart avser kläder som man fått förstörda under visst arbete, skall medföra extra beskattning av dem som haft att utföra detta föga avundsvärda arbete. I många av de fall, som ligger till grund för min interpellation, är det fråga om arbeten som har inneburit att vederbörande fått inte bara sina kläder utan även sin kropp insmorda med allt annat än behaglig olja. Efter dessa arbetens slut — i regel har de varat relativt kort tid — måste den största delen av de använda kläderna kasseras, då de på grund av oljornas förbränningsförmåga blivit förstörda, och frågan gäller då att erhålla ersättning efter verkstadsavtalets 13 §.

Även om jag för min del anser att man bör ställa stora krav på arbetsgivare i allmänhet och på verkstadsföreningens arbetsgivare i synnerhet, vill jag dock i samband med denna frågas behandling deklarera, att jag icke finner det vara riktigt korrekt att verkstadsföreningen skulle betala även det belopp som behövs för att täcka skatten på de ersättningar som utgått.

Givetvis finner jag det ännu orimligare att arbetarna skall beskattas för att de smutsat ned sig samtidigt som de förstört kläder i onormal omfattning. Det är nämligen hela tiden fråga om en förbränning och en förslitning av kläder utöver det normala. Jag har själv i

mer än tre decennier arbetat inom detta område och jag har alltså egna erfarenheter av vad saken gäller. Jag har sett tusentals arbetare — och jag har själv varit i den situationen — efter fullbordat arbete på ett oljebemängt fartyg dra av sig kläderna för att lämna dem åt förgängelsen. Jag vet vilka svårigheter arbetarna sedan har att erhålla en skälig kompensation för de förstörda kläderna, och jag vet även vilka känslor arbetarna hysar, då staten kommer och begär sin enligt vår mening orättmätiga andel av det belopp som utbetalats.

Jag skall gärna medge att det kanske var oriktigt av mig att ta upp frågan om förslitning av egna arbetsverktyg i samband med frågan om onormal förbrukning av arbetskläder. Den första frågan ligger givetvis något annorlunda till än den senare. Anledningen till att jag i interpellationen berörde båda problemen var emellertid att i bägge fallen skall ersättning utgå enligt samma paragraf i verkstadsavtalet.

Det är kanske lättare att i fråga om arbetsverktyg få göra avdrag i deklarationen, men det borde enligt min mening dock inte vara svårare att få rättvisa skipad också i fråga om klädesersättningarna. Finansministern säger här i sitt svar att svårigheterna ligger i att kunna dra en riktig gräns mellan normal och onormal klädesförslitning. Jag har redan när jag tidigare interPELLERAT i denna fråga framhållit — och jag skall därför inte nu gå närmare in på den saken — att några sådana svårigheter inte behöver möta, eftersom alla arbetare, som sorterar under verkstadsavtalet, inte har någon som helst ersättning för vad man kallar normal klädesförbrukning, utan endast ersättning för onormal sådan förbrukning. Det är alltså inte fråga om ersättningar, som på något sätt ingår i lönen, utan bara om sådana ersättningar som utbetalas vid sidan av lönen och som alltid är särskilt speci-

Svar på interpellation ang. utredning av frågan om beskattning av musik genom varuskatt på grammofonskivor.

ficerade. Även när året är slut och arbetarna i vanlig ordning får uppgift om sin årsinkomst, finns icke dessa ersättningar medtagna i årsinkomsten utan är angivna i en särskild specifikation. Under sådana förhållanden anser jag att det inte borde möta någon som helst svårighet att kontrollera de av arbetarna lämnade uppgifterna, som ju alltid måste stämma med bolagets — det är väl ingen som föreställer sig att arbetarna och bolaget gemensamt skulle lämna oriktiga uppgifter.

Vad sedan gäller finansministerns tal om de krav, som från olika håll framförts om önskvärdheten av att förenkla denna beskattning, kan jag givetvis inte ha någon annan uppfattning än, att en sådan förenkling är önskvärd. Men jag kan inte gå med på en förenkling som enbart betyder en försämring. Det är nämligen en försämring som har inträtt för verkstadsarbetarna, sedan källskatten kom. Det har jag också tidigare haft anledning påpeka.

När denna uppbördsform först tillämpades, visade skattemyndigheterna till en början förståelse genom att inte draga av lika stor skatt på dessa ersättningar som på den vanliga lönen. Men detta var av föga värde, ny när man vid årets slut räknade samman inkomsterna tog man med dessa pengar. Förfarandet innebar bara att arbetarna fick större efterbeskattning.

Anledningen till att man från början inte drog av fullt var att man inte var riktigt klar över vilken ställning man skulle taga utan väntade på »direktiv uppifrån», som man brukar säga. När dessa sedan kom, innehöll de, att skattesatsen skulle vara lika hög för dessa pengar som för lönen i övrigt. Nu har finansministern i sitt svar på min interpellation inte velat taga slutgiltig ställning till frågan med hänsyn till att 1950 års skattesakkunniga prövar densamma.

Då vill jag endast uttrycka förhopp-

ningen, att finansministern vid det slutliga ställningstagandet skall taga hänsyn till att reglerna för nu utgående ersättningar för onormal förslitning av kläder uppgjorts av det praktiska livets folk, av arbetare och arbetsgivare med lång erfarenhet på området, vilket utgör en garanti för att man på det hållet är klar över var gränsen går. Jag anser därför, att ersättningar, som utgår enligt verkstadsavtalets 13 §, bör vara helt befriade från skatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. utredning av frågan om beskattning av musik genom varuskatt på grammofonskivor.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Nihlfors till mig framställt följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att ge direktiven till de sakkunniga, som enligt uppgift skall utreda frågan om indirekt beskattning, sådan utformning, att det till principiellt övervägande upptages, om beskattningen av musik genom varuskatt på grammofonskivor är lämplig?

I anledning härav får jag anföra följande. Genom beslut den 9 maj 1952 har Kungl. Maj:t bemyndigat mig att tillkalla utredningsmän att verkställa en utredning angående den indirekta beskattningen m. m. Utredningen skall främst ta sikte på att genom ökad indirekt beskattning skapa statsfinansiella förutsättningar för en fortsatt social reformverksamhet. I utredningsdirektiven uttalas att utredningen är oförhindrad att till bedömande upptaga jämväl frågor rörande utformningen i olika avseenden av redan förefintliga indirekta

Svar på interpellation ang. åtgärder mot obefogad varufördyring.

skatter. Även den av interpellanten berörda frågan om skatten på grammofonskivor kan utredningen sålunda, om den finner anledning därtill, upptaga till prövning.

Med det nu anförda anser jag mig ha besvarat den framställda frågan.

Härpå yttrade

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det svar han har lämnat på min interpellation om den speciella varuskatt, som rör grammofonskivor. Av svaret framgår att den utredning, som nu skall tillsättas och som har till syfte att genom ökad indirekt beskattning skapa statsfinansiella förutsättningar för fortsatt social reformverksamhet, också har möjlighet att beakta detta spörsmål.

Jag blev mycket intresserad när jag läste om de uttalanden i utredningsdirektiven, som finansministern här nämnde. Tyvärr har jag inte kunnat få tag på dessa direktiv. Jag förmodar att de ännu inte är officiella. Jag anade, herr finansminister, att de skulle innehålla något i denna riktning.

Frågan om skatten på grammofonskivor är bara en liten detalj i hela det stora komplex av frågor, som berör den indirekta beskattningen, men den har sina speciella aspekter.

Det utgår ju samma skatt, en krona per skiva, för 25-centimetersskivor och 30-centimetersskivor. En skatt av tre kronor per skiva uttages däremot när det gäller de nya långspelande skivorna. Man bör otvivelaktigt inte lägga samma synpunkter på den mera värdefulla musiken — det är väl den som för det mesta spelas in på 30-centimetersskivor — som på den lättare, populär-musiken. Vi har inte skatt på böcker, målningar och skulpturer, men för musikvänner, som vill skaffa sig ett skivbibliotek med t. ex. klassisk musik eller inspelningar av världens förnämsta orkestrar med stora dirigenter, blir det

en särskild straffskatt. Detta är enligt vad jag kan förstå avvita.

Nu får man hoppas att den blivande utredningen, som visserligen har till uppgift att öka de indirekta skatterna, inte skall känna sig förhindrad att vid den översyn av hela fältet, som den väl skall företaga, också ta bort olämpliga indirekta skatter och då även den på grammofonskivor.

För att återgå till vad jag nyss nämnde om den straffskatt, som den seriösa musikens älskare får betala, kan man fästa uppmärksamheten på att musikskolornas, t. ex. Musikaliska akademins elever, i regel för sina studier måste anskaffa grammofonskivor med de stora mästarnas verk. Även dessa elever får alltså en straffskatt.

Jag hoppas, herr talman, att detta spörsmål verkligen beaktas och inte drunknar i den allmänna jakten efter nya skatter.

Om man drar ut konsekvenserna, ser det ut som om finansministern, sedan han lagt fram ett förslag om en — visserligen relativt svag — sänkning av de direkta skatterna, nu är beredd att ta tillbaka ungefär alltihop genom att öka den indirekta beskattningen. Vi får hoppas att man vid omdaning av den indirekta beskattningen inte glömmer bort det kulturella området, framför allt musiklivet, och låter det alltså få behålla denna särskilt olyckliga indirekta beskattning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på interpellation ang. åtgärder mot obefogad varufördyring.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med anledning av den interpellation, som herr Hellbacken riktat till mig beträffande särskilda åtgärder mot obefogad varufördyring, får jag anförda följande.

Svar på interpellation ang. åtgärder mot obefogad varufördyring.

Frågan om varudistributionen och dess kostnader har under senare år uppmärksamrats i olika sammanhang. Utöver vad interpellanten anförat där-om kan jag bl. a. nämnda en framställning i ämnet från Svenska handelsarbetareförbundet år 1947 samt ett uttalande av Kooperativa förbundets kongress sommaren 1951. Ur samhällsekon-omisk synpunkt är det av utomordentligt vikt att varudistributionen rationali-seras och förbilligas så långt detta är möjligt. Att det här rör sig om ett problem av stor räckvidd framgår av det faktum, att f. n. ungefär fjärdedelen av vår nationalinkomst lär falla på distributionen och att mellan 350 000 och 400 000 personer är sysselsatta in-om handeln.

Vad beträffar åtgärder från det all-männas sida för att undvika onödig och obefogad varufördyring vill jag er-inna om att priskontrollnämnden vid utövandet av sin verksamhet givetvis allmänt har sin uppmärksamhet inrik-tad härpå. Det mera långsiktiga önske-målet att nedbringa distributionskost-naderna erbjuder många aspekter och det är inte möjligt att igångsätta under-sökningar, som på en gång skulle kom-ma att omfatta frågan i hela dess vidd. Det finns emellertid säkerligen mera be-gränsade områden, som skulle lämpa sig för separata utredningar. Innan så-dana kunna igångsättas är det dock nödvändigt att kartlägga de aktuella problemställningarna inom handeln bl. a. för att få belyst i vad mån frå-gorna lämpa sig för utredningar under samhällelig medverkan eller med för-del kunna anförtrös åt näringslivets egna institutioner av olika slag. Sedan en tid tillbaka pågår inom handels-departementet en sådan inventering av problem, som sammanhänger med varu-distributionen. Så snart resultaten av denna inventering föreligger bör det vara möjligt att bättre överblicka, hur undersökningsarbetet på området från det allmännas sida bör bedrivas.

Av vad jag sagt torde framgå att re-geringen delar uppfattningen att det här är fråga om spörsmål av stor sam-hällsekonomisk betydelse.

Härefter anförde:

Herr HELLBACKEN: Herr talman! När jag framställde min interpellation rörande obefogad varufördyring, var det för att få förklaring på varför det för många varor råder en så väsentlig skillnad mellan tillverknings- och pro-duktionskostnaderna å ena sidan och å andra sidan de priser som köparna i detaljhandeln får betala, inte minst för varor, vilkas priser har stor be-tydelse för levnadskostnaderna, samt för att få veta vilka åtgärder statsmak-terna beräknas vidtaga mot oskäligen varufördyring.

I det svar, som statsrådet och chefen för handelsdepartementet lämnat på in-terpellationen och för vilket jag tackar, redogör statsrådet för den utomordentliga vikt det ur samhällsekonomisk syn-punkt har, att varudistributionen ratio-naliseras och förbilligas så långt detta är möjligt, emedan ungefär fjärdedelen av vår nationalinkomst faller på distri-butionen. Statsrådet erinrar vidare om att priskontrollnämnden för att undvi-ka obefogad varufördyring vid utövan-det av sin verksamhet har sin upp-märksamhet inriktad härpå. Då ett be-tydande antal varor, som priskontroll-nämnden tidigare kontrollerat, ej läng-re är föremål för kontroll av nämnden och då krafter är i rörelse för att pris-kontrollnämnden skall upphöra med sin kontrollverksamhet den 1 juli 1953, är det angeläget, inte minst ur samhälls-ekonomisk synpunkt, att åtgärder vid-tages för att hindra obefogad varuför-dyring. Vi har erfarenhet av att, då priskontrollen släppts å vissa varor, åtskilliga prisstegringar ägt rum.

Ett av våra grannländer brottas med samma problem. Enligt ett förslag fö-reslås i Norge dels priskontroll, dels

Svar på interpellation ang. de sociala missförhållandena bland zigenarna.

rationalisering, dels också konkurrensbegränsning m. m.

Jag skulle önska att onödiga ingripanden i de av mig i interpellationen påtalade förhållandena icke behöva tillgripas. Men för att hindra obefogade varufördyringar måste kraftåtgärder vidtagas av samhället. Jag väddar till statsrådet och chefen för handelsdepartementet att icke töva härmed. Statsrådets uttalande i svaret, att regeringen delar uppfattningen att dessa spörsmål är av stor samhällsekonomisk betydelse, ger vid handen, att den utredning, som erfordras för att komma tillrätta med ifrågavarande problem, snarast möjligt bör verkställas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 7.**Svar på interpellation ang. de sociala missförhållandena bland zigenarna.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som anförde: Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har till mig riktat följande frågor:

1) Har herr statsrådet uppmärksammat de rådande sociala missförhållandena bland zigenarna och de därmed sammanhängande anpassningssvårigheterna särskilt för deras barn?

2) Kan det förväntas att herr statsrådet kommer att låta verkställa erforderlig utredning rörande åtgärder till dessa missförhållandens avhjälpande?

Med anledning härav vill jag framhålla, att de uppskattningsvis 700 svenska medborgare, som är kända som zigenare, har samma rättigheter och skyldigheter som andra svenskar. Skolplikt råder för deras barn och barnavårdslagens bestämmelser är tillämpliga även på dem. Skolorna står öppna för dem och de är berättigade till sociala förmåner som alla andra. De har också sam-

ma rätt att fritt förflytta sig som övriga svenska medborgare.

Det är denna folkgrupps benägenhet att flytta mer än de flesta andra, som utgör grunden till de missförhållanden interpellanten påtalar. Denna benägenhet skapar onekligen svårigheter både för zigenarna och på sina håll för andra medborgare. Den utgör också en tillräcklig motivering för särskilda samhällsåtgärder. Staten har sålunda bidragit till att anordna en efter förhållandena lämpad skolgång för dem. Det kan dock inte förväntas, att staten skall tillgripa någon form av tvång för att få zigenarna att avhålla sig från vandringar.

De förbättrade sociala och ekonomiska förhållandena för flertalet medborgare har medfört, att uppmärksamheten mer än tidigare fästs vid de från normala former skiljaktiga levnadsförhållanden, under vilka zigenarna lever. Den motsättning mellan de ambulerande zigenarna och den bosatta befolkningen, som ibland varit påtaglig, synes emellertid numera vara på väg att efterträdas av en mera tolerant inställning från allmänhetens sida. Detta bör kunna medverka till zigenarnas gradvisa anpassning till ordnade förhållanden. Det är min förhoppning, att de kommuner, där zigenare under längre tid har sitt hemvist, skall göra vad på dem ankommer för att tillse, att i första hand barnen inte lider nöd. Zigenarproblemet i sin helhet kommer fortsättningsvis att vara föremål för samhällets och de socialvårdande myndigheternas uppmärksamhet.

Härpå yttrade

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag ber först att få tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Låt mig först konstatera det glädjande faktum att socialministern avvisar tanken på tvångsåtgärder mot zigenarna. På den punkten är vi nog alla här i

Svar på interpellation ang. de sociala missförhållandena bland zigenarna.

kammaren eniga, även om rasfördomar ute bland folket ännu tyvärr inte är alldeles sällsynta. De tar sig kanske inte direkta uttryck, men det finns dock något därav i form av olust och passivitet, då det blir fråga om att vidta åtgärder för att förbättra zigenarnas ställning i landet. Skall man komma till rätta med zigenarproblemet — jag tror nog man med fog kan kalla zigenarna för »sorgbarn» i det svenska folkhemmet, vilka bl. a. på grund av den nyssnämnda passiviteten från myndigheternas sida tvingas att leva i tältläger och bostadsvagnar liksom på medeltiden — då skall det ske med klok förståelse för zigenarnas särart och med användande av positiva stödåtgärder. Det är förkastligt att sätta någon mindervärdesstämpel på denna folkgrupp, lika väl som det är förkastligt i fråga om andra raser eller stammar. Man skulle dock i detta sammanhang kunna anföra exempel på åtminstone tendenser till mindervärdesförklaring av zigenarna även i svenskt officiellt språk från ganska sen tid. I stort sett har man inte heller reagerat annat än med polis, då zigenarproblemet anmält sig på något sätt inom någon kommun.

Det är i huvudsak tre problem det gäller, nämligen bostadsfrågan, barnens skolgång och de vuxnas yrkesutbildning och deras användning i produktivt arbete. Kunde frågan om en fastare och mera tillfredsställande bosättning ordnas, ginge det säkerligen lättare att lösa de båda andra frågorna. Men hela spörsmålet kräver utredning. Det finns visserligen rätt utförligt material till belysning av zigenarproblemet — socialstyrelsen och skolöverstyrelsen har sysslat med problemet tidigare — men frågan om konkreta och positiva åtgärder är ännu outredd. År 1948 begärde socialstyrelsen med anledning av en framställning från en enskild stiftelse, som har intresserat sig för zigenarnas förhållanden, att Kungl. Maj:t skulle låta företaga en utredning om möjligheterna

att planmässigt inordna zigenarna i samhället. Socialstyrelsen tänkte sig att först göra en mindre utredning, som skulle gå ut på att försöka skapa en uppfattning om intresset och inställningen hos zigenarna själva till en utredning. Ett liknande utredningsförslag framfördes 1947 av socialstyrelsen i ett i övrigt avstyrkande yttrande över 1940 års skolutrednings förslag om särskilda internatskolor för zigenare. I år har socialstyrelsen på framställning av samma stiftelse tillstyrkt att en befattning inrättas, antingen hos socialstyrelsen eller hos skolöverstyrelsen, såsom kurator med speciell uppgift att ägna sig åt zigenarbarnens skolförhållanden.

Min interpellation har föranletts av en önskan att få till stånd en utredning med konkreta förslag till positiva stödåtgärder för zigenarbefolkningens inlemmande i samhället. Det finns ju goda erfarenheter från både Finland och Norge vad gäller åtgärder i detta avseende. Det finns tydligen ett betydande intresse för denna fråga i socialt vakna och intresserade kretsar. Bl. a. har en socialläkare i Stockholm börjat att på nära håll studera zigenarnas förhållanden. I en artikel i Svenska Läkartidningen har han nyligen framlagt vissa preliminära resultat av sina studier. I slutet av denna artikel anger han vissa riktlinjer för vad som behövde göras. Jag tycker att hans resonemang är så vettigt och vägledande att jag tillåter mig att citera det:

»Den s. k. zigenarfrågan synes ha diskuterats alltsedan zigenare över huvud taget kom till vårt land. Att man under en förvetenskaplig epok hade en massa fördomar mot denna folkgrupp är nu inte mycket att säga om. Ur såväl praktisk som humanitär synpunkt är det emellertid på tiden att ålderdomliga, ovetenskapliga föreställningar rensas ut både ur allmänna instruktioner och ur det konkreta arbetet beträffande zigenarna.

Bl. a. är det på tiden att den prin-

Svar på interpellation ang. semesterlagens bestämmelser om möjlighet för arbetsgivaren att förlägga semestern till tid, då arbetstagaren är sjuk, m. m.

cipiella motsättning mellan stat och kommun, som hittills förhindrat väsentliga praktiska åtgärder, slutdebatteras. Man har tydligen utgått från att *alla* zigenare skulle vara inte bara socialvårdsfall utan också besvärliga sådana. Även om så vore fallet, funnes ingen saklig motivering att ta i frågan som i en het sten. Redan vid en yttlig konfrontation med zigenarna upptäcker man att det finns behov av ett nyanseerat betraktelsesätt. Åtskilliga är utan tvivel socialvårdsfall, några t. o. m. mycket besvärliga sådana, men många är helt sociala, präktiga människor, som söker komma in i eller redan står i produktivt arbete som andra medborgare. Ser man till att zigenarna generellt får permanenta människovärdiga bostäder och barnen redan från första levnadsåren tas om hand på ett klokt sätt, kan man förutsätta att 'zigenarfrågan' om något årtionde inte är någon *särskild* fråga.

Med hänsyn till den utbredda analfabetismen bland zigenarna och det förhållandet att de äldre i stor utsträckning får betraktas som arbetsoförmögna eller endast partiellt arbetsföra, ovana som de är vid ett ordnat arbetsliv, kan det tills vidare vara motiverat med statsbidrag till de kommuner, som har extra utgifter för zigenares räkning, inte endast för att tillfredsställa omedelbara individuella behov (fattigvård, sjukvård etc.) utan också för erforderliga åtgärder för barnens och ungdomarnas utbildning och sociala anpassning.»

För att något skall ske måste man dock utreda problemet. Jag återkommer alltså till detta. Den tolerantare inställning från allmänhetens sida gentemot zigenarna som socialministern tycker sig märka är kanske något optimistisk. Men finns en sådan större tolerans, bör den vara en bra grund för vidare åtgärder, för att verkligen få stöd och förståelse för positiva insatser från samhällets sida.

Socialministern hoppas, att de kommuner, som beröres av zigenarproblemet, skall göra vad på dem ankommer. Det får man ju verkligen hoppas. Men det ligger ju så till, att zigenarna bara undantagsvis fått fast anknytning till en viss kommun. Det är då rätt naturligt, att kommunerna inte tycker sig ha någon anledning att ta något ansvar i denna fråga. Här måste tydligen statsmakterna gripa in på något sätt, och jag tillåter mig att än en gång fråga, om inte ett utredningsinitiativ är att vänta i denna fråga. Det är många som är intresserade av att regeringen tar sig an denna sak.

Samtidigt som jag återigen tackar för svaret, vill jag vädja till socialministern att utredningsvägen ta itu med zigenarproblemet. När en utredning väl har verkställts, kan man bedöma vad man kan göra och hur långt man kan komma med åtgärder från samhällets sida.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8.

Svar på interpellation ang. semesterlagens bestämmelser om möjlighet för arbetsgivaren att förlägga semestern till tid, då arbetstagaren är sjuk, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som anförde: Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har till mig riktat följande frågor:

1) Anser statsrådet att de nuvarande bestämmelserna i semesterlagen äro lämpliga, när de giva arbetsgivare möjlighet att med vissa undantag förlägga semester till tid, då den anställde är sjuk, och dessutom endast i synnerligen begränsad omfattning medgiva att tid under vilken den anställde varit sjuk får räknas som kvalifikationstid för semester?

Svar på interpellation ang. semesterlagens bestämmelser om möjlighet för arbetsgivaren att förlägga semestern till tid, då arbetstagaren är sjuk, m. m.

2) Är statsrådet villig meddela riksdagen vilka åtgärder som inom socialdepartementet vidtagits med anledning av den hemställan om utredning i ärendet, som gjordes av 1948 års riksdag?

Som svar härå vill jag anföra följande.

I interpellationen berörs två skilda spørsmål. Det ena avser arbetsgivarens rätt att förlägga en anställds semester till tid då denne är sjuk men hans bortovaro från arbetet ej beror på att han drabbats av olycksfall i arbetet eller att han ådragit sig yrkessjukdom. Det andra spørsmålet gäller i vad mån dylik »vanlig», d. v. s. i semesterlagens mening ej privilegierad, sjukdom skall jämsställas med arbetad tid och således kvalificera till semester.

Båda dessa spørsmål har sedan lång tid tillbaka varit föremål för uppmärksamhet. De diskuterades redan vid antagandet av den första semesterlagen år 1938; och detsamma var förhållandet när den nuvarande semesterlagen antogs. Även sedermera har de och med dem närstående semesterspørsmål vid flera tillfällen aktualiserats.

I anledning av en förra året i denna kammare framställd interpellation lämnade min företrädare i ämbetet en utförlig redogörelse rörande de problem som sammanhänger med det förra av de båda av interpellanten nu återaktualiserade spørsmålen. Jag får härom hänvisa till andra kammarens protokoll den 22 maj 1951 (nr 20). De vid detta tillfälle framförda synpunkterna från min företrädares sida kan jag helt dela.

Rörande detta spørsmål förefaller det mig således inte vara något att tillägga till det som anförts i nämnda interpellationssvar. Jag vill endast framhålla att interpellantens fråga ingående övervägts inom socialdepartementet samt att det ej ansetts påkallat att låta denna bli föremål för någon ny fristående sakkunnigutredning. Ehuru detta problem synes vara ägnat att lösas bäst avtalsvägen så torde det i sinom tid få prövas

i samband med vissa andra frågor rörande semesterlagen.

Vad nu anförts äger sin fulla motsvarighet beträffande det andra av interpellanten berörda spørsmålet.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Härefter anförde:

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation.

Det framgår av herr statsrådets svar — som jag redan förut påpekat i interpellationen — att de frågor, som det här gäller, varit föremål för diskussion vid upprepade tillfällen. Detta faktum tyder på att här föreligger ett verkligt behov av åtgärder. Jag måste därför säga, att jag är något besviken på statsrådets synbarligen svala intresse för dessa frågor.

Vi är väl alla ense om att den lag om treveckorssemester vi beslöt förra året var ett mycket stort framsteg, en mycket stor reform. Men vi kan också vara överens om att det inte kan finnas någon anledning för socialministern att vila på sin företrädares lagrar när det gäller semesterfrågan. Här finns fortfarande en del olösta problem. Nu väntar vi t. ex. sedan någon tid tillbaka på ett förslag beträffande semesterfrågans lösning för småföretagare inom jordbruk och andra näringsgrenar, husmödrar och dylika, och de frågor som jag här tagit upp är också fortfarande olösta.

Det är två frågor det gäller, för det första huruvida det kan vara lämpligt att en arbetsgivare enligt den nuvarande semesterlagen har möjlighet att förlägga semestern till tid då den anställda är sjuk. Ingen kan väl anse att ett sådant handlingsätt mot en anställd är önskvärt. Man frågar sig då vad man kan göra för att förhindra ett sådant förfaringsätt.

Svar på interpellation ang. semesterlagens bestämmelser om möjlighet för arbetsgivaren att förlägga semestern till tid, då arbetstagaren är sjuk, m. m.

Socialministern hänvisade till ett interpellationssvar, som statsrådet Möller förra året gav herr Hallberg i denna kammare. I det svaret påpekade statsrådet Möller, att han inte på något sätt förbisåg spörsmålets vikt, men han betonade att det fanns en del svårigheter när det gällde att förbjuda arbetsgivarna att förlägga semester till en tid då den anställda är sjuk. Det kan t. ex. inträffa att företagets anställda har gemensam semester, under vilken tid företaget har stängt. Under sådana omständigheter skulle det vara svårt att bereda de anställda, som är sjuka under denna tid, ledighet vid ett senare tillfälle. Statsrådet nämnde också de svårigheter som kan uppstå när ett företag har en gemensam, lång tid i förväg uppgjord semesterplan. Jag kan dock inte se annat än att dessa svårigheter är betydligt överdrivna. Om en anställd är sjuk under den gemensamma semestern och sedan får taga extra ledigt, kan det givetvis bli besvärligt, men det blir inte trassligare än när den anställda är frisk under semestern och sedan råkar bli sjuk under arbetstid, vilket som bekant händer ganska ofta.

Den andra frågan, som är mera svårlost, är huruvida sjukdom skall få räknas som arbetad tid vid beräkning av semestern. Jag kan inte se att socialministern i sitt svar har uttryckt sin åsikt om det problemet.

Man bör dock icke glömma, att 1948 års riksdag har begärt en utredning om båda dessa frågor. Det förelåg då motioner, som krävde en direkt lagändring på båda dessa punkter och som livligt tillstyrktes av Landsorganisationen. Utskottet för sin del gick in för en utredning men skrev i sitt utlåtande, att mycket starka skäl talade för att förbudet mot att förlägga semestern under den tid då anställd är sjuk skulle utsträckas till att gälla även annat olycksfall och annan sjukdom än dem som nu är omnämnda i semesterlagen. Utskottet skri-

ver vidare: »Semesterns huvudsyfte är ju att bereda arbetstagare vila och rekreation. Det är icke tillfredsställande, att arbetsgivare kan förlägga en arbetstagares semester till tid, då arbetstagare är sjuk, och därigenom hindra arbetstagare från att få semester efter tillfrisknandet. En arbetstagare, som varit sjuk, har i allmänhet större behov av vila och rekreation än en som icke varit sjuk.» Utskottet säger vidare, att det givetvis kan bli vissa olägenheter för arbetsgivaren av ett dylikt förbud, men att dessa, även i företag som har gemensam semester, dock torde vara av relativt begränsad omfattning.

Vad beträffar den andra frågan var utskottet mera tveksamt, men ansåg dock att även den skulle utredas, vilket riksdagen också beslöt år 1948. Tiden gick utan att man hörde någonting från departementet, men år 1950 förklarade statsrådet Sven Andersson i ett svar på en enkel fråga här i kammaren, att frågan tagits upp till behandling i socialdepartementet men att ståndpunktstagandet skulle anstå till dess arbetstidsutredningens förslag om semesterns längd förelåge.

Förra året kom så den kungl. propositionen om treveckorssemestern. Det var ganska naturligt, att intresset då helt koncentrerades på denna stora reform och att de frågor det här gäller, som givetvis inte är lika betydelsefulla men ändå viktiga, kom något i bakgrunden. Det är därför kanske inte underligt, att statsrådet Möller förra året i sitt svar till herr Hallberg ställde frågan på framtiden.

Nu har emellertid ännu ett år gått. Riksdagens anhållan av år 1948 om en utredning rörande dessa frågor står fortfarande kvar. Socialministern säger, att vi för närvarande inte kan göra någonting men att frågorna i sinom tid torde få prövas i samband med vissa andra frågor rörande semesterlagen. Jag skulle vara mycket tacksam om stats-

Svar på interpellation ang. semesterlagens bestämmelser om möjlighet för arbetsgivaren att förlägga semestern till tid, då arbetstagaren är sjuk, m. m.

rådet kunde ge någon antydning om vad som ligger i begreppet »i sinom tid». Det vore intressant att veta, om de här frågorna kan väntas bli upptagna till behandling nästa år eller om riksdagen får vänta ännu längre innan den av riksdagen för fyra år sedan begärda utredningen kommer till stånd.

Herr HALLBERG: Herr talman! Jag begärde ordet för att uttala min tillfredsställelse över att äntligen ha fått stöd för det önskemål som jag förde fram i en motion här i kammaren år 1948 och i en interpellation den 7 april i fjol. Då jag förra året interpellade och dåvarande socialministern svarade, hade jag nog en känsla av att jag stod tämligen isolerad här i kammaren i denna fråga, men nu har jag genom herr Gustafsons i Göteborg interpellation och det intresse han här har visat kommit underfund med att det även i vidare kretsar likväl finns en opinion för att det borde ske en ändring i detta avseende.

Så sent som i lördags framförde en arbetare vid ett av våra större järnbruk — dock utan något som helst samband med denna interpellation — till mig personligen en önskan, att frågan om semester under sjukdom utom arbetet måtte aktualiseras på nytt. Han åberopade sig själv som personligt exempel. Han hade lidit av diskbräck och av den anledningen varit sjukskriven någon tid. Arbetsgivaren förkortade då den lagliga semester, som arbetaren hade rätt att ta ut, med hänvisning till att denne varit sjuk i diskbräck, en sjukdom som faller utanför de bestämmelser som redan finns i semesterlagen.

Med det anförda ville jag bara livligt understryka vad interpellanten nyss anfört, nämligen att det verkligen vore önskvärt, att det, t. ex. från Kungl. Maj:ts sida, togs ett initiativ för att få

en justering på den här punkten, som riksdagens båda kamrar år 1948 uttalade sig för. Den saken är aktuell, och det är inte bara ett löst påstående att arbetsgivare i vissa fall begagnar sig av möjligheten att förlägga i varje fall någon del av arbetarens semester till tid, då arbetaren råkat ut för olycksfall eller sjukdom, som faller utanför semesterlagens bestämmelser.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Den nya semesterlagen träder delvis i kraft år 1952 och helt år 1953. När vi fått se, hur den verkar, är det ju möjligt att flera punkter kan bli föremål för översyn, men jag har ansett att man inte bör ändra en lagstiftning, som riksdagen har stadfäst bara för något år sedan och som ännu icke är fullt tillämplig. Det kan ju tänkas, att det då uppstår ytterligare en del problem, som behöver så att säga finslipas. Att varje år sätta igång en utredning och komma med förslag till justeringar av smådetaljer är inte precis så rationellt som kammarens ledamöter i allmänhet är ense om att en handläggning bör vara.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! På det område dessa frågor berör har semesterlagen inte ändrats. Ändringen innebar en utökning av semesterdagarnas antal, men de bestämmelser, som gällde år 1948 och som då motiverade en riksdagens skrivelse, är fortfarande oförändrade. Jag skulle därför vilja vädja till herr socialministern — i synnerhet som det har betygats här i kammaren att intresset är stort, något som vi också kunnat observera genom hänvändelse från anställda — att taga under omprövning, huruvida man inte nu skulle kunna ta ett nytt initiativ i frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9.

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Herr Swedberg har frågat mig, om jag uppmärksammat de av läkare vitsordade vådorna av boxning och om jag i så fall är beredd att till skydd för de utövandes liv och hälsa och till förebyggande av skadeverkningar bland åskådarna föreslå de åtgärder, som kan prövas möjliga och lämpliga.

Det är tydligt att den, som utövar boxningssporten, utsätter sig för vissa faror. Medicinalstyrelsen uppger att man känner till tre dödsfall i Sverige i samband med boxning. Av dessa måste två, som inträffade 1946, av obduktionsutlåtandena att döma helt tillskrivas boxningen såsom sådan.

Vid bedömande av boxningen och de därmed förenade farorna får man självfallet icke bortse från andra skador än skador till döds. Medicinalstyrelsen säger i ett utlåtande i anledning av interpellationen, att det har ansetts att varje knockoutslag är liktydigt med en hjärnskakning. Dylika skador kan vara av mycket skiftande art; de kan läkas utan påvisbara följdverkningar, men kan även kvarlämna för framtiden bestående rubbningar av olika art. Framför allt synes upprepade hjärnskakningar kunna leda till allvarliga psykiska insufficienstag. Detsamma torde även gälla andra genom boxning uppkomna hjärnskador. Medicinalstyrelsen framhåller emellertid, att tillräckligt material och tillräcklig erfarenhet ej finnes för att för närvarande bedöma boxningens betydelse för uppkomsten av bestående skador hos boxarna.

Svenska boxningsförbundet har lämnat mig vissa upplysningar om de åtgärder, som förbundet vidtagit för att förebygga medicinska vådor av boxningssporten. Sedan 1935 har varje del-

tagare i svenska mästerskapstävlingar, juniormästerskapstävlingar, nybörjartävlingar och landskamper underkastats noggrann kontroll, varvid varje väsentlig avvikelse från en normal fysisk status föranlett avstängning från deltagande. Likaså har förbundet föreskrivit, att läkare skall vara närvarande vid varje tävling. Om vid en ojämn boxningsmatch den ene boxaren inkasserar för mycket slag eller blir »groggy», så att fara för en verklig knockout kan tänkas, åligger det ringdomaren att genast stoppa matchen för att den underlägsne icke skall utsättas för onödig risk. Då en boxare förklarats besegrad på knockout eller match blivit stoppad på grund av ojämnhet, skall enligt förbundets föreskrifter vissa försiktighetsåtgärder vidtagas till förhindrande av komplikationer. En utslagen boxare blir automatiskt avstängd från boxning under en månads tid och får icke deltaga på nytt utan särskilt intyg från läkare. Även boxare, som enligt ledningens åsikt mottagit för många slag, kan drabbas av en tids avstängning från boxning för att få tillfälle att vila upp sig. Vid upprepad knockout blir boxaren avstängd för tre månader och efter tre knockouts för ett år. En boxare, som visat sig icke lämplig för sporten på grund av för svag motståndskraft, blir för alltid avstängd från all tävlingsboxning.

Förutom läkarundersökning före en tävling och läkarrapporter om skador vid tävlingar har förbundet i år ytterligare skärpt sin hälsokontroll genom att införa s. k. startböcker. Utan en sådan, av läkare kontrollerad och påskriven startbok kan i fortsättningen ingen boxare deltaga i en tävlingsmatch. En startbok innehåller bl. a. ett utförligt intyg av läkare om boxarens allmänna tillstånd och om hans tävlingsduglighet. Vidare finnes där hälsoregler med särskild syftning på boxning samt redogörelser för vad som skall iakttas då en boxare blivit utslagen eller oförmögen att försvara sig.

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning.

Av det sagda framgår att boxningssporten är förenad med vissa vådor för boxarna. Med hänsyn till de åtgärder, som från boxningsförbundets sida delvis helt nyligen vidtagits till skydd för boxarnas liv och hälsa, anser jag emellertid ett ingripande i sådant syfte från statsmakternas sida icke erforderligt för närvarande. Jag skall emellertid under hand uppmana medicinalstyrelsen att med uppmärksamhet följa utvecklingen och, om så påkallas, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till eller eventuellt själv vidtaga erforderliga åtgärder.

Interpellanten har, som jag inledningsvis nämnde, också ifrågasatt åtgärder till förebyggande av skadeverkningar bland åskådarna och har därvid särskilt haft barn och ungdom i tankarna. Jag kan i detta sammanhang återöppna, att medicinalstyrelsen ansett att tillräckligt material och tillräcklig erfarenhet ej för närvarande finnes för att bedöma risken för psykiska skador hos barn och ungdom som bevistar boxningsmatcher.

Vid övervägande av frågan om lämpligheten av att barn och ungdom besöker boxningstävlingar är att märka, att det icke sällan inträffar att boxarna skadar varandra och åsamkar varandra blödande sår eller dylikt. För barn och ungdom i brytningsåldern kan det ej sällan verka förråande att betrakta sådana skådespel, särskilt som publiken över huvud gärna tycks bli upphetsad av kampen i ringen. Jag är därför benägen att taga upp frågan om åtgärder för att förhindra att barn får tillträde till boxningstävlingar liksom f. n. är fallet i fråga om vissa filmföreställningar.

Med det anförda, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellantens frågor.

Härpå yttrade:

Herr SWEDBERG: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för sva-

ret på min interpellation. Jag har så mycket mer anledning att göra det som jag finner svaret i stort sett så tillfredsställande, som man över huvud taget rimligen kunde vänta.

Vad jag åsyftade med min interpellation var inte något generellt förbud mot offentlig boxning utan åtgärder till förebyggande av allvarliga skadeverkningar bland utövarna själva och bland publiken, varvid jag särskilt hade tagit sikte på den minderåriga publiken. Herr statsrådet har nu i svaret, med stöd av vad medicinalstyrelsen och boxningsförbundet anfört, väsentligen understrukt de av mig anförda synpunkterna på boxningens risker. Och statsrådet konkluderar sin redogörelse med följande ord: »Av det sagda framgår att boxningssporten är förenad med vissa vådor för boxarna.» Statsrådet säger vidare: »För barn och ungdom i brytningsåldern kan det ej sällan verka förråande att betrakta sådana skådespel — — —.» Herr statsrådet är vidare i tillfälle att meddela, att åtgärder från boxningsförbundets sida helt nyligen vidtagits till skydd för boxarnas liv och hälsa. Om dessa åtgärder möjligen kan ha något samband med att saken förts på tal här i riksdagen, så har detta sålunda inte skett förgäves.

Vidare konstaterar jag med tillfredsställelse, att statsrådet under hand ämnar uppmana medicinalstyrelsen att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område för att, om så visar sig påkallat, inkomma med ett förslag till eller eventuellt själv vidta erforderliga åtgärder.

Ett speciellt slag av förbud i samband med offentlig boxning ifrågasatte jag emellertid i interpellationen, nämligen förbud för minderåriga att närvara vid offentliga boxningar. Under pressdebatten sedan dess har jag bara styrkts i uppfattningen, att ett sådant förbud verkligen kan vara berättigat och påkallat. Därför noterar jag med särskild

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning.

tacksamhet statsrådets löfte att uppta frågan om åtgärder för att förhindra barn att få tillträde till boxningstävlingar till saklig prövning. Det bör såvitt jag förstår vara minst lika möjligt och påkallat att genomföra ett sådant förbud som det är att barnförbjuda vissa filmföreställningar.

Med herr talmannens tillstånd vill jag gärna tillägga ytterligare några ord. Jag vill nämligen inte gärna försumma detta tillfälle att ge uttryck för min personliga mycket bestämda uppfattning, att boxningen inte har något rimligt berättigande i svenskt samhällsliv. Från försvararnas sida har sagts, att boxningen fostrar till fair play, disciplin, vaksamhet och hållning. Man måste nog fråga sig om det över huvud taget kan vara möjligt att lära unga människor gott uppträdande genom att undervisa dem om konsten att öva effektiv miss-handel. I alla händelser kan inte denna metod anses höra till de bättre.

Vidare är riskerna för skadeverkningar alltför allvarliga både för boxarna själva och särskilt för yngre åskådare. Det är inte möjligt att med någon framgång bestrida det faktum, att boxningen skiljer sig från all annan sport därigenom, att den går ut på att skada motståndaren. Det som i boxningsringen anses vara all right är ute i allmänna livet ett allvarligt brott, som medför mycket stränga straff. Lika uppenbart synes det vara, att denna sport skapar och närer en våldsmentalitet, som måste anses ytterst olycklig, ja högst ödesdiger. Vi har ju nyligen fått belägg för att boxningen bygger på åskådarnas lägre instinkter och att den har lättare än andra idrotter att sätta sinnena i våldsam svallning.

Jag vill inte uppta kammarens tid eller belasta riksdagens protokoll med att här återge exempel på utgjtelser av primitiv våldsmentalitet, med vilka några skribenter, dess bättre ytterst få men dock några, ansett sig böra rycka

fram till boxningssportens försvar. I stället vill jag gärna med instämmande citera de ord, med vilka domstolsjuristen Jan Gehlin konkluderade en artikelserie om boxningen i Dagens Nyheter — den sista av de tre artiklarna var införd vid månadsskiftet april—maj. Där säger författaren: »Är det försvarligt att under sken av sport låta ledarna träna upp och publiken sedan hetsa fram ungdomar till ringen, som i många fall kan bli en plattform för katastrof? Är det försvarligt att låta våldet under beteckningen av sport framträda och få applåder, när det pågår ett intensivt arbete för att sanera alla våldstendenser i mänskligheten? Sport? Pressens nomenklatur, killerinstinkt, hardhitter, slugger säger tillräckligt om vad det rör.

Samhället protesterar mot och bestraffar allt våld som inte har något direkt positivt syfte. Hur ställer sig samhället till detta våld, vars direkta syfte och följd är kroppslig skada och vars indirekta syfte är karriär och dubiös underhållning?» Så långt citatet.

Genom att instämma i dessa ord har jag velat antyda, att enligt min mening starka sakskaäl kan anföras för införande av förbud mot offentlig boxning. Men som jag tidigare sagt, har jag av principiella skäl inte ansett mig böra förorda generellt förbud, och jag förstår mycket väl, att herr statsrådet inte ansett sig böra för närvarande gå längre än han meddelat i svaret.

Jag vill emellertid till sist, herr talman, uttala förhoppningen, att det snarast måtte växa fram en så allmän och djup opinion i denna sak både i vårt svenska samhälle i stort och inom den sunda och ansvars-kännande idrottsrörelsen i synnerhet, att denna opinion skall lyckas komma till rätta med de allvarliga missförhållanden, som här påtalats. Och därmed tackar jag än en gång herr statsrådet för det välvilliga svaret.

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning.

Herr HUSS: Herr talman! Jag tror att man ganska lugnt kan fastslå, att praktiskt taget alla idrottsgrenar medför vissa risker för skador. Hjärnskakning förekommer sålunda utom vid boxning rätt ofta vid ridning, motorcykeltävlingar och skridskoåkning, här särskilt vid motionsåkning av oövade, och nästan alla fotbollsspelare och handbollsspelare får som bekant förr eller senare skador av mer eller mindre svårartad beskaffenhet. Vi saknar tyvärr en statistik, i varje fall en utförlig statistik, över idrottsskadornas frekvens. Mycket talar dock för att boxningssporten, med den relativt ringa omfattning den har, ger upphov till en i jämförelse med annan idrott ovanligt hög skadefrekvens.

Enligt min uppfattning kan man alltså inte ta ställning till olika idrottsgrenars lämplighet eller olämplighet utslutande från medicinska utgångspunkter. Man måste, såvitt jag förstår, komplettera de medicinska synpunkterna med värderingsnormer av social, moralisk och etisk natur. Detta innebär att man bedömer varje idrottsgren med hänsyn till den förmåga respektive gren har att utveckla värdefulla egenskaper, som t. ex. kamratanda, hänsynsfullhet och ansvar inte bara för den tävlandes eget utan också för de medtävlandes väl, både när det är fråga om tävlingar med huvudvikt vid individuella prestationer och i fråga om lagtävlingar.

Här framträder ett syfte hos boxningssporten, som enligt min uppfattning strider mot all god idrott och som boxningen glädjande nog tycks vara ensam att företräda, nämligen syftet att skada den medtävlande och försätta honom ur tävlingsdugligt skick. Detta är ett ändamål, som enligt min mening bara bör ifrågakomma i samband med den militära utbildningen, där vi tyvärr är nödsakade därtill. Det föreligger visserligen en principiell skillnad mellan den militära och den

pugilistiska inställningen, i det att enligt den förra de värdefulla och ömtåliga kroppsdelarna är att söka ovanför bältet, enligt den senare nedanför bältet, där man alltså inte får placera något slag.

I likhet med inrikesministern och interpellanten tror jag emellertid inte att det vore lämpligt att förbjuda tävlingsboxning. Vi kommer i fortsättningen som hittills att få se denna sport utövad på våra skolgårdar, vare sig vi skulle förbjuda tävlingsboxning eller inte. Från allmänt liberala utgångspunkter är det föga tilltalande att utöka florran av förbud.

Med tillfredsställelse måste emellertid konstateras, att man numera har infört läkarkontroll av dem som deltar i boxningstävlingar. Inrikesministerns åtgärder, sådana de skisserats i dagens interpellationssvar, är att betrakta som en värdefull komplettering av vad som redan har åtgjorts. I likhet med interpellanten vill jag därför från medicinskt håll framföra ett tack härför.

Herr HALLBERG: Herr talman! Jag är för min del helt överens med inrikesministern, interpellanten och herr Huss om att det skulle vara både olämpligt och olyckligt att genomföra en förbudslagstiftning emot boxningssporten. Jag har emellertid tagit till orda för att här i kammaren framhäva en sak, som jag i all enkelhet flera gånger vid vissa större boxningsevenemang hävdad i den tidning, som jag förut redigerat, nämligen en vädjan till den svenska idrottsrörelsen, huruvida den inte skulle kunna avskilja boxningssporten ifrån den övriga idrotten. Jag tror att mycket skulle vara vunnet, om man kunde komma dithän.

Vad som aktualiserat interpellationsdebatten föreställer jag mig ha varit den landskamp i boxning mellan Sverige och Frankrike, som för en tid sedan ägde rum i kungl. tennishallen. Jag

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning.

begagnar tillfället att här läsa upp ett par citat ur två stockholmsstidningar, som yttrat sig om denna tillställning, vilken säkerligen upprörde alla vettiga människor här i landet. Dagens Nyheter skrev sålunda dagen efter de skandaluppträden, som då ägde rum, att landskampen i boxning mellan Sverige och Frankrike i kungliga tennishallen på söndagskvällen — som slutade med fransk 7—3-seger — urartade till den värsta publikskandal som väl någonsin bevitnats vid ett svenskt idrottsevenemang. I fortsättningen ger Dagens Nyheter i sitt reportage en utförlig skildring av hur det gått till. Aftontidningen skrev om samma sak — jag tycker det har ett visst värde att få föredra det: »Den franske domaren anmälde vid den svensk—franska boxningslandskampen tungviktsmannen som skadad, och detta ville varken publik eller arrangörer vara med på. Nu är också frågan, om det inte snarare är en kvalificeringsgrund, att man är skadad. Om inom övriga idrottsgrenar en man blir skadad, så inte bara skonas han, utan han hjälps av sina medtävlare. Bryter någon benet vid en orientering, bryter även övriga tävlingen och hjälper honom till rätta. Kommer någon i praktiskt taget vilken sportgren som helst illa ut, så får han stöd av kamraterna. Inom boxningen är det emellertid rakt motsatt. Slår man upp en skavank, så gäller det att till alla delar utnyttja detta i den fortsatta kampen. Blir det en blemma eller ett sår, så försöks med alla medel klappa på just där så att råbiffsidealet nås så fort som möjligt.»

Detta är inga överdrifter, utan det förhåller sig så. I anledning av det föredragna vill jag säga att jag för min del inte tycker, att man kan behöva hysa så förfärligt stor omtanke om boxarna själva. Det är ju en sak som de frivilligt ger sig in i, om de vill ådra sig hjärnskakning genom att bli utslagna. Vad man kan hysa omtanke om är vad

inrikesministern och interpellanten var inne på i sitt inlägg, nämligen publiken, de rent psykologiska skadeverkningar som boxningen har, den upphetsning av sinnen och känslor som äger rum och som tog sig detta skandalösa uttryck i landskampen mellan Frankrike och Sverige härförleden.

Jag slutar med att komma tillbaka till den vädjan, som jag började med. Jag tror inte den leder till något resultat, men därför kan man väl ändå vädja till en förnuftig tanke, nämligen att den svenska idrottsrörelsen borde avskilja boxningen från den övriga idrotten.

Herr EDBERG: Herr talman! I likhet med interpellanten vill jag till inrikesministern uttala min tillfredsställelse över hans deklaration i fråga om boxningen och den otvetydiga ställning han därvid proklamerat.

Boxningen har under flera månader befunnit sig i tvärdrag, och man får nog säga, att det inte är alldeles oförtjänt. Det ger ju också interpellationssvaret en ganska klar bild av. Redan boxningsförbundets upplysningar, åtminstone sådana de refererats i statsrådets svar, om de speciella säkerhetsåtgärder man ansett sig böra vidtaga, får nog anses vara avslöjande, om också omedvetet avslöjande. Inom vilken annan sportgren — jag skulle i likhet med herr Hallberg vilja sätta frågetecken för sport — finner man det nödvändigt med så många kringgårdande skyddsåtgärder som inom boxningen? Inom vilken annan sportgren har man speciella regler för när, under vilka omständigheter och hur länge en idrottsutövare skall vara att betrakta som konvalescent? Vittnar inte detta om att boxningen är förknippad med faror, som man inte möter på något annat håll i idrottslivet? I och för sig är det naturligtvis tacknämligt, att boxningsförbundet försöker förminska riskerna på det sätt som det lämnats upplysningar om i

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning.

statsrådets anförande. Men man har nog på många håll en känsla av att detta inte är tillräckligt. När man läst den debatt, som förts bl. a. i sportspalterna under de senaste månaderna, har man funnit, hur åtskilliga ganska initierade sportskribenter ha ställt sig mycket kritiska till förbundets vilja och förmåga att verkligen på allvar eliminera farrorna.

Jag kanske här får erinra om en radiodiskussion om boxningen för någon tid sedan. De av kammarens ärade ledamöter, som hade tillfälle att höra den diskussionen, måste ha fått det intrycket av boxningens apologeter, att det knappast finns någonting så fridsamt som livet i boxningsringen. Man tyckte sig nästan förflyttad till pastor Swedbergs söndagsskola. Knockouten förklarades vara något otäckt som man försöker undvika. Det medgavs visserligen, att det inte alltid gick, men det var ren olyckshändelse, om det inträffade; med andra ord: knockouten skulle vara en avvikelse från det normala: »Motståndaren kan gå och sova för ett ögonblick och gå på en smäll!» Dessutom framhölls mycket starkt boxningens uppfostrande betydelse såväl för utövarna som för publiken, som därigenom skulle lära sig speciella hedersbegrepp.

Jag måste i likhet med herr Swedberg säga, att jag undrar om det inte finns andra och till äventyrs bättre uppfostringsmetoder än misshandel, när det gäller att inplantera hedersbegrepp, en misshandel, som stundom kan få mycket menliga följder. Säkerligen har ingen låtit sig förvirras av den skönmålning som endast förekom i radiodebatten; en sådan boxning existerar inte i de jordiska boxningsringarna.

Efteråt fick man klart besked därom vid ett möte här i Stockholm med aktiva sportutövare. Där förklarade man, att visst är det knockout man vill försöka åstadkomma när man går upp i

ringen. Det förklarades också, att man inte borde skönmåla för mycket, att boxningen självfallet var förenad med vissa vådor. En av sportutövarna, som deltog i diskussionen, sade: »Vi skall vara ärliga, pojkar. Det är klart att många får skador av boxning.»

Det är också uppenbart att den uppfostrande betydelsen för publiken måste vara minst sagt ringa; att boxningssporten vädjar till vissa instinkter på ett sätt, som inga andra idrotter gör, får man nog anse vara ganska klart. Varför drages publiken till ringen om inte för att få se en man — nu citerar jag ett av de poetiska uttryck man stundom finner i sportspalterna — »få marmelad i knävecken» och bli groggy? Varför dras publiken till ringen om inte för att få se — för att åter låna ett uttryck ur den charmerande sportvokabulären — »den stora lingonkrukan» bäras fram?

Den händelse, som delvis givit upphov till den aktuella debatten och som herr Swedberg påpekade, nämligen kalabaliken i kungl. tennishallen, vad var orsaken till den om inte att publiken ansåg sig lurad på konfekten! Den hade gått dit för att få se ett par franska fotbollar vändas mot åskådarna. Matchen bröts i enlighet med boxningsförbundets regler, och publiken fann sig bedragen.

Jag lyssnade uppmärksamt till herr Huss' inlägg i debatten, där han gav läkarens syn på saken. Han syntes vara ganska tveksam, huruvida de medicinska vådorna var tillräckligt avgörande för ett mera skärpt ingripande mot boxningssporten. Emellertid får man väl säga, att medicinalstyrelsens uttalande, sådant det refererats av inrikesministern, utgör ett allvarligt memento. Det må vara sant att delade meningar råder inom den medicinska vetenskapen om vådorna av boxning, men enbart detta att åtskilliga läkare dock starkt understryker dessa faror har väl ändå något att säga.

Svar på interpellation ang. vissa missförhållanden i samband med offentliga uppvisningar eller tävlingar i boxning.

Jag kan inte underlåta att för kammararen läsa upp en insändare, som för någon tid sedan återfanns i Idrottsbladet, undertecknad av en överläkare S. Hult i Sundbyberg. Han berättade, att han varit närvarande vid två polisobduktioner på karolinska institutet. I båda fallen gällde det idrottsmän, som avlidit till följd av skador i form av blödningar, uppkomna i direkt anslutning till idrottsutövning. Doktor Hult skriver: »Den ene mannen var boxare och dog strax efter en boxningsmatch. Vid obduktionen visade hjärnan på varandra lagrade blödningar, vilka kunde räknas nästan som årsringarna på ett träd (förmodligen motsvarande ett antal matcher). Det andra fallet gällde en fäktare, som plötsligt fallit ned till golvet under pågående fäktning. Genom en serie olyckliga tillfälligheter hade florettspetsen stämts mot armen och trängt in genom axelhålan i lungor och hjärta med en dödlig blödning som följd.» Sedan kommer konklusionen: »Observera att det här rör sig om två skilda orsakskedjor: i det ena fallet en serie oavsiktliga moment, i det andra ett avsiktligt våld, där boxaren för varje match kommit ett steg närmare döden. Obduktionsprotokollen torde finnas kvar för var och en, som hyser tvivelsmål angående sanningen i ovannämnda.»

När man hör sådana vittnesbörd från läkarhåll, finns det anledning att ta sig en verkligt allvarlig funderare på om inte samhället har ett ansvar för detta.

Här har praktiskt taget alla talare, som uppträtt i debatten, helt avvisat tanken på förbud. Jag vill heller inte rekommendera förbud. Jag anser att det är bättre om man på andra vägar kan komma till rätta med saken. Men å andra sidan tror jag inte att man skall hänga upp sig på själva ordet förbud såsom något i och för sig skrämmande. Det går troll i ord ibland, och sådana troll söker sig lätt in i ett sådant ord som förbud. Men bygger inte det mo-

derna kultursamhället på en serie förbud utan vilka en anständig mänsklig samvaro inte skulle vara möjlig? Vi har i detta land en rad förbud, som jag tror inte någon skulle vilja upphäva, förbud som tillkommit av rent humanitära skäl. Vi förbjuder opiumrökning, vi förbjuder bordeller, vi förbjuder tuppfäktningar, där det värsta som kan hända är att två tuppar hackar ut ögonen på varandra, vi tillåter inte tjurfäktningar, vi tillåter inte dueller men vi tillåter att två män går upp i en ring och hamrar på varandra med risk för att medvetandet bankas ur den ene — han kan »åka på en smäll» — bankas ur honom för gott, om det vill sig illa. Vi hade en illustration från ett grannland bara för någon månad sedan, då en boxare slogs ut för alltid i en ring.

Skulle det principiellt vara så mycket annorlunda att förbjuda boxningen än att förbjuda det som jag här talat om? Man kan visserligen säga, som herr Hallberg gjorde, att boxarna går upp i ringen frivilligt, och det gör inte tupparna i en tuppfäktning eller tjurarna i en tjurfäktning. Men om ett par pojkar i Gamla stan råkar i luven på varandra och går på varann med knytnävarna, så är också det antagligen fullt frivilligt och därtill sannolikt betingat av direkt anledning, vilket däremot knappast kan sägas föreligga vid de former av legaliserade slagsmål som sker inom boxningsringarna. Jag menar därför, att man inte skall låta troll gå i ord och utan vidare avvisa tanken på boxningsförbud som något helt ovärdigt.

Jag är trots allt överens med inrikesministern att vi inte skall förivra oss utan se om man inte på andra vägar kan väsentligt minska de vådor, som man ändå finner vara förknippade med boxningen. Jag drar av statsrådets deklaration den slutsatsen, att statsrådet är beredd att hålla boxningen under noggrann observation, och jag tror att den

Svar på interpellation ang. vård och fostran av blinda barn under sju år.

deklarationen kommer att bli ett mycket värdefullt incitament i den diskussion om boxningens vara eller inte vara, som sedan några månader tillbaka pågår här i landet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10.**Svar på interpellation ang. vård och fostran av blinda barn under sju år.**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fru Sjöstrand frågat mig, om man kan förvänta, att Kungl. Maj:t kommer att i en snar framtid taga upp frågan om möjligheter till vård och fostran av blinda barn under sju år.

På fru Sjöstrands fråga får jag efter samråd med socialministern svara följande.

I den av interpellanten berörda utredning, som skolöverstyrelsen framlagt år 1949, räknar överstyrelsen med i runt tal 100 blinda barn i åldern 1—7 år. Av dessa barn beräknas minst 35 vara obildbara sinnesslöa, vilka enligt överstyrelsens mening bör hänvisas till landstingens vårdhem för obildbara sinnesslöa barn, där redan nu åtskilliga blinda småbarn är intagna. Övriga blinda barn i åldern 1—7 år beräknar överstyrelsen alltså till cirka 65. Skolöverstyrelsen utgår från att dessa blinda barn skall omhändertas i statliga barnhem. Jag antar, att interpellationen närmast äsyftar de sistnämnda blinda barnen.

Antalet vårdplatser i de planerade barnhemmen skulle alltså egentligen enligt vad som anförts utgöra omkring 65. Emellertid anser överstyrelsen, att de målsmän, som själva önskar vårda sina blinda barn, bör ha rätt att göra detta, under förutsättning att det sker på be-

tryggande sätt. För att bättre vårdmöjligheter i föräldrahemmen skall åstadkommas tänker sig överstyrelsen viss upplysningsverksamhet. Sålunda skall mödrar beredas tillfälle att tillsammans med sina barn vistas en tid på barnhem. Framdeles skall eventuellt anställas en kindergartenlärarinna för rådgivande verksamhet. Överstyrelsen räknar dock endast med att 15 barn skall komma att vårdas i föräldrahemmen. Antalet vårdplatser på barnhemmen beräknar överstyrelsen således till 50 eller för säkerhets skull 55, vartill skall komma 7 platser för observationsfall m. m.

De beräknade 62 vårdplatserna skall enligt överstyrelsens förslag fördelas på två barnhem, det ena, om 52 platser, förlagt till Tomtebodas blindinstitut och det andra, om 10 platser för blinda barn med svårare komplicerande lyte, till vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. För barnhemmet vid Tomteboda har överstyrelsen framlagt ett utformat förslag, vars genomförande innebär betydande engångsutgifter och årliga kostnader. Däremot har överstyrelsen icke upprättat något motsvarande förslag för barnhemmet i Lund, då frågan härom ansetts böra prövas i samband med spörsmålet om vårdanstaltens utbyggnad i övrigt.

Skolöverstyrelsens förslag har varit föremål för remissbehandling. I remissyttrandena har framförts erinringar av betydande styrka mot förslaget utformning i vissa hänseenden. Sålunda har socialstyrelsen, direktionen över blindinstitutet, De blindas förening och statskontoret kraftigt understrukt betydelsen av att de blinda småbarnen i största möjliga utsträckning vårdas i föräldrahemmen. Socialstyrelsen och De blindas förening anser principiellt, att så många blinda småbarn som möjligt bör beredas vård hos föräldrarna. Denna inställning har föranlett vederbörande till att framhålla vikten av att föräldrarna få tillgång till rådgivande

Svar på interpellation ang. vård och fostran av blinda barn under sju år.

sakkunskap. Det av skolöverstyrelsen beräknade platsantalet har samtidigt förklarats vara tilltaget i överkant. Vidare bör nämnas, att direktionen över blindinstitutet angett platsbehovet vid Tomteboda-barnhemmet till endast 40. Statskontoret har yrkat, att en undersökning i de enskilda fallen rörande verkligen behövliga och lämpliga hjälpåtgärder bör vidtas, innan beslutet om inrättande av barnhem fattas. I remissyttrandena har också framförts avvikande meningar beträffande utformningen av det föreslagna barnhemmet vid Tomteboda.

För egen del finner jag det påkallat, att åtgärder i någon form vidtas för att bereda vård och fostran åt blinda barn i folkskollåldern. Såsom skolöverstyrelsen förutsatt bör verksamheten på något sätt knytas till blindundervisningen. Att åtgärder i berörda syfte ännu icke vidtagits från Kungl. Maj:ts sida har flera orsaker. Sålunda skulle ett genomförande av skolöverstyrelsens förslag medföra avsevärda kostnader. Uppförandet av ett barnhem vid Tomteboda har av överstyrelsen enligt 1948 års priser beräknats draga en kostnad av cirka en miljon kronor. I dagens läge kan kostnaderna uppskattas till 1,4 miljoner kronor. De årliga kostnaderna, som år 1949 av skolöverstyrelsen beräknats till cirka 166 000 kronor, torde numera böra beräknas till ett minst 30 procent högre belopp. Tillika må nämnas, att tvekan rått om det framtida utnyttjandet av det område, som nu disponeras av Tomteboda blindinstitut. Vidare har, såsom jag förut berört, i remissyttrandena framförts betydelsefulla erinringar mot skolöverstyrelsens förslag. Det kan därför icke råda någon tvekan om att överstyrelsens förslag måste underkastas en grundlig överarbetning. Beslut härom torde inom kort komma att meddelas. Först sedan denna överarbetning skett, torde frågan om vård och fostran av blinda barn i förskollåldern kunna upptas till prövning av Kungl. Maj:t.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Härefter yttrade

Fru SJÖSTRAND: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vill jag rikta ett tack för det positiva svaret på min interpellation. Det är glädjande om frågan fått en stöt framåt, och jag vill uttrycka min tacksamhet för löftet att det föreliggande förslaget inom kort kommer att överarbetas.

Vi är nog alla överens om att det måste vara ett mycket hårt öde för ett barn att växa upp utan att kunna se, och det måste vara synnerligen svårt för föräldrarna att veta hur de bäst skall leda och fostra ett sådant barn och i många fall hur de skall få tid till denna fostran. Det är ganska anmärkningsvärt att vårt land, som herömmar sig av att jämfört med andra länder ha en hög social standard, på detta område är totalt utan resurser. I både Danmark och Norge har man barnhem för dessa barn, små centraler som man kan vända sig till.

Det har nog visat sig, att inte fullt en så stor procent som den som anges här i svaret är sinnesslöa. Det är i många fall blindheten, som gör att barnen verkar obegåvade. Får de den rätta handledningen och uppmuntran från början visar de sig i rätt stor utsträckning vara fullt normala. Sorteringen av dessa barn är alltså en mycket viktig sak. Den överarbetning av den förutvarande planen, som nu ställs i utsikt, hoppas jag inte skall behöva ta alltför lång tid. Det föreligger ju ett grundmaterial att bygga vidare på. Emellertid kan det tänkas att en viss omplanering av själva byggnadsförslaget är nödvändig. Jag skulle för min del hålla före, att tre avdelningar skulle behövas vid en blivande avdelning på Tomteboda, nämligen en för normala barn, en för de debila, psykiskt svaga, och en

Svar på interpellation ang. den av 1951 års kyrkomöte begärda överarbetningen av gällande kollektkungörelse.

observationsavdelning. Barn med svårare komplicerat lyte skulle ju enligt förslaget hänvisas till Lund.

De båda avdelningarna för normala och debila barn borde vara helt skilda från varandra, detta inte minst för föräldrarnas skull. Observationsavdelningen borde göras ganska stor och få en framskjuten ställning. Där skulle finnas plats både för undersöknings- och rådgivningsverksamhet. Det bör i den framtida vården vara ett viktigt moment att ge föräldrarna kunskap och råd, så att fostran av de blinda små barnen blir sådan att de vid skolålderns inträde kan följa sina kamrater i undervisningen, att de blir frimodiga och vågar röra sig och förflytta sig och ta egna initiativ. Det är givet att åtskilliga barn i så fall skulle kunna vistas i hemmen, men många av dem kan aldrig på ett normalt sätt anpassas i hemmen, och det är för dem vi måste skaffa vårdplatser.

Det är klart att förslaget, som herr departementschefen säger, kommer att innebära stora utgifter, men vi måste dock säga oss, att även dessa barn och deras föräldrar kan ha rätt att få det handtag och det stöd, som anses vara alldeles självklart för andra kategorier. Det bör också vara ett allmänt intresse att även dessa barn vid vuxen ålder inordnas i produktionen och får tillfälle att, så långt det är möjligt med deras lyte, genom eget arbete bidra till den egna försörjningen.

De myndigheter som hittills tagit befattning med frågan om vårdmöjligheterna för de blinda småbarnen, nämligen skolöverstyrelsen, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, direktionerna för blindvården m. fl., har varit överens om behovet av vårdnadsåtgärder för dessa barn. Jag tror därför inte att det är en dag för tidigt att denna fråga tas upp till prövning på nytt, och jag vill uttrycka den förhoppningen att den planerade överarbetningen skall kunna

ske relativt snabbt och leda till önskat resultat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11.**Svar på interpellation ang. den av 1951 års kyrkomöte begärda överarbetningen av gällande kollektkungörelse.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Svensson i Ljungkile frågat mig, huruvida jag har för avsikt att snarast verkställa den av 1951 års kyrkomöte begärda överarbetningen av gällande kollektkungörelse bl. a. med syfte att ge församlingarna en ökad självbestämningsrätt på förevarande område.

Härpå vill jag svara följande.

Nämnda begäran om överarbetning av kollektkungörelsen, vilken utfärdats den 1 december 1950 (SFS 1950:613), har framställts av kyrkomötet i dess skrivelse nr 19. I ett till skrivelsen fogat — av kyrkomötet godkänt — utskottsutlåtande har närmare angivits, i vilka avseenden en överarbetning av kungörelsen syntes vara påkallad. Enligt utskottsutlåtandet borde överarbetningen bland annat och i första hand syfta till en utvidgning av ändamålen för församlingskollekt, vilka nu vore begränsade till dels kyrklig verksamhet, som utgjorde församlingens gemensamma angelägenhet, och dels annat kyrkligt arbete till stöd för församlingens och dess prästerskaps verksamhet till församlingsvårdens främjande.

Inom ecklesiastikdepartementet har i anledning av kyrkomötets framställning övervägts behovet av en översyn av kollektkungörelsen och därefter — för verkställande av en sådan översyn — undersökts möjligheten att för arbetet därmed inom departementet erhålla

Svar på interpellation ang. den av 1951 års kyrkomöte begärda överarbetningen av gällande kollektkungörelse.

medverkan av utomstående expertis. Jag avser att i nästa konselj söka utverka Kungl. Maj:ts medgivande att för biträde inom departementet med den avsedda översynen anlita en särskild sakkunnig.

Vid den avsedda översynen av kollektkungörelsen, vilken bör vara förutsättningslös och verkställas så skyndsamt som möjligt, torde komma att beaktas såväl de i kyrkomötets framställning som i de interpellationen framförda synpunkterna.

Härefter anförde

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för svaret på interpellationen.

Såsom framgår av såväl interpellationen som svaret på densamma innebär den nuvarande kollektkungörelsen en ganska stark begränsning av församlingarnas självbestämmanderätt. Biskop Cullberg har i motion nr 44 till allmänna kyrkomötet 1951 skrivit bl. a.: »Ett strikt iakttagande av denna bestämmelse synes medföra, att församling på en kollektfri söndag skulle vara förhindrad att upptaga kollekt till mission, diakoni, allmän kyrklig hjälpverksamhet o. d. — — —.» Vid samma tillfälle framhöll också prosten Nystedt i motion nr 45 bl. a.: »Så torde det t. ex. vara en enstämmig önskan, att församlingarna vore oförhindrade att ta upp kollekt även för ändamål, som icke kunna rymmas inom den definition på församlingskollekt, som kungörelsen har.»

Jag fick en gång i vintras ett brev från en kyrkoherde i en församling, där man har en av de mest allsidiga kyrkliga verksamheterna. Denne kyrkoherde var ytterst ledsen och förvånad över den nuvarande ordningen och framhöll — vilket är tämligen självklart — att detta att begära kollekt ju

endast innebär att en fråga ställes till kyrkobesökarna, huruvida de vill ge någonting till ett visst ändamål. Det är ju, skrev kyrkoherden, alldeles frivilligt om publiken vill lägga en slant i kollektskålen eller låta bli. Det finns inte någon egentlig påtryckning i en sådan fråga. Det förefaller också tämligen orimligt att inte en församling skall ha så mycken självstyrelse, att den har rätt att uppta en kollekt för något humanitärt eller annat ändamål, för vilket hjälp önskas.

Nu är jag tacksam för det lämnade svaret, som innebär att denna fråga skall tas upp redan i nästa konselj. Ecklesiastikministern lovar att ta upp den och göra den till föremål för en skyndsam och förutsättningslös utredning. Det är ingenting att tillägga — utom möjligen att det förefaller mig inte vara alldeles självklart att utredningar alltid skall vara förutsättningslösa — och jag hoppas att man vid denna utredning i varje fall skall nå ett resultat, som ger församlingarna större frihet härvidlag än vad de nu har.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 7 och 8, konstitutionsutskottets utlåtande och memorial nr 19—21 och 23, statsutskottets utlåtanden nr 128—137, bevillningsutskottets betänkanden nr 31, 44—47 och 53, första lagutskottets utlåtanden nr 22—24 och 26—27, andra lagutskottets utlåtanden nr 35—43, tredje lagutskottets utlåtanden och memorial nr 21—24, jordbruksutskottets utlåtanden nr 30—36 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 22.

§ 13.

Föredrogs den av herr *Malmberg* i Stockholm vid kammarens nästföregående

Interpellation ang. anordnande av periodiska hälsoundersökningar av befolkningen.

ende sammantråde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående vissa spörsmål rörande de erkända arbetslöshetskassorna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 14.**Interpellation ang. anordnande av periodiska hälsoundersökningar av befolkningen.**

Ordet lämnades på begäran till

Fru VÄSTBERG, som anförde: Herr talman! Frågan om förebyggande vård av hela befolkningen med bland annat periodisk hälsokontroll har under senare år tilldragit sig ett allt större intresse hos allmänheten. Sålunda har Socialdemokratiska kvinnoförbundet i skrivelse till medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t vid ett par olika tillfällen hemställt om åtgärder för hälsoundersökning av kvinnor i vuxen ålder. Liknande framställningar har gjorts även av Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Landsbygdens kvinnoförbund och Korporationsidrottsförbundet.

Efter studium av USA-erfarenheter och ett flerårigt utredningsarbete har medicinalstyrelsens chef tagit kontakt med olika landsting för att utröna deras villighet att deltaga i en försöksverksamhet med hälsoundersökningar av den vuxna befolkningen. De tillfrågade ställde sig mycket välvilliga. Förslag till försöksverksamhet i relativt liten skala uppgjordes. Sedermera har ett av medicinalstyrelsen i samarbete med representanter för pensionsstyrelsen, Landstings- och Stadsförbunden, Sjukkas- och Läkarförbunden samt Läkarsällskapet framlagt överarbetat förslag vunnit enhällig anslutning.

Det har därför väckt både förvåning och ledsnad att inte förslaget blivit föremål för proposition till årets riksdag. Det anses ju numera ganska klart,

att upprepade läkarundersökningar även av vuxna, utförda med hjälp av tekniska metoder, som sparar läkarens arbetskraft i det att de delvis kan handhas av tekniker, är ett av de bästa medlen att i tid upptäcka ett stort antal av våra kroniska sjukdomar, som, om de får opåaktat fortskrida, är orsaken till mycken arbetsoförmåga i den bästa åldern och mycken för tidig invaliditet. Det är en växande uppfattning att medicinalstyrelsen här tagit upp en sak, som kräver snabb handläggning och kommer att bli av mycket stor betydelse för folkhälsan.

Med stöd av det anförda ber jag att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder har statsrådet vidtagit i anledning av medicinalstyrelsens förslag, och kan vi förvänta en framställning i frågan redan till nästkommande riksdag?

Denna anhållan bifölls.

§ 15.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp och istånd-

sättande av beskickningsfastigheter m. m.;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 till ersättningar till de förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förstärkning av den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.;

nr 213, i anledning av väckta motioner rörande åldringsvården m. m.;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att överlämna vissa arbetsuppgifter till riksskattenämnden m. m., såvitt avser bestridande av vissa kostnader;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till täckande av underskott i kostnaderna för flyktkapitalbyråns, restitutionsnämndens, tyskmedelskommitténs samt likvidationsnämndens verksamhet;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret

1951/52 till Svenska skifferoljeaktiebolaget m. m.;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av Spenshults sanatorium såsom eftervårdssjukhus för reumatiker;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till vattendomstolarna m. m.;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde; och

nr 225, i anledning av väckt motion om ersättning till chauffören C. V. Bengtsson i anledning av olycksfall i arbete; samt

från jordbruksutskottet:

nr 229, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till den statliga och statsunderstödda frökontrollverksamheten m. m.; och

nr 230, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 6.24 em.

In fidem
Gunnar Brith.

Onsdagen den 14 maj.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande maj.

§ 2.

Meddelande angående riksdagsarbetets ordnande.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med första kammarens talman får jag beträffande riksdagsarbetets ordnande under den närmaste tiden meddela följande.

Bordlägningsplena kommer att anordnas om fredag den 16 maj samt arbetsplena lördagen den 17 maj.

Måndagen den 19 maj kommer bordlägningsplena att hållas kl. 10 förmiddagen, detta med anledning av att tiden då utgår för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 236 och 238. För riksdagsarbetets fortgång är det av stor vikt, att motioner i dessa ämnen kommer vederbörande utskott till handa så snart som möjligt.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den på bordet vilande motionen nr 658 av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl.

§ 4.

Föredrogs vart för sig utrikesutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Japan m. m.; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ratifikation av konsularkonvention mellan Sverige och Storbritannien.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Arvsrätt till tronen för kvinnliga medlemmar av konungahuset.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om möjliggörande av arvsrätt till tronen för kvinnliga medlemmar av konungahuset.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fru GÄRDE WIDEMAR: Herr talman! Konstitutionsutskottet har i sitt utlåtande angående den motion, som jag väckt tillsammans med herr Håstad om kvinnlig tronföljd, uttalat sig mycket välvilligt. Det sägs i utlåtandet att det förtjänar övervägas, om nuvarande successionsregler är tillfredsställande, och man anser att samtliga de i motionen berörda frågorna bör komma under omprövning i ett sammanhang. Då utskottet emellertid förutsätter, att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på saken, vill utskottet inte föreslå någon åtgärd från riksdagens sida.

Som motionär är jag tacksam för utskottets positiva uttalanden, och jag kommer inte att ställa något yrkande om bifall till motionen. Jag vill endast med några ord understryka, att frågan om kvinnlig tronföljd enligt min åsikt har stor principiell betydelse. Alltefter som vår samhällsbyggnad blivit mera demokratisk och därmed även principen om likställighet mellan män och kvinnor trängt igenom, har man övergått till att betrakta konungen som vår högste ämbetsman. Då kvinnor numera fått tillträde till samtliga statens ämbeten, finns det inte längre någon an-

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

ledning att utestänga prinsessorna från successionen till tronen. Den omständigheten att konungens ämbete är ärftligt i stället för att tillsättas i annan ordning bör i det sammanhanget sakna betydelse.

En grundlagsändring tar emellertid lång tid, och jag vill, herr talman, sluta med att uttala en förhoppning om att Kungl. Maj:t snarast skall ta denna fråga under övervägande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954, m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 19 april 1952 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 228, däri Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 31 mars 1952 föreslagit riksdagen att antaga i propositionen framlagda förslag till

1) Lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954;

2) Lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning.

Det under 1) anmärkta lagförslaget innebar i huvudsak, att skyldighet skulle införas för kommun att till skatteregleringsfond avsätta viss del av de avräkningslikvider, som kommunen erhöles under åren 1953 och 1954. Avsättningen skulle omfatta minst hälften av avräkningslikviden eller, då underskott från tidigare år skulle täckas i

staten, minst hälften av vad som återstode av avräkningslikviden sedan underskottet avdragits. De i propositionen föreslagna ändringarna i kommunala fondbildningslagen inneburo i huvudsak, att gällande begränsningar av kommuns rätt att avsätta medel till skatteregleringsfond slopades och att kommun erhöles rätt att avsätta medel till allmän investeringsfond, avsedd för anskaffande av tillgångar för stadigvarande bruk.

I det under 1) anmärkta lagförslaget var 1 § 1 och 4 styckena av följande lydelse:

Stad, köping, landskommun och landsting skola, där Konungen på grund av särskilda skäl icke annat medger, i utgifts- och inkomststaten för år 1953 till skatteregleringsfond avsätta ett belopp motsvarande minst hälften av vad den på grund av 1952 års taxering slutligt påförda kommunala inkomstkatten överskjuter det under år 1951 uppburna förskottet å sådan skatt.

— — — — —

Har kommun vid statens fastställande eller senare ej fattat beslut om sådan ersättning till skatteregleringsfond som förut angivits, skall länsstyrelse vid utbetalning under år 1953 av kommunen tillkommande allmän kommunalskatt innehålla ett belopp motsvarande den ersättning, som bort hava beslutas.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat de likalydande i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motionerna nr 467 i första kammaren av herr *Anderberg m. fl.* och nr 620 i andra kammaren av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande av att förevarande proposition i vad den avsåge förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954 icke kunnat i oförändrat skick bifallas — i anledning av sagda propo-

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

sition ävensom motionerna I: 467 och II: 620 måtte för sin del antaga nämnda lagförslag med den ändring, att 1 § fjärde stycket skulle utgå;

B) att riksdagen — med bifall i denna del till propositionen — måtte antaga förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning.

Reservationer hade avgivits:

1. av herr *Lundgren*;

2. av herrar *Bergh*, *Nolin* och *Nils Hansson*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med förklarande, att förevarande proposition i vad den avsåge förslag till lag angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond åren 1953 och 1954 icke kunnat i oförändrat skick bifallas — i anledning av sagda proposition ävensom motionerna I: 467 och II: 620 måtte för sin del antaga nämnda lagförslag med de ändringarna, att ur 1 § första stycket ordet minst skulle utgå samt att 1 § fjärde stycket skulle utgå;

B. att riksdagen — med förklarande, att förevarande proposition i vad den avsåge förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning icke kunnat i oförändrat skick bifallas — i anledning av sagda proposition måtte för sin del antaga ett av reservanterna framlagt förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 december 1946 (nr 727) om kommunal fondbildning.

Den av herr *Bergh* m. fl. avgivna reservationen innebar beträffande förslaget till ändringar i kommunala fondbildningslagen dels att bestämmelserna om allmän investeringsfond skulle utgå och dels att i de nu gällande bestämmelserna om inskränkningar i kommuns rätt att besluta om avsättning till skatteregleringsfond endast den ändring skulle vidtagas, som betingades av

den föreslagna lagen angående skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *SVENSSON* i Ljungskile: Herr talman! Såsom framgår av de föredragna klämmarna innefattar detta utskottsutlåtande två olika förslag. I det ena av dessa förordas vidgad rätt till kommunal fondbildning, och det har jag för min del ingenting emot — tvärtom tror jag att det är alldeles riktigt att kommunerna lämnas en ökad frihet att handskas med sin ekonomi. Men samtidigt — och det är ju rätt underligt — som man föreslår att kommunerna skall ges vidgad rätt till fondbildning, så inför man en bestämmelse om skyldighet till fondbildning på visst område. Man tycks alltså inte tro att kommunerna skulle ha möjlighet att själva ordna dessa förhållanden.

De reservationer, som fogats till utlåtandet, bygger egentligen på samma grundsyn som propositionen, nämligen den att kommunerna måste sättas under förmyndare. Jag har för min del svårt att acceptera den tankegången. Först och främst gäller det landstingen. Staten skall alltså bestämma, att landstingen skall fondera en del av de efterlikvider, som de utbekommer när det gäller skatten. Förvaltningsutskotten i landstingen består ju av några av de i allmänna värv mest tränade personerna inom länet, vanligtvis inklusive några stycken riksdagsmän. Vidare finns det en landstingsdirektör med hög utbildning och hög tjänsteställning, som har en så pass ingående kännedom om och överblick över landstingets ekonomi, att jag har svårt att föreställa mig att man inom finansdepartementet har folk som är bättre skickade för de uppgifter, som de skall sköta, än vad en landstingsdirektör är för sina uppgifter. Men trots detta tror man inte dessa personer om att kunna bedöma hur man bör hands-

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

kas med fondbildningen. Den största svarigheten hittills har ju varit att kommunerna inte har fått rättighet att sköta fondbildningen såsom de har velat och såsom den borde skötas.

När det sedan gäller primärkommunerna, så har vi ju genomfört en reform för att upprätta storkommuner, vilken siktar till att skapa en större allsidighet i beskattningsunderlaget, en bättre balans mellan folkgrupperna inom kommunerna och över huvud taget har till huvudsyfte att uppnå ett fastare underlag för den lokala styrelsen och skapa större möjligheter att sköta denna. I de kommunala styrelserna sitter ju i vanliga fall människor med en ingående kännedom om kommunens och bygdens förhållanden och med stort intresse för de uppgifter, som de har att sköta.

Kan det då vara nödvändigt och är det rimligt att staten på detta sätt skall uppträda som förmyndare för kommunerna? Att källskattesystemet har blivit en smula svärigenomskådligt i begynnelsen, det är sant. Men här finns Stadskommunernas förbund, och här finns Landskommunernas förbund, och här finns alla möjligheter för staten att lämna så mycket informationer som helst, så inte behöver man väl förutsätta, att man inte skulle kunna ge de kommunala representanterna möjlighet att genomskåda vad som borde ske, utan det hela måste väl ändå grunda sig på miss tanken, att de inte skulle ha kunnighet och karaktär nog att göra det som bör göras.

Denna förmyndarmentalitet från statsmakternas sida, som sprider sig ut i de svenska bygderna och som mer och mer urholkar den kommunala självstyrelsen till att inte bli någonting självständigt, tror jag är av ondo, ty den sprider vantrevnad. Den minskar arbetsglädjen, och den tar bort ansvaret från de människor, som bör ha ansvar för dessa ting i fullt mått.

Jag vill erinra om att det inte är så värst länge sedan vi avskaffade $\frac{2}{3}$ -regeln

i fråga om kommunernas ekonomiska förhållanden. Från socialdemokratiskt håll var man, så vitt jag förstår, mycket angelägen om att få bort denna $\frac{2}{3}$ -regel, därför att man menade att majoriteten skall ha rätt att bestämma, punkt och slut. Jag var för min del fullt överens med dem som hade den meningen. Jag tror att $\frac{2}{3}$ -regeln inte behövdes längre och att ingen olycka skedde, när man tog bort den.

Men knappt har man fått den fulla beslutanderätten i demokratisk anda genomförd förrän man på detta sätt vill upprätta ett statligt förmynderskap över kommunerna. De kommunala beslutande instanserna skall vara ansvariga inför sina väljare, och det är de också. Skulle det i någon enstaka kommun vara så, att en fullmäktigeuppsättning inte på rätt sätt handskas med kommunens ekonomi, är det väljarnas uppgift att skaffa sig en annan uppsättning av fullmäktige, som kan och vill sköta sina åligganden. Det är på den linjen som ansvarigheten skall utkrävas, och det är på den linjen som man på lång sikt fostrar fram en reell kommunal självstyrelse. Jag får säga, herr talman, att jag tycker det är bedrövligt att landstingsmän och andra kommunalmän skall sitta här i riksdagen och för det första sätta sig själva under förmyndare och för det andra visa en så djup misstro mot alla dessa andra människor i de kommunala instanserna, som har fått folkets förtroende att sköta dessa frågor.

Jag har, herr talman, känt ett behov av att säga detta, och när jag nu gjort det finns det naturligtvis inte någon annan logisk fortsättning för mig än att jag ber att få yrka avslag på den kungl. propositionen i det avseende som beröres under punkten A i utskottets hemställan.

Häruti instämde fröken *Liljedahl*.

Herr NOLIN: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna har jag tillsammans med ett par kamrater

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

i konstitutionsutskottet avgivit en reservation till detta utlåtande. Vi är fullkomligt eniga med Kungl. Maj:t och konstitutionsutskottets majoritet om bestämmelserna angående avsättning av medel till skatteregleringsfond för de två närmaste åren. Med hänsyn till de stora avräkningslikvider, som kan väntas under dessa närmaste år, kan det ju vara riktigt att en del av dessa medel tillföres skatteregleringsfonden för att senare, då en lågkonjunktur bryter in, ha pengar till utjämning av utdebiteringsbehovet. Under sådana förhållanden har vi inte något att invända emot bestämmelserna i förslaget § 1 i annat avseende än att vi anser, att ordet *minst* bör utgå ur den mening där det heter, att »kommun skall till skatteregleringsfond avsätta minst hälften av avräkningslikviden». Vi anser som sagt att ordet *minst* bör utgå och att det belopp som skall avsättas till skatteregleringsfonden bör bestämmas till hälften.

Beträffande allmänna investeringsfonden, som föreslås i utskottets yrkande under punkt B), har vi en avvikande mening. Det är inte mer än några år sedan — jag tror det var 1946 — som riksdagen beslutade genomföra en ändring i fondbildningslagen, och där finns redan vissa möjligheter att avsätta pengar till fonder för olika ändamål. Vi anser att det bör räcka med dessa möjligheter. En fullt fri avsättningsmöjlighet härvidlag kan ju bli ett ganska farligt vapen i händerna på tillfälliga kommunalfullmäktigemajoriteter, som med dess hjälp kan tänkas utöva en eventuellt ooberättigad beskattning av kommunens invånare. Det är därför vi velat peka på denna möjlighet att förhindra ett dylikt tillvägagångssätt. Med de bestämmelser som redan finns i fondbildningslagen har kommunerna möjlighet att avsätta medel till investeringar, men de måste bestämma vad medlen skall användas till. Att ha möjlighet att fondera kanske avsevärda belopp utan skyldighet att be-

stämma hur dessa fondmedel skall användas, har vi reservanter inte velat vara med om.

Jag hörde nyss av herr Svensson i Ljungskile att han för sin del är mycket intresserad av denna fria fondbildningsrätt. Det förhåller sig dock så, att denna rätt alltid varit förenad med vissa regler, och jag tror inte det kan vara nyttigt att ta bort dem alla, i all synnerhet som den nu arbetande kommunallagsskatteutredningen sysslar med detta problem och sannolikt även lägger fram förslag till ändrade bestämmelser beträffande fondbildningslagen. Under sådana förhållanden är det nog en smula opåkallat att för närvarande vidta särskilda åtgärder i detta avseende.

Med dessa ord, herr talman — jag skall inte uppta tiden längre — ber jag få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet av herr Bergh m. fl.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Vad som föreslås i regeringspropositionen och i utskottets utlåtande innebär, som redan är sagt, en mycket betydande inskränkning i det kommunala självstyret. I fråga om reflexionerna på den punkten är jag helt ense med herr Svensson i Ljungskile. Frihet att ordna beskattning för kommunala ändamål på det sätt, som kommunen själv finner bäst, hör till det som med rätta betraktats som grundläggande för den kommunala förvaltningen, och jag vill för min del inte vara med om att nagga den rätten i kanten.

Det är nu andra gången på kort tid, som det gjorts attacker mot denna del av den kommunala friheten. Senast var det som bekant fråga om att tvångsmässigt ålägga kommunerna vissa åtgärder i fråga om investeringarna, men detta mötte då en så stark opposition från kommunalhall att förslaget aldrig lades fram för riksdagen. Vad som nu föreslås i propositionen och utskottsutlå-

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

tandet ligger emellertid principiellt på samma plan och utgör även till sina verkningar i mycket hög grad en inskränkning av precis samma slag som det gällde den gången. Jag är alltså ense med herr Svensson i Ljungkile om avslagsyrkandet på denna punkt, men till skillnad från honom vill jag utsträcka avslagsyrkandet även till punkten B).

Det gäller, som alla vet, ett förslag om förändring av fondbildningslagen. Men nu förhåller det sig så att hela denna lag för närvarande ligger i stöpsleven genom den utredning som kommunallagskommittén fått i uppdrag att verkställa. Denna utredning är nu klar, och man kan vänta att förslaget redan i morgon överlämnas.

Utskottets förslag i denna punkt ligger i linje med vad även jag anser vara riktigt. Där gäller det nämligen att vidga kommunernas rätt att ordna fondering på lämpligaste sätt och med möjlighet till större variation. Men trots att jag alltså har sympatier för denna lagändring i och för sig, anser jag i alla fall att hela frågan om kommunal fondbildning bör provas i ett sammanhang, särskilt som en sådan prövning, som sagt, torde vara mycket nära förestående. Även av detta skäl, men framför allt emedan den väsentligaste delen av det nu föreliggande förslaget innebär ett så allvarligt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten, hemställer jag, herr talman, om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 228.

Herr FAST: Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile har velat göra gällande att en utvidgning av förmynderskapet över kommunerna skulle äga rum. Jag har haft både skyldighet och möjlighet att undersöka, om det ligger nägonting i detta, men det gör det faktiskt inte. Om man ser på den kommunala verksamhet, som är reglerad i kommunallagen, har det ständigt skett en förändring, varigenom man undan

för undan givit kommunerna en allt starkare självstyrelse. Jag hoppas också att det förslag som — om intet oförutsett inträffar — kommer att offentliggöras under morgondagen skall visa, att man ämnar ta ytterligare steg för att stärka den kommunala självstyrelsen. Att från dessa utgångspunkter komma fram till ett avslagsyrkande i detta speciella fall tycker jag är ett ganska långt steg, och jag tycker vi kan hålla de båda tingen en smula isär.

En av anledningarna till det tillstånd, som redovisats i propositionen, nämligen att kommunerna har så pass litet i skatteregleringsfonder som fallet är, är onekligen de nuvarande bestämmelserna på fondblagstiftningens område. Man har under gångna år här i riksdagen från statsmakternas sida varit mycket angelägen om att kringgärda fondblagstiftningen med alla möjliga föreskrifter, så att det inte skulle bli för mycket pengar i fonderna. Man har reglerat beträffande den högsta summa som finge avsättas o. s. v. Men man har heller inte haft de möjligheter att avsätta medel för framtida, icke vid fondavsättningen fastställda behov, som förefunnits.

Beträffande det förslag, som här föreligger i fråga om ändring av fondblagstiftningen, kanske det inte är orättmätigt att säga, herr talman, att det i allt väsentligt överensstämmer med det förslag som i detta avseende kommer att framläggas från kommunallagskommittén, kanske litet ytterligare vidgat i fråga om andra fondmöjligheter. Det förmynderskap, som sålunda har funnits gentemot kommunerna när det gällt deras rätt att avsätta medel för olika ändamål, kommer att försvinna. Men detta förslag kan ju inte träda i kraft förrän den 1 januari 1955, och därför hälsar jag med tillfredsställelse, att man under denna mellantid, innan vårt förslag kan komma i tillämpning, åtminstone rättar till de stora luckor i fondblagstiftningen som nu förefinnes. Jag

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

har haft anledning säga detta, herr talman, ty jag tycker att det i detta sammanhang är ganska väsentligt.

Ser vi sedan på det speciella fall som här föreligger, får vi väl ändå lov att erkänna vad som har blivit redovisat här i propositionen, nämligen att det inte är väl beställt i fråga om fondering av medel till skatteregleringsfonder. Under normala förhållanden kanske detta inte behövt inge så stora bekymmer. Men då vi befinner oss i tider, där penningvärdeförsämring skett i hastig takt och prisstegringar ägt rum kan man inte värja sig för den tanken att det även denna gång liksom tidigare efter varje högkonjunktur kan komma en lågkonjunktur. Och så har man inte bara att betala igen till staten vad man nu i stället får av staten i efterskott, utan man får göra detta på ett lägre skatteunderlag. Dessutom får man också räkna med att vid den tidpunkten tillkommer ökade sociala kostnader, något som alltid blir fallet för primärkommunerna liksom för landstingen vid ett sådant tillfälle. Att man därför nu försöker vara litet bättre rustad är väl ganska naturligt.

Jag vill erinra om att det när källskattesystemet genomfördes först inte var meningen att det skulle bli någon efterreglering av detta slag, utan en sådan tillkom ju på grund av invändningar från kommunernas sida, till vilka riksdagen tog hänsyn. När nu denna efterreglering har kommit till och den har visat sig fylla en större roll än vi vid den tidpunkten tänkte oss, är det väl inte onaturligt om man också ser till, att man är rustad när en omsvängning sker och det går åt motsatta hållet och man blir skyldig staten pengar i stället för att få pengar av staten.

Jag vill vidare, herr talman, erinra om att ett tidigare förslag på detta område i form av en promemoria, som var utarbetad av finansdepartementet, mötte mycket motstånd ifrån de kommuna-

la förbunden, under det att det förslag som här föreligger i de delar som vi nu diskuterar har blivit tillstyrkt av alla de kommunala förbunden. Jag förmodar att man därvidlag inte bara har handlat som enskilda personer utan att man både har känt sitt ansvar för den kommunala utvecklingen och även haft ingående kännedom om den uppfattning, som råder i både landskommuner, städer och landsting. Jag tycker därför att detta förslag ur den synpunkten ligger utomordentligt väl till. Det finns sålunda inte något sådant motstånd, som herr Svensson i Ljungskile i denna debatt vill göra gällande.

Herr Svensson i Ljungskile sade några vackra ord — som jag är mycket tacksam för — om hur utomordentligt väl dessa ting skötes ute i kommunerna och landstingen. Han tillerkände därvidlag landstingsdirektörerna en utomordentligt betydelsefull roll och upphöjde rent av dessa förtjänta tjänstemän till de bestämmande. Jag kan inte låta bli att härvidlag lägga in en gensaga. Jag vet inte hur det förhåller sig i herr Svenssons landsting, men jag tror att vi i andra landsting betackar oss för att ha landstingsdirektörerna som bestämmande. De skall vara tjänstemän som handlar enligt direktiv, och när det gäller så väsentliga ting som fondavsättningar och bestämmande av skattens storlek handlar vi inom landstingen själva och på eget ansvar och inte efter direktiv från landstingsdirektörerna.

Angående den reservation, som avgivits vid detta utlåtande, i vilken man vill ha bort ordet »minst», vill jag säga, att jag har rasande svårt att förstå hela denna reservation. Den måste vara tillkommen utan att man har tänkt sig så noga för. Det är ju klart, att om vi har tagit bort spärren och kommunerna får sätta in så mycket pengar som de vill i skatteregleringsfonden och det är stadgat, att hälften skall avsättas, är det inte förbjudet att avsätta mer än

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

hälften, även om ordet »minst» strykes. Men ordet »minst» innebär tydligen icke heller skyldighet att avsätta mer än hälften. Därför tycker jag att det här egentligen gäller en strid om påvens skägg och att vi kan använda tiden på ett bättre sätt.

Jag tror, herr talman, att det räcker med det anförda. Jag skall inte ingå på någon skildring av det nuvarande tillståndet. Jag förmodar att kammarledamöterna har haft anledning att titta litet på de tabeller, som i det sammanhanget har varit återgivna. Med hänvisning till att det här gäller någonting, som man från landskommunerna, städerna och landstingen önskar få till stånd, och till den enhällighet, som har framkommit vid beredningen av ärendet, en beredning som inte har skett utan mycket långa både föredragningar och diskussioner, hemställer jag om bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr STÅHL: Herr talman! När man hör herr Fast tala i denna fråga och yrka bifall till utskottets utlåtande, är det ganska mänskligt att man erinrar sig den debatt, som fördes här 1946 om kommunsammanslagningslagstiftningen. Då tillhörde herr Fast dem här i kam-maren, som mest energiskt arbetade för denna reform, och hans stora argument var, att detta var den enda möjlighe-ten att verkligen bevara den kommu-nala självstyrelsen. När vi nu kommer till vad som man faktiskt skulle kunna beteckna som en hjärtpunkt i den kom-munala självstyrelsen, då befinner sig herr Fast på den sidan, där man vill ta ifrån dessa nya och som det hette starka kommunbildningar den disposi-tionsrätt över sina egna medel, som väl ändå får sägas vara själva nerven i kommunernas självbestämningsrätt.

Det är klart, herr talman, att man liksom herr Fast här och som tidigare gjorts i propositionen, kan visa hän på förhållanden ute i vissa kommuner,

som tyder på att man inte helt har för-stått, hur man med det nya skattesyste-met skall förvalta och disponera infly-tande medel. Herr Nolin säger, att man får in så stora avräkningar, att man behöver avsätta hälften därav till dessa fonder. Men jag skulle kunna säga till herr Fast och herr Nolin, att i många kommuner har det varit på det sättet — det är min erfarenhet — att man hittills icke har haft formell möjlighet att avsätta i den utsträckning som man kunnat och velat för att möta de risker man löper för kommande tider.

Vad innebär nu det statliga ingripandet i kommunernas självbestämnings-rätt? Jo, det innebär, att man till en början hindrar kommunerna ifrån att förvalta sina medel på det sätt som kommunerna själva anser riktigt. Sedan tvingar man kommunerna på ett klum-pigt sätt till avsättningar som kan passa många kommuner men som — det vå-gar jag påstå, herr talman — ingalunda ter sig riktiga och lämpliga för alla kommuner. Har inte riksdagen — den frågan måste man ställa — som ändå till stor del består av landstingsmän och kommunalmän, det förtroendet för dem som sitter ute i våra kommunala förvaltningar att man vågar lita på att hos dem den insikt och den upplysning är till finnandes som behövs för att man skall kunna sköta kommunernas ekonomi? Jag är alldeles övertygad om att man trots de misstag som givetvis till en början kan ha begåtts, med en viss upplysningstjänst inte minst ifrån de organisationer, som har till uppgift att tjäna landstingen och kommunerna, Landstingsförbundet, Landskommuner-nas förbund och Stadsförbundet, skulle komma lika långt, herr talman, som man gör genom denna tvångslagstift-ning. Och då hade vi sluppit detta prin-cipiellt ytterst betänkliga ingripande i kommunernas självbestämningsrätt.

Jag vågar alltså göra gällande, att lika visst som denna lagstiftning passar i en del kommuner, lika visst är det att

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

den ter sig högst klumpig och oriktig för andra kommuner, som har fört en annan ekonomisk politik. Jag är övertygad om att man i detta fall skulle komma lika långt eller längre på frivillighetens väg. Under sådana förhållanden, herr talman, och då jag är verkligen orolig för denna tendens från riksdagen och över huvud taget från statsmakternas sida att ingripa i och urholka självbestämmningsrätten, kan jag inte förstå annat än att man måste avsluta sig till yrkandet om avslag på utskottets utlåtande under A.

Jag vill tillägga, att när herr Fast motiverar sin ståndpunkt med ett sakkunnigeförslag, som skall publiceras under de närmaste dagarna — och som det skall bli ytterst intressant att ta del av — och säger att det föreliggande förslaget i allt väsentligt överensstämmer med vad man inom kommittén har tänkt sig, vill jag bara göra den reflexionen, att det förbättrar ju inte saken — detta ingripande i kommunernas självbestämmningsrätt i onödan som här sker — att kommittén tycks vara på ungefär samma linje.

Jag ber alltså, herr talman, att i avslutning till vad jag här har yttrat få instämma i yrkandet om avslag på utskottsutlåtandet såvitt avser hemställan i punkten A.

I detta anförande instämde herrar *Dickson, Widén, Andersson* i Långviksmon och *Birke*.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag är litet förvånad över herr Ståhls anförande. Hans partivänner i utskottet delar ju inte hans uppfattning, och det gläder mig.

Det förelåg emellertid ett missförstånd oss emellan som jag kanske bör klara upp. Herr Ståhl har uppfattat saken så, som om kommunallagskommittén skulle komma med ett förslag om tvångsingripande. Det är en missuppfattning. Vad vi kommer att lägga till rätta är lagstiftningen om fondavsätt-

ningen, så att kommunerna får rikare möjligheter till avsättning än de för närvarande har.

Sedan kan vi framdeles diskutera vem som värnar mest om den kommunala självstyrelsen, herr Ståhl eller jag. Jag har nog försökt värna om den i min livsgärning. Det fanns en skönhetsfläck i den kungl. propositionen, nämligen att länsstyrelserna tycktes skola ha uppsikt över kommunerna. Det har vi i utskottet justerat bort därför att vi trodde det skulle vara tämligen överflödigt. Vi vill inte nå annat resultat än Kungl. Maj:t, men vi litar på att kommunerna i detta avseende skall följa svensk lag, och det är vi vana vid att de gör.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Först ber jag att med tillfredsställelse få ta fasta på det förtydligande beträffande det väntade kommittéutlåtandet som herr Fast gjorde.

När herr Fast sedan återfaller på sin erfarenhet vill jag ställa en direkt fråga, som det vore intressant att få besvarad. Herr Fast är en högt aktad och avhållen ordförande i Landstingsförbundet, och han har skött detta uppdrag med stor skicklighet. Nu vill man lägga in landstingen under denna lagstiftning. Jag skulle då vilja fråga om herr Fast med den rika erfarenhet han har av svensk landstingsförvaltning anser att det finns anledning att underkasta även landstingen den tvångslagstiftning som man vill införa för kommunerna. Om han svarar nej på den frågan, vilket jag tror han gör, måste han inte då också medge, att det finns en rad kommuner där detta icke är erforderligt? Skall man då inte kunna lita på att de återstående kommunerna genom lämplig upplysning skall kunna bringas in på sådana vägar, att man slipper detta tvångsingripande?

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Herr Ståhl har tydligen inte läst Landstingsförbundets yttrande. Hade han gjort det, hade han sluppit framställa sin fråga. Vi har sagt att denna

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

lagstiftning skulle vara ganska överflödig för landstingen — jag vill i det sammanhanget hänvisa till tabellerna i propositionen — men vi har sagt att det skulle vara orimligt att sätta oss i en särklass. Landstingen är ju ingenting annat än kommuner även om de är större kommuner, och därför kan man inte göra en särlagstiftning som bara omfattar städer och landskommuner. Om vi har skött fonderingen på lämpligt sätt, kan ju lagstiftningen dessutom inte vara någon olägenhet för oss, och då tycker jag inte det finns någonting att strida om.

Herr SVENSSON i Ljungkile: Herr talman! Jag tycker nog att herr Fast i sitt anförande huvudsakligen sysslade med att slå in öppna dörrar. Han uppehöll sig rätt länge vid nyttan av att kommunerna får en vidgad rätt till fondbildning, men om den saken är vi ju överens. Jag sade i mitt första anförande att man borde ha haft denna ökade frihet för kommunerna för länge sedan, så skulle åtskilligt ha varit bättre än det nu är.

Vad jag vände mig emot var att man, samtidigt som man ger denna ökade frihet, inte tror att kommunerna kan handskas med sin ekonomi utan att man inför tvångsbestämmelser om hur kommunerna i ett visst fall skall sköta fondbildningen. När herr Fast skulle bevisa nyttan av detta, hade han inte så värst mycket att komma med.

Herr Fast säger att det väl inte är onaturligt att man rustar sig för framtida eventualiteter. Nej, det är vi också överens om, men våra uppfattningar skiljer sig om huruvida de kommunala styrelserna har förnuft nog att rusta sig om de får frihet att göra det. Jag tror att de har det, och skulle det finnas något enstaka undantag, får den kommunens väljare göra upp saken med sina fullmäktige. Skall det vara självstyrelse, skall det vara ansvar och redovisning inför rätt huvudman, nämligen väljarna

själva. Det är märkvärdigt vad man på socialdemokratiskt håll tycks vara rädd för den saken.

Herr Fast försökte i brist på någonting annat säga, att jag ville delegera bestämmanderätten till landstingsdirektörerna. Jag har inte sagt ett ord som kan tolkas i den riktningen. Vad jag sade var att det i förvaltningsutskotten vanligtvis sitter en grupp av människor i länet som tillhör dem som är mest förtrogna med allmänna angelägenheter. De har till sitt förfogande en tjänsteman med hög tjänsteställning och god utbildning, som har överblick över de ekonomiska förhållandena, såsom föredragande. Jag sade att jag inte tror finansdepartementet kan hålla sig med folk som är bättre kvalificerat för sina uppgifter än vad dessa landstingsdirektörer är för sina.

Men detta är ju en sak. En annan sak är herr Fast's påstående att landstingsdirektörerna skulle besluta. Det har jag aldrig sagt och aldrig i praktiken avslutit mig till. Jag vill inte att vare sig landstingsdirektörerna eller finansdepartementet skall uppträda som förmyndare; jag vill att kommunerna skall få frihet att handskas med sina ekonomiska förhållanden, och jag tror att de kan göra det — inte minst gäller detta landstingen. Herr Fast säger att det är onödigt att sätta landstingen under förmyndare men att det sker bara för likställighetens skull.

Sedan finns det en bestämmelse som skulle verka rätt underligt om propositionen bifölles, nämligen att en kommun inte behöver avsätta medel om den sammanlagda utdebiteringen till landstinget och kommunen uppgår till 15 kronor per skattekrona. Nu är ju visserligen en sammanlagd utdebitering av 15 kronor rätt hög, men den är inte exceptionellt hög. Såvitt jag förstår innebär denna bestämmelse att staten inte ålägger de kommuner som har den svagaste ekonomin att på detta sätt gardera sig mot kommande svårigheter.

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

Det är väl ändå de kommuner som har den högsta utdebiteringen som får svårast att bära påfrestningarna vid en konjunkturväxling därest de inte förbereder sig för det, men de kommunerna går man förbi. Vad det är för logik i detta är svårt att förstå.

Det är kanske litet ofint att påminna om att det finns ett parti här i landet som mer än andra har år efter år talat om att den fulla sysselsättningen skall upprätthållas, men om så sker blir det väl inte något så förfärligt sammanbrott i skatteunderlaget. Det förefaller som om man själv inte trodde på denna grundläggande programpunkt som man år ut och år in förkunnat för svenska folket. Här handlar man som om ett våldsam sammanbrott vore förestående. Men det må vara hur det vill med den saken, jag skall inte utbreda mig om det. Jag vidhåller mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan under A.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skall bara yttra några ord om det ingrepp i kommunernas självbestämmanderätt som det föreliggande förslaget skulle innebära. Jag föreställer mig att kammarens ledamöter väl har fattat, att det här är fråga om en anordning i ett ytterligt exceptionellt läge. Genom penningvärdeförändringen och de ökade formella inkomsterna har kommunerna kommit att erhålla stora tillgodohavanden hos staten. Det ligger i sakens natur, och det brukar man för resten understryka från borgerligt håll, att man har en benägenhet att binda sina inkomster i utgifter när man har gott om pengar.

Herr Svensson i Ljungskile sade här, att socialdemokraterna inte räknar med ett bevarande av den fulla sysselsättningen. Jo, det gör vi, men redan om det blir stabilitet i prisläget, om priserna och därmed inkomsterna slutar att stiga och vi sålunda hamnar i ett läge som vi skulle finna ytterligt välkommet, innebär detta ögonblickligen

en kraftig stagnation i det kommunala skatteunderlaget. Inkomsterna stannar, men utgifterna stannar inte, och det uppstår övergångssvårigheter som blir stora.

Herr Svensson i Ljungskile säger, att om det skall vara självstyrelse, får de styrande också ansvara inför sina valmän. Tror verkligen kammarens ledamöter att det blir så enkelt om man vid en övergång till ett stabiliserat läge kommer att finna åtskilliga kommuner i konkursstillstånd, att man bara kan säga att väljarna i vederbörande kommuner får göra upp med de styrande? Nej, man kommer att kräva statsaktioner som skall klara sådana kommuner. Kräver man statsaktioner, uppstår också frågan, hur staten skall kontrollera hjälpens användning. Jag vill därför för min del säga, att det ligger en större fara för den kommunala självstyrelsen i att låta bli att vidtaga försiktighetsåtgärder i det nuvarande läget än i att bifalla det föreliggande förslaget. Den som vill se djupare i tingen måste säga sig att ett bifall till det föreliggande förslaget bättre tryggar den kommunala självstyrelsen än vad ett avslag skulle göra.

Så kanske jag får säga ett par ord om den skönhetsfläck i propositionen som herr Fast talade om. Jag är ganska överraskad över att den föreslagna bestämmelsen betraktades såsom ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen och ansågs på något sätt kränkande. Vi stiftar här i riksdagens lagar som stadgar straff för de enskilda medborgarna om de överträder lagen. Jag känner mig aldrig kränkt av sådana beslut, ty jag tänker inte bryta lagarna, och den stora massan av folket känner sig inte kränkt. Stater träffar överenskommelser om att man t. ex. icke skall använda giftgaser i krig. Inte känner sig väl staterna kränkta av att de går med på en sådan överenskommelse? Därmed erkänner de väl inte att de tänkt tillgripa giftgaser.

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

Den bestämmelse som här har kritiserats gäller bara kommuner som bryter mot ett beslut av statsmakterna. Jag kan inte säga annat än att herr Lundgren ändå har rätt när han säger i sin reservation: »Det måste emellertid anses stötande, att en kommun skulle kunna undandraga sig en skyldighet, som Kungl. Maj:t och riksdagen ur allmänt ekonomisk synpunkt anse böra åläggas den.» Jag har svårt att förstå att detta skulle vara något ingrepp i den kommunala självstyrelsen, men jag tänker inte strida om den saken. Om riksdagen finner att man bör ta bort bestämmelsen, så gärna för mig. Om det är någon kommun som inte följer beslutet, får den kommunen i alla fall skammen om inte någonting annat.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag kan hålla med statsrådet och chefen för finansdepartementet att det är ologiskt att stryka fjärde stycket i 1 §, om man ger sig in på denna linje, ty, som finansministern säger, då får vederbörande skammen för att inte ha skött ekonomin bra. Men det får de ju även om det inte finns några paragrafer alls i denna lag. Kan de inte sköta den kommunala fondbildningen och det hela går gale, så står de ju inför sina väljare och inför andra kommuner med detta misslyckande. Detta bör väl ändå vara en ganska kraftig sporre att sköta arbetet; och jag tror att viljan också finns.

Jag hörde ingenting om de femton kronorna. De kommuner, som har femton kronor i sammanlagd uttaxering, de kommuner som har det svagaste ekonomiska läget och bäst behöver en effektiv beredskap mot en brytning av konjunkturen, ligger ju utanför såvitt jag kan förstå. Det hela är vilja och inte våga på den ena punkten efter den andra. Man har tydligen en känsla av att man här är inne på ett ömtåligt område, vilket man säkerligen också är.

Jag erinrade om den fulla sysselsätt-

ningen, och herr finansministern svarar på frågan, om socialdemokraterna tror på den fulla sysselsättningen. Ja, det gör vi, där är inget avkall. Den fulla sysselsättningen skall man nog upprätthålla. Och ändå påstår finansministern att läget är sådant, att redan en stabilisering med bibehållen full sysselsättning men bruten inflation kan föra kommunerna i konkurstillstånd. Jag har inte hört någon mer fruktansvärd dom över svenska statens finanspolitik än denna. Alltså inte arbetslöshet utan bara stabilisering, bara ett avbrytande av inflationen, det innebär en sådan risk för kommunerna att man måste införa en fullmaktslagstiftning för att inte kommunerna skall råka i konkurstillstånd.

När sedan herr statsrådet talar om att man inte skall överträda lagar, tycker jag att det är ett resonemang alldeles vid sidan om vad vi här diskuterar. Jag kan väl inte tro annat än att vi är överens om att man skall följa gällande lagar, antingen det gäller en kommun eller en enskild. Men här gäller ju vilka lagar vi skall stifta och som sedan skall följas. Att då börja dra upp paralleller emellan lagöverträdelser eller fullmaktslagstiftning för denna kommunala fondbildning och förbud mot att använda giftgaser, det tycker jag nog är att bevisa för mycket. Över huvud taget bevisar man antingen för mycket eller ingenting alls i denna fråga, och därför finns det ingen grund för denna fullmaktslagstiftning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag nämnde ingenting om de femton kronorna, ty jag trodde faktiskt att herr Svensson i Ljungskile själv förstod sammanhanget, så intelligent som han är. Saken är ju den, att den kategori av kommuner, som har över femton kronor i uttaxering, är den kategori som blir föremål för statens skattelindrande verksamhet, och det är ju inte mycket

Skyldighet för kommun att avsätta medel till skatteregleringsfond.

mening i att man så att säga med den ena handen bestämmer att en sådan kommun skall sätta undan pengar och med den andra handen fyller i pengar, utan då får man låta det bli ett skatte-lindringsproblem.

Sedan får jag säga att det nog inte är någon fruktansvärd dom över svensk finanspolitik, om man påpekar det faktum att varje anpassning är förenad med stora svårigheter. En anpassning från en överdriven konjunktur till en stabiliserad konjunktur är förenad med stora svårigheter och kan leda kommuner och enskilda och staten i svårigheter. Det skulle vara en fruktansvärd dom över finanspolitiken om man inte observerar detta och i tid vidtager åtgärder för att förhindra att sådana skador uppkommer.

Herr FAST: Herr talman! Jag vill bara säga ett ord till finansministern. Jag får säga att det finns en skillnad mellan den enskildes respekterande av lagen och en kommuns eller ett landstings, ty det är ju ändå på det sättet, att de styrande såväl i kommun som i landsting handlar under tjänstemannaansvar för vad som i det sammanhanget åligger dem.

Dessutom är det i hela deras verksamhet en insyn ifrån det allmänna på ett helt annat sätt än i den enskildes verksamhet, och det är inte minst för- troendet till den allmänna insynen, medborgarens möjlighet att kontrollera vad som händer och sker, som gör att man kan hålla den kommunala självstyrelsen i så stor utsträckning.

Varken utskottet eller, efter vad jag tror, finansdepartementet har emellertid tillmätt detta någon större betydelse — även finansdepartementet är nog på det klara med att kommunerna kommer att hålla svensk lag i helgd — och därför har vi tyckt att det ifrågavarande stycket är ett påhäng som kan betraktas såsom en skönhetsfläck.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början pro-

positioner beträffande punkten A, nämligen på 1:o bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan; 2:o) bifall till den av herr Bergh m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan i denna del som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Nolin votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A) i konstitutionsutskottets utlåtande nr 20 antager yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan i denna del som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Bergh m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 75 nej, varjämte 34 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Granskning av statsrådsprotokollen.

§ 8.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 23, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Punkten A.

Utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

Lades till handlingarna.

Punkten B.

Utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet göra anmälan enligt § 107 regeringsformen.

Lades till handlingarna.

Härefter anförde:

Herr andre vice talmannen **OLSSON**: Herr talman! Tillsammans med ett antal utskottskamrater har jag ansett mig böra påyrka en anmälan enligt § 107 regeringsformen mot förra statsrådet Nygren. Förhistorien är i korthet följande:

Frågan om ersättning till lärare för vakthållning vid skolmåltiderna lämnades till en början öppen. Statskontoret ansåg att denna vakthållning måste betraktas som sådan övervakning av eleverna under raster, som enligt folkskolestadgan § 29 åvilar folkskolans lärare. Det fanns avvikande meningar. Skolöverstyrelsen var tveksam, och man ansåg att större erfarenhet kunde behövas för ett definitivt ställningstagande. År 1946 kom man så långt att skolöverstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag utfärdade anvisningar för den lokala organisationen av skolmåltidsverksamheten. I dessa anvisningar sades det att tillsynen över lärjungarna under skolmåltiderna lämpligen utövas av lärare på de villkor, som uppgjorts efter överenskommelse mellan vederbörande lo-

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit yrkandet om avslag å såväl utskottets hemställan i punkten A) som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets hemställan i motsvarande del som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Beträffande punkten B) gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Bergh m. fl. avgivna reservationen i denna del; samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan i denna del som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § 4 mom. samt 59 och 79 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen ävensom till lag angående ändrad lydelse av 23 och 25 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) samt av det i 24 § samma lag angivna formuläret.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Granskning av statsrådsprotokollen.

kala myndigheter och lärarkåren. Det förklarades också, att vakthavande lärare skulle äga rätt att avgiftsfritt deltaga i skolmältiden.

När höstriksdagen 1946 fastställde den allmänna löneregleringen för befattningshavare i statens tjänst, återkom man till frågan. Statsutskottet gjorde då följande uttalande:

»I samband med ställningstagandet till frågan om den nya lönenivån har utskottet övervägt vissa spörsmål om de prestationer, för vilka lönerna skola anses utgöra vederlag. Det har därvid närmast varit fråga om socialpedagogiska åtgärder, som komma att åvila exempelvis lärarpersonal i samband med barnbespisning. Utskottet förutsätter, att dylika arbetsuppgifter icke skola förenas med särskild gottgörelse eller särskilt lönetillägg.»

Emellanåt händer det väl både i andra och första kammaren, att utskottsuttalanden klubbas igenom utan att kamrarna närmare observerat deras innebörd. Så blev inte fallet den här gången. Opponenten, särskilt från lärarhåll, sörjde för att uttalandet blev föremål för debatt och voteringar i båda kamrarna. Från utskottet sades det att man velat operera bort ett irritationsmoment. Från reservanterna svarades det att man i stället skapat ett irritationsmoment. Med 128 röster mot 42 i andra kammaren och med 77 röster mot 38 i första kammaren godkändes statsutskottets uttalande. Riksdagens ståndpunkt i frågan var således klar.

Men städernas folkskoleinspektörsförbund skrev året därpå till chefen för ecklesiastikdepartementet och begärde en sådan omformulering av statsbidragsbestämmelserna för folk- och småskollärare, att skoldistriktet inte hindrades att för vakthållningen vid skolbespisningen i större bespisningssalar kunna förordna lärare, som härför ägde uppbära särskilt arvode. Framställningen riktade sig mot statsbidragskungörelsens ännu gällande bestämmelse, att

som villkor för erhållande av statsbidrag gäller bl. a. att kommun ej lämnar ersättning till lärare för uppgifter, som enligt meddelade bestämmelser kunna åläggas honom i tjänsten.

Skolöverstyrelsen, som framemot årets slut yttrade sig över skrivelsen, hittade nu på, att visserligen hade riksdagens uttalande ansetts giva uttryck åt meningen, att lärare skulle ha till tjänsteåliggande att bestrida vakthållning vid skolmältiderna, men denna skyldighet hade dock inte varit föremål för förhandlingar och hade inte fastslagits i författning, och därför kunde lärare inte åläggas dylik arbetsuppgift. Följaktligen kunde ett skoldistrikt giva lärare ersättning för utförande av arbetsuppgifterna utan att statsbidraget äventyrades.

Statskontoret hävdade att skolöverstyrelsens uppfattning stode i direkt strid med riksdagens uttalande i frågan. Framställningen från städernas folkskoleinspektörsförbund påkallade enligt statskontorets mening ingen annan åtgärd än att i vederbörande stadgor och övriga författningar vidtoges de ändringar, som kunde befinnas påkallade för reglerande av hithörande spörsmål.

I juni 1948 anbefalldes skolöverstyrelsen att inkomma med yttrande och förslag med anledning av riksdagens uttalande, och efter nära ett års begrundande vidhöll skolöverstyrelsen sin uppfattning, att det inte funnes någon befogenhet för skolmyndighet att ålägga lärare vakthållning vid skolmältider och att särskild ersättning till lärare för utförande av uppgiften kunde lämnas utan att skoldistriktets rätt till statsbidrag till lärarlöner därigenom äventyrades. Godhetsfullt tillhandahöll också skolöverstyrelsen den uttolkningen av riksdagens beslut, att detta endast kunde anses innebära en utsaga om det enligt riksdagens mening skäliga och lämpliga härvidlag. Skyldighet i nämnda hänseende hade icke kommit till ut-

Granskning av statsrådsprotokollen.

tryck i författning. Folkskolestadgan säger visserligen i § 29 att läraren bör sorgfälligt vaka över sina lärjungars seder och uppförande såväl under lärotimmar som under fristunder, och i fråga om fristunderna heter det, att mellan de lärotimmar, som följa omedelbart på varandra, skall lärjungarna åtnjuta minst 10 och högst 15 minuters ledighet, och efter andra eller tredje lärotimmen skall ledigheten utsträckas till minst 30 minuter. Här finns alltså ingen artskillnad mellan de olika fristunderna, men skolöverstyrelsen hittade ändå på, att enligt dess mening är frukostrasten att anse som ett avbrott i skoldagen. Inte underligt att skolöverstyrelsen fann att utförligare anvisningar om tillsynen och ersättningen härför borde utfärdas. Skolöverstyrelsen anhöll om bemyndigande att få utfärda erforderliga anvisningar efter sina intentioner.

Statskontoret vidhöll sin uppfattning i en tämligen från polemik mot skolöverstyrelsen. Sveriges folkskollärareförbund grep in, och så beslöt äntligen Kungl. Maj:t den 22 juni 1951 att utfärda kungörelse om bl. a. ändring av 2 § kungörelsen den 28 juni 1946 angående statsbidrag till anordnande av skolmåltider. I denna ändrade kungörelse stadgades som villkor för statsbidrag bl. a. att skoldistriktet eller primärkommunen icke får utgiva ersättning till lärare, som utövar tillsyn vid skolmåltid, i andra fall än då han utövar mera omfattande dylik tillsyn än flertalet lärare vid skolan och antalet lärjungar, över vilka han utövar tillsyn, uppgår till i genomsnitt minst 100 per dag samt att ersättningen härvid, utöver förmånen av fri måltid, utgår per dag med högst två kronor, om antalet lärjungar, över vilka han utövar tillsyn, i genomsnitt ej överstiger 200, och i annat fall med högst tre kronor.

Jag beklagar att jag inte kan finna att denna kungörelse står i överensstämmelse med riksdagens bestämda utta-

lande. Statsrevisorerna har för sin del funnit avvikelser vara så uppenbar, att de funnit anledning att i sin fjolårsberättelse bringa ärendet till riksdagens kännedom.

Naturligtvis kan man ha olika meningar i själva ersättningsfrågan, som jag inte diskuterar. Man kan också medge, att erfarenheten kan ha visat att ändrade bestämmelser erfordras, men befinnes det att dessa nya bestämmelser inte låter sig förenas med riksdagens beslut, då må Kungl. Maj:t gå till riksdagen och anhölla om dess medverkan till ändrade bestämmelser, ifall man vill glänta på en dörr, som riksdagen stängt. Av allt att döma har ärendet inte varit särskilt brådsande. Det har funnits tid för en hänvändelse till riksdagen. Jag vet väl att ärendet förberetts av statsrådet Nygrens företrädare, men jag har inte kunnat undgå att rikta mitt anmärkningsyrkande mot den departementschef, som är ansvarig för konseljbeslutet den 22 juni 1951 om ändring av kungörelsen angående statsbidrag till anordnande av skolmåltider. Ändringen står i uppenbar strid mot riksdagens uttalande 1946, och inte nog med det. Frågan har inte fått någon verklig lösning, ty 1948 års statsbidragskungörelse står fast med sitt förbud för kommunerna att bjuda över varandra i fråga om lärarlöner. Säger man trots allt att fjolårets klandrade kungörelse innefattar ett försök till lösning, så nödgas jag säga att det under alla förhållanden är en dålig lösning.

Fröken NYGREN: Herr talman! De reserverar i konstitutionsutskottet, som ansett att anmärkning bort riktas mot mig enligt § 107 regeringsformen, ger ju i memorialet en ganska utförlig skildring av denna frågas förhistoria.

Därav framgår att frågan om bespisningsvaktens ordnande togs upp till behandling i propositionen nr 174 vid 1946 års vårriksdag, den proposition alltså, genom vilken riksdagen förela-

Granskning av statsrådsprotokollen.

des förslag om införande av allmän, statsbidragsberättigad skolbarnsbespisning i landets skolor.

Dåvarande ecklesiastikministern Erlander uttalade i propositionen bl. a. att han beträffande vakten ansåg »det naturligt, att frågan därom enklast löstes genom överenskommelser eller på annat sätt genom de lokala myndigheternas försorg». Vidare sade departementschefen, att »det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att taga under övervägande, huruvida generella bestämmelser erfordras rörande utnyttjande av lärarnas fyllnadstjänstgöringsskyldighet för ifrågavarande ändamål, samt, därest så skulle befinnas erforderligt, utfärda föreskrifter i ämnet». I likhet med skolöverstyrelsen ansåg sig departementschefen icke då beredd att ingå på frågan, huruvida kontant ersättning borde utgå till vakthavande lärare i vissa fall.

Det är ganska naturligt att såväl skolöverstyrelsen som departementschefen ville avvakta erfarenheter av den nya organisationen innan de var beredda att avge förslag om utförliga bestämmelser. Riksdagen hade vid behandlingen av propositionen icke heller något att invända mot detta Kungl. Maj:ts resonemang, och skolstyrelserna var alltså beredda att pröva sig fram och invänta eventuella bestämmelser.

Statsutskottet var däremot redan vid höstriksdagen samma år berett att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. göra det uttalande som nu åberopas. Att riksdagen, som ett halvt år tidigare överlämnat åt Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser, följde utskottet, kom för berörda parter som en överraskning. Hos de större städernas folkskolinspektörer och skolstyrelser väckte uttalandet oro. Det fanns en allmän önskan att snarast kunna förverkliga beslutet om allmän avgiftsfri skolbarnsbespisning i hela dess vidd, men det

inställde sig därvid åtskilliga svårigheter, främst med anledning av bristen på tillräckliga lokalutrymmen. Genom att indela eleverna i två eller tre grupper, som serverades efter varandra i samma lokal under den relativt korta frukostrasten, lyckades man i många fall klara problemet att få till stånd den av alla önskade organisationen. En förutsättning, dels för att omdukningarna och serveringen skulle medhinnas utan att barnen behövde jäktas, så att inte för klena och nervösa barn det man ville vinna ur hälsosynpunkt genom skolmåltiden skulle motverkas, dels för att någorlunda goda måltidsvanor och därmed sammanhängande bordsskick skulle kunna upprätthållas, var att vakt-hållningen vid skolbarnsbespisningen omhänderhades kontinuerligt av samma personer dag för dag och att man för uppgiften kunde erhålla de mest lämpliga lärarna. Inspektörsförbundet avgav därför till chefen för ecklesiastikdepartementet den skrivelse som den föregående ärade talaren redan berört och som jag inte nu skall uppehålla mig vid.

Jag skall inte heller närmare gå in på hur frågan i fortsättningen handlagts av Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen. Jag har inte själv varit ansvarig för detta arbete, och ärendets fortsatta handläggning framgår ju dels av det föreliggande memorialet, dels av den redogörelse som här lämnats av andre vice talmannen. Det må vara tillräckligt för mig att påpeka att frågan förorsakat trassel och irritation i vissa skoldistrikt. Därutöver skall jag här inskränka mig till att meddela, att det finns god grund för det antagandet att statsrådet Weijne skulle ha framlagt förslag i frågan för 1951 års riksdag, därest han funnit detta nödvändigt för att göra en ändring i kungörelsen nr 553 år 1946 av samma innebörd som jag föreslog Kungl. Maj:t. Frågan måste nämligen få en lösning före läsåret 1951/52, därest det i en del större skoldistrikt skulle vara möjligt att i fort-

Granskning av statsrådsprotokollen.

sättningen upprätthålla den sedan flera år bedrivna skolbarnbespisningen.

Efter mitt övertagande av ecklesiastikministerämbetet uppvaktades jag av en del skolstyrelseordförande som meddelade, att de inte kunde ordna bespisning för kommande läsår, därest icke bestämmelser utfärdades om rätt att i vissa fall utbetala kontant ersättning för vakthållningen. I motsats till vad den föregående ärade talaren ville göra gällande var alltså saken brådskande. Vid tillfället i fråga var emellertid propositionstiden tilländalupen. Någon möjlighet att förelägga riksdagen frågan för prövning fanns alltså inte. Det återstod då att avgöra, huruvida icke möjligen en grundlagsenlig rätt förelåg för Kungl. Maj:t att utan riksdagens medverkan utfärda den behövliga kungörelsen. Efter noggrant överbäggande kom jag till den slutsatsen, att riksdagens vagt formulerade uttalande icke lade hinder i vägen för en kungörelse med den utformning som av mig föreslogs och som återfinnes i den senare av Kungl. Maj:t utfärdade kungörelsen. Hade reservanterna inom konstitutionsutskottet gjort sig tid att läsa protokollet över kamrarnas debatter i anledning av här berörda utlåtande av statsutskottet, nr 288 vid höstriksdagen 1946, undrar jag om de inte i likhet med utskotts majoriteten kommit till samma resultat som jag och den samarbetskommitté, bestående av representanter för Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Landstingsförbundet och Kungl. Maj:ts kansli, vilken kommitté granskat och godkänt kungörelseförslaget innan det förelades Kungl. Maj:t för beslut. Av debatten i kamrarna framgår att förslaget framkastats inom avdelningen utan att frågan på något sätt berörts av lönekommittén eller av Kungl. Maj:t i propositionen. Icke heller hade någon riksdagsledamot motionsledes fört fram frågan. Utskottet var givetvis oförhindrat använda sin initiativrätt, men av debat-

ten framgår att problemet inte gjorts till föremål för ingående behandling med beaktande av de konsekvenser uttalandet i fråga kunde komma att få.

Det har redan framhållits, att uttalandet är vagt formulerat. Jag upprepar ännu en gång vad andre vice talmannen citerade: »I samband med ställningstagandet till frågan om den nya lönenivån har utskottet överbäggat vissa prestationer, för vilka lönerna skola anses utgöra vederlag. Det har därvid närmast varit fråga om socialpedagogiska åtgärder, som komma att åvila exempelvis lärarpersonal i samband med barnbespisning. Utskottet förutsätter att dylika arbetsuppgifter icke skola föränas med särskild gottgörelse eller särskild lönetillägg.» Det är här fråga om ett exempel. Det måste alltså finnas flera saker som har lekt de ärade utskottsledamöterna i hägen. Vilka funderingar det var har inte kommit till uttryck och alltså inte heller kunnat föranleda någon åtgärd. Men vad menade då utskottet med detta? Man får väl anse att utskottets ärade ordförande, som vid det tillfället var herr J. B. Johansson, kunde tala å utskottets vägnar, när han i debatten yttrade följande: »Grunden till uttalandet är emellertid endast, att utskottet ansett, att när barnbespisningen nu genomföres, böra lärarna kunna ägna den en viss insyn. De kunna åtminstone öppna dörrarna och titta in i matsalen för att se till att det hela verkligen går som det skall, så att inte barnen under tiden äro helt avkopplade från deras övervakning. Det är ingen stor prestation, som här begäres, men det har utmålats som om det vore något sådant. Det är inte alls meningen att lärarna skola berövas sina måltidsraster eller dylikt, som man talat om.» Nu visar erfarenheterna att man i många av de större distrikten inte kunde vara tillfreds med att lärarna bara öppnar dörrarna och tittar in eller ålägges utföra vissa smärre prestationer i detta avseende. Man har fått

Granskning av statsrådsprotokollen.

ta ut en del lärare till kontinuerlig övervakning av bespisningen. De har varit berövade sin måltidsrast.

Jag ber kammarens ärade ledamöter jämföra utskottsordförandens uttalande om vad man menar med ifrågavarande passus med den påtalade kungörelsen. Det heter i § 2 »Såsom villkor för statsbidrag skall gälla: — — —» Så anföres fem villkor som varit gällande förut. Därefter tillägges: »att skoldistriktet eller primärkommunen icke utger ersättning till lärare, som utövar tillsyn vid skolmåltid, i andra fall än då han utövar mera omfattande dylik tillsyn än flertalet lärare vid skolan och antalet lärjungar, över vilka han utövar tillsyn, uppgår till i genomsnitt minst 100 per dag.» I till paragrafen fogade anvisningar heter det bl. a.: Ersättningen bör utgå enligt grunder varom överenskommelse kan träffas med beaktande av de lokala förhållandena, såsom den tid, som åtgår för tillsynen, belägenheten av lärarens bostad. Såsom statsbidragsvillkor gäller, att ersättningen må utgå högst med belopp, som framgår av 2 § 6) kungörelsen.

Kan man påstå att kungörelsen står i strid med vad utskottets talesman sade vara utskottets mening med åberopade uttalande?

Vad än kammaren skulle behaga yttra därom i dag, därest det blir fråga om ett yttrande, så föreligger i alla fall kungörelsen. Den har föranlett en reservationsanmärkning mot mig, som jag kan bära med bibehållet lugn. Hade jag för att ha alla garantier för att mitt eget skinn skulle besparas en eventuell rispa uraktlåtit att utfärda kungörelse, hade i åtminstone ett par skoldistrikt bespisningen varit inställd innevarande läsår, till verkligt men för åtskilliga barn och deras mödrar, ett förhållande som jag absolut inte velat ha på mitt ansvar.

Herr andre vice talmannen **OLSSON**: Herr talman! Det gläder mig upprikt-

tigt att förutvarande statsrådet Nygren med bibehållet lugn kan bära den reservationsanmärkning som vi har tilllåtit oss framställa. Jag måste emellertid säga att fröken Nygrens försvarstal inte ger mig anledning att tillägga eller ändra något i det anförande jag hade. Det är för mig någonting alldeles nytt att höra en förutvarande departementschef argumentera på det sättet, att det finns vissa riksdagsuttalanden som måste respekteras, medan man kan tolka andra uttalanden litet efter gottfinnande. Jag tror inte att det skulle vara lyckligt att i fortsättningen driva den satsen.

Jag hör till dem bland reservanterna som läst även protokollen över debatterna vid 1946 års höstriksdag i ifrågavarande ärende. Jag har ju också tidigare erinrat om röstsiffrorna vid beslutens fattande, men för att inte trötta kammaren har jag inte gått in på något utförligare referat av debatterna. Jag anser mig likväl böra fästa uppmärksamheten på att statsutskottets förutvarande ordförande givetvis inte med det uttalande, som han vid ett ganska pressande tillfälle gjorde, hade för avsikt att borttolka folkskolestadgans ännu bestående bestämmelser i § 29, enligt vilka det åligger lärarna att sorgfälligt vaka över sina lärjungars seder och uppförande såväl under lärotimmarna som på fristunderna.

Fröken Nygren har här talat om att ärendet var brådskande. Jag vill inte ett ögonblick bestrida att så var förhållandet vid tiden för ärendets avgörande. Men förhistorien visar att ärendet tidigare inte hade betraktats som brådskande, och en del av den föregående tiden hade ju med fördel kunnat användas på sådant sätt, att man fått möjlighet besinna sig en smula vid själva avgörandet.

Fröken **NYGREN** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill i likhet med herr andre vice talmannen säga som Pilatus:

Granskning av statsrådsprotokollen.

»Vad jag haver skrivit, det haver jag skrivit.» Jag vill alltså beträffande mitt förra anförande säga att inte heller vad herr andre vice talmannen nu yttrat har kommit mig att ändra mening. Ärendet var brådskande vid den tidpunkt när jag hade att ta ställning till detsamma, och jag hade ingen möjlighet att gå till riksdagen med frågan, även om det hade varit nödvändigt. Huruvida ärendet handlagts på ett riktigt sätt eller icke under ett föregående skede, har jag här inte anledning att ingå på.

Folkskolestadgans innebörd har naturligtvis inte på något sätt blivit ändrad. Lärarna har allttjämt skyldighet att vaka över elevernas seder och uppförande under fristunderna o. s. v. Men, herr talman, i dessa större skoldistrikt, där måltidsrasten är tilltagen på ett sådant sätt att såväl elever som lärare skall hinna gå hem och äta en måltid under dagen, är det absolut orimligt att tänka sig att alla lärare skulle stanna kvar i skolan och sköta övervakningen vid skolmåltiderna. Det är väl ändå ingen som skulle vilja ha en sådan ordning, att Sveriges folkskollärare och lärare över huvud taget — det gäller ju också de högre skolorna — skulle få fullgöra sina betydelsefulla undervisningsuppgifter från kl. 8 på morgonen till 3 på eftermiddagen utan att ha tillfälle att intaga någon föda och få någon avkoppling. Undervisningen skulle ju bli lidande på en sådan ordning, och ingen människa har väl tidigare gjort gällande att folkskolestadgans innebörd blivit upphävd genom att lärarna gått hem på frukostrasten och ätit. I de flesta skoldistrikt skötes vakthållningen på det sätt som förut-sattes vara regel, men den mera omfattande vakthållning, som i de större skoldistrikt ålägges vissa lärare, kan inte stå i överensstämmelse med folkskolestadgans formulering. Därför kan det inte heller här vara fråga om något brott mot folkskolestadgan.

Det gläder mig att herr andre vice talmannen också har läst protokollet över kamrarnas debatter i frågan år 1946. Så vagt formulerat som statsutskottets ifrågavarande utlåtande är, har åtminstone jag betraktat utskottsordförandens uttalande i debatten som en förklaring av innebörden i utskottets förslag, och jag har föreställt mig att riksdagen fattade sitt beslut med ledning av denna förklaring beträffande innebörden i förslaget och att beslutet alltså inte kan tolkas på det sättet, att vissa lärare skulle kunna kommenderas att vistas i skolan hela dagen utan att erhålla särskilt vederlag för den extra vakthållningen.

Herr andre vice talmannen **OLSSON** (kort genmäle): Herr talman! Det finns ingen anledning att förvandra dagens överläggningar till en debatt om de bästa formerna för anordnande av skolmåltider. Den saken har jag inte alls diskuterat. Jag har tvärtom medgivit, att det kan andragas skäl för en ändring av bestämmelserna. Vad vi i dag diskuterar är frågan, huruvida icke departementschefen, efter det tydliga uttalande i saken som riksdagen gjort, bort söka riksdagens medverkan till en ändring av bestämmelserna.

Herr **KYLING**: Herr talman! Det kanske anses litet konstigt att en ledamot, som inte har suttit med i konstitutionsutskottet och inte har sitt namn under någon reservationsanmärkning, här tar till orda. Jag skall emellertid tillåta mig att i korthet anföra några synpunkter, alldenstund jag på grund av mitt dåvarande ordförandeskap i Sveriges folkskollärares organisationer kom att rätt intimt syssla med frågan om anordnande av skolmåltider.

Jag skall inte, herr talman, på någott sätt rekapitulera den historik över denna fråga som herr andre vice talmannen här givit oss, men jag vill påminna om att då nuvarande statsministern i sin egenskap av ecklesiastikmi-

Granskning av statsrådsprotokollen.

nister år 1946 framlade det förslag, som riksdagen antog, restes det inte några som helst erinringar från riksdagens sida mot den form vari han presenterade förslaget. Det var först vid höstriksdagen 1946 som den synpunkten framfördes, att om man gick in för en lönereglering för lärarkåren, borde alla lärare åläggas skyldighet att utföra vakthållning vid skolbarnsbespisningen utöver det arbete som de enligt lag var skyldiga att utföra. Jag förstår mycket väl att riksdagens ledamöter vid det tillfället räknade med att lärarkåren över lag sålunda skulle få ett merarbete och att det därför vore riktigast att ersättningen härför ingick i den vanliga lönen.

Saken är emellertid inte så enkel. Vi måste ha klart för oss att det finns lärare som inte orkar med en sådan vakthållning. Jag skulle vilja rekommendera kammarens ledamöter att någon gång besöka en skolbarnsbespisning under pågående måltid. Då förstår man kanske, att vakthållningen där inte är något latmansgöra och att det endast är människor, vilka har respekt med sig och är utrustade med andra liknande egenskaper, som kan klara situationen. Och det är nu en gång för alla så, att när en lärare kommit till en viss ålder tål inte hans nerver längre vad som helst. Detta kanske kan förefalla vara sentimentalt sagt, men det förhåller sig i alla fall på det sättet.

För att ta ett så renodlat exempel som förhållandena här i Stockholm, så har man här måst förfara på det sättet, att man vädjat till några lärare att mera kontinuerligt sköta vakthållningen vid skolmåltiderna. Det kan vara en lärare som åtagit sig att för en hel termin svara för detta arbete tillsammans med några andra lärare. Det kan inte då vara riktigt — och jag tror inte heller att det varit riksdagens mening — att dessa lärare inte skall få någon ersättning för att de åtagit sig ett uppdrag som de andra lärarna sluppit ifrån.

Man kan alltså, synes det mig, fastslå, att det måste vara värdefullt, att samma lärare får sköta denna vakthållning. Det framgick också av att städernas folkskoleinspektörers förbund tillskrev skolöverstyrelsen och begärde att få anvisningar i denna fråga.

Man började från lärarorganisationernas sida fråga sig vad det egentligen blev av hela detta riksdagsbeslut. Vi väntade med spänning på att den kungl. kungörelsen skulle komma och följas av nödvändiga anvisningar, men någon kungörelse kom inte. Nu finns det i avlöningsreglementet föreskrivet, att en kommun helt enkelt inte äger rätt att ge något kommunalt bidrag utöver utgående lön. Man kan då ställa i tvivelsmål, huruvida det ens var riktigt att lärarna utan ersättning skulle få delta i måltiden under den frukost där de vaktade. I och med detta bryter man ju i själva verket avlöningsreglementet, ty då ger i alla fall kommunen en viss ersättning. Att den betraktats som ersättning kan jag meddela kammarens ledamöter, ty de som fick dessa måltider måste i skattehänseende upptaga en inkomst på en krona per måltid.

När man sedan följde ärendet vidare fann man snart att två av ämbetsverken hade stridande uppfattningar. Skolöverstyrelsen tolkade riksdagsbeslutet så, att man kunde ge anvisningar av ungefär den art som de som senare kom till, under det att statskontoret ansåg, att en sådan tolkning vore stridande mot riksdagens beslut. Något slutgiltigt besked ifrån ämbetsverken föreligger inte i denna fråga.

Nu hade för Stockholms vidkommande hela tiden utgått ersättningar, ty så länge ingen kungörelse fanns, fanns heller inte någon risk att statsbidraget skulle inhiberas, om kommunen betalade lärarna ersättning. Men så fort kungörelsen hade kommit, skulle Stockholms stad vara förbjuden att ge de lärare som vaktade någon ersättning. Alla

Granskning av statsrådsprotokollen.

förstår att det hade blivit ganska stora bekymmer.

Detta var inte en fråga som bara intresserade den svenska lärarkåren. Jag blev som riksdagsman uppvaktad av personer från ett flertal kommuner, som frågade om det inte fanns möjligheter att lösa denna fråga så, att kommunerna kunde få ge ersättning, ty de hade själva ingenting emot den saken.

När det emellertid drog ut år ifrån år — vi skall minnas att det var år 1946 riksdagsbeslutet fattades — och lärarorganisationerna inte såg någon lösning ingav Sveriges folkskollärares förbund 1950 en skrivelse till Kungl. Maj:t, vilken jag själv som ordförande undertecknade. Där begärde vi helt enkelt, att vi skulle få klarhet om hur det skulle bli i fortsättningen. Vi hade underhandlat med dåvarande ecklesiastikministern, statsrådet Weijne, och hade av honom också fått vissa löften om att denna sak skulle ordnas. Som också redovisas i reservationsanmärkningen fick statsrådet Weijne liksom statsministern av lärarorganisationerna besked om att det var ganska stor oro och ångslan ute i de olika skoldistrikten och att vi från lärarorganisationernas sida hade meddelat, att vi skulle försöka göra vad vi kunde för att det inte skulle uppstå någon irritation, som i sista hand dock komme att gå ut över de barn, som skulle få denna fria skolbespisning, om vi finge löfte om en slutgiltig snar lösning av frågan.

Det dröjde i alla fall. Först 1951 kom den kungl. kungörelsen med åtföljande anvisningar. Det är fröken Nygren som har utfärdat kungörelsen och givit direktiv till de anvisningar, som skulle utsändas från skolöverstyrelsen.

Nu säger visserligen reservationsanmärkningens talesman i dag, herr andre vice talmannen, att det kan diskuteras huruvida det är riktigt att här debattera på vilket sätt undervisningen skall bedrivas och om måltidsavbrott och an-

nat sådant skall räknas som fritid. Jag tycker inte att det är riktigt att rikta den anmärkningen mot fröken Nygren. Om jag hörde rätt, var det herr Olsson i Mora som tog upp frågan om det skulle anses som avbrott när lärarna under frukostrasten gick hem och åt sin måltid.

Det förvånar mig att andre vice talmannen gör den konklusionen, ty när andre vice talmannen sitter i talmansstolen där framme och slår klubban i bordet vid halv-sextiden, säger han, att vi nu bryter förhandlingarna och tar upp dem på nytt klockan halv åtta. Är det inte ett avbrott i arbetsschemat för dagen under de timmar vi är ute och äter? Man måste räkna på exakt samma sätt när det gäller avbrotten i skoltimmarna under frukostrasten.

Ehuru jag numera inte har någon direkt talan att föra för Sveriges lärarkår, känner jag mig ändå i dag, herr talman, förpliktad att säga, hur svenska lärarkåren samfällt ser på frågan. Den har ansett att fröken Nygren som ecklesiastikminister har fullgjort sitt uppdrag på bästa tänkbara sätt, ty det hade blivit irritation, om man inte hade tagit detta steg.

Det är ju en ödets nyck att just denna anmärkning har riktats mot den som löste denna fråga slutgiltigt. Varför har inte konstitutionsutskottet riktat anmärkning tidigare mot att fem hela år har fått gå, innan någon kungörelse kommit på ett beslut som riksdagen fattat? Det hade varit större anledning att anmärka mot uteblivandet av en kungörelse än mot att ett statsråd på bästa sätt försöker lösa frågan.

Herr talman! Enligt min uppfattning har fröken Nygren genom sitt handlingssätt tillvaratagit bägge parternas intressen och därigenom också skapat lugn. Det lugnet är till båtнад för hela skolan, och det är väl härför man på ömse håll vill kämpa.

Jag kan dela herr andre vice talmannens uppfattning att lösningen inte

Granskning av statsrådsprotokollen.

är tillräckligt bra. Men lösningen är en kompromiss, och alla kompromisser är behäftade med större eller mindre brister.

Herr talman! Jag har med detta bara velat ge ett belägg för hur svenska lärarkåren ser på detta. Jag anser för min del att reservationsanmärkningen i detta fall är obefogad.

Häruti instämde herr *Fast*, fröken *Wetterström*, herrar *Ekdahl*, *Malmberg* i Skövde och *Nästrup*, fru *Torbrink*, fru *Renström-Ingenäs*, fru *Ericsson* i Luleå, fru *Lindskog*, herr *Anderson* i Sundsvall, fru *Hellström*, herr *Jansson* i Kalix och fru *Löfqvist*.

Herr **NORDKVIST**: Herr talman: Efter de många instämmanden till förmån för fröken *Nygren*, som kammaren nyss har manifesterat, kanske det inte är nödvändigt att säga så mycket i denna fråga. Om jag tolkar stämningen här i kammaren rätt, tror jag inte att det föreligger någon risk för att det skall bli anmärkning mot fröken *Nygren* för hennes handlingssätt. Jag måste, herr talman, säga att man i denna fråga har lyckats åstadkomma ett mycket stort buller utan någon egentlig orsak. Det är ungefär som när gumman skulle klippa sin gris. Hon sade efter väl förrättat värv: »Mycket skrik men litet ull.» Och så lär det bli också i denna fråga.

Herr andre vice talmannen har anlagt mycket formella synpunkter på behandlingen av ärendet. Han vill strängt taget inte höra talas om någonting annat än riksdagens formella rätt att bestämma. Det förvånar mig en liten smula, att herr andre vice talmannen, som annars brukar vara besjälad av mänskliga känslor, helt och hållet åsidosätter dem vid ett tillfälle som detta. Detta är en fråga, som man måste behandla med utgångspunkt från allmänmänskliga synpunkter och inte uteslutande med hänsyn till helt lagiska.

Upprinnelsen till det hela är ju det beslut i folkskollärarkårens lönefråga som fattades 1946. När lärarkåren fick sin lönereglering, medtogs också en bestämmelse om att lärarna också skulle vara skyldiga att hålla vakt vid skolmåltiderna. Jag vill inte bestrida att anmärkningen ur formell synpunkt är riktig, men vi skall lägga märke till en sak: när riksdagen fattar beslut i en lönefråga, brukar det ha föregåtts av underhandlingar emellan de parter, som saken berör. Det hade icke skett några underhandlingar på denna punkt. Man hade, när man lade fram löneförslaget för riksdagen, inte alls resonerat om lärarnas skyldigheter att tjänstgöra vid skolmåltider. Bestämmelsen kom till i utskottet, jag skulle nästan vilja säga i hastigt mod. Jag har inte suttit så länge i Sveriges riksdag, men jag har lagt märke till att innan ett utskott fattar ståndpunkt i en fråga, bemödar man sig att gå till grunden med det hela. Utskottet kallar in föredragande från olika håll, det inforrdar yttranden från myndigheter och korporationer innan det avger sitt utlåtande. Ingenting av detta hade skett i detta fall. Det kom upp ett förslag inom utskottet, och på grundval av detta förslag fattade man sitt avgörande utan någon som helst föregående utredning.

Dessutom kom, vilket redan anmärkts av herr *Kyling* och fröken *Nygren*, praktiska svårigheter att ställa stora hinder i vägen för en lösning av frågan. Jag skall inte uppehålla mig vid detta, emedan det redan har talats en hel del därom.

Jag kan emellertid tillägga, med hänsyn till vad som sades av herr *Kyling* om beskattning av lärare för den förmån, som de fick genom deltagande i skolmåltid, att beskattningsmyndigheterna därvidlag gått mycket strängt till väga. Det finns till och med distrikt som beskattar lärarna nära nog efter restaurangpriser för deltagande i dessa

Granskning av statsrådsprotokollen.

enkla skolmåltider. Undra på att sådant åstadkommer förargelse! Det är dessutom mycket egendomligt, att om man anställer annan personal än lärare för vakthållningen, får man betala en väsentligt högre timpenning. Men användes lärare som vakter kan enligt nu utfärdad kungörelse ersättning utgå med högst 2 å 3 kronor per dag för denna vakthållning.

Jag kan tala om att i min hemkommun, Kalmar, har vi klarat saken utan några som helst besvärigheter. Vi har inga lärare som vaktar vid skolmåltiderna, och vi har inte heller behövt ha dem. Vakthållningen skötes av vaktmästarnas fruar med hjälp och biträde av vaktmästarna. De går i vita rockar och övervakar skolmåltiderna, och jag kan säga att det råder en mönstergill ordning. Ibland besöker tillsyningslärarna eller distriktsöverläraren skolmåltiderna och deltar också vid vissa tillfällen i dem för att kontrollera matens kvalitet. Det har icke uppstått någon som helst svårighet genom denna ordning.

Man skulle kanske kunna rikta den förebråelsen mot lärarna, eftersom de opponerar sig i den här frågan, att de är en smula kitsliga och inte gärna vill stå till tjänst när det gäller att sköta vissa skolans angelägenheter. Jag brukar ibland, när vi talar om lärarnas åligganden, föredraga en lista på inte mindre än 20 punkter, som visar att lärarna i själva verket inte är så obenägna att hjälpa till i det ena eller det andra avseendet utanför schemat. Jag skulle kunna föredraga några av dessa punkter. Vi har nykterhetsundervisning, sexualundervisning, brandskyddsundervisning och sparverksamhet. Vi skall bedriva mjölkpropaganda, vi skall ha friluftsdagar, simundervisning, majblommeförsäljning, försäljning för Barnens dag, och vi skall sälja de blindas blomma. Vi skall ha pappersinsamling och skrotinsamling och potatisplockning. Vi har ordnat med hjälp till lant-

brukarna och samlat in kottar och bär för folkförsörjningen. Vi skall idka trädgårdsskötsel, vilket även sker under sommarferierna. Barnen brukar då, åtminstone i mitt skoldistrikt, få komma till trädgården och rensa och sköta sina land. Allt går helt och hållet utanför schemat och utan att lärarna får någon som helst ersättning för det. Vi skall ha luftskyddsundervisning och olycksfallsförsäkring av skolbarn. Allt sådant tar tid utanför schemat. Man måste lägga ner en hel del arbete på det för att det skall utföras. Vi har standardprov och uttagningar till skollovskolonier o. s. v.

Jag råkade säga en gång — det var innan jag blev riksdagsman, sedan har jag blivit litet mera försiktig — att om jag komme in i riksdagen skulle en av mina första åtgärder bli att väcka en motion om att man i skolor skall använda viss tid för undervisning. Det har inom skolväsendet gått så långt, att man kommit att syssla med så mycket annat, som icke varit skolans ursprungliga uppgift. Jag vill inte säga att vi skall skjuta dessa extra uppgifter ifrån oss, ty skolan får inte isoleras från vad som rör sig i tiden. Jag vill bara säga, att det går åt mycket tid för lärare och barn för arbete, som inte kan inrangeras i schemat.

Herr talman! Det senaste har jag nämnt för att kammaren inte skall få den föreställningen, att vi lärare är så obenägna att hjälpa till med ett eller annat, när det gäller skolans verksamhet. Jag ber att med vad jag här sökt anföra få uttala min tillfredsställelse med den kungörelse, som fröken Nygren i egenskap av statsråd utfärdade. Jag vill gärna ge henne mitt stöd.

Herr andre vice talmannen **OLSSON**: Herr talman! Jag kan inte annat än beklaga att överläggningen växlats in på ett sådant sidospår, att den väsentligen kommit att beröra frågan hur man lämpligen kan och bör ordna skolmål-

Granskning av statsrådsprotokollen.

tidsverksamheten. Herr Kyling hävdade att jag själv skulle ha fört in denna sakfråga i debatten genom att erinra om folkskolestadgans bestämmelser i fråga om lärares skyldigheter. Så till vida är detta riktigt, att jag erinrat om folkskolestadgans ännu bestående bestämmelser på den punkten. Men det skedde som en randanmärkning till skolöverstyrelsens av mig refererade yttrande av den 26 april 1949.

Min högt ärade vän, herr Nordkvist, saknade hos mig mänskliga känslor. Jag ber att få försäkra honom att sådana känslor har jag, men jag diskuterar dem inte i detta sammanhang. Jag hemställer att vi återgår till ämnet, frågan om huruvida ecklesiastikministern haft anledning att efter riksdagens uttalande söka samverkan med riksdagen vid utfärdandet av kungörelsen i fråga.

Herr PETTERSSON i Norregård: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet med anledning av denna reservation, nr II. Jag har biträtt reservationen därför att jag ansåg att statsrådet fröken Nygrens handlingssätt genom nämnda kungörelse var uppenbart stridande mot vad riksdagen beslutat. Jag tycker att ett statsråd — hon må sedan vara allierad med en viss kår och få ett värdigt försvar i dag från denna mäktiga kår — inte får betrakta riksdagens beslut som luft. Vi fordrar respekt för riksdagens beslut. Därför har jag biträtt denna reservation.

Jag begärde ordet när herr Kyling hade ordet och i sitt anförande kom in på frågan huruvida lärarna skall få denna ersättning eller ej. Det har vi inte alls tagit ställning till i utskottet. Vi har inte med den saken att göra, utan det är statsutskottets sak att behandla den frågan. Vi har velat lämna den åt sidan i denna debatt, trots att debatten här liksom i utskottet glidit in på just den frågan, huruvida lärarna skall få denna ersättning.

Vi saknade inte sakkunniga föreläsare i utskottet, ty sakkunskapen var ovanligt väl representerad i utskottet. Det var mycket långa debatter i utskottet, mycket längre än här i dag, och inriktade på samma sätt, d. v. s. de gällde denna ersättnings berättigande. Men den frågan befattar vi oss inte med i detta fall. Den får vi behandla när propositionen lagts fram, och därefter får statsrådet utfärda kungörelse enligt riksdagens beslut.

Detta är motiveringen till att vi biträtt reservationsanmärkningen. Jag tror att vi skulle ha haft betydligt flera med oss i denna reservationsanmärkning och fått det, om inte så många hade tillhört den kår, som i utskottet inte ansett sig vara hågad framställa anmärkning på denna punkt.

Nu säger herr Nordkvist, att han har blivit försiktigare sedan han kom till riksdagen. Detta kan jag knappast understryka. Han talade vidare om de mänskliga känslorna i detta fall. Jag vet inte om man kan åberopa dessa beträffande denna kungörelse, ty enligt den blir det bara lärarna vid de större skolorna som får denna ersättning. Lärarna vid de små skolorna, som ständigt är bundna av denna övervakning, har ingen nytta av denna kungörelse. Skulle några känna sig tyngda av denna övervakning, så vore det väl dessa lärare. Det där med mänskliga känslor tycker jag alltså inte kan åberopas i samband med denna kungörelse.

Vi har, som sagt, begränsat oss till den uppgift, som vi ansett att konstitutionsutskottet har, nämligen att se efter om statsråden följer de beslut, som riksdagen fattar. Denna uppgift tycker jag att vi fortfarande bör vaka över. Vi har alltså rättighet att göra anmälan för riksdagen utan att det skall behöva bli några massprotester från ledamöterna i denna kammare för att vi fäst oss vid en sak, som personligt berör dem, där det varit naturligt att vi haft en anmärkning att göra, och

Granskning av statsrådsprotokollen.

så har enligt min mening i denna fråga varit fallet.

Herr **NORDKVIST** (kort genmäle): Herr talman! Som man ropar i skogen får man svar. När herr andre vice talmannen här tycker, att jag lagt ut detta ärende en smula för mycket på bredden, då vill jag säga orsaken till detta. Herr andre vice talmannen har anfört sin mening i saken och jag förmodar, att vi som har en annan mening än han också har rättighet att framföra denna vår mening, även om det här inte rör sig om exakt det ämne, som herr andre vice talmannen tycker att vi skall tala om.

Herr Pettersson i Norregård säger, att vi behandlar ett riksdagsbeslut som luft. Nej, det gör vi inte. För min del vill jag inte bestrida, att det som herr andre vice talmannen anfört trots allt är formellt riktigt. Jag vill emellertid att luften skall vara tunn och hälso-sam. Den får inte vara beskaffad hur som helst. Vad vi anfört i fråga om att riksdagsbeslutet inte skulle ha respekterats, har inte med saken att göra, säger herr Pettersson i Norregård. Ja, men det har med de verkliga förhållandena att göra, herr Pettersson, och det är det som är viktigt i detta fall. Vi skall tala om de verkliga förhållandena och inte om döda lagparagrafer, som inte har så stor tillämpning i verkligheten. Herr Pettersson i Norregård säger, att lärarna i vissa små skoldistrikt icke kommer i åtnjutande av denna ersättning. Det kan vara riktigt. Jag vill tala om, att jag har besökt sådana små skoldistrikt, och jag har fröjdats mig över hur det är ordnat med barnbespisningen där. På vissa ställen har jag sett, hur lärarens fru lagar maten. Folkskolläraren och hans familj äter tillsammans med skolbarnen. Det är en riktig idyll, och kunde det ordnas så även i de större städerna, då kunde jag för min del inte önska något bättre. Landsbygdens lärare

har således en förmån. Säger man att städernas lärare kanske fått en favör, då tror jag att man kan säga, att landsbygdens lärare har favörer i andra avseenden.

Jag måste, herr talman, vidhålla min ståndpunkt.

Herr **PETTERSSON** i Norregård (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga att jag inte fäster mig så mycket vid hur det är ordnat hos herr Nordkvist i Kalmar, eller huruvida några lärare har favörer framför andra. Konstitutionsutskottet har här riktat sig mot statsrådet därför att riksdagens beslut skall respekteras. Sedan får herr Nordkvist tolka detta beslut hur som helst. Jag menar att det dock kvarstår en grund för en anmälan med anledning av den handling, som utförts emot riksdagsbeslutet.

Jag minns så väl att man, när denna fråga om de fria skolmåltiderna var uppe, diskuterade även övervakningen. Denna innebar en kontrollskyldighet för lärarna vid måltiderna och fri måltid för dem. Då sedan några taxeringsnämnder varit nog nitiska att taxera upp några lärare har detta väckt förtrytelse. Detta behöver inte föranleda statsrådet att gå emot riksdagens beslut. Statsrådet hade kunnat lägga fram proposition till nästa års riksdag. Det har här inte varit fråga om något nödläge eller någon blockad, som är så vanligt nu för tiden. Följaktligen har det inte varit fråga om något tvång att göra en extra kungörelse för att rädda en situation. Det hade varit god tid att framlägga proposition för riksdagen, så att riksdagen hade kunnat taga ställning till ärendet. Det är just här tyngdpunkten ligger i den anmärkning som vi lagt fram.

Herr **NOLIN**: Herr talman! Herr Nordkvist sade nyss, att vi inte skulle tala så mycket om paragrafer utan i stället om de verkliga förhållandena. Nu tän-

Granskning av statsrådsprotokollen.

ker jag säga några ord om en reservation, nr III, i detta utlåtande, där även herr Nordkvist är med som reservant. Här är det väl huvudsakligen fråga om paragrafer. Det gäller här clearingbestämmelser, som har funnits sedan den 28 juni 1940, angående reglering av importen av fossila bränslen, kol, koks o. s. v.

År 1940 utfärdades en kungl. kungörelse med bestämmelser om reglering av importpriserna på stenkol och koks m. m. Denna kungörelse väckte då en del uppseende, och den blev anledning till en reservationsanmärkning i konstitutionsutskottet år 1941. Åren 1941 och 1942 förelades riksdagen propositioner i ärendet, och riksdagen fick då tillfälle att yttra sig angående clearingen. I den proposition, som framlades för 1942 års riksdag, drages en bestämd gräns och där sades, att Kungl. Maj:t borde äga möjlighet att även i fortsättningen, »så länge nu rådande utomordentliga förhållanden består», kunna i angivet syfte vidtaga åtgärder av samma beskaffenhet som dittills. Detta var vid den tid, då andra världskriget pågick. Riksdagen hade ingen invändning att göra häremot. Propositionen godkändes, och den lände till efterrättelse ända till 1949. Den 1 juni detta år upphörde nämligen dessa bestämmelser att gälla och clearingförfarandet upphörde.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t på föredragning av handelsministern, statsrådet Ericsson, den 16 mars 1951 på nytt utfärdat bestämmelser om ett sådant clearingförfarande. Här skulle i huvudsak samma bestämmelser gälla som gällde i den tidigare kungörelsen. Det är emot detta förfarande åtta reservanter i konstitutionsutskottet riktat sig. Vi anser nämligen, att ett slags beskattning här påläggs vissa importörer av dessa fossila bränslen, och vissa utgifter utgår ur denna clearingkassa till andra importörer. Under sådana förhållanden har vi ansett, att riksdagen hade bort höras i ärendet. I 57 § rege-

ringsformen sägs det ju tydligt ifrån, att svenska folkets rätt att sig beskatta utövas av riksdagen allena. Detta vill reservanterna i konstitutionsutskottet även denna gång hävda — liksom de hävdade det år 1941.

Jag skall inskränka mig till att endast säga detta. Jag skall inte alls gå in på huruvida denna åtgärd var lämplig eller inte; det ankommer inte på konstitutionsutskottet att bedöma detta. Här är det endast fråga om det formella förfarandet. Riksdagen hade bort höras i ärendet, och därför har vi i utskottet yrkat på en anmärkning mot chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson.

Herr ADAMSSON: Herr talman! Herr Nolin sade nyss, att clearingförfarandet i fråga om fossila bränslen upphörde att gälla efter 1949. Men redan i den skrivning, som herr Nolin varit med om att underteckna, sägs det ju, att efter sistnämnda tidpunkt kvarstod clearingförfarandet allenast beträffande koks och antracit, som levererades till lagerhandeln.

Herr Nolin anförde i början, att det här var fråga om en paragraf. Efter vad jag kan se har beslutet om clearingförfarande på fossila bränslen aldrig upphävts utan varit gällande under hela tiden. Den 20 maj 1949 bestämdes, att clearingförfarandet skulle upphöra att gälla in vad det avsåge dels stenkol med undantag av antracitkol, dels stenkolsbriketter. I övrigt har clearingförfarandet kvarstått. Detta gör, att det enligt min mening inte finns någon som helst anledning till någon anmärkning mot statsrådet på den punkten, och jag vill bestämt hävda, att det inte varit fråga om något åsidosättande av riksdagsbeslutet 1942.

Herr NOLIN (kort genmäle): Herr talman! Det kan inte vara riktigt att en fullmakt, som lämnats regeringen för mer än 9 år sedan och under då pågå-

Granskning av statsrådsprotokollen.

ende utomordentliga förhållanden, fortfarande skall gälla ännu sex år efter det kriget upphört. Det är detta som vi har anmärkt på. En sådan fullmakt, som lämnades då, kan ju inte betraktas som gällande i evighet. Här finns dock en kungörelse, utfärdad 1949, enligt vilken denna clearing skulle upphöra. Bränslekommissionen har ju också inrättat sig därefter. Anledningen till anmärkningen kvarstår sålunda.

Herr ADAMSSON (kort genmäle): Herr talman! Herr Nolin förbiser förmodligen, att i fråga om koks och antracit har det inte varit så som det har skildrats av reservanterna. Clearingen kvarstod nämligen beträffande koks och antracit som levererades till lagerhandeln, och den kvarstår än i dag och har inte blivit upphävd. Följaktligen borde reservanterna i så fall också sagt ifrån, att beslutet i den delen borde upphävas, och riktat sin kritik mot det, eftersom detta var inryckt i beslutet 1942.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag pegärde ordet, när man här för en liten stund sedan diskuterade ersättning till lärare för vakthållning vid skolmåltider. Jag vill säga, att jag till alla delar instämmer i de uttalanden, som är gjorda av herr andre vice talmannen. Här gäller ju frågan, huruvida statsrådet förfarit konstitutionellt riktigt eller inte. Det gäller inte frågan om ersättning till lärare eller det berättigade i dylikt, utan man skall se rent konstitutionellt på denna fråga, och då måste man väl ändå konstatera, att när riksdagen klart och tydligt uttalat, att ersättning inte borde utgå till lärare i detta fall, och vederbörande statsråd sedan deklarerar, att ersättning skall utgå, så är det ett åsidosättande av riksdagens beslut.

Det som förvånar mig i detta ärende är att inte samtliga ledamöter i konstitutionsutskottet varit på samma linje. Jag menar nämligen, att här gäller det

för riksdagen att hävda sig gentemot regeringsmakten. Här är det fråga om ett tydligt och klart fall, där riksdagen sagt, att det skall vara på ett sätt, men där regeringen intagit en annan ståndpunkt. Det skall vi inte tolerera, även om det är partivänner som har vidtagit denna åtgärd. Det bör vara konstitutionsutskottets skyldighet att säga ifrån, att sådant inte bör tillåtas. Jag menar sålunda att vi får inte se genom fingrarna när det gäller det konstitutionella, utan där skall vi se till att det förfäres riktigt. Jag anser därför att den reservation som här föreligger på denna punkt är fullt berättigad och borde ha hela riksdagens stöd, ty vi skall väl ändå hävda riksdagens rätt gentemot regeringen och inte låta den sätta sig på riksdagen.

Fröken NYGREN (kort genmäle): Herr talman! Om det verkligen vore så som herr Rubbestad säger, att riksdagen gjort ett klart uttalande beträffande denna sak, hade vi inte behövt ha den här debatten, ty då hade saken ordnats upp under de sex år, som förflutit från föregående debatt och till dagens debatt. Men det är oklarheten i riksdagens uttalande som gjort, att frågan kommit att ligga till på det sätt den faktiskt gjort. Jag har tolkat utskottets utlåtande på det sätt som utskottets ordförande påstod att det skulle tolkas. Om det tolkas på det sättet, har ingen olaglighet skett. Det är inte för dessa mindre omfattande bevakningsuppdrag som Kungl. Maj:t tillåtit kommunerna betala ersättning, utan det är för uppdrag som ligger vid sidan och går långt därutöver.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag anser att det uttalande statsutskottet gjort är klart, och jag tycker att man skall fästa sig vid vad utskottet säger och inte vid ett uttalande, som eventuellt är gjort av en ledamot av utskottet. Det är utskottets eget uttalande, som skall vara vägledande. Att

Granskning av statsrådsprotokollen.

det har dröjt så länge med ett ståndpunktstagande i denna fråga beror helt naturligt därpå, att ingen vågat sig på att göra så som här skett, förrän fröken Nygren fattade ifrågavarande beslut. Jag tycker som sagt att saken är så pass viktig, att vi inte skall låta den passera, utan att det är befogat med en anmärkning i detta fall.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag skall fästa kammarens uppmärksamhet vid de två sista punkterna i det här memorialet, där anmärkningsyrkanden reservationsvis framställts. Det gäller vissa handlingar rörande utlänningskommissionen. Då jag anser, att den fråga, som behandlas i memorialet under reservation nr V är den ur principiell synpunkt viktigaste, skall jag li-
tet mera uppehålla mig just vid denna.

Det gäller frågan om det kan anses rimligt, att statsrådet och chefen för inrikesdepartementet Hedlund har haft rätt att låta en tidrymd av 41 dagar gå från den tidpunkt, då en person begärt vissa handlingar, till den tid, då beslutet fattades. Jag har jämte mina medreservanter den uppfattningen, att en så lång tid inte alls står i överensstämmelse med vare sig andan eller bokstaven i vår nya tryckfrihetsordning. Jag tycker också att det är principiellt mycket viktigt, att då vi ha en så ny lag som tryckfrihetsförordningen, vi redan från början ge akt på den praxis som utbildar sig i anslutning till densamma.

Vad först beträffar frågan om tillhandahållande av allmänna handlingar stadgas i 2 Kap. 8 § följande: »Allmän handling, som ej skall hållas hemlig, skall på begäran genast eller så snart ske kan utan avgift tillhandahållas — — —» Och i 13 § andra stycket föreskrives, att mål eller ärende angående utlämnande av allmän handling alltid skall behandlas *skyndsamt*.

Det är för resten rätt intressant att

studera tillkomsten av lagbestämmelserna på detta område. Då vi 1936 antog en lag om handlingars offentlighet, föreslog departementschefen beträffande formerna för dessa handlingars utlämnande, att sådan handling skall utlämnas genast eller så snart det kan ske *utan åsidosättande av andra lika viktiga tjänsteåligganden*. Det var ju en kautschukbestämmelse som otvivelaktigt, om den hade antagits, skulle ha gett statsråden mycket vittgående dispenser i detta avseende. Men 1936 års konstitutionsutskott, som, om jag får säga inom parentes, visade sig vara mera månt om grundlagarnas noggranna iakttagande än 1952 års konstitutionsutskott, förklarade, att orden »utan åsidosättande av andra lika viktiga tjänsteåligganden» borde utgå. Detta blev också riksdagens beslut.

Det finns kommentarer till vår tryckfrihetsrätt, som har gjorts av sakkunniga — jag tänker särskilt på professor Fahlbeck, som framhåller, att uttrycket »så snart ske kan» har en alldeles speciell betydelse för pressens del, då ju en snabb nyhetsförmedling för den är av särskild vikt. Jag har därför, herr talman, funnit det ganska uppenbart, att statsrådet i detta fall, vilka skäl han än kan ha haft för sitt ställningstagande, har överträtt bestämmelserna. Det är det jag funnit vara förtjänt av en anmärkning. Det enda man skulle kunna säga i detta fall om man skulle förfäktas en sådan mening som den utskottet majoritet hävdade skulle vara, att 41 dagar inte är lång tid i detta sammanhang. Om man ser saken ur den maktägande koalitions synvinkel kanske 41 dagar endast blir som en sekund eller ett ögonblick i ett mycket långt eller kanske oändligt långt händelseförlopp. Men det må tillåtas oss andra, som har att undersöka och eventuellt beivra vad vi anser vara övergrepp, att se på ett annat sätt på denna sak.

Jag har ansett det nödvändigt att på detta sätt fästa riksdagens uppmärk-

Granskning av statsrådsprotokollen.

samhet härpå. Jag skulle ha varit glad, om statsrådet varit här närvarande och mot praxis svarat mig och t. ex. sagt, att han handlat på särskilda grunder och tryckt av särskilda omständigheter men att förfarandet inte komme att upprepas. Skall man tolka utskottets inställning i denna fråga som normgivande, måste jag säga, att det vore i hög grad beklagligt.

Jag skall vidare, herr talman, bara med ett par ord beröra punkten IV i memorialet. Det gäller en fråga, som för oss här i kammaren är litet ömtålig. Den rör de materiella förhållandena inom utlänningskommissionen och gäller kanske direkt eller indirekt kritik mot en viss tjänsteman. Med beaktande av de föreskrifter, som gäller i detta stycke, skall jag försöka behandla frågan så principiellt och allmänt som möjligt. Det är alltså här fråga om innehållet i den ena av de promemorior, som utarbetats och inlämnats på statsrådet Mossbergs uppdrag av byråchef Montell i inrikesdepartementet och som innehåller en hel rad smärre och större anmärkningar mot chefen för utlänningskommissionen. Denna promemoria har ju i någon mån varit uppe till diskussion inom kammaren häromdagen. Jag måste om den debatten nog säga, att det föreföll mig, att den ärade företrädaren för kommissionen, herr Håstad, tog i en smula kraftigt när det gällde att försöka försvara och förklara vad kommissionen och dess tjänstemän, framför allt dess chefstjänsteman, har gjort. Jag tror tvärtom att det varit ganska nyttigt, att vi fått offentlighetens strålkastarljus på den här saken. Mitt intryck är nämligen ett annat.

Då jag studerat denna promemoria och talat med personer, som varit eller är anställda i kommissionen, så har jag fått en mindre tilltalande bild av kommissionen och dess arbetsförhållanden. Jag använder faktiskt här ett uttryck, som expeditionschefen Montell själv

begagnar i kommentaren till en av dessa anmärkningar. Det kan inte vara riktigt sunt och riktigt bra, att sådana här missförhållanden, sådana här relationer mellan chefen och underordnade tjänstemän skall råda i ett statligt verk och till råga på allt ett ämbetsverk som har att handlägga så grannliga och ömtåliga ärenden som utlänningsfrågorna.

Expeditionschefen Montell gjorde som nämnts olika anmärkningar. Jag fäste mig särskilt vid en, som rör försäljningen av en bil vid Smedsbo utlänningsläger. Där stod påstående mot påstående, och utredningsmannen kunde inte komma till någon fullständig klarhet. Hade det då inte, herr talman, varit naturligt, som också påpekats i reservationsanmärkningen, att för vidare prövning — det kunde nämligen här rent av bli fråga om åtal — hänskjuta detta och kanske ett par andra ärenden till justitiekanslern? Det förefaller mig som, om resultatet hade blivit negativt, den här omnämnde chefs-tjänstemannens sak tett sig betydligt starkare än vad den gör, sedan man inom departementet tycks bara ha lagt den här handlingen åt sidan.

Jag fick häromdagen kännedom om en person, som var beredd att avge ett vittnesmål, som skulle stämma med den mera allvarliga tolkningen av förloppet vid denna bilförsäljning. Detta styrkte mig ytterligare i min uppfattning, att detta var en sak som inte var riktigt utredd. Det här borde man ha tittat på litet närmare och inför en myndighet, som hade befogenhet att på ett särskilt sätt höra vittnen och därigenom dra de riktiga slutsatserna, och ännu är kanske inte för sent att få frågan prövad på önskvärt sätt.

Det är som sagt, herr talman, därför jag har tagit upp även punkt IV. Den rör ju en sak som har debatterats mycket i pressen, men jag anser frågan vara av sådan vikt och att vissa anmärkningar är så pass graverande, att

Granskning av statsrådsprotokollen.

det inte kan anses lämpligt, att konstitutionsutskottet vid sin granskning hade helt lämnat dessa åt sidan.

Herr EDBERG: Herr talman! Jag skall be att få knyta några korta reflexioner till de båda sista reservationsanmärkningarna, nr IV och V.

Det gäller två promemorior, som är upprättade av expeditionschefen Montell i inrikesdepartementet, den ena rörande vissa anmärkningar mot ordföranden i statens utlänningskommission, en promemoria som sedermera frigivits, den andra rörande ordnandet ur säkerhetssynpunkt av arbetsförhållandena inom statens utlänningskommission. Det är huvudsakligen den första promemorian som varit föremål för uppmärksamhet i herr von Friesens anförande.

Jag skall inte gå in på vad herr von Friesen härvidlag haft att säga. Jag skulle bara vilja göra den allmänna reflexionen, att det i år varit ytterst ringa ting, som kommit att påkalla reservationsanmärkningarnas uppmärksamhet. Jag beklagar att konstitutionsutskottet icke har som sin ledamot kunnat räkna en representant på stockholmsbänken, som på ett alldeles särskilt sätt och i former, som väckt en betydande uppmärksamhet, har riktat sitt intresse mot vissa hemligstämplade akter och de rättsrötande tendenser som han anser dessa hemligstämplade akter dölja. Jag tror att det kan anses vara riktigt att man tar upp denna sak i detta sammanhang. Jag menar nämligen att om den apostroferade representanten haft säte och stämma i KU, borde vi kunnat räkna med att vid behandlingen av en del hemligstämplade akter finna en anmärkning av helt annan storleksordning, helt annan dignitet än dem som ligger under kammarens ögon.

Jag tänker då på de uppseendeväckande beskyllningar, som en ledamot av denna kammare i ett tal för någon tid sedan riktade mot vad han beteck-

nade som ett maktägende parti men som i själva verket måste innebära beskyllningar riktade mot regeringen, beskyllningar av den allra allvarligaste art. Om herr Johnsson i Stockholm, som jag syftar på, hade tillhört konstitutionsutskottet, skulle han säkerligen inte ha försummat att framföra sina synpunkter där, så att de förelegat i det memorial, som vi har att behandla i dagens dechargedebatt.

Herr Johnsson påstod, som säkerligen torde vara alla kammarledamöter bekant, att ett mycket stort antal nyckelposter besatts med rättrogn. »Härav uppstår» — yttrade hr Johnsson enligt ett referat i en folktoppartidning i Gävle, som väckt betydande uppmärksamhet — »en vänskapskorruption, i vars hägn frodas en hel del rättsrötande och rättsupplösande tendenser. Om det bleve en regimförändring och nya män finge tillfälle att titta i de hemliga papperen, skulle säkerligen ganska skrämmande bevis för det nuvarande rättsstillståndet upptäckas.»

Jag är som sagt övertygad om att om herr Johnsson i Stockholm tillhört konstitutionsutskottet, skulle han inte försummat att låta dessa anmärkningar få en plats i dagens dechargememorial. I jämförelse med dessa uppseendeväckande påståenden blir ju dagens reservationsanmärkningar tämligen små. Om dessa beskyllningar hade varit riktiga och framförts i en dechargedebatt här i kammaren, skulle det väl varit tämligen omöjligt för kammaren, oavsett ledamöternas partitillhörighet, att bevilja regeringen något förtroendevotum.

Nu saknas emellertid denna anmärkning. Jag förmodar likväl att herr Johnsson själv finner angeläget att inte låta det stanna vid halvkvädna visor. Vad som kan antydvas på ett möte ute i landet bör kunna sägas rent ut i kammaren, och det förefaller mig som om det lämpligen borde kunna ske i en debatt, som gäller en granskning av regeringens fögderi.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Jag har valt att ta till orda just i anslutning till dessa två punkter, som behandlar promemoriorna om utlänningskommissionen med anledning av det intresse, som herr Johnsson tidigare visat de i denna reservationsanmärkning behandlade förhållandena. Jag är också övertygad om att herr talmanen i denna förtroendebatt inte skall förvägra herr Johnsson möjlighet att klargöra, för det första vilka hemliga papper han åsyftade, för det andra vilka skrämmande bevis för det nuvarande rättstillståndet som dessa papper enligt hans förmenande skulle innehålla, och för det tredje vilka fall av vänskapskorruption han åsyftar, en korruption, i vars hägn rättsrötande och rättsupplösande tendenser skulle frodas.

De försök till, skall vi säga klarläggande, som herr Johnsson gjort i ett par tidningar, har icke givit den klarhet, som allmänheten och, jag vill säga i första hand denna kammare, bör ha rätt att fordra, utan låter alltjämt dunklet vila över scenen. Det förefaller mig som om denna debatt inte helt skulle fylla sin funktion, om inte de mest uppseendeväckande beskyllningar, som på år och dag har riktats mot ett av regeringspartierna, bleve verifierade av den kammarledamot, som utkastat beskyllningarna.

Herr HALLEN: Herr talman! Jag tar inte till orda med anledning av det sist sagda utan för att ta upp till kritisk granskning vad min ärade vän herr von Friesen yttrade.

Han talade om två saker. Den ena gällde bilaffären på Smedsbo. Han erkände att det är ganska svårt att få någon klarhet i det målet därför att där står utsaga mot utsaga och man inte kan veta hur det egentligen har förvärit. Jag vill också säga att den angripne tjänstemannen, Nils Hagelin, själv förklarar upprepade gånger, att han betraktar sina uppgifter såsom s. k.

minnesbilder och anser sig inte kunna gå i god för alla detaljer. Det är mycket mänskligt, herr talman, att han ett par år efter det dessa händelser utspelats inte kan exakt minnas dem. Detta gör att alla de konklusioner, som herr von Friesen och en ledamot till av utskottet dragit, hamnar i det ovissa. Jag vill framför allt säga, att när utredningsmannen, herr Montell, talar om de här ifrågasatta beskyllningarna, att chefen i utlänningskommissionen och en tjänsteman där skulle ha gjort upp något slags pactum turpe, att om chefen finge köpa den och den bilen, skulle i gengäld tjänstemannen få den och den befordran, vilket förnekas av den ena parten, så har man all anledning tro att han talar sant, eftersom den här tjänstemannen, trots att det aldrig blev någon bilaffär, likväl fick den befattning som han ville ha.

När herr von Friesen av dessa ganska osäkra förhållanden låter förleda sig till att ifrågasätta, om inte statsrådet Mossberg skulle tagit i övervägande åtgärder emot Hagelin, alltså avsätta honom eller åtminstone överlämna saken till JK, så vill jag säga, att statsrådet Mossberg under hand har låtit utlänningskommissionens chef få veta, att ärendet var mindre välbetänt handlagt, men därvid har han också låtit det bero.

Att ifrågasätta att saken skulle överlämnas till JK tycker jag är ganska magstarkt. JK skulle i så fall undersöka i vad mån tjänstemannen begått en brottslig handling, som skulle föranleda åtal, och där skulle jag vilja varna min gode vän herr von Friesen för att fortsätta på den av vissa av hans partis medlemmar inaugurerade metoden att först framkasta beskyllningar och sedan mena, att det gör ju i så fall ingenting, ty om tjänstemannen i fråga blir föremål för en undersökning och den får ett negativt resultat, blir han ju fritagen från beskyllningarna. Detta resonemang hörde vi häromdagen i ett

Granskning av statsrådsprotokollen.

annat sammanhang. Jag menar, att har man inte svart på vitt på att en människa har begått ett grovt fel, som kan föranleda JK:s eller annan myndighets ingripande, bör man inte kasta ut dessa allmänt formulerade beskyllningar med den fromma förhoppningen att det kan ordna upp sig, så att den misstänkte blir oskyldigförklarad. Detta om den saken.

Sedan, herr talman, skulle jag vilja säga något om en annan mycket viktig sak. Det gäller herr von Friesens anmärkning angående de 41 dagarnas försening, då en redaktör i Eskilstuna begärde att få ta del av de här handlingarna rörande utlänningskommissionen.

Jag erkänner gärna att detta är en mycket viktig sak. Det gäller offentlighetsprincipen, det gäller tidningspressens legitima intresse av en snabb nyhetsförmedling. Det ser därför ganska allvarligt ut att en person skriver till kungen och ber att få ta del av vissa handlingar men får vänta i 41 dagar. Om man emellertid tittar litet närmare på de yttre omständigheterna, kommer alltsammans i en annan belysning.

Jag vill påpeka att det var den 19 februari som redaktör Selander genom ett ombud ingav sin begäran att få del av dessa två promemorior, alltså dels om förhållandena inom kommissionen, vad gäller dess ordförande, och dels säkerhetsanordningarna.

Genom omständigheter som låg på vad man kallar tjänstemannaplanet i departementet, kom denna hans ansökan att bli överlämnad till departementschefen först den 4 mars. Alltså, först ifrån den dagen kan ju departementschefen sägas vara ansvarig för hur pass snabbt ärendet expedierats. Då finner departementschefen att detta ärende är av en mycket komplicerad natur. Om en av de två akterna, nämligen den som gäller de organisatoriska åtgärderna ur säkerhetssynpunkt, rådde ingen tvekan, varken inom departe-

mentet eller bland övriga sakkunniga som man tillfrågade. Där kunde man med stöd av 10 och 14 §§ i sekretesslagen hemligstämpla denna promemoria, och det gjorde man också. Däremot rådde det en viss tvekan angående anmärkningarna mot kommissionens ordförande och den promemoria som Montell i anledning därav hade upprättat.

Denna tveksamhet inom departementet hade sin rot däri, att Hagelins svaromål av honom själv till viss del betecknats såsom minnesbilder. Även en del av de samtal, som utredningsmannen tid efter annan haft med tjänstemän inom kommissionen och vilka samtal han upptecknade, var så beskaffade att det rådde tveksamhet om huruvida man här hade att göra med minnesanteckningar eller inte. Denna osäkerhet var förställic och förlätlig med tanke på att förhören hölls och förklaringarna avgavs två år efter det händelsen hade utspelats. Allt detta gjorde, att man i departementet ägnade mycket stor omsorg åt denna fråga. Det är väl heller inte någon hemlighet jag avslöjar, om jag säger att man helt naturligt infortrade yttrande och besked från de konsultativa statsråden. Man sträckte sig för övrigt längre och förhörde sig inom justitiedepartementet och gjorde även en hänvändelse till JK för att få ärendet behandlat så grundligt och vederhäftigt som möjligt. Redan detta är, tycker jag, en ganska tillfredsställande förklaring.

Till detta kommer att denna undersökning inföll samtidigt som man i departementet hade sin brådaste tid, då departementet skulle avgiva anslagspropositioner den 23 mars och lagpropositioner den 10 april. Departementet skulle då svara för att femton propositioner avlämnades i rätt tid. Detta menar jag ger en fullt naturlig förklaring till det dröjsmål som uppstod. Ty vi får väl ändå erkänna, att det var viktigare att dessa propositioner kom i

Granskning av statsrådsprotokollen.

tid än att beslutet i det här aktuella fallet fattades genast. Det kom ju ändå den 31 mars, och det gällde ju, säger jag än en gång, ingen för dagen aktuell händelse, utan det rörde förhållanden, som låg mer än två år tillbaka i tiden.

Jag vill dock inte försumma att i detta sammanhang ge herr von Friesen rätt i att det är av stort värde att man inom inrikesdepartementet i praktiken har avvisat tanken på att betrakta dessa handlingar — jag tänker närmast på promemorian om Hagelin — som minnesanteckningar. Jag erkänner att det före den nuvarande departementschefens tid inte saknades tendenser till att behandla en del handlingar inom departementet som minnesanteckningar. Att statsrådet nu har visat sig villig att tillämpa en rimligare och förnuftigare praxis är därför att hälsa med tillfredsställelse. Det är ju då en ödets skickelse att just det statsråd, som nu bryter mot en praxis som vi finner olämplig, skall utsättas för kritik härför.

Herr von FRIESEN (kort genmäle): Herr talman! Jag skall tillåta mig att med några ord replikera konstitutionsutskottets ärade ordförande.

Herr Hallén sade först att min medreservant och jag i dechargememorialet har svävat ut i det ovissa, som han uttryckte det, då vi i viss mån givit eftertryck åt de framställda anmärkningarna mot utlänningskommissionen genom att ge publicitet åt detta ärende. Ja, det är möjligt att vi rört oss i det ovissa, men då tycker jag också att statsrådet, sedan han sett expeditionschefens promemoria, bör ha rört sig i det ovissa så till den grad, att han borde ha verkställt en noggrannare utredning. Jag kan för min del inte ge anvisning på någon annan myndighet, som Kungl. Maj:t har till sitt förfogande, än JK — i all synnerhet som det i detta fall faktiskt gällde beskyllningar för brottslig gärning. Jag lämnar därhän

om de var riktiga eller felaktiga. Det råder dock knappast någon tvekan om att saken borde blivit föremål för JK:s prövning, så att den hade blivit ändå bättre utredd än vad den blev i nämnda promemoria.

Vad sedan det långa dröjsmålet beträffar är jag tacksam för att min ärade vän herr Hallén hade så svårt att förklara detsamma och att han uppenbarligen i själva verket ogillade det. Herr Hallén skyllde delvis på att statsrådet så sent som fallet varit hade fått reda på av en underordnad tjänsteman att han hade fått ett brev från redaktör Selander. Men skall då inte en sådan sak påtalas på något sätt? Kan tjänstemännen i departementen hur länge som helst underlåta att sörja för att till departementschefen ställda skrivelser framlämnas till honom? Det är väl i så fall vår skyldighet att reagera emot den saken!

Sedan talade herr Hallén om att statsrådet haft så bråttom. Ja, jag är övertygad om att statsråd alltid har bråttom och att ett statsråd varje gång som det uppstår dröjsmål med ett ärendes behandling med full rätt kan tala om att han är så upptagen med annat, att detta ärende får ligga till sig. Jag tror verkligen inte, herr Hallén, att det är något latmansgöra att vara departementschef och ledamot av Kungl. Maj:ts regering. Men det har ju i förberedelserna till denna lag, bland annat av 1944 års tryckfrihetssakkunniga, hävdats att ärenden av denna natur skall gå med förtur framför andra ärenden.

Till sist endast en replik till herr Edberg, som enligt min mening sysslade med en frågesport, vilken låg väsentligt vid sidan om ämnet. Då densamma emellertid inte riktade sig mot mig, kan jag ta upp herr Edbergs mantel och rikta en fråga till honom: Vad anser herr Edberg som ledamot av 1944 års tryckfrihetskommitté och i

Granskning av statsrådsprotokollen.

egenskap av Publicistklubbens ordförande om detta långa dröjsmål?

Den frågan, herr talman, hör åtminstone till ämnet.

Herr **JOHNNSSON** i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag är herr Edberg tacksam för att han givit mig tillfälle att klarlägga denna sak, som jag har råkat ut i blåsväder för.

Jag vill då först säga, att det föredrag jag höll i Gävle hölls vid ett enskilt möte. Det kan hända, att man vid sådana sammankomster inte lägger sina ord fullt så varsamt som vid offentliga möten. För det andra vill jag säga, att den sak jag blivit anklagad för var en mycket liten passus i förbigående i ett timslångt anförande. Det var väl högst en eller två minuter det rörde sig om. Jag nämnde denna sak huvudsakligen i anslutning till omnämnandet av ett föredrag som Vilhelm Moberg tidigare hållit, i vilket han hade använt benämningen »vänskapskorruption» såsom något som lätt kan insmyga sig i all förvaltning. Jag är mycket angelägen om att betona, att jag i det sammanhanget inte alls tänkte på regeringen. Det har jag också klart och tydligt sagt ifrån både till Gefle Dagblad och andra tidningar och i brev till regeringschefen. Det fall jag tänkte på rörde den kommunala förvaltningen i en stad, och jag är mycket väl i stånd att lämna klara fakta för vad jag därvidlag har sagt och menat.

Jag bör måhända inte använda denna plats för att klargöra den saken, men jag kan ändå antyda så pass mycket att den då ledande mannen i Stockholms kommunalförvaltning för några år sedan genomdrev, att till borgarråd valdes en man, som sedan visade sig icke ha de nödvändiga kvalifikationerna. Det valet skedde mot åtminstone oppositionens mycket bestämda önskan. Den som känner till vad som blev följderna av denna tillsättning vet, att man i det fallet verkligen kan i till-

lämpning se något av det, som har kallats för »vänskapskorruption». Svenska Dagbladet, som också har angripit mig i denna sak, lät en kåsör skriva ett dråpligt kåseri om hur det såg ut i den sociala förvaltningen just då. Jag behöver kanske inte göra flera antydningar om vad som föresvävade mig, när jag yttrade mig så som skedde.

Vidare har jag klart och tydligt sagt ifrån, att sådana företeelser inte nödvändigtvis behöver följa med ett visst parti, utan att det lika gärna kan hända med vilket parti som helst. Jag förmodar att även socialdemokraterna har anklagat t. ex. en långvarig borgerlig regim i någon kommun för någonting liknande.

Herr talman! Jag har under repliktiden bara hunnit bemöta ungefär hälften av vad jag blivit anklagad för, och jag skall därför tillåta mig att begära ordet för replik ännu en gång.

Herr **HALLÉN** (kort genmäle): Herr talman! Detta senaste intermezzo skall jag inte lägga mig i. Jag vill bara göra den reflexionen, att när herr Johnson i Stockholm talar om ett visst borgarråd, så får han väl göra upp den saken i Stockholms stadsfullmäktige. Kungl. Maj:t har ju inte med den sortens utnämningar att göra, och konstitutionsutskottets anmärkningar i det föreliggande memorialet gäller ju regeringens åtgöranden.

I detta sammanhang vill jag säga, att det är förfärligt vad herr von Friesen är blodtörstig i dag. När herr von Friesen får veta att en tjänsteman i departementet har legat på detta ärende i ett par veckor, så efterlyser han bara vad man skall göra med denne tjänsteman. Det är väl inte konstitutionsutskottets sak att avgöra det! Det får väl ordnas upp inom departementet, och då får vi väl hoppas att herr von Friesens rättslidelse blir tillfredsställd på något rimligt sätt.

Vidare förvånar det mig att herr von

Granskning av statsrådsprotokollen.

Friesen framhårdar i att man väl ändå skulle kunna överlämna hela denna historia om byråchefen Hagelin till JK. Om jag inte är fel underrättad, är emellertid JK:s huvudsakliga uppgift att utreda ärenden, som kan föranleda åtal mot ämbets- och tjänstemän för brottsliga handlingar. Jag menar då att det väl skall vara praxis i ett land, där det skall vara ordning i rättsförhållandena, att man icke sätter i gång fiskaliska utredningar och undersökningar annat än i sådana fall, där man anser sannolika skäl föreligga för att vederbörande skall bli fälld. När nu inte ens utredningsmannen vågat ta definitiv ståndpunkt till förevarande fråga, så är det väl ändå svårare för JK att göra det. Det enda man skulle vinna är, att man satte ytterligare en klick på en tjänsteman, om vilken man inte vet huruvida han begått något fel eller inte.

Vad är det nämligen utredningsmannen säger? Jo, han säger som slutomdöme i denna historia att inte heller denna sak synes innefatta några tilltalade interiörer från kommissionen. Det framgår inte om han därmed riktar sig mot något visst håll. Det finns nog en del saker i kommissionen som hör dit. Jag kan tala om att på kvällen eller natten den 22 januari 1950 tillät sig en av de flitigare anmälarna att utan tillstånd bege sig till utlänningskommissionen och undersöka chefens skrivbord, för att leta rätt på en del handlingar. Det fanns nog åtskilligt att studera därvidlag. Men att JK skulle kunna få något ytterligare material för anmärkningar tillåter jag mig att betvivla.

Herr talman! Jag upprepar vad jag förut sade, nämligen att vi inte får slå in på den vägen att vi kastar ut beskyllningar och bara menar att det är bäst att de högsta myndigheterna får undersöka förhållandena, så att vi vinner klarhet — som herr Johnsson i Stockholm gjorde härom dagen.

Jag tycker att min ärade vän herr von Friesen skulle gå sina egna vägar, och

jag skulle där vilja använda bilden om herden och fåren. Jag tycker att herr von Friesen inte skulle följa en viss metod som en herde i hans eget parti vill inaugurera.

Herr JOHNSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag vill alltså nu fortsätta där jag slutade förut. Då vill jag först understryka, att när jag efter Vilhelm Moberg använt ordet vänskapskorruption, så skall det tolkas på det sätt som jag har menat, alltså ingenting annat än att personliga förbindelser få spela in i olika sammanhang.

När jag sedan sagt, att om »nya män» fick titta i papperen, så skulle kanske anmärkningsvärda ting komma i dagen, så syftar jag inte med det på nya män i regeringen, utan jag åsyftade nya män inom olika grenar av förvaltningen. Det har väl ändå under de två sista årens utredningar visat sig att det t. ex. i polisdossierer förekommit åtskilliga uppseendeväckande ting. Jag tänker här t. ex. på de »försvunna» papperen — eller hur man nu vill kalla dem — i samband med branden vid Krukmakargatan. Jag tänker vidare på de Nothinska papperen, som så småningom dök fram. På sistone har vi ju fått kännedom om andra fall, där papperen har legat länge hos polisen och kommit fram först efter starka påtryckningar.

Herr talman! Om man läser tidningarnas korta referat, som kanske dessutom inte återger mina ord adekvat så som de föllts, så kan de måhända förefalla uppseendeväckande. I verkligheten har jag emellertid full täckning för både vad jag sagt och vad jag menat. Jag vill ännu en gång understryka, att om någon fattat mina ord i detta sammanhang som ett angrepp på regeringen eller på socialdemokratien över huvud taget, så är detta en missuppfattning. Jag har många gånger betygat min aktning för regeringens olika medlemmar, liksom jag alltid betygat min stora

Granskning av statsrådsprotokollen.

uppskattning av och aktning för socialdemokratiens insatser i vårt folk.

Herr **EDBERG** (kort genmäle): Herr talman! Jag beklagar att herr Johnsson i Stockholm inte begagnat detta tillfälle att ge klarhet i vad som åsyftats med de uppseendeväckande beskyllningarna, vilket varit lämpligt i en debatt som gäller förtroende eller ej för regeringen. Jag kan inte uppfatta herr Johnssons förklaring annat än som ett försök till undanflykt. Att omdömena fälls på ett enskilt möte kan i och för sig knappast utgöra ett försvar eller en förklaring. Jag förmodar att herr Johnsson på enskilda möten inte fäller omdömen och påståenden, som han inte är beredd stå för offentligt. Därtill kommer ju att uttalandena refererats och att den refererande tidningen vid inte mindre än två tillfällen har understrukt att herr Johnsson skulle ha rätt. Herr Johnsson försöker exemplifiera vad han åsyftar med att hänvisa till den kommunala förvaltningen i en svensk stad. Det kan ju dock inte vara frågan om detta här. Om referatet i Gefle Dagblad varit riktigt — och herr Johnsson har inte försökt bestrida det — har herr Johnsson sålunda förklarat att om det blir en regimförändring och nya män skulle få titta i papperen, skulle säkerligen ganska skrämmande bevis för det nuvarande rättstillståndet uppdagas. Jag är övertygad om att alla som läst detta uttalande måste uppfatta yttrandet om regimförändring såsom avseende landet och inte en enskild svensk kommun. Jag hade väntat att herr Johnsson här i kammaren antingen skulle dementera referaten eller på något sätt beklaga det sagda eller också ge klart besked om vad som i själva verket åsyftas. I stället har vi fått allmänna talesätt. Kan man inte förvänta att en ledamot av denna kammaren, som tillika intar en framskjuten post i Rättsvärnsförbundet, som ju tagit till sin uppgift att gå till botten med vad man kallar rättsröten i sam-

hället, skall ha intresse av att från sin plats här i kammaren ge klart och otydligt besked om vilka företeelser som åsyftas? Om så inte sker skulle kunna hända, att en och annan kammarledamot skulle få åttonde budet i tankarna. Det skulle onekligen vara rätt fatalt.

Herr **BRACONIER**: Herr talman! Den tid är ju länge sedan förbi, då konstitutionsutskottets dechargebetänkande stod i centrum för den politiska debatten. Man kan naturligtvis som herr Edberg säga, att i jämförelse med ett fall som han tog upp var en konstitutionsutskottsanmärkning en petitess. Men det är det inte, herr Edberg. Jag anser att Publicistklubbens ordförande borde framför allt ha instämt på den punkt där herr von Friesen i frågan om tryckfriheten sagt ifrån, att all den diskussion, som föres i detta land om rättsröten och därvid framslungade påståenden, i hög grad beror på en hemligstämpling av papperen. Vi måste göra klart för oss det förhållandet, att ju mera man hemligstämplar ju mera kommer förtalet att växa, och ju mera kommer obestyrkta påståenden att slungas fram. Det är beklagligt att konstitutionsutskottets dechargearbete i vissa avseenden är ineffektivt på grund av att §§ 106 och 107 fått en sådan skärpa att man inte anser sig kunna göra en anmärkning mot ett statsråd — såsom exempelvis i det fall, när det gäller skolmyndigheterna, där jag är övertygad om, att riksdagsmajoriteten måste säga sig, att riksdagens beslut inte följts. Det är riksdagens skyldighet att värna om riksdagens egna beslut. Därvidlag kan man inte överlåta tolkningen av riksdagsbesluten åt regeringen, ty då kommer riksdagens ställning i fara. Det är ju fara för att om riksdagen undandrar sig sin granskningsplikt, den konstitutionella kontrollen, kommer vi i det förhållandet att dechargebetänkandet blir en periferisk fråga.

När man som herr Edberg gjorde stäl-

ler en fråga till en av kammarens ledamöter, vad han har för beskillningar att komma med, kan man ställa motfrågan: Vad har konstitutionsutskottet för möjligheter att med nuvarande praxis komma åt missförhållanden utan att behöva rikta anmärkning efter §§ 106 och 107, om man anser att sådana anmärkningar har onödig skärpa? Jag hoppas verkligen att det arbete konstitutionsutskottet försöker få till stånd i fråga om en effektivisering av sitt arbete och av dechargeutlåtandet kommer till stånd. Jag anser, att detta är av väsentlig betydelse för att komma åt de tendenser som här kallats rättsröta. Annars kommer förhållandena att bli sådana att den ende väktaren här i landet av dessa förhållanden blir den svenska pressen. Men dess möjligheter i det avseendet beskärs i den mån man hemligstämplar stora delar av papperen. Ty då har opinionen föga att gå efter. Vi har hört debatten mellan herr Johnsson i Stockholm och herr Edberg och har ingenting att hålla oss till, ingen möjlighet att säga vem som har rätt. Men vad man vet är att konstitutionsutskottet under nuvarande förhållanden har det väldigt svårt att påtala missförhållanden helt enkelt därför att det praktiskt taget aldrig vill göra anmärkningar enligt §§ 106 och 107.

Jag tror att talet om rättsröten är oerhört överdrivet, men jag tror också att de anklagelser som i detta avseende riktats har sin grund i att man alltför mycket gått in för hemligstämpling av handlingar. Jag tror att om man fortsätter med detta kommer man in på farliga vägar. Vad som är viktigt framför allt är att den svenska riksdagen inte kommer att utöva den kontrollmakt gentemot regeringen, som man har möjlighet till i andra länder och som är väsentlig för rättsstatens värnande. Om vi inte får fram ett effektivt dechargebetänkande och en effektiv granskning genom konstitutionsutskottet, överlåtes alltför mycket åt den svenska pressen

Granskning av statsrådsprotokollen.

att representera en allmän opinion. Och det är en betänklig tendens, herr talman, att åsidosätta riksdagen, minska dess betydelse som kontrollmakt.

Herr HALLÉN (kort genmäle): Herr talman! Herr Braconier säger med visst fog, att om man hemligstämplar för mycket kommer allmänheten och även riksdagen att invaggas i ovisshet om hur en sak ligger till. Då kan man mistänka att rättsröten kommer att sprida sig. Det är alldeles riktigt, men i det här fallet har dock herr Braconier missuppfattat ärendet.

Det är ju så att promemorian angående Hagelin inte är hemligstämplad, utan så fort ärendet var i laga ordning berett utlämnades det till allmänheten, om nu detta hade så stort nyhetsvärde två år efteråt.

Vad beträffar den andra promemorian, som innehöll detaljerade bestämmelser om på vilket sätt viktiga handlingar skulle skyddas i ämbetsverkets egna lokaler och vilken promemoria blev hemligstämplad, så är väl detta ganska naturligt — vilket inte utesluter att vi i utskottet tagit del av den. Men där har ingen haft något att erinra, inte ens herr Braconiers politiska meningssfränder.

Jag måste ännu en gång, herr talman, säga att det är rätt tråkigt för herr Hedlund, att när han redbart och hederligt undersökt detta ärende, huruvida man skall kalla handlingarna om Hagelin för minnesanteckningar eller inte, få höra att han bryter mot en vedertagen praxis, som funnits förut i departementet; då får han otack till lön för detta. Så har konstitutionsutskottet inte resonerat, och det är egentligen bara två personer till jämte herr von Friesen, som på det sättet velat löna statsrådets ärliga försök att tillhandahålla allmänheten de upplysningar den behöver.

Herr EDBERG (kort genmäle): Herr talman! Herr von Friesen riktade en

Granskning av statsrådsprotokollen.

fråga till mig om hur jag ställde mig till det långa dröjsmålet med utlämnandet av den första av expeditionschefen Montells promemorior. Han ställde frågan med anledning av att jag var ledamot av den kommitté, som skrivit den nya tryckfrihetsförordningen. Därvidlag har jag bara att hänvisa till tryckfrihetsförordningens mycket klara bud att allmän handling, som inte skall hållas hemlig, skall genast eller så snart ske kan utlämnas. Och det stadgas skyldighet att tillhandahålla handlingar på stället; undantag medges endast om betydande hinder föreligger häremot.

Jag måste själv säga att 41 dagar naturligtvis är en anmärkningsvärt lång tid, även om vissa speciella omständigheter kan åberopas i vad gäller bedömningen av handlingens karaktär.

Det var emellertid närmast för att svara herr Braconier som jag begärde ordet. Herr Braconier uppehöll sig vid två olika ting, för det första §§ 106 och 107, på vilka dechargearbetet så gott som uteslutande vilar, och för det andra konstitutionsutskottets svårigheter att få granska vissa handlingar därför att de är hemligstämplade.

Vad beträffar den första frågan så är den en fråga om dechargearbetets organisation och karaktär över huvud taget, och där har vi nog sedan många år tillbaka en känsla av att det dechargearbete som f. n. bedrives inte är tillfredsställande. Herr Braconier hänvisar till att §§ 106 och 107 har en skärpa som gör att man ofta drar sig för att använda den. Jag vill livligt instämma i vad herr Braconier anför. Jag tror att det är nödvändigt att söka finna nya former för dechargearbetet, även om det kan vara svårt att finna dem, men en utredning i det avseendet pågår för närvarande.

Men när det gäller konstitutionsutskottets svårigheter att komma över vissa akter därför att de är hemligstämplade vill jag erinra herr Braco-

nier om att det i själva verket är betydligt svårare nu att hemligstämpla en handling än det var innan den nya tryckfrihetsförordningen tillkom. Då kunde man utan mera ingående överväganden förse en handling med den röda stämpeln eller en påskrift »förtroligt» eller »för bruk inom verket», o. s. v. Nu skall hemligstämpeln ange det lagrum på vilket hemligstämpeln grundar sig. Och den som sätter på den röda stämpeln måste ha klart stöd här för i den föreliggande sekretesslagen. Finner man att hemligstämplandet är alltför omfattande, måste man rikta sin blick mot sekretesslagen och dess olika specialparagrafer. Det är min bestämda uppfattning att hemligstämplingen används betydligt sparsammare än tidigare, därför att man infört mera kvalificerade bestämmelser för dess bruk. En hemligstämpling kan f. ö., herr Braconier, på intet sätt rättfärdiga, att en ledamot av denna kammare slungar ut beskyllningar, som han inte är beredd att verifiera.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **BRACONIER** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill till herr Edberg säga att jag beklagar, att det kan göras en rad ovederhäftiga beskyllningar mot den svenska regeringen, beskyllningar som jag tror till övervägande grad är oberättigade. Men det är mycket svårt för svensk opinion och t. o. m. för riksdagen att få klarhet därvidlag, detta delvis beroende på de förhållanden herr Edberg också berörde, nämligen att konstitutionsutskottets dechargearbete utgår från uråldriga former, som i närvarande stund är opraktiska. Då menar jag att det är olyckligt när en kammarledamot kan slunga ut generaliserade påståenden, som vederbörande inte har någon möjlighet att bemöta, beroende på att det ofta rör sig om hemligstämplade handlingar.

Granskning av statsrådsprotokollen.

Jag är fullt medveten om att man i vissa fall måste ha hemligstämpeln, men vad jag också är medveten om är, att den svenska riksdagen under nuvarande förhållanden har ganska svårt att på ett så tidigt stadium som önskvärt kunna leverera den kritik som här behövs. Herr Kyling säger på tal om skolmåltiderna att det har gått fem år, innan man blivit på det klara med att därvidlag finns bestämmelser, som strider mot riksdagens direktiv. Bara detta vittnar om hur svårt vi har i den svenska riksdagen att få ett effektivt kontrollinstitut.

Om man har ett effektivt kontrollinstitut och på ett tidigt stadium får debatt i riksdagen om påtalade missförhållanden, då reduceras mycket av de anklagelser som nu föres ut på gator och torg. Så till vida kan man inte utan vidare tala om rättsröta. Jag anser, att det är farligt om allmänheten får den uppfattningen, att det bara är pressen som är väktare på detta område och att riksdagen inte har några möjligheter till effektiv kontroll.

Jag vill till herr Edberg framhålla, att dechargedebatten inte tilldrar sig något större intresse; den har i varje fall inte numera den centrala betydelse som den en gång hade. Detta tror jag är att beklaga med hänsyn till den svenska rättsstatens värnande.

Herr STAHL: Herr talman! Herr Edberg uttalade för en stund sedan sin besvikelse över det svar på en fråga till herr Johnsson i Stockholm, som han här fick. Jag måste säga att det svar, som herr Edberg gav på herr von Friesens fråga rörande punkt V, måste ur offentlighetsprincipens synpunkt anses vara synnerligen otillfredsställande. Herr Edberg är ju inte vem som helst som talar här i kammaren. Han är Publicistklubbens ordförande och därför, vågar jag säga, den, som kanske borde vara den främste förkämpen för offentlighetsprincipen i svensk

förvaltning. Därför är det onekligen ganska anmärkningsvärt, att herr Edberg på det sätt som här skedde urskuldade sig och använder olika sätt för att överse med vad som härvidlag förevarit.

När man här förklarar det förhållandet, att det dröjde 41 dagar, som ursäktligt, under hänvisning till vad som i övrigt fanns att göra inom departementet — propositionsskrivande och sådant — så vill jag fråga både herr Edberg och även herr Hallén: Vet inte herrarna om — vilket man vetat i pressen mycket länge — att den utredning som man här efterlyst hade varit klar i månader, innan Eskilstuna-Kurirens ansvarige utgivare bad att få se på den? Jag tror inte att jag röjer någon som helst hemlighet om jag säger, att man inom pressen efterlyst detta aktstycke och begärt att det skulle meddelas allmänheten i vanlig ordning. När detta inte skedde, när tidningarnas olika framstötter i detta avseende inte ledde till något resultat, var det som man gick den väg som Eskilstuna-Kurirens ansvarige utgivare ansåg sig tvungen att välja, denna för pressen mycket extraordinära utväg att skriva till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet med begäran om att få ta del av en handling, som utan vidare skulle ha delgivits allmänheten.

Det märkliga är väl, herr talman, reaktionen när denna utredning lägges inför allmänhetens ögon. Hurudan blir den? Jo, reaktionen blir den att alla uttalar sin häpnad över att här inte finns något att läsa, som på något sätt eller i någon punkt motiverat denna mörkläggning!

Det är detta som föranlett reservanternas att ta upp denna fråga. Och jag må säga att hade jag talat här i kammaren inte bara som ledamot utan även som talesman för den samlade pressen, skulle jag verkligen ha känt det som ett mycket elementärt krav att säga ifrån, att hemligstämpning i så-

Granskning av statsrådsprotokollen.

dana här fall skulle vara något så onaturligt och så främmande för svensk förvaltning, att den icke finge förekomma. Jag måste också säga att med den anda av låtgåssystem när det gäller offentlighetsprincipen, som man här tyvärr fått ett intryck av, så blir följden, som herr Braconier framhåller, att pressen skjuts i förgrunden såsom upprätthållare av offentlighetsprincipen, denna för all demokrati absolut omistliga princip.

Jag måste ur den synpunkten beklaga vad som här skett. Och jag beklagar att inte denna anmärkning — jag håller mig strikt till anmärkningen under punkt V — vunnit större anslutning inom utskottet.

Slutligen vill jag säga till herr Hallén, som vid två tillfällen upprepat ett beklagande av att denna anmärkning skulle gå ut över den nuvarande chefen för inrikesdepartementet, att detta endast är en formalitet och en tidsfråga. Det beror ju på att när hans företrädare i ämbetet icke, såsom naturligt varit, publicerade denna utredning, riktades skrivelsen till den nuvarande innehavaren av ämbetet. Alla vet, inte minst inom pressen, att herr Hedlund härvidlag är ställd helt utanför, och jag är övertygad om att herr Hedlund själv anlägger helt andra och riktigare proportioner på detta spørsmål än vad herr Hallén i detta avseende söker göra.

Herr FAST: Herr talman! Vissa yttranden som fällts i denna debatt har föranlett mig att begära ordet. Då jag har suttit så pass länge i konstitutionsutskottet som jag har och kunnat följa utskottets praxis och även deltagit i behandlingen av den tryckfrihetsförordning, som för närvarande gäller, skulle jag vilja säga ett par ord, främst om konstitutionsutskottets erfarenheter om utbekommande av handlingar ifrån Kungl. Maj:t, d. v. s. från de olika departementen.

Tidigare hade vi en del svårigheter

på det området; konstitutionsutskottet kunde få skriva ett par gånger och fick ibland slutligen avstå från att försöka erhålla ifrågavarande handlingar. Detta har inte förekommit under senare år. Det har sålunda blivit ett väsentligt mycket bättre förhållande i detta avseende mellan utskottet och Kungl. Maj:ts kansli än det varit tidigare. Det är obestridligt.

Om jag sedan skulle säga några ord om den föreliggande frågan vill jag gärna erkänna, att den tidsutdräkt det här är fråga om kan te sig orimligt lång, men de omständigheter som är förknippade med detta ärende är dock av den beskaffenheten, att det väl knappast kunde ur rent sakliga synpunkter föreligga skäl för en tillämpning av § 107 regeringsformen.

Till sist skulle jag, herr talman, i anledning av herr Braconiers uttalande, som var av mera allmän karaktär och gällde hemligstämpling över huvud taget, vilja påpeka, att när man granskade förslaget till ny tryckfrihetsförordning, så var man utan meningsskiljaktighet övertygad om att denna hemligstämpling måste bibehållas. Vad var anledningen till detta? Jo, att det kan vara ett vissa människors enskilda men viktiga intresse, att man inte blottar vad som i en del avseenden förekommit. Här är det icke fråga om något annat allmänt intresse än det intresse som tyvärr allt mer och mer gör sig gällande från vissa håll, nämligen en önskan att rota i smuts.

Jag tror att även om vi nu skulle göra en ny tryckfrihetsförordning, komme de män och kvinnor som skulle bli sysselsatta med en sådan revision av förordningen nog underfund med att dessa enskilda människors intressen även i fortsättningen behövde skyddas. Jag tror också det är nödvändigt att vi någon gång erinrar oss vad tryckfrihetsförordningen i detta avseende avsett att skydda. Det gäller enligt mitt förmenande ett rättsintresse,

som det inte skadar att man påminner den svenska allmänheten om, och således även tidningsmännen.

Herr **HALLÉN**: Herr talman! Först ett par ord till herr Ståhl, som sade att denna promemoria angående Nils Hagelin självklart skulle ha gjorts tillgänglig för allmänheten. Det är inte alls självklart, ty den saken har varit föremål för mycket ingående undersökningar, varvid man engagerade både konsult, justitieministern och justitiiekanslern, och i början rådde det ganska delade meningar om saken. Jag uttryckte visserligen min glädje över denna nya praxis, som just till allmänhetens och pressens nytta är mer generös och mindre återhållsam, då den inte betraktar vissa handlingar såsom minnesanteckningar etc. Även om jag som sagt erkänner detta — jag ansluter därvidlag till herr Fast — får man dock komma ihåg, att det finns en gräns för nyfikenheten.

Jag kan förstå de ledamöter både av regeringen och bland konsulterna som var tveksamma, huruvida denna promemoria angående Hagelin skulle utlämnas, därför att den även innehöll personliga uppgifter som tangerade privatlivet. Det är inte en dag för tidigt att vi framhåller, att nog är det bra om man bekämpar rättsröta, men det finns ibland också ett slags »nyhetsintresse», som snart sagt inte skyr några gränser och som även vill förgripa sig på människors privatliv.

Jag kan bara erinra om vissa poänger i Kejnekommissionens utlåtande, som inte direkt hör till saken men som blottade detaljer i människors privatliv, vilket vi måste finna upprörande. Också detta är en tendens som man måste se upp med, och den lojala nyhetsförmedlingen behöver ingalunda känna sig kränkt av att man förfar på det sättet.

Jag säger än en gång att det är underligt, när statsrådet Hedlund har va-

6 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 17.*

Granskning av statsrådsprotokollen.

rit så tillmötesgående som det varit möjligt — den andra promemorian, angående säkerhetsanordningar, har ju ingen vågat begära offentliggörande av — att han då skall utsättas för kritik och attacker för att han inaugurerat en mera tolerant och generös princip. Detta kan inte vara riktigt. Därvidlag har också utskottets övervägande flertal liksom herr von Friesens egna meningsfränder gillat vår uppfattning.

Herr **BRACONIER** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill ställa en fråga till herr Fast beträffande dechargeinstitutets nuvarande utformning. Tror herr Fast att man över huvud taget kan hejda ryktessmideri, om den svenska riksdagen har så små möjligheter som nu är fallet att värna kontrollmakten? Det gäller inte här de svenska tidningsmännens intresse, herr Fast, utan det gäller att förhindra rotande i smuts och i sådant som angår vissa personer, när det sker på ett sätt som gör, att vi måste reagera. Men skall vi ha möjlighet att hävda den svenska rättsstaten, måste också riksdagen ha ökade möjligheter att utöva en kontrollmakt i enlighet med dechargeinstitutets former, och den får inte på sätt som skett bagatellisera en sådan fråga.

Jag vill fråga herr Fast: Hur vill herr Fast utöka riksdagens möjligheter att slå vakt om rättsstaten, att skydda den svenska regeringen att bli utsatt för beskyllningar, som skulle varit otänkbara om man inte haft hemligstämpeln utan haft klara papper och kunnat säga ifrån, att vederbörande varit kverulanter? Vad som nu sker innebär en stor fara för de svenska myndigheterna, nämligen just detta att ryktessmideri kan frodas. Och detta kan ej förekommas, om icke den svenska riksdagen med kraft söker skapa ett effektivt kontrollinstitut.

Vad jag nu säger är en gammal fråga som i årtionden har diskuterats, nämligen möjligheten att hävda den svenska riksdagens kontrollmakt. Tillvaratar

Granskning av statsrådsprotokollen.

man inte den, lägger man så att säga i många fall värnet av rättsstaten på den svenska pressen. Är detta möjligen inte trots allt ett väl stort ansvar för pressen? Skulle inte pressen och riksdagen i detta fall kunna samarbeta efter samma linjer för att hävda rättstaten?

Herr DICKSON: Herr talman! När herr Edberg för en stund sedan betecknade tidsutdräkten på 41 dagar som »anmärkningsvärd», betydde detta ordval då att herr Edberg, därest han suttit i konstitutionsutskottet, skulle ha biträtt anmärkningsyrkandet?

Herr EDBERG: Herr talman! På herr Dicksons senaste fråga kan jag inte lämna något definitivt svar, eftersom jag inte varit i tillfälle att se alla handlingar i målet.

Först skulle jag emellertid, innan jag kommer tillbaka till herr Dickson, vilja säga ett par ord till herr Ståhl. Jag förstår inte riktigt herr Ståhls intresse av att försöka blåsa upp en sorts motsättning när det gäller offentlighetsprincipen. Det måste betyda antingen att herr Ståhl dåligt lyssnat till mitt tidigare anförande eller också att det hela är en diversionsmanöver i anslutning till vad som diskuterats i ett annat sammanhang här i kammaren. Jag har tidigare hänvisat till tryckfrihetsförordningens klara föreskrifter. Jag har själv varit med om att formulera paragraferna. De har naturligtvis haft ett bestämt syfte. Det skulle vara fullkomligt orimligt om det skulle dra en tid på flera veckor att utbekomma offentliga handlingar.

Till herr Dickson — som jag nu återkommer till — skulle jag så vilja säga, att jag har inte suttit på detta ärende i konstitutionsutskottet och känner inte till alla detaljer. Därför måste jag inskränka mig till att säga, att jag anser att det varit ett anmärkningsvärt långt dröjsmål.

Jag skulle också, medan jag har ordet, vilja säga ett par saker till herr Bräconier.

Även om vissa papper är hemligstämplade — och i bestämda fall måste så vara, därför att det får lov att finnas en viss gräns även för offentlighetskravet, en gräns som dras av hänsyn, av säkerhetsskäl och av vanlig enkel anständighet och som också lagen har försökt att fastlägga — så kan ju inte detta på något sätt få rättfärdiga att man strör omkring sig insinuationer, att man arbetar med halvkvädna visor. Man kan inte som enskild ledamot av kammaren eller som enskild medborgare över huvud taget rättfärdiga att man i allmänna ordalag riktar beskyllningar mot regeringen för att åstadkomma en vänskaps-korruption, i vars hägn rättsrötan frodas, bara under hänvisning till sekretesslagen. Den som utslungar sådana beskyllningar är inte bunden av någon sekretesslag. Bevisbördan ligger i det fallet helt på vederbörande själv.

Herr DICKSON: Herr talman! Herr Edbergs förklaring tycker jag är ganska anmärkningsvärd, om nu också jag får missbruka det ordet. Han säger, att eftersom han inte suttit på detta ärende i konstitutionsutskottet kan han inte bedöma frågan. Det skulle betyda att vi allesammans, som inte suttit på frågan i utskottet, inte skulle kunna delta i omröstningen om dessa ting, ifall nu herr Edbergs resonemang vore riktigt.

Vad jag egentligen för en stund sedan steg upp för att säga var att språkvården ju inte alltid är så perfekt här i kammaren. I synnerhet när det rör sig om huruvida anmärkningar skall göras eller inte, så kunde man kanske ha valt ett bättre ord än »anmärkningsvärd», vilket väl betyder »värd anmärkning». Man kunde ha sagt »förvånande» eller något i den stilen.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till undersökningar angående levnadsvillkor och hushållsvanor jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Anslag under landsstaten.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under landsstaten för budgetåret 1952/53 jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 3.***Länsstyrelserna: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 155, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 14 mars 1952, föreslagit riksdagen bl. a. att

dels godkänna de i propositionen framlagda grunderna för omorganisation av länsstyrelserna,

dels besluta, att omorganisationen skulle träda i kraft den 1 januari 1953,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge utfärda de bestämmelser, som kunde bli erforderliga för genomförandet av omorganisationen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i propositionen förordats fastställa ändrad personalförteckning för länsstyrelserna,

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsstyrelserna att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1952/53,

dels ock å driftbudgeten för budgetåret 1952/53 under elfte huvudtiteln göra erforderliga anslagsanvisningar.

Länsstyrelserna: Avlöningar.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att till förfogande för var och en av de fem civilbefälhavarna fr. o. m. nästa budgetår skulle ställas en extra föredragande.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft tre motioner.

Utskottet hemställde i förevarande punkt,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 533

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 14 mars 1952 föreslagna grunder för omorganisation av länsstyrelserna;

b) besluta, att omorganisationen skulle träda i kraft den 1 januari 1953;

c) medgiva, att Kungl. Maj:t måtte få utfärda de bestämmelser, som bleve erforderliga för genomförandet av omorganisationen;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa ändrad personalförteckning för länsstyrelserna i enlighet med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 14 mars 1952 samt av utskottet angivits;

e) godkänna i punkten intagen avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1952/53;

f) till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 31 500 000 kronor;

II. att motionerna I: 414 och II: 596 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade fogats reservation av herrar *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, Ragnar Persson, Edvin Thun, Akerström* och *Pelterson* i Degerfors, vilka ansett, att utskottet icke bort tillstyrka anställande av extra föredragande hos civilbefälhavarna för längre tid än ett år.

Länsstyrelserna: Avlöningar.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **WETTERSTRÖM**: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter avlämnat en motion, som gäller biträdespersonalen hos länsstyrelserna. I denna föreslås att det skall göras en omprövning av arbetsuppgifterna och löneställningen för biträdespersonalen vid länsstyrelserna och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära förbättrade villkor för biträdespersonalen när det gäller tillträde till utbildningskurser och befordringskarriär för landskanslister.

Nu säger utskottet i sitt utlåtande, att »då en omprövning beträffande biträdespersonalens vid länsstyrelserna arbetsuppgifter och löneställning samt därmed sammanhängande spörsmål enligt vad utskottet under hand inhämtat kan väntas komma under bedömande av 1947 års biträdesutredning, synes syftet med motionerna I: 414 och II: 596 ha tillgodosetts». Jag kan inte riktigt förstå vad utskottet menar, när det säger »samt därmed sammanhängande spörsmål». Avser utskottet därmed just detta som vi tagit upp i vår motion om förbättrade villkor för biträdespersonalen att bli antagna till utbildningskurser och en prövning av karriärmöjligheterna, vilket jag anser vara så oerhört viktigt? Jag tycker att utskottets utlåtande på den punkten är dunkelt och jag vore tacksam att få ett klargörande.

De förhållanden, som för närvarande råder inom länsstyrelserna är inte tillfredsställande. Det finns inga bestämda kompetensfordringar för antagandet av t. ex. en landskanslist och det finns två befordringskarriärer, en lägre och en högre vilket medför påvisbara orättvisor. Av två personer, som är fullständigt jämbördiga som sökande till en landskanslistbefattning, kan ju bara den ene antas. En av dem får alltså lyckan att komma in i den högre karriären,

medan den andra hänvisas till den lägre under förespegling att han eller hon genom att gå den längre vägen har möjlighet att sedermera få en sådan befattning. Det innebär att det för den ena tar fem år för att kunna bli extra landskanslist, medan det för den andra tar sju à åtta år för att ha utsikt till sådan tjänst. När den som antagits i den högre karriären passerat sina fem år är vederbörande uppe i lönegrad Ce 19, medan däremot den som hänvisats till den lägre står i Ce 8. Det säger sig självt att dessa två karriärmöjligheter innebär orättvisa.

Om nu Kungl. Maj:t i de direktiv, som man väl har att vänta skall lämnas till länsstyrelserna, skulle gå på det förslag som länsstyrelsernas utbildningsnämnd har framlagt, komme detta att innebära, att den lägre biträdeskategorien för att över huvud taget kunna få en extra landskanslistbefattning, måste ha en utbildningskurs på två år. Det betyder ganska mycket för den enskilda kursdeltagaren, om han eller hon vid påbörjandet av utbildningskursen står i Ce 19 eller Ce 8. Vi motionärer anse att en sådan bestämmelse skulle ytterligare skärpa de orättvisor, som redan finns. Jag skulle faktiskt kunna dra upp en hel del exempel på hur det går till i praktiken. Jag anser det därför vara viktigt att man får fastslaget att det inte bara blir arbetsuppgifterna och löneställningen som kommer under nytt bedömande utan att det också blir de senaste frågorna som jag talat om.

Enligt de upplysningar jag under hand fått av civilminister Lingman, har jag fått den bestämda uppfattningen att det är civilministerns avsikt att se till att alla de problem, som jag här i korthet berört, kommer att bli föremål för uppmärksamhet och att de kommer att tagas upp till utredning och detta uttalande är jag glad över. Om det blir biträdesutredningen eller någon annan utredning som behandlar dem är i detta

Länsstyrelserna: Avlöningar.

sammanhang av mindre betydelse. Huvudsaken är ju att samtliga frågor vi tagit upp i motionen blir föremål för prövning. Jag förlitar mig alltså på statsrådets uttalande och har, herr talman, den förhoppningen att de orättvisor som för närvarande råder, inte minst genom att vi har två mycket olika karriärmöjligheter, kommer att undanröjas, så att det blir rättvisa och rimliga förhållanden när det gäller befordran till tjänster.

Häruti instämde fröken *Vinge*, fröken *Elmén* och fru *Sjöstrand*.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg: Herr talman! Jag kan i stort sett instämma med vad fröken Wetterström här anfört, och jag kan också instämma i hennes vädjan till civilministern att snarast möjligt låta utreda dessa frågor. Jag tycker nämligen att det är mycket viktigt att det tillses att det förslag som har framlagts av länsstyrelsernas utbildningsnämnd inte blir genomfört. Såvitt jag kan förstå innebär det en mycket stor orättvisa mot den kvinnliga biträdespersonalen.

Nu ser inte jag detta i första hand som något slags kvinnofråga, utan här är det bara fråga om att personer, som har likvärdig utbildning, skall få samma chans att meritera sig för befordran. Det är därför som jag skulle anse det vara så angeläget att de synpunkter, som fröken Wetterström fört fram, blir beaktade vid den utredning som vi alla hoppas snart skall komma till stånd.

Fröken **WETTERSTRÖM** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill, för att undvika eventuella missförstånd och för den händelse herr Gustafson i Göteborg uppfattat mig så att jag skulle ansett detta vara en kvinnofråga, bara tillägga att det naturligtvis inte är min mening att detta spörsmål skall betraktas som en kvinnofråga. Det skall ses som en rättvisefråga över hela linjen, oavsett om det gäller män eller kvinnor.

Herr **NIHLFORS**: Herr talman! Jag har till denna punkt i utlåtandet fogat en blank reservation. Denna syftar på det uttalande, som görs överst på s. 15 i utlåtandet, där utskottet som man brukar säga knorrar över Kungl. Maj:ts förslag om utökning av taxeringspersonalen. Utskottet säger där, att det finner den föreslagna utbyggnaden av personalorganisationen ägnad att inge starka betänkligheter. I anslutning härtill anser utskottet, att Kungl. Maj:t bör taga under ytterligare omprövning nödvändigheten av att nu genomföra en så kraftig utökning som i propositionen föreslagits av antalet tjänster vid länsstyrelsen. Utskottet hänvisar därvid till en utredning som begärts av riksdagen år 1950 och som skulle avse taxeringsförfarandet och taxeringsprocessen.

För mig har det stått klart att det på detta område sedan en följd av år har förekommit en eftersläpning i fråga om personalbeståndet som har varit till nackdel för taxeringsarbetet och därigenom även till nackdel för det arbete som alltid måste läggas ned på granskning av deklarationer o. d. och som är av väsentlig betydelse för löntagargrupperna i samhället, vilka drabbas speciellt hårt av det starka skattetrycket. Det är otvivelaktigt så som herr Gustafson i Stockholm sade, när han i går fick en interpellation besvarad, att löntagarna många gånger reagerar mot de nuvarande förhållandena. Man kan få påtagliga bevis på att det inte sker tillräcklig kontroll i samband med deklara-tionsgranskningen. Det har även uppgivits för mig att besvärsmålen här i Stockholm på sista tiden ökat med 50 procent. Den kvalificerade personal som finns tillgänglig för dessa arbetsuppgifter är emellertid i stort sett densamma som år 1944, så man förstår, att personalen inte har möjligheter att ägna sig åt mycket mera än att klara av det den ovillkorligen måste klara, nämligen besvärsmålen. Sådana uppgifter som innebär speciell granskning av

Länsstyrelserna: Avlöningar.

vissa rörelseidkares handelsböcker och granskning av speciella kategorier av inkomsttagare måste man lägga åt sidan.

Det är alltså enligt min mening anslaget att det inte på denna punkt blir så, att utskottets uttalande uppfattas så negativt som det till synes kan uppfattas, utan att Kungl. Maj:t verkligen fullföljer sin tanke att utbygga den personalorganisation det här gäller. Man måste ju hålla i minnet att det finns möjligheter att göra den mer eller mindre elastisk, om man tar hänsyn till de kanske tillfälliga beskattningsformer som för närvarande finns. I proposition har också uttalats, att länsstyrelserna borde bemyndigas att anställa erforderlig tillfällig personal. Det innebär ju att det finns möjligheter att krympa samman organisationen, om det till äventyrs skulle bli så, att vi här i landet finge ett annat skattesystem, som inte på grund av det hårda skattetrycket i fortsättningen skulle locka till vad ett sådant alltid lockar inkomsttagare till i samband med självdeklarationen.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Jag skall göra kammaren den tjänsten att inte ta upp någon längre debatt med utskottets talesman i anledning av den reservation som här föreligger. Det är ju egentligen rätt litet som skiljer utskottet och reservanterna åt i fråga om det uttalande som utskottet gör på s. 15 i utskottsutlåtandet. Det gäller här tillsättande av föredragande till fem civilbefälhavare. Reservanterna vill ha ändring i den passus på s. 15, där utskottsmajoriteten säger: »Likväl vill utskottet icke motsätta sig, att till förfogande för var och en av de fem civilbefälhavarna under nästa budgetår ställes en särskild föredragande, vilken i enlighet med departementschefens förslag med hänsyn till uppdragets helt tillfälliga natur bör vara arvodeanställd.» I reservationen har vi velat trycka på att vi vill ha denna anordning begränsad till nästa budgetår.

Vi har först — i likhet med utskottet — sagt: »Likväl vill utskottet icke motsätta sig, att till förfogande till envar av de fem civilbefälhavarna under nästa budgetår ställes en särskild arvodesanställd föredragande», men tillagt: »Utskottet förutsätter, att dessa föredragande icke skola vara behövliga mer än under nästa budgetår.»

Det är denna lilla passus, herr talman, som vi har velat ha in. Anledningen därtill är ju att vi känner till hur det gärna vill bli på det sättet, att ämbetsverken sväller ut allt mer, och vi har velat förhindra detta.

Jag skall inte taga upp någon diskussion om personalförstärkning när det gäller taxeringsarbetet. Men jag skulle nog för min del i likhet med föregående talare vilja framhålla, att där om någonsin har vi behov av en förstärkning av personalen.

Med hänsyn till det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Karl Andersson m. fl.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag skall först be att få säga några ord med anledning av det yttrande som gjordes av herr Nihlfors, i vilket han uttalade en viss förvåning över det uttalande på s. 15 som utskottet har gjort angående personalökning vid länsstyrelserna och framför allt på landskontoren. Ja, det uttalandet grundar sig på de uppgifter, som förekommer i den föreliggande propositionen. Enligt dessa uppgifter föreslår utredningsmannen, att den högre personalen på landskontoren skall ökas med fem befattningshavare. Utredningsmannens förslag har varit på remiss till de olika länsstyrelserna, och länsstyrelserna har sedan begärt en ytterligare personalökning på 14 högre tjänster utöver vad utredningsmannen har föreslagit. Ökningen skulle alltså uppgå till sammanlagt 19 tjänster. Av propositionen framgår, att på landskontoren skall

Länsstyrelserna: Avlöningar.

den högre personalen ökas med 66 befattningshavare, alltså med 47 befattningshavare mer än vad länsstyrelserna har begärt.

Det är ganska klart att när avdelningen skulle realbehandla denna proposition ställde den sig ganska tveksam huruvida det verkligen kunde vara erforderligt med denna kraftiga utökning av arbetskrafterna på landskontoren, en utökning som går betydligt utöver vad länsstyrelserna har begärt. Sedan ärendet slutbehandlats har det kommit till utskottets kännedom, att en ny förfrågan har gjorts till länsstyrelserna, och på grund av denna förfrågan har länsstyrelserna begärt en betydligt större personalökning än vad som framgick av deras tidigare begäran i anledning av utredningsmannens förslag. Men dessa uppgifter har inte kommit avdelningen till handa förrän propositionen redan var slutbehandlad. Det skulle varit önskvärt om samtliga dessa uppgifter hade på ett tidigt stadium blivit redovisade för avdelningen.

Sedan är det klart, att avdelningen och utskottet inte har något att invända emot en förstärkning av taxeringsavdelningarna inom länsstyrelserna. Men vi är högst skeptiska emot att först utöka personalen och sedan igångsätta en utredning om och på vad sätt taxeringsarbetet bör effektiviseras. Jag kan inte underlåta att göra den reflexionen, att det hade varit lämpligt om den begärda utredningen först hade kommit till stånd och att, sedan den framlagt sina förslag om och på vad sätt taxeringsavdelningarna bör förstärkas, Kungl. Maj:t hade kommit in med sina framställningar till riksdagen. Men här har det gått den motsatta vägen, vilket vi finner vara mindre tillfredsställande.

Vad sedan gäller den andra frågan som herr Pettersson i Degerfors tagit upp i debatten, så ligger ju den frågan till på det sättet, att civilbefälvärnarna har förklarat, att de inte kan hinna med att iordningsställa de omfattande orga-

nisationsplaner, som är erforderliga för civilförsvarets organisation i de olika områdena, om de inte får en föredragande till sitt förfogande. Utskottet har ansett att dessa föredragande bör ställas till civilbefälvärnarnas förfogande, men vi har gjort gällande, att dessa planer bör kunna färdigställas under det kommande budgetåret. Men utskottet har inte velat skriva på ett sätt, som skulle omöjliggöra för dessa föredragande att vara civilbefälvärnen behjälpliga även under en något längre tid. Det kan nämligen tänkas, att en del civilbefälvärnare inte hinner iordningsställa organisationsplanerna under nästa budgetår, och då bör det finnas en möjlighet för dem att behålla dessa föredragande även under en del av det därefter kommande budgetåret. Det är därför utskottet har skrivit på detta sätt. Detta vänder sig reservanterna emot och gör gällande, att dessa extra föredragande inte bör få vara kvar längre än under nästa budgetår.

Vidare vänder sig reservanterna mot att civilbefälvärnarna skall ha möjlighet att kunna anlita civilförsvarsdirektörerna som föredragande i hithörande ärenden. Det förhåller sig på det sättet, att det finns civilbefälvärnare som har ansett att de inte har någon större nytta av en föredragande, som inte är fullt insatt i civilförsvarets olika detaljer, och de enda som är insatta i alla dessa detaljer är civilförsvarsdirektörerna. Och därför har civilbefälvärnarna ansett, att de bör få använda civilförsvarsdirektörerna till föredragande. Det är därför som utskottet har gått något längre i sin skrivning än vad Kungl. Maj:t gjort och därigenom öppnat en möjlighet för civilbefälvärnarna att i enstaka fall kunna anlita civilförsvarsdirektörerna som föredragande i dessa ärenden.

Sedan skall jag bara säga ett par ord till fröken Wetterström. Fröken Wetterström framställde inte något yrkande. Vad det gäller biträdespersonalens arbetsuppgifter och löneställning har ut-

Länsstyrelserna: Avlöningar.

skottet undersökt, hur dessa frågor kommer att handläggas inom den närmaste tiden. Vi har blivit underrättade om att dessa frågor kommer att överlämnas till biträdesutredningen. Därmed förmodar jag att denna del av motionen är besvarad.

Vad det sedan gäller den andra delen av motionen, nämligen biträdespersonalens befordringsförhållanden, antydde ju fröken Wetterström i sitt anförande, att hon redan talat med statsrådet Lingman och att denne lovat ta upp dessa frågor till behandling under den närmaste framtiden. Härmed synes även den frågan få den bästa lösningen. Det gäller nämligen här en organisationsfråga, som bör lösas genom förhandlingar mellan personalens organisationer och statens förhandlingsdelegerade.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Det är ju bestickande när utskottets talesman framhåller att den rätta gången väl ändå hade varit att man först utrett möjligheterna att effektivisera taxeringsarbetet och därefter kommit med ett förslag till en taxeringsorganisation. Men här ligger det faktiskt till på det sättet, att det finns ett omedelbart behov av personalförstärkning för att inte taxeringsarbetet skall äventyras.

Som bekant har arbetet svällt i mycket hög grad. Vi har fått en betydande ökning av antalet deklaranter; på de sista tio åren har deklARATIONERNAS antal ökat med runt 50 procent. Vi har fått en ny uppbördsform, det s. k. källskattsystemet, som kräver betydligt ökade insatser av länsstyrelsernas taxeringspersonal, och vi har fått åtskilliga nya skatter, som i sin mån kräver ökat arbete. Det här årets riksdag har som bekant inte heller legat alldeles på latsidan i det hänseendet.

Att det inte föreligger någon allmän

rundhänthet när det gäller att tilldela länsstyrelserna personal tycker jag nog framgår av hur Kungl. Maj:t har ställt sig i sitt förslag beträffande landskanslierna. Där har det faktiskt blivit en minskning, visserligen en liten sådan — det rör sig om tio befattningshavare sammanlagt för alla länsstyrelserna — men dock en minskning.

Så skulle jag vilja säga några ord om civilbefählavarna. I proposition till fjolårets riksdag uttalade dåvarande departementschefen, att han i avbidan på närmare erfarenhet för tillfället inte framlade något förslag om särskild biträdes hjälp till civilbefählavarna. Han förutsatte att sådan hjälp skulle kunna erhållas från länsstyrelsernas befattningshavare.

Emellertid har det visat sig att det samordningsarbete beträffande planeringen, som civilbefählavarna har att ta befattning med, är mycket omfattande. Detta arbete rör, såsom det också har framhållits i propositionen, bl. a. livsmedelsförsörjningen, bränsleförsörjningen, kraftförsörjningen, produktionen av förnödenheter i övrigt, konsumtionsregleringar, arbetsmarknaden, transportväsendet o. s. v. Det är ganska stora saker att hålla reda på. Jag tror inte att vem som helst kan göra det, utan det fordras att det är en relativt kvalificerad befattningshavare som anförtros dessa uppgifter. Vi skall komma ihåg, att något detaljarbete i det här sammanhanget kan man väl ändå inte begära att de fem landshövdingar, som har beklåtts med detta förtroende, skall ha tillfälle till. Landshövdingarna är ju ändå mycket upptagna män och behöver någon som håller i dessa ärenden för att klara dem. Det är möjligt att man senare, när planläggningen har kommit in i sina fåror, kan nöja sig med enklare hjälp — det är någonting som man får se framdeles. Men för mig förefaller det rent av ogörligt att i likhet med reservanterna redan i dag säga sig att detta arbete skall vara avklarat

innan det kommande budgetåret har gått till ända. Vem vill gå i god för det?

Genom att gå på Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet har förordat, lämnar man möjligheterna öppna till att följa utvecklingen och anpassa de här tjänsterna efter vad förhållandena framdeles kan ge vid handen.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Statsrådet framhöll att det föreligger ett omedelbart behov av förstärkning av taxeringspersonalen inom länsstyrelserna, detta framför allt på grund av den mycket omfattande ökningen av arbetet som har förekommit under de senare åren.

Man måste ju då göra sig den frågan, om inte länsstyrelserna kände till detta när de yttrade sig över utredningsmannens förslag, utan kom underfund med detta stora behov av ytterligare arbetskraft först när de fick en ytterligare förfrågan.

Vidare vill jag i anslutning därtill säga, att riksdagen begärde en utredning om taxeringsorganisationens förstärkning redan år 1950. Ännu har det emellertid inte, enligt vad jag för min del känner till, tillsatts någon sådan utredning.

Jag vill till slut tillägga att jag inte är övertygad om att det hjälper enbart att tillsätta ny personal inom länsstyrelserna för skötande av taxeringsarbetet. Jag är rädd för att det även vill andra åtgärder till för att man skall kunna komma till rätta med de svårigheter och de olägenheter som alltför ofta är rådande på detta område.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade, av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan i punkten.

Främjande av bränsleförsörjningen.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 131, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 13.

Främjande av bränsleförsörjningen.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till främjande av bränsleförsörjningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ONSJÖ: Herr talman! Vid den här punkten har jag låtit anteckna en blank reservation, och anledningen hertill är att jag vill rekommendera en viss försiktighet även när det gäller sådana här anslag. Jag vill ingalunda påstå att vare sig departementschefen eller utskottet i det här fallet har gjort sig skyldig till något särskilt lättsinne, utan tvärtom är det väl så, att departementschefen har skurit ned anspråken kanske så långt som det går. Men det är ju på det sättet här i riksdagen, att när det gäller anslagsfrågor — även relativt små belopp — talar vi gärna om det statsfinansiella läget och om sparsamhet o. s. v., men när vi kommer in på så-

Främjande av bränsleförsörjningen.

dana anslag, där det gäller försvar och beredskap o. s. v., är det inte lätt att komma med något i den vägen.

Jag har ingenting emot att det sker lagring av bränsle i den utsträckning som man här förutsätter, och jag tror också att det är riktigt att man försöker trygga en viss torvproduktion på litet längre sikt. Det är en beredskapsåtgärd som vi måste finna oss uti.

Jag har emellertid stannat inför ett förslag som jag tvivlar på riktigheten av. Nu förbereddes ju det här ärendet i höstas, när det hotade att bli en kris på hela bränslefronten. I en sådan situation är det väl så, att de som är närmast ansvariga för verksamheten kanske grips av, låt oss säga en viss desperation; de känner att de måste göra någonting för att visa att de vill någonting. Det är väl därför man har kommit att ta till litet i överkant på en del punkter. Nu har ju läget ändrat sig. I varje fall beträffande ett bränsle som ved är situationen inte alls densamma som i höstas, utan tvärtom; det är till och med svårt att sälja ved för dagen.

Bland de olika punkterna här har jag stannat för en punkt där man föreslår ett anslag på 60 000 kronor för inventering av våra torvmossar. De myndigheter, som här har gjort upp förslag, har ju begärt ett anslag på 160 000 kronor för detta och nästa budgetår, och de tänker sig att arbetet skall pågå under ett antal år framåt. Då får man räkna med att den här inventeringen, om den fullföljes, kommer att gå på någonting sådant som en halv miljon kronor åtminstone. Jag frågar mig verkligen om detta har något förnuftigt ändamål. Jag tycker, att när vi ännu inte har lärt oss att på ett ekonomiskt lämpligt sätt utnyttja en enda torvmosse har det inte så särdeles stort intresse att veta var varenda liten torvmosse här i landet ligger och hur stor den är. I en tid när vi har överfull sysselsättning, skall vi då sysselsätta kvalificerad arbetskraft med att gå och inventera dessa torv-

mossar och bearbeta en inventering som för resten är gjord för bortåt trettio år sedan? Jag menar att detta är ett arbete som man utan någon skada kunde låta anstå. Om arbetet över huvud taget behöver göras, lämpar det sig för en tid då det är ont om arbetstillfällen. På den punkten tycker jag därför att man gott kunde ha hållit igen litet.

Här behandlas också en fråga om bygande av en liten experimentfabrik, där man skall forska och försöka få fram metoder för utvinning av torven. Den fabriken räknar man med skall kosta 1,5 miljoner. Jag vågar givetvis inte heller gå emot detta — i så fall hade jag yrkat avslag — men jag kan inte underlåta att säga, att man bör vara försiktig med att sätta i gång sådana företag. Erfarenheten visar ju, att det är ganska lätt att få i gång dem, men att sedan avveckla dem om man tycker så skulle behövas är betydligt svårare. Då stöter man ju på sociala problem med arbetskraften o. s. v.

Vad jag har velat särskilt stryka under i detta fall är, att man även i fråga om denna experimentfabrik bör hålla sig inom så snäva gränser som det över huvud taget är möjligt. Vi vet ju, att även om man räknar med 1,5 miljoner nu, så brukar sådana beräkningar sällan hålla. Det gäller inte bara dessa 1,5 miljoner för att anlägga fabriken, utan det blir också årliga driftkostnader. Jag tror att ju större fabrik det blir, desto större bekymmer kommer det att bli för regering och riksdag i fortsättningen.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr THAPPER: Herr talman! Herr Onsjö gjorde inte något yrkande, men jag skulle ändå vilja säga några ord med anledning av hans anförande.

Även inom utskottet har vi uppmärksammat att förhållandena ändrats jämfört med föregående år. Utskottet har ju också sagt: »Med hänsyn till detta

Domkapitlens och stiftsnämndernas avlöningsanslag.

förhållande» — att priserna påverkats i sänkande riktning — »bör enligt utskottets mening avsättningsgarantien begagnas med viss försiktighet och i första hand komma till användning beträffande sådana företag, som kunna förväntas bedriva en torvproduktion på längre sikt och efter rationella arbetsmetoder.» Detta är ett mycket försiktigt uttalande.

När det sedan gäller inventeringen av torvmossarna, vill jag säga att vi nu kanske betraktar det som mindre angeläget, därför att bränslesituationen just nu är en annan. Men vi skulle ha sett det på ett helt annat sätt under föregående år, och så skulle det säkerligen bli på nytt under besvärligare förhållanden. Då har vi inte den tid till förfogande, som behövs.

Jag tror det är detta som dikterat vårt ställningstagande i avdelningen och i utskottet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.**Domkapitlens och stiftsnämndernas avlöningsanslag.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid domkapitlen och stiftsnämnderna jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fru **HELLSTRÖM**: Herr talman! Vid denna riksdag har det väckts ett par olika motioner angående löne reglering för domkapitlens tjänstemän. I den motion, som jag tillsammans med ett par andra här i kammaren har väckt, har vi endast tagit upp frågan om en avlöningsförstärkning för de ordinarie stiftsnotarierna.

Det finns vid en del domkapitel sådana stiftsnotarier, som står nära

stiftssekreterare och fullgör samma skyldigheter som förr tillkom stiftssekreterarna. Man kan alltså kalla dem biträdande stiftssekreterare. Det är ju ganska märkligt att dessa jurister med så kvalificerad sysselsättning står endast i 24 lönegraden. Det ställs mycket stora fordringar på dessa tjänstemän, och de måste också vara kompetenta att vissa tider uppehålla stiftssekretariatstjänsten. Trots att det på dessa ordinarie stiftsnotarier ställs mycket högre fordringar än på t. ex. stiftsamanuenserna, står de i samma lönegrad. Det finns bara tio sådana stiftsnotarier i landet. Deras medelålder är omkring 50 år, de har alla varit i tjänst under mer än 20 år, och deras befördringsmöjligheter är ytterligt små.

År 1949 sade statsrådet, att han ämnade inom en snar framtid utreda löneställningen för domkapitlens och stiftsnämndernas personal. 1951 års kyrkomöte hade just observerat denna sak, varom vi nu motionerat, och hemställt att dessa jämförelsevis sämst avlönade domkapitelsjurister skulle få en tillräcklig avlöningsförstärkning i avvakten på att det skulle bli en reglering för samtliga tjänstemän vid domkapitlen. Den lönesättning, som förekommer nu, har varit gällande ända sedan 1928, och det har inte blivit någon ändring.

Nu har utskottet visserligen avslagit motionerna, men man har varit mycket förstående för motionärernas synpunkter. Utskottet har också framhållit önskvärdheten av att denna fråga snarast möjligt bringas till sin lösning. Jag är mycket tacksam för denna utskottets positiva inställning, och jag hoppas att frågan genom denna framstöt har förts framåt.

Herr talman! Jag har inte något yrkande i dag. Jag hoppas bara på en snar och god lösning av dessa tjänstemäns lönegradsplacering.

Häruti instämde herr *Håstad*.

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.**Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till förvärv av en fastighet invid Uppsala högar, jämte en i ämnet väckt motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 69 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1952) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att stadsägan 1441 + 1442 (förut Kungsgården 1^a) i Uppsala stad finge för det ändamål, som i propositionen angivits, förvärfvas för kronans räkning för en köpeskillning av 115 000 kronor och på i huvudsak de villkor och bestämmelser i övrigt, som innefattades i ett i propositionen angivet köpekontrakt, dels godkänna, att köpeskillingen gäldades på sätt domänstyrelsen i ärendet föreslagit, dels ock till Förvärv av en fastighet invid Uppsala högar för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 78 600 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 63), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition om förvärv av en fastighet invid Uppsala högar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 63,

a) medgiva, att stadsägan 1441 + 1442 (förut Kungsgården 1^a) i Uppsala stad finge för det ändamål, som i utlåtandet angivits, förvärfvas för kronans räkning för en köpeskillning av 115 000 kronor och på i huvudsak de villkor och be-

stämmelser i övrigt, som av utskottet förordats;

b) godkänna, att köpeskillingen gäldades på det sätt utskottet angivit;

c) till Förvärv av en fastighet invid Uppsala högar för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 65 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Svensson* i Grönvik, *Mårtensson* i Uddevalla, *Lindholm* och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 63, avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag;

2) av herrar *Karl Andersson*, *Näsgård*, *Pålsson* och *Bergman*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Eftersom jag tillsammans med några andra av statsutskottets ledamöter till detta utlåtande har fogat en reservation, som innebär att vi inte kan gå med på Kungl. Maj:ts förslag, ber jag att med några ord ytterligare få motivera varför vi har kommit till denna ståndpunkt.

Här har gjorts en framställning från riksantikvarieämbetet, som har ansett att de byggnader, som finns på ifrågavarande fastighet på grund av sitt läge invid Gamla Uppsala kyrka och Uppsala högar är i hög grad störande. Ämbetet har därför ifrågasatt fastighetens inköp för kronans räkning, varefter byggnaderna skulle kunna rivas och bortföras.

När vid granskningen av huvudtiteln vi kom till denna punkt, var vi inom avdelningen rätt allmänt överens om att vi beträffande denna framställning nog borde ta reda på förhållandena litet närmare på ort och ställe. Därför beslöt vi redan då att bordlägga punkten för att genom resa till Gamla Uppsala göra oss närmare underrättade om

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

hur läget var i ifrågavarande hänseende.

Strax därefter uppvaktades avdelningen av en delegation från Gamla Uppsala kyrkoförsamling. Delegationen meddelade att man hade uppvaktat ecklesiastikministern och att han hade hänvisat till statsutskottets andra avdelning. Vi meddelade å vår sida, att vi hade bordlagt punkten och att vi komme att göra en resa till Uppsala för att, som jag nämnde, på ort och ställe närmare sätta oss in i detta ärende.

Delegationen hade, såvitt jag kan förstå, ett speciellt intresse. Kyrkoförsamlingen har ju varit intresserad av denna fastighet tidigare, och om jag inte är alldeles fel underrättad hade det skett vissa underhandlingar med ägarerna om förvärv från församlingens sida av fastigheten i fråga. Det som omedelbart låg i förgrunden var ju, att församlingen behövde utökat utrymme för sin begravningsplats. Det kan ju hända att det även fanns andra intressen i det hänseendet.

När vi nu kom till Uppsala, så kunde vi konstatera, att man beträffande denna fastighet knappast kunde göra gällande att vare sig byggnader eller fastigheten i övrigt generade — om jag får använda det uttrycket — högarerna som sådana. Fastigheten ligger nordväst om högarerna, och kyrkan ligger mellan fastigheten och högarerna. Det kan alltså inte sägas att man på något sätt friställer högarerna genom inköp av denna fastighet och rivning av byggnaderna.

Men så säger man: Kyrkan är också ett kulturminnesmärke av hög valör, och det gällde ju för riksantikvarieämbetet att bevaka den just sedd ur kulturminnessynpunkt. Jag frågade därför representanten från riksantikvarieämbetet, som var närvarande i Uppsala, om man anser att församlingen har underlåtit att bevara kulturminnesmärken i Gamla Uppsala. Det kunde

han inte egentligen göra gällande. Det är ju snarare så, såvitt jag är rätt underrättad, att det är just kyrkoförsamlingen i Gamla Uppsala, som har slagit vakt om kulturminnesvärden omkring de gamla kungshögarna. Dessutom äger ju församlingen marken söder om och intill dessa högar.

Jag ställde då den frågan till representanten från riksantikvarieämbetet, om det skulle vara någon risk beträffande värden av kulturminnen, därest man i fortsättningen överläte åt kyrkoförsamlingen att sköta om denna och eventuellt också låte församlingen förvärva ifrågavarande fastighet. Då yttrade han sig litet mera tveksamt och sade, att det kunde tänkas att det kunde bli friktioner. Det nämndes emellertid ingenting om på vilket sätt dessa friktioner skulle uppstå. Jag gjorde då omedelbart den reflexionen, att om det förelåg risk att kyrkoförsamlingen inte i fortsättningen skulle som den gjort hittills ta vård om kulturminnesmärkena, som ju har ett högt värde ur alla synpunkter — våra centrala kulturminnesmärken är ju förlagda till Gamla Uppsala — hade man anledning att utöka förvärvet till att avse inte bara den fastighet det här gäller utan också området närmast söder om högarerna, vilket nu ägs av kyrkoförsamlingen. Det lämnades inte något svar på detta.

Det föreligger inte någon särskild svårighet att sätta sig in i ärendet när man studerar de olika handlingarna. När avdelningen första gången gick igenom ärendet, stannade vi med förvåning inför att domänstyrelsen hade åsatt skog och skogsmark på utskiftet ett värde — låt vara att det var år 1949 — på 7 800 kronor. Det gäller 10 hektar jord och en beräknad skogstillgång av 1 000 kubikmeter. Vi ansåg att detta värde inte stod i rimlig proportion till de nuvarande priserna, och på den punkten var vi rätt allmänt överens om att en justering borde äga rum.

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

Vi som inte har velat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag anser det anmärkningsvärt, att staten genom riksantikvarieämbetet har blandat sig i denna sak utan direkt anledning. Gamla Uppsala kyrkoförsamling har ju ett intresse av att få mark för att utöka gravplatser. Man var nog rätt allmänt på det klara med att det önskemålet måste tillmötesgå, och utskottsmajoriteten har därför skrivit i motiveringen, att som villkor vid kronans förvärvande av fastigheten i fråga bör gälla, att kronan åt Gamla Uppsala och Ärentuna församling upplåter så stort område av egendomen som efter närmare utredning visar sig erforderligt för nödvändig utvidgning av begravningsplatsen vid Gamla Uppsala kyrka. Det är ju för väl att man inte tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag oförändrat med bortseende från de legitima krav, som kyrkoförsamlingen helt naturligt måste ställa i detta hänseende.

Nu har jag ändå inte ansett mig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, emedan — för att återupprepa vad jag tidigare har sagt — riksantikvarieämbetet, som enligt min uppfattning inte har haft någon anledning att blanda sig i denna affär, har trätt emellan vid underhandlingarna och genom sitt ingripande i varje fall gjort det svårare för kyrkoförsamlingen att förvärva marken om riksdagen i dag avslår propositionen.

Nu säger man att det inte tjänar någonting till att tala om detta, emedan ombudet för ägarna har förklarat, att kyrkoförsamlingen inte har någon som helst utsikt att få förvärva fastigheten. Jag frågade kyrkoherden personligen om den saken, och han svarade att den frågan säkert skulle lösa sig om riksdagen icke godkänner Kungl. Maj:ts förslag. Han ansåg alltså att även om ägarnas ombud kategoriskt hade vägrat att sälja fastigheten till kyrkoförsamlingen, skulle det säkert icke föreligga något hinder i framtiden för

Gamla Uppsala och Ärentuna församling att förvärva fastigheten, vilken församling under alla förhållanden synas ha och bör ha betydligt större intresse än staten att förvärva denna fastighet.

Låt mig tillägga ännu en sak, nämligen kostnaderna. Det är ju här fråga om att man skall föra bort byggnaderna, och vi vet inte vad det kommer att gå på. Köpeskillingen är 115 000 kronor. Visserligen har man minskat anslaget för detta ändamål genom att låta en del av köpeskillingen betalas av markfonden, men för staten som helhet blir det ändå en utgift på 115 000 kronor. Därtill kommer rivning och flyttning av byggnaderna, och vi har ingen som helst beräkning på hur mycket det kommer att kosta.

Alla dessa omständigheter tillsammans, herr talman, utgör för mig och jag förmodar samtliga reservanter tillräckligt skäl för att icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag. Med hänvisning till vad jag redan har sagt ber jag att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Lindholm* och *Rubbestad*.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Det är alldeles riktigt som andra avdelningens ärade ordförande sade, att en rätt stor tveksamhet gjorde sig gällande då denna fråga först kom upp till diskussion i avdelningen. Denna tveksamhet föranledde att vi bröt ut punkten ur huvudtiteln och beslöt resa till Gamla Uppsala för att därigenom få tillfälle att på ort och ställe bilda oss en mening om Kungl. Maj:ts förslag. Jag får för min del säga, att det personliga besök som vi där gjorde skapade klarhet i frågan för flertalet ledamöter av andra avdelningen. Jag beklagar bara att det inte skapade den klarhet hos avdelningens ordförande, som hade varit önskvärd.

Jag skall gärna medge, att handläggningen av detta ärende kan ge anled-

ning till åtskilliga erinringar. Man kan nog säga att församlingen i olika avsnitt inte har uppträtt på ett riktigt sätt. Man kan nog också säga, att ägarna har haft en del ganska underliga beräkningar och att riksantikvarieämbetet kanske inte har hållit den kontakt med församlingen, som i och för sig hade varit önskvärd. Men jag tror att det i nuvarande situation inte tjänar mycket till att söka utreda, vad den ena eller andra parten kan ha sagt eller gjort eller vad den ena eller andra parten kan ha underlåtit att göra. Nu har vi att pröva frågan i det sammanhang, i vilket den har förelagts riksdagen.

Jag vill för min del säga, att Gamla Uppsala högar, kyrkan och platsen där den gamla kungsgården anses ha legat utan tvivel utgör ett av de förnämligaste fornminneskomplex, som vi över huvud taget har i detta land. Det gäller verkligen att se till att detta fornminneskomplex bevaras såsom en samlad enhet och att man får en enhetlig och värdig stil över det hela.

Man kan tryggt säga att platsen för den gamla kungsgården för närvarande är vanvårdad. Den är omgiven av skräpiga byggnader, och helhetsintrycket av detta fornminnesområde är inte sådant som det borde vara. Jag anser det därför vara angeläget att riksantikvarieämbetet får möjligheter att behandla hela området som en enhet.

Jag skall gärna medge att herr Svensson i Grönvik har rätt när han säger, att församlingen tidigare har visat stort intresse för att vårda den del av fornminnesområdet som tillhör församlingen. Å andra sidan tror jag man kan säga, att det först genom att riksantikvarieämbetet har fått grepp om saken har blivit den uppröjning och stil på fornminnesområdet som det bör ha. Gamla Uppsala kyrkoförsamling kan ju inte gärna ha mer än ett intresse att bevaka i detta sammanhang, nämligen att den får den mark som den behöver

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

för utvidgande av kyrkogården, och genom ett bifall till utskottets förslag med den skrivning som utskottet har föreslagit blir församlingens intresse i det fallet tillräckligt skyddat.

Nu kan man givetvis säga, att när församlingen önskar köpa denna mark, borde den få ta den mark den behöver för kyrkogården och sedan använda resten på det sätt församlingen finner lämpligt. Ja, herr Svensson i Grönvik har redan påpekat, att ägarna till marken vägrar att sälja till församlingen, och skall församlingen få den kyrkogårdsmark den behöver, finns det ingen annan utväg än att tillgripa expropriation med alla de besvärligheter som därav kan följa. Genom ett bifall till utskottets förslag kan församlingens intresse bli helt och fullt tillgodosett.

Jag vill till sist säga, att det är ett allmänt intresse att man slår vakt om att detta utomordentligt betydelsefulla fornminneskomplex bevaras på ett värdigt sätt, och jag är för min del övertygad om att utskottets förslag tillgodoser det önskemålet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde fröken *Nygren*.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Som motionär i denna fråga skall jag be att få anföra en del synpunkter. Reservanterna går på samma avslagslinje som jag, men de har inte i motiveringen velat godta en del uttalanden som jag har gjort.

Jag vill först och främst säga att det är ytterst farligt för en lekman att över huvud taget ha en uppfattning när det gäller ett fornminnesområde som Gamla Uppsala. Vid alla tillfällen försöker man nämligen göra sken av att lekmannen icke har förmåga att förstå de kulturella värden, som hör samman med fornminnesvärden.

Den som bor i det län jag represen-

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

terar och som i likhet med mig har färdats kors och tvärs genom länet, vet att det bland befolkningen där finns en stark känsla för gammal kultur. Jag vill emellertid i detta sammanhang klart säga ifrån att om riksantikvarieämbetet hade — något som riksantikvarieämbetet icke gjort och vilket är anledningen till att jag nu vänder mig mot riksantikvarieämbetets sätt att handha sina betydelsefulla uppgifter på detta område — visat vilja till samarbete med bygdens folk och kyrkoförsamlingen, hade frågan om inköp av här ifrågakarande egendom aldrig kommit till riksdagen, utan då hade saken kunnat ordnas ändå. Men när riksantikvarieämbetet försöker göra Gamla Uppsala till en menlös hötorgstavla måste vi protestera, ty då är det synnerligen angeläget att utvecklingen icke får fortsätta på samma väg. Det väsentliga värdet hos Gamla Uppsala, med dess historia och dess fornminnen, ligger icke förborgat i de gravar med förmenta kungakroppar som brändes på 450- eller 500-talet, utan det är bygdens samfällda historiska betydelse, knuten till bebyggelsen och befolkningen i dess helhet, som är det väsentliga värdet hos Gamla Uppsala, och däri ingår som en självfallen del även begravningsplatserna.

Både för fornminnesvården och kulturvården över huvud taget är det en livsfråga att befolkningens synpunkter icke nonchaleras. Om riksantikvarieämbetet genom olika åtgärder avtrubbar känslan för dessa värden hos bygdebefolkningen, kommer både fornminnesvården och annan kulturvård att befinna sig i allvarlig fara.

Ur min synpunkt är det alltså självklart, att värdet hos Gamla Uppsala inte bara ligger i de tre kungahögarna, utan att Gamla Uppsala över huvud taget måste betraktas som en symbol för gångna tider. Det är därför synnerligen angeläget att myndigheterna iakttar en sådan försiktighet, att man inte åstad-

kommer någon förfalskning av det historiska skeende, som Gamla Uppsala skall symbolisera. Om man förstör naturen och de värden, som Gamla Uppsala i nutiden representerar, är det fråga om sådant som aldrig kan återställas.

Jag skulle också vilja göra en liten jämförelse. I ett museum finns det en tavla, som experterna värderat till 20 000 kronor och som man därför är angelägen att visa upp. Men så blir experternas uppfattning gendriven, och det bevisas att tavlan är förfalskad. Då flyttar man tavlan ned i källarvåningen och värdet sjunker från 20 000 kronor till låt oss säga 20—30 kronor. Om något sådant skulle inträffa med Gamla Uppsala, är jag säker på att de, som i dag talar så mycket om kulturvård, skulle vara de första att släppa intresset för Gamla Uppsala. Med detta har jag velat framhålla att man inte får bygga alla de åtgärder, som företages, på ett trostänkande, utan att det gäller att ha en reell grund att stå på.

När det gäller strävandena att försöka få bort bebyggelsen runt högarna, vill jag också erinra om att Gamla Uppsala ju ända fram till 1100-talet var en relativt tätbebyggd ort. Det är även ur denna synpunkt orimligt att man skulle fortsätta riva bebyggelsen på det sätt som har ifrågasatts.

Jag vill vidare, när det talas om de intressen som riksantikvarieämbetet har att bevaka, erinra om att hela det egentliga fornminnesområdet äges av kyrkan och samfälligheten. Riksantikvarieämbetet har icke förvärvat någon del av detta område, och när skolmyndigheterna ville ta bort en skolbyggnad, som tangerar tingshögen, har man icke från riksantikvarieämbetets sida intresserat sig för saken. Riksantikvarieämbetet försöker köpa en del utjord, men ämbetet har ingenting att säga om förvärv när det gäller kärnan i fornminnesområdet.

Herr Wallentheim har besökt Gamla

Uppsala — jag var också med vid det tillfället — och skaffat sig klarhet i saken, en klarhet som tydligen bara besjälare majoriteten inom utskottet men inte reservanterna. Jag måste också säga att det är litet underligt att utskottets representanter skall från Gamla Uppsala högar ha kunnat skåda ut över det 2,5 mil därifrån belägna skogsområdet på ett sådant sätt, att man kunnat konstatera att värdet på skogen bör höjas med ett visst belopp. Även om det kan vara mycket i Gamla Uppsala, som man behöver fjärrskådarblick för att uppskatta, så ligger väl den prestation, som statsutskottets majoritet gjort, litet i överkant.

Det är självklart att jag inte förstår mig lika bra på ekonomiska ting som statsutskottet, som ju skall se till att statens affärer skötes på ett gott sätt, men nog måste man säga att utskottet haft siarblick när man prövat denna fråga ur ekonomisk synpunkt. För mig är det ofattbart, att utskottets representanter kan stå vid Uppsala högar och överblicka ett 2,5 mil längre bort liggande skogsområde och med ledning därav säga att värdet på skogsmarken bör höjas på ett visst sätt. Det har i detta fall visats ett lättsinne när det gäller att bedöma jordvärdestegringen som helt enkelt är otroligt, särskilt när det är fråga om ett så förnämligt utskott som statsutskottet borde vara.

Vidare har det här sagts att Kungsgården är vanvårdad och att fornminnesområdet först genom riksantikvarieämbetets medverkan fått det utseende det borde ha. Jag vill i detta sammanhang konstatera att när det gäller det verkliga fornminnesområdet var det egentligen arbetslöshetskommittén i Gamla Uppsala, som såg till att området blev upprepansat och att man fick bort fattare och andra lösaktiga människor som höll till där. Först sedan detta skett, lät riksantikvarieämbetet göra en del huggningar på området, och så blev det inte mera.

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

Jag måste säga att vad riksantikvarieämbetet härvidlag har presterat imponerar icke på något sätt. Det är församlingen som sådan som har visat det verkliga intresset för fornminnesvården i Gamla Uppsala.

Till sist vill jag något beröra det uttalande som här gjorts om att ägarna vägrat sälja till församlingen. Jag måste ju säga att genom den handläggning, som ärendet fått både från utskottets och riksantikvarieämbetets sida, har man försvårat ett sådant köp. Och om det nu är så, att riksantikvarieämbetet inte visar intresse för annat än utjord, är det väl ändå lämpligt att man låter församlingen även för framtiden sköta det egentliga fornminnesområdet.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Svensson i Grönvik m. fl.

Herr WALLENTHEIM (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om den värdering som skett i fråga om skogsmarken. Det är inte på det sättet att statsutskottet har på fri hand yxat till ett högre värde än myndigheterna föreslagit, utan statsutskottet har i detta fall byggt sitt resonemang dels på den värdering, som skedde 1949, och de uppgifter som därvid lämnats om kubikinnehållet på skogen, dels på uppgifter som under hand framförts från domänstyrelsens representant.

Vidare vill jag helt kort säga, att när Gamla Uppsala fornminnesområde har rensats från skog, har detta inneburit ett försök att återställa området i det skick som det anses ha haft under tidigare skeden, samtidigt som man velat förhindra en fortsatt förstörelse av de gamla gravfälten.

Herr SVENSSON i Grönvik (kort genmäle): Herr talman! När herr Wallentheim här säger att den höjning av värdet på skogen, som förelögs av utskot-

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

tet, inte var tilltyxad på fri hand, såsom här tidigare framhållits av motionären, har ingen av utskottets ledamöter besökt skogsmarken i fråga. Men när det inom avdelningen meddelades att från domänstyrelsens sida uppgivit att man möjligen kunde diskutera ett pris på 25 000 à 30 000 kronor, så var det en av avdelningens ledamöter som sade att beloppet borde höjas till 50 000 kronor. och detta tog avdelningen för gott.

Jag måste därför tyvärr instämma med motionären i att det härvidlag inte är fråga om ett fjärrskådande utan lätt-sinne.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! När jag har tillrätt Kungl. Maj:t att lägga fram här förevarande köpeavtal för riksdagen för godkännande, har jag ansett detta vara ett fullföljande av den ståndpunkt som riksdagen tidigare intagit. Det är inte många år sedan riksdagen godkände inköp av en annan egendom just i denna trakt, som var belägen ännu något längre bort från centrum i Gamla Uppsala än vad som är fallet med nu ifrågavarande egendom. Det kan nämligen inte bestridas att åtminstone en god del av den mark, som tillhör den nu aktuella egendomen, ligger inom det egentliga fornminnesområdet och att därför förvärvandet av denna egendom bör på ett särskilt sätt intressera staten.

Det förhållandet att även Gamla Uppsala församling äger en del mark, som bör skyddas ur fornminnessynpunkt, behöver väl inte betyda att församlingen skall äga all sådan mark. När jag för min del tog ställning till det nu ifrågasatta förvärvet, visste jag inte att det hade förts förhandlingar mellan församlingen och ägarna till egendomen. Kännedomen därom hade emellertid säkerligen inte föranlett någon ändring av mitt ställningstagande, ty om förhandlingar beträffande ett omstritt jordområde strandar är det ju nödvän-

digt att frågan löses på något sätt. Och om staten förvärvar egendomen får man ju genom riksantikvarieämbetets medverkan garantier för att fornminnesvärdena skyddas.

Å andra sidan ser jag med tillfredsställelse att utskottet, sedan det från församlingens sida gjorts en uppvaktning hos utskottet, ansett sig böra tillfoga ett sådant villkor till avtalet, att även församlingen kan få sina direkta intressen tillgodosedda.

Jag kan naturligtvis inte bedöma hurvida nya förhandlingar hade kommit i gång mellan församlingen och ägarna till ifrågavarande egendom, därest icke riksantikvarieämbetet hade intresserat sig för ett förvärv av egendomen. Men den möjligheten att sådana förhandlingar kunde ha upptagits kan i varje fall icke utgöra något skäl för att staten skulle avböja ett avtal, som innehåller godtagbara villkor och genom vilket man kan säkra tillgodoseendet av fornminnesvårdens intressen. Tvärtom tycker jag att om man är osäker om — och det måste man väl ändå vara — hurvida man i annat fall skulle ha fått till stånd en acceptabel lösning, så bör man kunna godkänna det avtalsförslag som nu framlagts.

Jag har hört förut, att det skulle ha varit en viss dragkamp mellan riksantikvarieämbetet och vissa ortsintressen i dessa trakter. Jag kan inte sätta mig till doms däröver, men jag tror att herr Lundberg överdriver betydligt, ty om det hade varit så kraftiga divergenser som han vill låta påskina, skulle det säkerligen kommit till departementets kännedom, innan ställning togs till denna försäljningsfråga. Jag å min sida förutsätter, att det kommer att bli ett gott samarbete i fortsättningen mellan berörda parter. Jag kan inte tänka mig annat än att ömsesidig hänsyn kommer att tagas såväl av de statliga myndigheterna som — och där tycks jag vara överens även med herr Lundberg — av befolkningen.

Jag har givetvis inte något att erinra mot att ytterligare statliga myndigheter kopplas in för att rådgöra om hur detta markområde bäst skall utnyttjas. Att man vill att lantbruksnämnden i Uppsala län skall få tillfälle att avge förslag härvidlag finner jag vara naturligt.

Sedan, herr talman, slutligen ett par ord om »det i all hast tillyxade värdet». För mig står det klart att en värdering, gjord för tre år sedan, måste vara så pass låg, att det i varje fall inte begås någon större orättvisa om man nu höjer värdet åtskilligt. Jag tror fullt och fast att det förelegat sådana uppgifter, att utskottet kunnat bedöma denna sak. Det är givet att stegringarna under de två sista åren, inte minst på skog, bör beaktas även i detta sammanhang. Att jag inte gjorde någon särskild undersökning av den saken beror på att jag räknade med att, oavsett hur man var för sig värderade skogen, jordbruket och de andra värden som skall beaktas, hade vi en fast ram att hålla oss inom. Men när utskottet nu utan att rucka på denna fasta ram har velat göra en omfördelning kan jag inte göra någon erinran däremot.

Herr talman, jag ber sålunda att få hemställa till kammaren att godkänna utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (kort genmäle): Herr talman! Jag är tacksam för det uttalande som gjorts både av statsrådet och åtskilliga andra, att man för framtiden skall ha ökat samarbete. Hade detta samarbete kommit till stånd på ett tidigare stadium, skulle detta problem aldrig ha uppstått.

Jag vill erinra om att år 1949, när det beslöts om köp av Myrby 1^a och 2^a, anförde jag betänkligheter med hänsyn till de konsekvenser beslutet skulle ha för framtiden. Jag vill erinra om att Myrby 1^a och 2^a och Kungsgården 1^a ju är de små köp man har planerat. Men det gäller ju här sedan stora köp, som kommer att kräva ganska stora summor.

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

Jag vill i detta sammanhang fråga om man från departementets sida är beredd att från Gamla Uppsala församling och byamännen inköpa fornminnesområdet — alltså icke utmarker utan själva kärnan — och om man är beredd att betala det efter de priser som här har angetts.

Jag har här i min hand i original en värdering som gjorts av två, för all del ganska stora jordbrukare: »Vid vår besiktning kom vi till den uppfattningen att gården vid fortsatt kontinuerlig drift som jordbruksgård må anses vara värd högst 75 000 kronor.» Detta utlåtande är avgivet den 20 maj 1949.

Herr Wallentheim säger att man sökt återställa Gamla Uppsala i det skick det en gång har haft och att denna renhuggning har skett för att inte träden skall skada gamla gravar. Därest de gamla gravarna skulle ta skada av skogen, skulle de emellertid varit förstörda för länge sedan. Det är endast svepskäl, och det finns inget bevis för påståendena. Om jag hade ekonomiska resurser och tid, skulle jag bevisa att vi på denna ås har haft ett trädbestånd, som var mycket gammalt och som har haft avsevärd storlek. Men när man i den ena högen fann gravarna ca 13 meter under jorden, frågar man sig om det är så farligt för detta brända stoft, därest nu en rot skulle kunna gå 13 meter ned i jorden, vilket jag inte kan bedöma, men finner otroligt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Jag skall bara be att helt kort få svara på herr Lundbergs fråga huruvida jag är beredd att förorda inlösen av mycket mera mark i de områden, som församlingen nu äger. Det är jag helt naturligt inte, därför att det inte föreligger något förslag i den riktningen. Om församlingen verkligen har den inställning härvidlag, som herr Lundberg så ivrigt har gjort gällande, torde denna fråga heller inte uppkomma. Jag vill sålunda, herr talman, avvakta om det

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

skulle bli ytterligare framställningar därom. Jag skulle närmast vara böjd att tro, att det inte behöver komma framställningar om inköp av sådan omfattning, som i varje fall herr Lundberg menade.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Dessa köp av utmarker har skett under förutsättning att kommunen eller samfälligheten icke skulle göra anspråk på att kronan eller staten skulle inköpa själva fornminnesområdet. Det är ju att ockra på den goda känsla för fornminnesvärden, som bygdens befolkning har. När man gjort det, hade man bort visa större intresse för de olika synpunkter, som framförts från bygdehåll.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag kan börja med att vitsorda vad som sagts både av avdelningens ordförande och v. ordförande, att andra avdelningen ägnat denna fråga en mycket omsorgsfull och ingående behandling. Avdelningen har till och med gjort sig besvär att resa till platsen och titta på området. Anledningen till att den gjorde det var kanske delvis det som herr Lundberg nämnde, att man kan befara att detta inte är det sista köpet det här kan bli fråga om. Jag behöver bara erinra om att det inte är mer än tre år sedan vi köpte en större egendom än den det nu är fråga om. Jag vet att många då var rätt tveksamma, och hade man vetat att det så snart skulle bli aktuellt att köpa ännu en egendom hade tveksamheten givetvis varit ännu större.

Jag var också med på resan till Gamla Uppsala och försökte då att så opartiskt som möjligt bilda mig en uppfattning i frågan. Jag anser mig i varje fall när det gäller den ekonomiska sidan ha vissa förutsättningar att kunna bedöma den, eftersom jag i det civila i någon mån sysslat med både jordbruk och fastighetsaffärer.

Min och väl även andras uppfattning är, att det intresse som riksantikvarieäm-

betet här har att bevaka skall så långt som möjligt tillgodoses. När vi har ett så förnämligt fornminne som Uppsala högar, skall detta givetvis skyddas och göras tillgängligt för turister och friläggas så att det kommer till sin rätt i landskapet. Jag vill inte rikta någon kritik mot riksantikvarieämbetet för att det försöker bevaka dessa intressen. Det är helt enkelt dess skyldighet. Men frågan är om det för att tillgodose dessa intressen är nödvändigt att staten lägger sig till med jordegendomar i sådan utsträckning som det här är fråga om och om detta behöver ske utan hänsyn till jordbrukspolitiska, jordpolitiska, och lokala intressen, intressen sådana som man måste ta hänsyn till i andra sammanhang.

Vad beträffar det köp som det nu är fråga om så har Kungsgården — så vitt jag kan förstå — inte så mycket med högarna att göra. Mellan denna gård och högarna ligger kyrkan och prästgården och ett band av tätbebyggelse, så att man knappast någonstans från denna gård kan se högarna.

Delvis beror det kanske på namnet, Kungsgården, att man vill köpa gården. Det verkar litet romantiskt att den heter Kungsgården. Man tror att det har bott kungar där. Herr Lundberg vill visst bestrida detta, och inget är väl bevisat på den punkten. Det finns ju emellertid en »kungsgård» i snart sagt varanda socken, så att det är nog inte så värst mycket att ta hänsyn till namnet. Man tror att det har legat en kungaborg på platån omedelbart intill kyrkan och blir man lycklig på den tron så är det väl ingen olycka.

Även om vi vill skydda detta område, vilket nog är riktigt, behöver vi inte för den skull köpa in en så stor gård.

Det gäller ju här ett bra bondejordbruk. En del av jorden ligger 2,5 mil därifrån och kan ju inte störa högarna på minsta sätt. Vad själva åkerjorden beträffar ligger även den delvis så pass långt ifrån, att jag inte tycker det kan

vara rimligt att säga, att det är nödvändigt att på detta sätt frilägga den för att högarna skall komma till sin rätt. Det kan inte vara riktigt.

Nu säger man, att man vill ha området i sin hand för att hindra bebyggelse. Men området ligger ju inom Uppsala stad. Om det skulle bli fråga om att bygga där och det skulle störa högarna, får man väl tro att Uppsala stad också har intresse av att bevaka fornminnena och inte tillåter bebyggelse. Man får inte tro att det bara är riksantikvarieämbetet, som har förståelse för detta.

Min uppfattning är den, att det riktiga hade varit att församlingen hade fått köpa gården. Som det beskrevs för mig hade det gått till på det sättet, att när försäljning blev aktuell, började man att diskutera i församlingen om man skulle köpa. Det fanns två förståndiga män, som värderade gården och som kom fram till ett pris av 70 000 å 80 000 kronor efter vad det sägs. Men under tiden som förhandlingarna pågick hade tydligen ett ombud för säljaren rest till Stockholm och gjort upp ett preliminärt avtal om försäljning till ett pris av 115 000 kronor. Det lär ha varit en gammal kyrkvärd, som diskuterat priset med säljaren, och sagt att priset lämpligen bör vara 140 000 kronor. Så beskrevs det i varje fall. Då reste en representant för säljaren ned till riksantikvarieämbetet och sade, att församlingen bjudit ett pris av 140 000 kronor, men ville nu inte betala mer än 120 000. När riksantikvarieämbetet då kunde köpa för 115 000 kronor trodde man tydligen, att det blev en god affär. Men så bör ju inte fastighetsaffärer tillgå, att representanter för det allmänna, kyrkoförsamlingen och riksantikvarieämbetet, förhandlar om köp bakom ryggen på varandra. Kyrkoförsamlingen trodde att de höll på att förhandla om fastighetsköp, tills det den fick se en notis i en tidning om att gården hade sålts till riksantikvarieämbetet.

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

Detta tillvägagångssätt kan inte vara riktigt.

Det hade enligt min uppfattning varit riktigare att församlingen hade köpt egendomen, ty då hade den fått plats för sin kyrkogård, vilket ju var det primära såsom herr Wallentheim nämnde, men, säger herr Wallentheim, det får församlingen ändå och därmed är församlingens intresse tillgodosett. Men det är inte riktigt, ty kyrkoförsamlingen var dessutom intresserad av åkerjorden, därför att prästgården ligger in till denna gård och till prästgården hörde ett arrende av ungefär samma storleksordning som den här ifrågavarande gården. Detta tog emellertid domänstyrelsen ifrån prästgården, när riksdagen för tre år sedan beslutade köpa Myrby. Då tyckte man att det var lämpligt att föra ihop det med Myrby. Man tänker sig nu enligt propositionen att lägga även det nya köpet till Myrby, som tydligen blir en stor herrgård.

Församlingen beslöt en gång att bygga en arbetarbostad å prästgården, som nu inte behövs. Gården är utrustad för en större åkerareal än den man nu förfogar över. Av det skälet ansåg församlingen att åkerjorden skulle läggas till prästgården, vilket jag också anser vara riktigt.

Vidare menade man, att det som har intresse ur fornminnessynpunkt skulle med varm hand ha överlämnats till riksantikvarieämbetets förvaltning. Resultatet hade då blivit att församlingen hade fått plats för sin kyrkogård och prästgården hade fått det önskade tillskottet av jord, och staten hade inte behövt betala ett enda öre. Det är min uppfattning om detta.

Jag har biträtt reservationen emedan jag anser, att ett avslag inte är förenat med någon större risk, även om det skulle vara på det sättet att gården inte är till salu för församlingens räkning, vilket jag icke är alldeles säker på. Jag fick nog den uppfattningen att säljarna var angelägna om att köpet skulle stå

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

fast, vilket tyder på att inte säljaren ansåg sig ha gjort en dålig affär. Det kan emellertid finnas olika uppfattningar därom. Men även om inte det allmänna skulle köpa jorden, ligger jorden där den ligger. Vad som har intresse ur fornminnessynpunkt kan nog skyddas med den lagstiftning som finnes. Vi kan inte hålla på att köpa in den ena egendomen efter den andra bara för att därigenom skydda våra fornminnen.

Som saken ligger till kommer jag fram till, herr talman, att det riktiga är att gå på reservanternas linje, vilket innebär avslag på såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag skall börja med att säga att det var med uppmärksamhet och inte utan en viss tillfredsställelse som jag lyssnade till vännen Lundbergs anförande, hembygdens stolte son, en man med starka känslor. Även om jag inte kommit till samma slutsats som han, har jag respekt för en man, som kämpar så energiskt för det han anser värdefullt för sin bygd. Det är emellertid klart att jag liksom andra ledamöter av statsutskottet blir mindre glad och belåten, när vi både av honom och i någon mån av avdelningens aktade och ärade ordförande skildras som om vi på något särskilt sätt skulle förkroppsliga ett högt kvalificerat lättsinne. Om den historieskrivning, som ordföranden gjorde sig skyldig till, skall jag blott säga, att den måtte ha berott på någon glömska eller därpå att ordföranden inte fått del av alla upplysningar. Saken var emellertid den, att vi från domänstyrelsens sida fick besked om att den ansåg ett pris av något över 45 000 kronor vara rimligt. Kulmen i lättsinne från utskottsmajoritetens sida var att vi rundade av summan till 50 000 kronor. Det är inte värre än så.

När det gäller själva sakfrågan skulle jag vilja erinra om att här stod två

mycket bestämda önskemål mot varandra. — Herr Onsjö, såvitt jag förstår, var detta anledningen till att vi för till Uppsala. — Det ena önskemålet kom från riksantikvarieämbetet, som — med särskild tanke på den gamla Kungsgården, som man ville ta fram i ljuset och bereda tillträde till — ansåg, att man borde köpa denna jordegendom. Att riksantikvarieämbetet hävdar denna uppfattning anser jag inte att man kan anmärka på; det tillkommer i första hand riksantikvarieämbetet av ta ansvar för fornminnesvården.

Gentemot detta önskemål stod församlingens, såvitt jag kan se, enda allvarliga önskemål att få plats för utvidgning av kyrkogården. När vi uppvaktades på avdelningen fanns det många, som hyste livliga sympatier för kyrkorådet och dess framställning, därför att man ansåg att man måste tillmötesgå ett så högst legitimt behov som kyrkogårdsutvidgning. När vi kom upp till Gamla Uppsala fick vi besked från riksantikvarieämbetet, att det utan tvekan ville överlämna den mark, som kyrkoförsamlingen behövde till kyrkogården. Därmed borde saken egentligen ha varit klar, ty då skulle båda parter ha fått vad de innerst inne önskat. Att man litet var sedan ville ha bort de gamla ekonomibyggnaderna, som för all del inte skymmer högarna men som inte är någon lämplig omgivning till den gamla kyrkan — den nuvarande församlingskyrkan — är knappast något att förvåna sig över.

När vi kom till Uppsala och fick beskedet från riksantikvarieämbetet, att det inte fanns någon tvekan från dess sida att överlämna den mark som församlingen behövde, och å andra sidan fick ett mycket bestämt besked, som imponeade på det stora flertalet av oss, från säljarnas sida att man under inga förhållanden komme att sälja till församlingen, föreställde vi oss inte bara att det var riktigt att lösa frågan på detta salomoniska sätt utan att vi också

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

samtidigt gjorde församlingen en tjänst; hjälpte den att få sitt önskemål tillgodosett på bästa och förnuftigaste sätt. Om det är så att församlingen — det finns mycket starka skäl som talar för att den synpunkten är riktig — inte får köpa egendomen, finns det ingen annan möjlighet än att gå expropriationsvägen för att få den mark den behöver. Detta förfaringssätt torde bli åtskilligt dyrare och dessutom får man betala stora pengar för att få bort dessa hus, som man är praktiskt taget ense om att vilja ha bort.

Herr talman! Jag har en mycket bestämd uppfattning, att båda de önskemål inför vilka vi ställts blir på ett utmärkt sätt tillgodosedda genom det förslag, som statsutskottet har kommit med. I detta säges det bestämt ifrån, att köp får ske på det villkoret att mark för kyrkogården lämnas Gamla Uppsala församling.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIDÉN: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Onsjös anförande. Han ansåg, att staten inte bör lägga under sig stora domäner. Jag vill instämma häri, men denna fastighet bör, som också utskottet har betonat, ställas till förfogande för lantbruksnämnden för att användas i rationaliseringssyfte. Detta förslag av utskottet tar bort den anmärkning, som herr Onsjö har gjort.

Dessutom vill jag påpeka att den ifrågavarande marken inte ligger intill prästgårdens mark, utan en annan fastighet ligger emellan. Detta är ytterligare ett skäl till att låta lantbruksnämnden få ett ord med i laget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde i sitt anförande att

just den omständigheten, att man var en smula oviss i denna fråga, utgjorde ett motiv för att man borde fatta beslut i enlighet med propositionen. Jag måste säga att just den omständigheten, att det har anförts skäl i denna fråga, som gör att man känner sig osäker, är anledningen till att jag har reserverat mig på denna punkt. Ty det är väl dock så, att i de fall det finns en hel del ovissa faktorer bör man inte handla utan att först ha skapat sig en ordentlig kännedom om dessa faktorer.

Det har i detta ärende blivit upplyst att det förts förhandlingar mellan kommunen och ägarna av marken. Det har vidare upplysts att dessa förhandlingar förts på basis av en värdering, som verkställts av fackkunnigt folk. Under pågående förhandlingar hade riksantikvarieämbetet givit ett bud, som låg över det bud som man från kommunens sida diskuterade. Det är ju tämligen klart att säljarna under sådana förhållanden icke ville sälja till den summa som kommunen bjöd, utan man ville givetvis ha mera. Det är detta handlingsätt som jag anser att man bör reagera emot.

Av dessa anledningar hemställer jag om bifall till det avslagsyrkande, som tidigare framställts av herr Svensson i Grönvik.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Den föregående talaren måste antingen ha hört dåligt på mig eller också måste jag ha uttryckt mig litet oklart. När jag använde ordet osäkerhetsmoment avsåg jag inte alls, att det skulle vara osäkert huruvida denna affär var rimlig eller inte eller huruvida man skulle kunna ordna denna affär på ett bättre sätt. Tvärtom är jag mycket säker på att man inte skulle kunna göra det, även om man kan rikta anmärkningar emot det sätt, på vilket förhandlingarna förts. Vem man skall rikta anmärkningar mot låter jag vara osagt, ty det har

Fastighetsförvärv vid Uppsala högar.

inte kunnat klaras ut, huruvida den ena eller den andra parten haft reda på de olika förhandlingarna. Det har inte kunnat bevisas, att riksantikvarieämbetet hade reda på de andra förhandlingarna eller att man i så fall var osäker på om de verkligen hade strandat.

Oavsett att sålunda förhandlingarna förts på ett sätt, som man nu efteråt kan säga inte varit i allo föredömligt, måste man dock säga, att i det läge frågan nu kommit ingen part skulle vinna på ett avslag på detta förslag. Tvärtom skulle jag tro, att det skulle bli olägligt för fornminnesvården. Även för församlingen skulle det bli synnerligen olägligt — åtminstone för den närmaste tiden, och man vet inte någonting om huruvida det kan bli bättre senare. Genom denna överenskommelse blir faktiskt de olika parternas huvudintressen tillgodosedda, och därför menar jag att det är riktigt att besluta detta nu.

Jag tror det var herr Lundberg som fällde uttrycket att man här endast sökt köpa utmarker. Nej, så illa är det i alla fall inte. Märk väl att en god del av denna egendom, däribland dess byggnadsbestånd, ligger så nära kyrkan, att den klart håller sig inom det område, som fornminnesvården tidigare utstakat. Det är väl ingen som begär, att ägaren av denna mark endast skulle sälja denna del och behålla det övriga. Jag ifrågasätter för övrigt starkt, att man hade fått myndigheternas tillstånd att dela egendomen på ett sådant sätt. Här har man alltså köpt så mycket som man måste köpa, om man vill ordna denna sak.

Jag hemställer fortfarande om bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag vill endast säga några ord i anledning av statsrådets sista anförande och i anledning av vad herr Hoppe sade.

Herr Hoppe ville göra gällande, att förslaget om bifall till Kungl. Maj:ts proposition var en ren välgärning mot kyrkoförsamlingen. Jag vill bara nämna, att jag hade ett personligt samtal med kyrkoherden i Gamla Uppsala kyrkoförsamling strax innan vi åkte från Uppsala. Han sade att han önskade att riksdagen icke biföll Kungl. Maj:ts förslag. Detta skulle således betyda — enligt herr Hoppe — att kyrkoherden på platsen inte förstärker församlingens bästa. Herr Hoppe får ursäktas mig, men jag litar mera på kyrkoherden i Gamla Uppsala, när det gäller ett omdöme i denna situation.

Sedan vill jag beröra ecklesiastikministerns svar på herr Lundbergs fråga, huruvida statsrådet var beredd att framlägga förslag i fortsättningen när det gäller inköp av mark kring Gamla Uppsala högar. Statsrådet gjorde en kringgående rörelse, när han skulle svara på denna fråga, och sade att det i dag inte föreligger något förslag i den riktningen. Detta innebär givetvis att herr statsrådet Persson — om han fortfarande bekläder ecklesiastikministerposten när ett sådant förslag kommer — välvilligt kommer att taga sådana framställningar under övervägande. Vilka konsekvenser i ekonomiskt avseende det kommer att medföra kommer vi alltså att få bedöma när den tiden kommer.

Till sist vill jag säga, att jag inte har någon som helst anmärkning mot riksantikvarieämbetet beträffande dess sätt att sköta sin uppgift. Det är inget klander när jag säger, att det inte funnits någon direkt anledning för ämbetet att ingripa med hänsyn till det sätt, på vilket Gamla Uppsala församling skött fornminnesvården. Det är detta som gör, herr talman, att jag fortfarande vidhåller mitt yrkande om avslag på utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! När herr Svensson i Grönvik gjorde en

anmärkning på mig för mitt svar till herr Lundberg, tycktes det mig, som om han i själva verket kom till samma resultat som jag. Vi skall inte lösa in mark om det inte är nödvändigt, och framför allt skall vi räkna med ett samarbete med de kommunala myndigheterna. Därför ser jag ingen risk i att ett fornminnesområde ägs dels av staten, dels av församlingen.

När sedan herr Svensson i Grönvik gentemot herr Hoppe säger, att församlingen därute inte måtte förstå sitt eget bästa, så vill jag säga, att förutsättningen för att herr Svensson här skall kunna uttala sig om vad som är fördelaktigast för församlingen, det är att församlingen i dag kan köpa denna egendom till ett pris, som understiger det staten utfäster sig att betala. Tror herr Svensson att någon sådan möjlighet föreligger? Jag tror det inte.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Under diskussionen har en del talare citerat enskilda samtal och uttalanden, som olika personer, närvarande vid besöket i Gamla Uppsala, gjort. Jag står emellertid fast vid vad jag tidigare sagt. Det går inte, herr talman, att rekonstruera vad den ena personen sagt och vad den andra sagt och vilka ståndpunkter den ena eller den andra intagit. Vi har att ta ställning till frågan i det läge, i vilket den nu befinner sig.

Det var en uppgift av herr Lindholm, som något förvånade mig. Om jag inte minns fel hade församlingen — låt vara att det inte skedde officiellt — genom sitt ombud, den dåvarande kyrkoherden, bjudit ett avsevärt högre belopp än det staten enligt förslaget skulle betala. Sedan hade församlingen prutat på detta belopp — om jag inte minns fel har man prutat två gånger. I dagens situation är läget tydligen det, att församlingen är beredd att betala det belopp, som staten skulle ge för hela egendomen. Därmed får man anse att församlingen från sina utgångspunkter an-

ser att köpet skulle vara värdefullt — om den nu finge göra detta köp.

Sedan är det en annan sak, som kan vara värd att komma ihåg i detta sammanhang. Statsutskottet har inte trissat upp priset på egendomen. Statsutskottet har endast föreslagit en annan fördelning av inköpssumman. Statsutskottet har sagt, att med hänsyn till att värdet på både jord- och skogsegendomar är större i dag än år 1949 är det rimligt, att domänstyrelsen debiterats ett större belopp än man skulle ha gjort efter prisvärderingen år 1949. Det är väl då ganska rimligt, att statsutskottet intar en sådan position och försöker se till, att man så långt det är möjligt får fram det verkliga värdet på de inköp som göres när det gäller ett statens affärsdrivande verk.

Till sist kan jag, herr talman, inte undgå att göra ett påpekande. I vårt södra grannland, Danmark, lär det föreligga ett ärende av liknande natur. Man har där en del gamla gravhögar från vikingatiden, som man anser vara av utomordentligt värde att kunna göra ett fornminneskomplex av. Där har nyligen suttit en utredning med — om jag inte missminner mig — den danske statsministern som ordförande, och man har föreslagit inköp av ett område, som tillsammans skulle betinga ett pris av 4,5 miljoner kronor. Om vi gör en jämförelse mellan detta belopp och det belopp som här föreslås för att skapa ett värdigt fornminnesreservat av det utomordentligt viktiga område det här är fråga om, då måste man säga att det här föreslagna beloppet är jämförelsevis ringa.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Här råder en viss begreppsförvirring. Jag vill bara påpeka att detta fornminnesområde — d. v. s. gravområdet — samt det område man nu skall köpa representerar två skilda tidsskeden. Kyrkan är tillkommen efter 1200-talet. Om den plan, som man här diskuterar, säger

Fastighetsförvärf vid Uppsala högar.

professor Sune Lindqvist: »Vid provgrävning, utförd av undertecknad 1923, iaktogs inom vallen en jämn stenläggning, tydligen utgörande ett husgolv. Förekomsten av tegel i fyllningen häröfver angav visserligen, att detta hus icke är äldre än medeltiden, men iakttagelserna i övrigt övertygade mig om att anläggningen i alla händelser har sådan karaktär, som avses i 1867 års förordning angående forntida minnesmärken.»

Så säges det alltså vid en undersökning i detta sammanhang, och jag vill bara erinra om att det här är fråga om två olika tidsepoker. Kyrkan är från medeltiden och likaså det område, som man nu diskuterar. Där skulle Kungsgården eventuellt ha legat. Där har man nu en vattencistern, och detta område ligger långt ifrån kyrkan. Så ligger förhållandena till, och jag har nu verifierat detta.

Jag vill också säga, att man från församlingens sida aldrig givit något bud utan att det hela befann sig på underhandlingsstadiet.

Sedan har det också upplysts om att denna egendom mera skulle passa in i de statliga egendomarna, fastigheterna Myrby 1^a och 2^a. Jag vill erinra om att på kartan över området får man den uppfattningen, att man måste gå över kyrkans jord för att komma till Myrby 1^a och 2^a.

Sedan får jag också säga, att det exempel från Danmark, som herr Wallentheim tog, inte är analogt. I Danmark skulle man nämligen inköpa ett fornminnesområde. I detta fall köper man inte ett sådant område utan endast utmarker till ett fornminnesområde. Detta gör att skillnaden blir ganska väsentlig både ur ekonomisk synpunkt och ur andra värderingssynpunkter.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag vill bara i replik till herr Lundberg säga, att man inte kan uppdelat ett fornminnesområde i epoker från

skilda tider och säga, att man skall bevara det ena området men inte det andra. Jag är inte någon fackman på området, men enligt vad historikerna säger finns här ett område, där en gång i tiden Uppsala kungsgård legat, ävenså Uppsala hednatempel och de gamla gravhögarna. På den gamla tempelplatsen har man antagligen byggt kyrkan. Den representerar också i närvarande stund ett fornminnesmärke. Det är här fråga om att skapa en enhet av det hela, och följaktligen kan man inte göra den åtskillnad, som herr Lundberg gjorde.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 134, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid landsmålsarkiven jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen
m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 137 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 127, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 mars 1952, framlagt vissa förslag rörande arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen.

I samband härmed hade utskottet behandlat ett antal motioner.

I motionen II: 267 av herr *Lindberg* hade yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående ett slopande av det nuvarande systemet med statliga och statskommunala beredskapsarbeten samt införande av ett smidigare och tidsenligare system än det nuvarande för uttagning och hänvisning av arbetskraft till arbeten för arbetslösa.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. besluta, att motionen II: 267 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. besluta, att motionen II: 557 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna II: 450 samt II: 558, bägge motionerna såvitt nu vore i fråga, godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 mars 1952 förordade riktlinjerna beträffande arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet och organisation;

IV. beträffande arbetsförmedlingens organisation för Stockholms stad och län, i anledning av motionen II: 558, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

V. beträffande antalet extra ordinarie befattningar i 22 och 16 lönegraden för arbetsförmedlingen i Stockholms stad godkänna vad utskottet föreslagit;

VI. beträffande arbetsförmedlingskontoret i Hofors, i anledning av motionerna I: 24 och II: 36, godkänna vad utskottet anfört;

VII. bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningarna för arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen vidtaga de ändringar, som påkallades av vad departementschefen anfört i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 7 mars 1952;

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 450, såvitt nu vore i fråga, fastställa av utskottet angiven avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1952/53;

IX. fastställa av utskottet angiven avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1952/53;

X. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 450, såvitt nu vore i fråga, under femte huvudtiteln för budgetåret 1952/53 anvisa

1. till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 3 343 000 kronor;

2. till Kostnader för arbetsmarknads-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

styrelsens förrådsverksamhet ett reservationsanslag av 100 kronor;

XI. under femte huvudtiteln för budgetåret 1952/53 anvisa

1. till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 761 000 kronor;

2. till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 875 000 kronor;

3. till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 14 960 000 kronor;

4. till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 978 000 kronor;

5. till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet bl. a. gjort följande uttalande: »Utskottet kan, under hänvisning till sitt uttalande nedan beträffande styrelsens byråorganisation för dessa uppgifter, i huvudsak ansluta sig till vad departementschefen anfört rörande frågan om åtgärder för näringslivets lokalisering och grunderna för verksamhetens bedrivande i fortsättningen. Vidare finner utskottet det lämpligt att uppgiften att vara centralmyndighet för verksamheten, som tills vidare skall ha försökskaraktär, fortfarande får ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen.»

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att andra meningen i utskottets ovan återgivna uttalande bort ersättas med text av följande lydelse:

»I anslutning till departementschefens uttalande vill utskottet understryka att verksamheten i huvudsak bör få formen av upplysning och rådgivning. Vidare finner utskottet det lämpligt att uppgiften att vara centralmyn-

dighet för verksamheten, som tills vidare skall ha försökskaraktär, i avbidan på ytterligare erfarenheter anförtros åt arbetsmarknadsstyrelsen.»

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 267 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogade två reservationer. Den ena gäller näringslivets lokalisering. Där vill reservanterna, att i utskottets motivering skall klart och tydligt sägas ifrån att den verksamhet, som arbetsmarknadsstyrelsen skall utöva, i huvudsak skall få formen av upplysning och rådgivning. Det är alltså fråga om ett fortsättande av den verksamhet, som bedrivits av arbetsmarknadsstyrelsen och industriens produktionsråd sedan 1946. Jag finner det angeläget att man, i likhet med vad departementschefen uttalat, i motiveringen tydligt utsätter, att denna verksamhet skall vara av rådgivande karaktär.

Den andra reservationen avser arbetsmarknadens byggande verksamhet. Det framgår av s. 27 i utlåtandet vad reservanterna därvidlag vill ha inrymt i motiveringen. Man anser sålunda bl. a., att ett bibehållande av de statliga beredskapsarbetena vid sidan av de allmänna arbetena i öppna marknaden synes medföra en onödig dualism.

Med denna korta motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 1 av herr *Ohlon* m. fl. och nr 2 av fröken *Andersson* m. fl.

Fröken **ELMÉN**: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av reservationen angående lokaliseringsfrågan. Därvid ber jag att få instämma i vad herr *Birke* sagt om vad

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

departementschefen framhållit i propositionen, nämligen att lokaliseringsorganets verksamhet skall vara av rådgivande och upplysande karaktär. Departementschefen framhåller det flera gånger i propositionen, och man kan då tycka, att det även uttryckligen bör sägas ifrån i utskottets utlåtande. Vi är alla överens om att detta organ behövs och att det är synnerligen viktigt, att det finns, när det blir fråga om var en industri skall förläggas. Men som sagt bör organet framför allt vara rådgivande och upplysande. Man förutsätter, att det skall samarbeta med de statliga, kommunala och enskilda organen på detta område.

Med det nu anförda ber jag få yrka bifall till reservationen nr 1 av herr Ohlon m. fl.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att i anslutning till den motion som jag väckt och i anledning av den föreliggande propositionen få säga några ord om den fråga, som tveklaktigt är den viktigaste i den föreliggande propositionen, nämligen om näringslivets lokalisering.

Det föreligger här en grundlig och intressant kommittéutredning, för vilken en rad framstående fackmän från förvaltningen och även befullmäktigade representanter för den svenska industrin svarar. Jag kan inte undgå intrycket, att denna intressanta utredning har fått en särdeles snäv och ointresserad behandling i den kungl. propositionen. Det förefaller så mycket märkligare som det symtom på näringslivets lokalisering i detta land, som flykten från landsbygden till tätorterna, flyttningen av arbetskraft från jordbruket till städerna utgör, ju är föremål för livligt intresse här i riksdagen och årligen debatteras — senast för några dagar sedan hade vi ju en sådan debatt i denna kammare.

Jag skall tillåta mig några ögonblick stanna vid det stora samhällsproblem som berörs i nämnda kommittéutlåtande.

Jag skall först be att få fastslå, att bakgrunden för alla betraktelser om samhällets lokaliseringspolitiska åtgärder måste vara den av kommittén utförligt skildrade innebörden av dessa stora folkomflyttningar, nämligen att de utgör en anpassning av näringslivets lokalisering efter förändrade betingelser med syfte och resultat att uppnå ökad effektivitet och en ständigt stigande levnadsstandard — även på landsbygden: även hos jordbruksbefolkningen har levnadsstandarden stigit i stort sett i kapp med nationalinkomstens ökning. Det kan alltså anses som angeläget och riktigt, att befolkningen i vissa bygder minskar och att näringslivet och bebyggelsen samlas på socialt och ekonomiskt gynnsamma områden.

Jag ber vidare att som bakgrund och förutsättning för samhällseliga åtgärder på detta område få fastslå, att denna stora utveckling principiellt skett i frihet. Näringslivet har praktiskt taget fritt fått anpassa sig efter förändrade betingelser, med de resultat jag här angivit. Det finns i kommittébetänkandet och i undersökningar gjorda inom industriens utredningsinstitut mycket intressanta skildringar av de senaste årtiondenas, vad skall jag säga, biologiska processer inom näringslivet, de industriella företagens födelse- och dödsfrekvens. Man finner då att denna frekvens är mycket hög. År 1939 arbetade inte mindre än en tredjedel av industriens arbetare i företag som startats under mellankrigstiden, och i många branscher var denna andel så hög som över 50 procent. Under efterkrigsåren har ungefär 5 000 industriarbetare årligen fått nya jobb i nystartade företag. Den slutsats man därav måste dra är, att friheten är väsentlig för den stora expansion av näringslivet, som vi upplevat under de senaste 50 åren. Jag kan därtill lägga att de intressanta analyser, som lokaliseringskommittén gjort av lokaliseringsfaktorer framför allt visar, att dessa fak-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

torer är ytterst komplicerade, mångfaldiga och svåra att företagsekonomiskt bedöma, vilket alltså innebär en maning till statsmakterna till synnerlig försiktighet, när man går till ingrepp på detta område. Det följer därav, herr talman, att även jag ansluter mig till den på denna punkt avgivna reservationen, d. v. s. att vi, liksom också statsrådet har gjort i propositionen, understyker, att samhällets åtgärder bör ta formen av forskning, information, rådgivning och upplysning men inte av tvångsingripanden, ty dessa tvångsingripanden leder, bortsett från riskerna för minskat framåtskridande, otvivelaktigt i sina konsekvenser också till ingrepp i arbetsmarknadens frihet, som jag tror att vi alla skulle avskräckas från. Det är ju intressant att se, hur kommittén i sina resonemang mycket tydligt kommer till samma slutsats, eventuellt, kan man förmoda, ifrån andra utgångspunkter — i varje fall förefaller det så när man läser kommitténs uppdrag.

Detta hindrar emellertid inte att den samhälleliga lokaliseringspolitik är en viktig uppgift. Ty det är ju så, att det inte är alldeles säkert att vad man vill med lokaliseringspolitik, d. v. s. att få den för folkhushållet maximala effekten, uppnår man bara genom att beakta det affärsmässigt riktiga, det företagsekonomiskt riktiga. Varje företag, stort eller litet, har konsekvenser för samhället. De drager med sig behov av bostäder, gator och vägar, av skolor och sjukhus o. s. v. Det är alltså ett intresse, att de samhälleliga investeringarnas kapacitet också blir maximalt utnyttjad. Dessa investeringar, f. n. åtstrypta, går ju ändå till ett belopp av några miljarder om året. Det finns också sociala synpunkter, som måste influera på lokaliseringen av nya företag. Den kollektiva service, som är samhällets uppgift att tillhandahålla, d. v. s. i form av de anläggningar, som jag nyss nämnde, förutsätter ett visst befol-

ningsunderlag. Långtidsutredningen har gjort en undersökning av investeringskostnaderna i samhällen av olika typer. Man finner där det resultat, som väl också var att vänta, nämligen att med stigande storlek på samhällena, med stigande folkmängd sjunker relativt sett det offentliga kostnader, såväl investeringskostnader som driftkostnader. Undersökningarna går upp till en folkmängdsstorlek av 75 000. Jag vill ingalunda fördölja, att när man kommer till väsentligt större samhällen — jag tänker då särskilt på Stor-Stockholm — så kommer man till samhällstyper, där investeringskostnaderna är relativt sett större, därför att där tillkommer behov av anordningar, som övvr huvud taget inte finns i mindre samhällen. Jag tänker t. ex. på vår tunnelbana.

Av detta följer att det är önskvärt ur samhällelig synpunkt, att det finns en viss samordning i tätortsbildningen, så att samhällsbildningen — i den mån den kan omfattas av bebyggelseplaneringen — blir planmässig och rationell, med hänsyn tagen till de olika faktorer, som kan påverka samhällsbildningens form och riktning. Det har i tidigare debatter här pekats på sådana väsentliga ting för trevnaden i samhället som det kvantitativa förhållandet mellan män och kvinnor, sexualproportionen, vissa orters olika befolkningsstruktur genom övertalighet av äldre och barn o. s. v. Till detta måste man också ta hänsyn.

Då man ställs inför dessa problem och väger alla dessa olika faktorer, som jämte de företagsekonomiska gör sig gällande, frågar man sig: Vad kan man göra? Vanligen möter man här en allmän skepsis — och den är mycket lätt att motivera. Vi möter dessa problem framför allt vid stadsplaneringen.

När vi, som vi nu står i begrepp att göra, skall bygga om Stockholms centrum, är det ingen tvekan därom att man vid lokaliseringen utformar denna

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

stadsdel som det stora affärscentrum i Stockholm. Det blir stadens stora butikscentrum. Vi skapar nya, stora butiksgator. Det är ingen tvekan om att detta är den rätta lokaliseringen av denna typ av företag.

Vi är också på det klara med att man vid en stadsplanering måste lägga industriområden på deras rätta plats i förhållande till kommunikationer och bostäder. Vi måste över huvud taget vid den kommunala och den regionala bebyggelseplaneringen, när det gäller kommunikationer, trafikmedel, hamnanläggningar, industriservice o. s. v. försöka lägga till rätta för den typ av samhällsbildning, som vi önskar.

När det gäller att planera den bygd, som ändå alltid kommer att och bör vara dominerande här i landet, d. v. s. den integrerande jordbruks- och tätortsbygden, måste man också ta hänsyn till planerna för jordbrukets yttre rationalisering och den regionala planering, som närmast ankommer på jordbrukets organ.

Jag har i all korthet antytt detta för att därmed visa, att varje lokaliseringspolitik kräver hänsyn icke bara till överskott eller underskott på arbetskraft, manlig eller kvinnlig arbetskraft, arbetskraftens ålder och sådana ting, utan den kräver också hänsyn till de olika samhälleliga faktorer, som jag här sökt antyda. Det betyder att om vi nu förlägger denna lokaliseringspolitik till arbetsmarknadsstyrelsen, måste arbetsmarknadsstyrelsen i sin verksamhet stå i kontinuerlig kontakt — som den hittills ju har gjort — i främsta rummet med näringslivets egna organ, genom industriens produktionsråd. Icke mindre viktigt är emellertid att bebyggelseplaneringens centrala organ, byggnadsstyrelsen, vidare lantbruksstyrelsen och även de kommunala förbunden, här är representerade. Detta är en sak, som i allra högsta grad rör de kommunala intressena.

Av dessa skäl, herr talman, har jag

i den av mig väckta motionen särskilt understrukt angelägenheten av att arbetsmarknadsstyrelsen redan från början av denna verksamhet får stöd av ett råd, som är representativt för de olika intressen som här berörs.

Av den kungl. propositionen inhämtas, att statsrådet, med någon tvekan synes det mig, delar denna mening, men att han anser att med detta råd kan tills vidare anstå. Jag har med min motion velat understryka angelägenheten av att detta anstånd icke måtte bli för långt.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att uppta även en annan fråga, som i denna proposition är av intresse, och det är frågan om arbetsnämnden och arbetsförmedlingen inom Stor-Stockholm. Redan då förra gången arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingen var föremål för översyn, år 1946, föreslog kommittén en sammanslagning av arbetsförmedlingen och arbetsnämnden för Stockholm och Stor-Stockholm, vars gränser så uppdrogs att vissa delar av Stockholms län, Södertäljeområdet, gick till Nyköpings län och norra delarna av länet gick till arbetsförmedlingsorganet i Uppsala. En sådan undersökning har den nu förevarande utredningen upprepat och i princip kommit till samma resultat. Den har till och med av sina undersökningar dragit den slutsatsen, att området för Stor-Stockholms enhetliga arbetsförmedling borde göras större än vad man för sex år sedan föreställde sig. Man väjer emellertid, liksom också statsrådet gör, för en sådan ordning med hänsyn till att den skulle strida mot länsindelningen.

Jag skall för min del be att få understryka de anförda synpunkterna. En rationell ordning borde vara den som den första av de båda utredningarna har föreslagit och den andra uttalat sympatier för.

De stora arbetsplatserna är ju, som

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

det anförts i propositionen, till 80 å 90 procent koncentrerade inom Stockholm, men de arbetssökande kommer i väsentlig omfattning från kretsen utanför Stockholm. Särskilt när det gäller byggnadsmarknaden är Stor-Stockholm en enhet. Det är onaturligt att dra gränsen såsom man gör nu med stöd av länsindelning. Jag ber att få göra det tankeexperimentet, att vi stod inför denna stora befolkningsagglomeration, som i alla hänseenden hänger ihop, och att vi inte hade någon administrativ eller kommunal indelning. Vem skulle då tänka sig att göra den på det ytterst artificiella sätt som nu gränserna är dragna?

Jag behöver inte ta kammarens tid länge i anspråk, ty jag tror det är ganska uppenbart att en sådan ordning vore den mera praktiska. Det betyder naturligtvis icke att man behöver förbise landsbygdens eller jordbrukets intressen, i den mån de finns kvar inom denna stora region. De kan tillgodoses genom en särskild sammansättning av arbetsnämnden.

Jag ber att få understryka att om man nu lägger på länsarbetsnämnden frågor om näringslivets lokalisering — ty sådana måste ju behandlas av styrelsens lokala organ i denna det viktigaste av alla expansionsområden i landet — är det ändå ganska orimligt att det inte är skapat något gemensamt organ för Stockholms stad och Stockholms län. Stockholms stad är dock den största arbetsplatsen i regionen. Jag kan inte finna annat än att denna ordning är irrationell, och jag har med min motion velat understryka detta.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att utskottet i varje fall i princip synes finna dessa synpunkter beaktansvärda och har velat understryka dem i sin motivering.

Herr talman! Jag har icke något särskilt yrkande utöver det tidigare anförda.

Herr LINDBERG: Herr talman! I förra årets statsverksproposition under rubriken »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» fanns det föreskrifter om rationaliseringen inom den civila statsförvaltningen, föreskrifter som sedan har tagit sig uttryck i ett aktstycke i Svensk författningssamling nr 81 1951, där det i första punkten heter: »Det åligger varje myndighet inom den civila statsförvaltningen att vidtaga de åtgärder som erfordras för att verksamheten inom myndighetens ämbetsområde skall kunna utövas så enkelt, snabbt och ekonomiskt som möjligt utan att säkerheten eftersättes. Rationaliseringsarbetet skall avse icke blott myndighetens inre organisation och arbetsformer utan även myndighetens förhållande till allmänheten och till andra myndigheter.»

Jag kan nu inte påstå, att jag har väckt min motion nr 267 med anledning av denna bestämmelse i Svensk författningssamling, men i vart fall har den legat bakom själva motionen, även om den inte ensam har varit orsaken.

Nu har statsutskottet behandlat motionen, och utskottsmajoriteten har inte ansett sig kunna bifalla densamma, nämligen i vad den gäller en utredning för att ifrån arbetsmarknadsstyrelsen taga bort frågorna om statliga och kommunala beredskapsarbeten samt överföra dem till andra statliga organ, som har sådana arbetsuppgifter som sin normala uppgift. Man måste ju säga, att när dessa statliga beredskapsarbeten och reservarbeten på sin tid överfördes till arbetsmarknadskommissionen, som det då hette, skedde det därför att man då saknade ett statligt organ, som kunde igångsätta sådana arbeten, som var nödvändiga för de arbetslösa. Numera har ju staten vägväsendet. Staten har således ett organ, som normalt sysslar med huvudparten av de arbeten, som arbetsmarknadskommissionen en gång drev i sin regi, och följaktligen tycker man ju,

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

att de som normalt sysslar med detta också skulle kunna svara för dem, för den händelse det blir en arbetslöshetskris. Det måste väl ändå ställa sig ganska dyrbart att hålla hela detta beredskapssystem gående år efter år för att det, i den händelse det blir en kris på arbetsmarknaden, skall kunna träda i funktion hastigt och lustigt. Borde inte det organ, som normalt sysslar med sådana uppgifter, också kunna, om en kris inträffar, snabbt vidga sin verksamhet? Det heter någonstans i utlåtandet, att man vill ha det så för att man skall kunna utnyttja den tekniska personalen. Ja, men kan inte den tekniska personalen utnyttjas inom andra arbetsområden än just inom arbetsmarknadsstyrelsen? Skulle man inte kunna ha användning för denna personal på annat håll? Jo, säkerligen.

Nu finns det en reservation nr 2 till denna del av statsutskottets utlåtande, till vilken jag kommer att yrka bifall. Det är möjligt, att man inom departementet efter den skrivning, som statsutskottet har på andra punkten, ändå kommer att ha sin uppmärksamhet riktad också på denna fråga och att man så småningom i alla fall kommer fram till en lösning. Frågan löses naturligtvis ej med ett enda penndrag, även om beslut skulle fattas här i dag. Den måste naturligtvis taga sin tid.

Men det är andra områden inom vilka det kanske är ännu lättare att få en lösning till stånd och beträffande vilka jag vill vädja till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet att så snart möjligheter finnes vidtaga åtgärder för en ändring i bestämmelserna. Det gäller uttagning och hänvisning av arbetskraft till arbeten för arbetslösa. Det kan inte vara någon mening med att anmoda arbetsförmedlingarna att till arbetslöshetsnämnderna skicka över en del arbetssökande som går på förmedlingarna och stämplar för att de sedan av arbetslöshetsnämnderna skall hänvisas till beredskaps-

eller reservarbeten eller vad det nu kallas. De kan lika bra gå direkt som denna omväg. Man tycker ju att människorna bör besparas omaket att springa från den ena myndigheten till den andra för att få komma till rätta med det system som finnes. Det finns ingen rimlig anledning att i nuvarande situation ha det ordnat på detta sätt, låt vara att så var fallet när systemet en gång infördes. Jag vädjar till statsrådet att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga, därför att den i alla fall är lättast att lösa.

Sedan skall jag, herr talman, be att få anföra ett par andra synpunkter på detta statsutskottsutlåtande och på den kungl. propositionen, även om jag inte beträffande dessa punkter kommer att ställa något särskilt yrkande. I statsverkspropositionen är förhållandena vid sjömansförmedlingen i Stockholm utförligt beskrivna. Där är avsikten, såvitt jag läst handlingarna rätt, att ha sju tjänstemän anställda, vilka skall sköta förmedlingsverksamheten för sjömännen i Stockholms stad. Man måste nog, när man tänker på den utveckling, som har föregått det läge som i dag råder på detta område, säga, att det är en kraftig ökning av arbetsstyrkan vid sjömansförmedlingen. När Sveriges redareförening på sin tid hade hand om förhyrningsverksamheten här i Stockholm hade man en, säger och skriver en man som skötte hela denna verksamhet och dessutom alla de extraarbeten, som på den tiden förekom för sjömännen i Stockholms hamn och vid Stockholms varv. De sköttes sålunda den första tiden av en man ensam. Så småningom blev det två man, så att när kommunen övertog sjömansförmedlingsverksamheten här i Stockholm fanns två tjänstemän anställda vid sjömansförmedlingen. Småningom tillkom ytterligare en man. Under den tiden började det tillämpas ett system, beträffande vilket sjöfolksorganisationerna nu har drivit det så långt, att det träf-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

fats en överenskommelse mellan Sveriges redareförening och sjöfolksorganisationerna om antagning o. s. v. av folk till fartygen. Även arbetsmarknadsstyrelsen eller arbetsmarknadskommissionen, som det den gången hette, var medagerande part i denna överenskommelse. Det finns således en överenskommelse som har följts sedan många år tillbaka. Under den tiden har personalstyrkan vid sjömansförmedlingen ökat oavbrutet, utan att arbetsuppgifterna — i någon större omfattning — i varje fall — ökat. Tvärtom är det ju så att — det jag nu säger gäller vissa fall; i andra fall åter har en ökning skett — insjöflottans fartygsantal har minskat ganska kraftigt, vilket måste betyda, att platsanskaffningarna till dessa fartyg också har nedgått; kustflottans fartyg har också ganska kraftigt minskat i antal, vilket således betyder minskade arbetsuppgifter för arbetsförmedlingen. Över huvud taget har de små fartygen, som varit de besvärligaste när det gällde att skaffa folk, som var villiga att taga anställning i dem, reducerats ganska kraftigt, här i Stockholm i vart fall, och arbetsuppgifterna på det området är således inte mera så stora. Däremot har det inträffat en ökning i arbetet när det gäller placering av befäl och kökspersonal. Hur mycket denna ökning kan uppskattas till är naturligtvis omöjligt att säga på rak arm, men i vart fall kan den inte vara så stor, att den motiverar en ökning av arbetsstyrkan på sjömansförmedlingen med tre eller fyra man. Jag måste säga, att man här nog räknat med, att personalstyrkan vid sjömansförmedlingen skall anställas efter förhållandena vid rusningstid, som egentligen bara inträffar två gånger om året, en på våren och en på hösten. Det kan väl inte vara rimligt, att man vid en sådan förmedling har samma personalstyrka hela året, när den är avvägd efter en toppbelastning under en kort period på ett par

månader på våren och under en ännu kortare på ca en månad under hösten?

Om man gör en jämförelse med Stockholms sjömanshus kanske detta förhållande framträder ännu tydligare. Sjömansförmedlingarna i hela riket tillsatte år 1951 49 000 platser i den svenska handelsflottan. Under samma tid hade sjömanshusen i hela landet 126 000 på- och avmönstringar. Dessa båda officiella åtgärder, som gällde 126 000 personer, skall ställas i relation till talet 49 000. Om man nu går så långt, att man säger, att talet för sjömansförmedlingarna skall fördubblas, därför att det vid sjömansförmedlingen naturligtvis företages en uttagning och en inskrivning av folk — det är två operationer som göres — kommer man ändå inte riktigt upp till siffran 100 000 för sjömansförmedlingarna, medan det således var 126 000 på- och avmönstringar vid sjömanshusen. Följaktligen blir också här en liten differens. Vid Stockholms sjömanshus företogs 24 000 på- och avmönstringar under 1951. Hur många tillsatta platser, som sjömansförmedlingen i Stockholm hade, kan jag inte säga, men i varje fall torde det inte och kan inte heller vara mer än 24 000. Den riktiga siffran torde ligga någonstans mellan 11 000 och 12 000. Sjömanshusen skall dessutom registrera sitt folk, de skall utfärda sjöfartsböcker, sjömansrullor, motböcker. De skall skriva in varje man i en s. k. mönstringsliggare, de skall rapportera till andra sjömanshus om någon av deras män har på- eller avmönstrat i Stockholm. De skall rapportera detta och ange hur mycket sjömannen haft i hyra, hur mycket han betalt i pensionsavgifter o. s. v. Stockholms sjömanshus har för närvarande en personalstyrka på åtta personer för att sköta detta arbete. Det är klart, att jag inte missunnar sjömansförmedlingarna att ha tillräckligt med folk, men det kan ifrågasättas, om man ändå inte skulle kunna rationalisera arbetet vid

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

sjömansförmedlingen i Stockholm så pass mycket, att man kunde klara sig med två man mindre än man för närvarande har. Jag tror, att personalen inte skulle bli överansträngd av arbetet ändå.

Nu är det emellertid så, att sjömansförmedlingskontoret i Stockholm som förmedlingskontor betraktat är det mest olämpliga i hela riket. Lokalitetserna är sådana, att de kräver mycket folk. De är helt enkelt olämpliga för de uppgifter som en sjömansförmedling har. Vidare är det nog så, att man på vissa håll inom förmedlingsverksamheten har gått in för en alltför sträng specialisering. Man skall ha specialkontor för allt möjligt. En och samma person kan inte sköta två specialförmedlingar utan det skall vara särskilt utbildat folk på båda posterna. Jag vet, att det pågår undersökningar för att göra förenklingar, och den kommitté som har varit tillsatt har också föreslagit vissa åtgärder, som har iakttagits. Men jag tror, att man också i fortsättningen bör ha sin uppmärksamhet riktad på detta.

Jag vet, att man inom arbetsmarknadsstyrelsen har en person, som skall tillse, att man följer svensk författningssamling 1951:81, men jag förstår mycket väl att det inte är så lätt för en tjänsteman, t. o. m. i chefsställning, att komma till rätta med alla de väldiga problem, som här föreligger. Här måste naturligtvis alla krafter — det är för resten också uttryckt i denna författning — hjälpa till för att få det ordnat på så ändamålsenligt sätt som möjligt och för att det skall bli minsta möjliga besvär också för allmänheten, och liksom att arbetsformerna i övrigt blir sådana att staten inte gör förluster. Inom arbetsmarknadsstyrelsen förekommer på vissa håll sådana statistiska arbeten som en lekman åtminstone måste sätta ett frågetecken för. Är det ur någon vettig synpunkt nödvändigt med denna statistik? För egen del har

jag kommit till den uppfattningen, att det inte är nödvändigt, emedan statistiken i viss mån är en dubbelstatistik. Man bör nog lägga sig vinn om att minska eller ta bort sådana arbetsuppgifter, som inte är nödvändiga. Jag kommer ihåg, att för åtskilliga år sedan utsände den högsta statsledningen en ukas om att man skulle reducera de statistiska uppgifterna så långt det över huvud taget vore möjligt utan att därför taga bort vad som är nödvändigt. Här förekommer inom arbetsmarknadsstyrelsen exempelvis, att arbetsförmedlingsbyrån gör statistik efter årsberättelserna från arbetslöshetskassorna. Man får då fram en statistik över att så och så mycket understöd har utbetalats inom den och den länsarbetsnämndens arbetsområde. Denna statistik färdigställes fem eller sex månader sedan det bokföringsår som uppgifterna avser har gått till ända, varefter den skickas ut till vederbörande länsarbetsnämndsdirektörer, vilka sedan för sina arbetsförmedlingskontor skall omtala, att så och så mycket understöd har utbetalats från den och den kassan. Vad i all världen skall detta fylla för vettig uppgift? Arbetsförmedlingskontoren är de första, som vet att så och så många personer går vid kontoret och stämplar för att få understöd från kassan. Det är således det organet, som egentligen skall ge signal om att nu börjar det uppträda arbetslöshet här, och den signalen skall inte komma, som nu i vissa fall sker, ett och ett halvt år efter uppgiften om att så och så mycket utbetalats på det eller det stället.

Man tycker ju att sådana saker är onödiga. Jag har därför velat anföra det här bara för att visa att det säkerligen finns möjligheter att göra ytterligare arbetskraftsbesparingar utöver dem som är föreslagna av departementschefen och som statsutskottet har tillstyrkt och som väl kammaren också kommer att tillstyrka om en stund.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2 vid detta utlåtande.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Eftersom jag har väckt en motion i anledning av propositionen nr 127 har jag ansett mig böra säga några ord. Motionen, som blivit avstyrkt, gäller en tjänst vid arbetsmarknadsstyrelsen, där tjänstemannen i fråga skulle ta sig an arbetsanskaffningen åt de förut dömda och deras återinpassning i arbetslivet. Jag är ingen vän av nya tjänster, men när det gäller arbetsmarknadsstyrelsen har det redan skett en så stor nedskärning av antalet befattningar, att ingen behöver tycka att man ökar ut tjänsternas antal, om en befattning skulle få återbesättas av alla dem som avskaffats.

Det är här inte meningen att någon bestämd tjänst skall vara kvar utan bara att ge en tjänsteman nya uppgifter. Detta ärende har varit uppe tidigare, och då har man från utskottets sida hänvisat till att frågan hör hemma och bör avgöras när propositionen om arbetsmarknadsstyrelsen kommer. Det är därför som jag nu har tillåtit mig att komma tillbaka.

Man har från många håll uttalat hur viktigt det är att de förut dömda åter kommer in i arbetslivet. Inte minst våra politiska ungdomsförbund har därvid varit mycket intresserade. Jag tänker här närmast på socialdemokratiska ungdomsförbundet, där man både uppvaktat vederbörande statsråd och uttalat att det borde göras mera för att återföra de förut dömda till arbetslivet. Det är med tanke på att kunna tillgodose de krav som härvidlag har framställts från så många olika håll som jag tillåtit mig väcka min motion.

Till arbetsmarknadsstyrelsen överflyttas nu bl. a. yrkesutbildningen för de partiellt arbetsföra. Vid tidigare tillfällen har man varit mycket angelägen om att de förut dömda och andra asociala

medborgare, särskilt våra ungdomar, blir återinpassade i arbetslivet. Man har då sagt, att det ankommer på våra vanliga arbetsmarknadsorgan att jämsides med den övriga arbetsanskaffningen ordna arbetsförhållandena för de psykiskt och fysiskt vanlottade, d. v. s. de partiellt arbetsföra. Men det är inte riktigt detsamma som att ordna dessa saker för de förut dömda, och man inriktar sig nu på arbetsförmedlingarna och i arbetsmarknadsstyrelsen med kanske större kraft än tidigare just på de partiellt arbetsföras svårigheter vid deras återinträde i arbetslivet. Men arbetsförmedlingarna har inte vare sig tillräckligt med tid för eller tillräckligt förtroget med de förut dömdas problem för att ta dem lika allvarligt. Ingen torde emellertid betvivla att just de förut dömda är allra svårast att återinföra i arbetslivet. Det är ett klientel, som man sannerligen inte avfärdar med bara en arbetsanvisning! Om man studerar papperen, så framgår det att dessa människor har blivit anvisade ett arbete och kanske stannat där endast en eller två dagar. Sedan har de försvunnit igen, och det har då gällt för arbetsförmedlingarna att skaffa dem arbete på nytt. Detta klientel fordrar alldeles särskilt stor uppmärksamhet, om det skall bli någon riktig mening i arbetsförmedlingsverksamheten för dess vidkommande.

Vidare har man märkt, att när det gäller klientelet från ungdomsfängelserna så blir arbetsanvisningarna ganska ensidiga.

Det är inte fråga om annat än att en tjänsteman i arbetsmarknadsstyrelsen får tillräckligt med arbetsuppgifter med de förut dömda. Där kommer bl. a. yrkesvägledningen in. Intimt samarbete bör naturligtvis ordnas med fängvårdsmyndigheter och andra organ.

I motsats till herr Lindberg, som ansåg att vi skulle vara sparsamma med statistik, tror jag att det är alldeles nödvändigt att få en samlad överblick över

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

just de förut dömdas problem och oförmåga till återinpassning i arbetslivet, en statistisk belysning av dessa människors svårigheter och bekymmer. De samlade erfarenheterna kunde ge en vägledning. Jag är övertygad om att man på arbetsmarknadsstyrelsen känner ett behov av att ha tillgång till denna arbetskraft, och är därför litet förvånad över att läsa i utskottsutlåtandet att det inte behövs någon tjänst. Jag frågar mig: Hur har utskottet kommit till den uppfattningen? Har man frågat arbetsmarknadsstyrelsen om detta, eller har man frågått den princip, som man tidigare hävdat här i riksdagen, nämligen att arbetsanskaffningen till de förut dömda bör ankomma på de vanliga arbetsförmedlingsorganen? Betyder det alltså en ändrad uppfattning, eller är det speciella upplysningar som kommit utskottet att så bestämt påstå att en sådan tjänst inte behövs.

Utskottet är enhälligt i sin hemställan, och då jag förstår att man mycket väl har kunnat avstyrka min motion av formella skäl, har jag inte något yrkande. Jag hoppas emellertid att denna fråga kommer igen, och att den då man göra upp arbetsfördelningen i arbetsmarknadsstyrelsen verkligen blir beaktad.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Först skall jag säga ett par ord om lokaliseringsorganet. Fröken Elmén och herr Larsson i Stockholm har understrukt att lokaliseringsorganet skall vara av rådgivande och upplysande karaktär, och jag förstår inte vad det kan råda för meningsskiljaktigheter mellan utskottet och reservanterna på den punkten. Utskottet säger nämligen på sidan 20 följande: »Utskottet kan, under hänvisning till sitt uttalande nedan beträffande styrelsens byråorganisation för dessa uppgifter, i huvudsak ansluta sig till vad departementschefen anfört rörande frågan om åtgärder för näringslivets lokalisering

och grunderna för verksamhetens bedrivande i fortsättningen.»

Statsrådet har också i propositionen på ett flertal ställen understrukt just denna upplysande och utredande karaktär.

Det har vidare framhållits att lokaliseringsorganet måste samarbeta med övriga myndigheter. I anslutning härtill vill jag hänvisa till att utskottet på sidan 22 skriver bl. a.: »Utskottet förutsätter att intimt samarbete åstadkommes mellan nämnda byrå samt övriga myndigheter och organisationer, som syssla med planlägningsfrågor.» Jag kan inte förstå hur utskottet skulle kunnat klarlägga denna fråga tydligare än vad som skett i utlåtandet.

Jag förstod av herr Larssons i Stockholm anförande att han var rädd för att lokaliseringsorganet skulle utrustas med tvångsbefogenheter, som möjligen skulle komma att användas vid utvidgningen av en näringsgren, eller vid startandet av ett nytt företag. Men i dylika fall skall lokaliseringsorganet inskaffa uppgifter angående befolkningens storlek, bostads- och kommunikationsförhållandena o. s. v. på de orter, där ifrågavarande företag eventuellt skulle förläggas. Om detta företag inte vill följa de anvisningar och råd som lämnas av lokaliseringsorganet, tror jag inte att detta organ kan vidtaga några tvångsåtgärder. Utan då måste nog någon annan statlig myndighet ingripa om så skulle anses erforderligt.

Sedan nämnde herr Larsson i Stockholm att det har föreslagits att det skulle tillsättas en särskild delegation inom arbetsmarknadsstyrelsen, vilken skulle pröva lokaliseringsverksamhetens olika spörsmål. Departementschefen har emellertid ansett att tillsättandet av denna delegation kan anstå tills vidare, så länge verksamheten är av ren försökskaraktär.

Herr Larsson i Stockholm anförde vidare vissa synpunkter på en sammanslagning av arbetsnämnden i Stockholm

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

och länsarbetsnämnden i Stockholms län. Utskottet har på den punkten skrivit, att den frågan även i fortsättningen bör följas med uppmärksamhet. Jag tror dock att man får gå fram med en viss försiktighet. Vi får nämligen inte bortse ifrån att det kan förekomma ganska stora motsättningar mellan myndigheterna inom storstaden och myndigheterna inom Stockholms län. Men det är alldeles självklart, att om en sammanslagning kan åstadkommas mellan dessa två organ, så skulle det betyda en viss besparing av arbetskraft, framför allt när det gäller kanslierna. Däremot tror jag inte att det kommer att medföra någon besparing vad gäller själva förmedlingspersonalen.

Herr Lindberg framhöll bl. a. att den tekniska byrån har ingen stor uppgift att fylla, utan den borde kunna avskaffas. Ja, herr Lindberg, den utredning som har undersökt denna fråga har kommit till det resultatet att byrån fyller en ganska värdefull uppgift. Denna utredning har haft sammanträden med representanter från väg- och vattenbyggnadsverket och ingående diskuterat frågan. Representanterna från detta verk lär ha förklarat, att det för närvarande inte finns någon möjlighet för verket att överta de uppgifter, som åvilar den tekniska byrån inom arbetsmarknadsstyrelsen.

Det är tydligt att den tekniska byrån inte har varit särskilt arbetstyngd under de senare åren på grund av den fulla sysselsättningen. Men det är möjligt att läget på arbetsmarknaden ganska snabbt kan förändras, och då måste det finnas ett organ som kan ingripa för att fortast möjligt och på ett effektivt sätt få i gång arbeten. Jag tror inte att denna uppgift kan överlämnas till något annat statligt organ, och det är därför som jag och de andra inom utskottsmajoriteten intagit den ståndpunkten, att tekniska byrån måste vara kvar inom arbetsmarknadsstyrelsen.

Om de övriga detaljer som herr Lindberg redogjorde för kan jag inte yttra mig. Men det är just dessa frågor som utskottet syftar på när det på s. 21 skriver, att detta får bli föremål för närmare övervägande inom arbetsmarknadsstyrelsen. Det finns inte möjlighet att vare sig inom ett utskott eller i en riksdagsdebatt klara upp sådana frågor, utan det måste bli föremål för prövning av myndigheterna. Herr Lindberg är ju själv anställd inom arbetsmarknadsstyrelsen, och därför har han väl där möjligheter att framföra de synpunkter och den kritik som han eventuellt finner anledning till.

Till slut, herr talman, vill jag bara säga ett par ord till fru Eriksson i Stockholm. Det kan naturligtvis anföras skäl för att det skulle anställas en särskild tjänsteman som skulle ta hand om det klientel, som fru Eriksson omnämnde. Men vi får inte glömma bort att det finns en byrå inom arbetsmarknadsstyrelsen, som sysslar huvudsakligen med frågor angående de partiellt arbetsföra. Det finns även inom varje länsarbetsnämnd arbetsberedningsassistenter, som sysslar med dessa frågor. Det finns nog ingen möjlighet att anställa en tjänsteman för varje kategori som förekommer bland de partiellt arbetsföra. Det skulle föra alltför långt, och därför har vi inte under nuvarande förhållanden kunnat visa större tillmötesgående mot fru Erikssons önskemål än vad som framgår av utskottsutlåtandet.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**: Herr talman! När jag läst reservationerna och fäst mig vid reservanternas behov av att särskilt få understryka att lokaliseringsverksamheten skall ske i form av upplysning och rådgivning, har jag sagt mig att detta är någonting av att slå in öppna dörrar. Hela propositionen är ju skri-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

ven i den andan, dels med hänsyn till att man understryker verksamhetens försöksmässiga karaktär, dels därför att det ju är så naturligt för var och en att det inte skall finnas några tvångsdirigeringsmöjligheter på detta område. Det är fråga om rådgivning och upplysning, och jag kan säga, att glädjande nog har jag haft en bestämd känsla av att man från näringslivets sida under de senaste åren varit tillgänglig för de skäl, som från lokaliseringssynpunkt kunnat anföras i fråga om startandet och belägenheten av nya industriföretag. Man behöver således inte med särskilda uttänanden stryka under en sak, som ligger så till att den inte kan drivas på annat sätt.

Här har också i debatten frågats varför man inte omedelbart kan tillsätta det rådgivande organ, som skall fungera som något slags topporganisation till den försöksmässigt drivna lokaliseringsverksamheten. Ja, där har propositionen skrivits med utgångspunkt från att arbetsmarknadsstyrelsen skall hålla kontakt med de intressen som berörs. Det finns ytterligare ett skäl för att man inte omedelbart skall tillsätta detta rådgivande organ och det är, att den byggnadsreglering, som vi hitintills arbetat med och där man för upp alla investeringsärenden av industriell natur av någorlunda vikt och omfattning, innefattar ett byggnadsråd, i vilket sitter representanter för industrien, för jordbruket, för handeln, för småhantverket och över huvud taget för alla de intressen, som kan tänkas bli inkopplade i en sådan rådgivande lokaliseringsverksamhet. Det är ju alldeles uppenbart att så länge vi dras med byggnadsregleringen och sovrar alla investeringsobjekt, så kommer lokaliseringssynpunkterna automatiskt in i bilden och får en bedömning, som gör det ganska onödigt att inom ett parallellorgan föra ungefär samma resonemang med samma argumentering och samma bedömningsgrunder.

Jag är medveten om att därest situationen lättar, så att byggnadsregleringen kan betraktas som ett avslutat kapitel, aktualiseras frågan om det rådgivande organet på ett helt annat sätt än för närvarande. Självfallet får den som då sitter med ansvaret vara beredd på att komma tillbaka med något mera konkreta bud i denna fråga.

Man har under debatten — jag tror att det var från herr Yngve Larssons sida — uttalat sig för en mera rationell form, som herr Larsson uttryckte det, för arbetsförmedlingsverksamheten i Stockholm och Stor-Stockholm. Denna fråga har varit föremål för allvarliga överväganden inom departementet, innan man gick på den linje som man gjort. Skälen är redovisade. Att jag gick på den linjen kan ju också delvis ha influerats av att jag, när jag låtit mig underrättas om hurudan kontakten och samarbetet varit mellan arbetsnämnden i Stockholm och länsarbetsnämnden i länet, närmast fått det beskedet, att det inte precis för dagen skulle vara nödvändigt att göra någon ändring.

Herr Lindberg förvånade mig kanske en smula genom sitt kategoriska besked om den överorganisation, som skulle vara rådande på sjömansförmedlingen här i Stockholm. Han sade att man arbetar med för många tjänstemän och tydligen inte utnyttjar förvaltningspersonalen så rationellt som är önskvärt. Jag skall, det lovar jag herr Lindberg, höra mig för med Svenska sjöfolksförbundet. Det är möjligt att herr Lindberg haft de kontakterna — han är ju gammal funktionär inom förbundet. Men jag tycker nog ändå att jag bör höra mig för med Svenska sjöfolksförbundet, huruvida det anser att man har en service här i Stockholm, som är mera generös än vad som är erforderligt. Får jag samma uppfattning där som jag har fått av herr Lindbergs inlägg, så bör det ju inte vara svårt att se till att man får en anpassning till vad som är rätt och rimligt.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

Herr Lindberg tog vidare upp en diskussion om den statistiska verksamheten inom arbetsmarknadsstyrelsen och ansåg, att personalstyrkan även där var sådan, att man hade en viss form av tomgång eller, skall jag kanske säga, att arbetsuppgifterna var sådana som efter en rationell bedömning egentligen inte skulle vara behövt. Jag får säga som representant för utskottet, herr Mårtensson i Uddevalla, att jag har naturligtvis inte möjligheter att bedöma huruvida det går i tomning på arbetsmarknadens statistiska byrå. Jag vet att chefen för byrån är en duktig och samvetsgrann och även rationellt arbetande statistiker. Skulle han under lång tid ha suttit och tolererat, att man under hans ansvar och på hans egen byrå utför en rad arbeten som kan betraktas vara av överflödig karaktär, så betecknar jag det nog som någonting av en underlåtenhetssynd att han inte har sagt det vare sig till chefen i verket eller till mig, som ju i egenskap av statsråd ändå har att i sista hand ta något av ett ansvar här.

Jag skall emellertid föra herr Lindbergs synpunkter vidare till chefen för byrån, och vi skall tillsammans göra en undersökning av i vad mån det ligger någonting bakom de framförda synpunkterna, så att man skulle kunna rationalisera det statistiska arbetet.

Fru Eriksson i Stockholm kastade fram den tanken, att man inom arbetsmarknadsstyrelsen skulle ha en speciell funktionär, som tog hand om förmedlingsverksamheten för det slag av, låt mig kalla det partiellt arbetsföra, som kommer ut från fängelser och ungdomsfängelser. Nu är det ju så att förmedlingsarbetet när det gäller de partiellt arbetsföra — de må vara fysiska eller psykiska invalider, det senaste epitetet kan väl kanske användas på dem som kommer från fängelseanstalterna — handläggs för närvarande av länsarbetsnämnderna. Vi har cirka 70 tjänstemän som sysslar just med denna

förmedlingsverksamhet. Jag tror också att man gör de utsträffade en större tjänst genom att låta dem så att säga flyta in i den normala arbetsförmedlingsverksamheten än om man skulle ordna det så, att deras vidare marsch ut i det normala samhället skulle gå via en speciell förmedlingsverksamhet, som redan från början hade stämpeln på sig att bara syssla med utplantering av detta särskilda klientel. Det kan hända att det vore besvärligare att få dem utplacerade genom ett sådant speciellt arrangemang som fru Eriksson efterlyste än om man låter dem gå in i den normala förmedlingsverksamheten och därmed också på något sätt auktoriserar, att deras gamla snedsprång är en gång för alla slut och att samhället nu på nytt betraktar dem på samma sätt som övriga medborgare. Det kan ligga någonting i detta, som man inte får förbise när man ställer ett sådant förslag som fru Eriksson gjorde.

Herr talman! Efter herr Mårtenssons i Uddevalla anförande har jag egentligen inte någonting mer att säga. Jag har bara velat kommentera anförandena med dessa små bemärkningar.

Fru ERIKSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag vill inte alls ha något specialarrangemang för de partiellt arbetsföra, som varit intagna på fängelser eller andra liknande anstalter. Jag vet att det finns mycket folk på de lokala arbetsförmedlingarna, som kanske närmast bör ta hand om dem, men vad jag ville var att man på centralt håll skall uppmärksamma denna verksamhet, ty där har man för närvarande inga samlade erfarenheter eller någon träning på problemet.

Det visar sig ju att man mycket ofta misslyckas kapitalt med detta klientel. Det kanske är omöjligt att lyckas; kanske är vederbörande sådana att man inte kan vänta, att de skall kunna passa på en arbetsplats. Det är emellertid det sistnämnda vi måste försöka uppnå

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

i stället för att som nu en arbetsförmedling skall behöva anvisa tio, tolv platser ideligen, kanske i blindo, kanske för att man har för liten uppfattning om vilket arbete klientelet ifråga duger till. Därför menar jag att det vore värt, att man på arbetsmarknadsstyrelsen ägnade detta problem ett specialintresse.

När jag tidigare åberopade den uppfattning, som gjort sig gällande här i kammaren, hävdade också jag att en arbetsförmedling för detta klientel bör ingå i den vanliga arbetsförmedlingen och inte omhänderhas av de konsulenter, som är tillsatta för eftervården av folk som varit intagna på anstalt. Även denna arbetsförmedling bör skötas av den vanliga arbetsförmedlingsorganisationen. Uppslag i fråga om det arbete som skulle passa skulle emellertid kunna komma från den centrala styrelsen, om man där hade möjlighet att samla erfarenheter.

Det är alltså från min sida inte fråga om att skilja ut detta klientel utan i stället att göra de tjänstemän som finns mer förtrogna med problemet genom anvisningar uppifrån.

Herr LINDBERG (kort genmäle): Jag vill bara säga till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att sjöfolksförbundets stockholmsavdelning knappast kan ha anledning att rikta någon anmärkning mot sjömansförmedlingen för dålig service. Det har man så vitt jag vet aldrig haft, inte ens när det var litet folk anställt där. En annan sak är, om denna service kunde vara lika bra med mindre personal på sjömansförmedlingen — det vet jag ingenting om. Vad jag sade var att lokaliteterna inte är riktigt lämpade för verksamheten, och det är således det som skall undersökas.

Beträffande statistikbyrån på arbetsmarknadsstyrelsen måste det föreligga någon missuppfattning från statsrådets sida. Jag har inte alls uttalat mig om

den byrån. Jag har bara sagt att man på arbetsförmedlingsbyrån för en del statistik, som inte synes vara nödvändig.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Jag ber att få säga några ord i anslutning till vad utskottet skriver på s. 23 om arbetsförmedlingen, närmast beträffande arbetsnämnden i Stockholms stad och länsarbetsnämnden i Stockholms län. Jag står bakom det relativt måttfulla uttalande som utskottet här gjort. Att jag likväl har begärt ordet beror på det anförande, som herr Larsson i Stockholm höll för en stund sedan.

Jag är fullkomligt på det klara med att man måste försöka åstadkomma ett samarbete mellan Stockholms stad och Stockholms län. Det är nödvändigt med hänsyn till de många likartade problem som här möter och de många sammanfallande intressena. Jag kanske också kan instämma med herr Larsson däruti, att den nuvarande länsindelningen är otillfredsställande. Herr Larsson och jag hade för några år sedan nöjet att sitta i en utredning, som behandlade dessa frågor, för att söka finna vägar till ett bättre samarbete. Tyvärr ledde vårt förslag inte till något resultat, men herr Larsson vet ifrån utredningsarbetet, att inom länet fanns det en mycket bestämd vilja att leva självständigt även i fortsättningen.

Nu har vi emellertid skapat samsarbetsformer av annan art. Vi har fått regionplaneförbundet och dess nämnd såsom ett centralt organ, och det förefaller mig som om en hel del av de uppgifter som herr Larsson här angav skulle vara av central art, hade sitt naturliga organ i detta regionplaneförbundet. Men jag finner det ändå nödvändigt att i detta sammanhang som representant för Stockholms län understryka, att detta län har sin särskilda struktur. Det har sina egna problem, det vill inte bara leva i skuggan av Stockholms stad, det vill inte bara bli ett fritids-

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

område för huvudstaden eller en sovstad för de många, som arbetar inom industri, handel och förvaltning i huvudstaden.

Det är också på det sättet, herr talman, att många delar av länet under det senaste årtiondet faktiskt har blivit efter i fråga om näringslivets utveckling. Detta har medfört en befolkningsutveckling, som varit ogynnsam och som i stora delar av länet skapat mycket allvarliga samhällsproblem. När ett närmare samarbete mellan Stockholms stad och län förekom på detta område, glömdes Stockholm mycket ofta länets verkliga intressen och sköt länets problem åt sidan — naturligt nog, därför att Stockholms stad har tillräckligt med egna stora problem att lösa.

När länet fick sin egen länsarbetsnämnd var detta därför av psykologiskt värde för länsbefolkningen, och det var också av praktiskt värde att så blev fallet. För min del vågar jag uttala den bestämda förhoppningen, att denna anordning måtte få fortsätta, och att länsarbetsnämnden inte skall behöva leva under ständigt tryck, i en känsla av att dess dagar när som helst är räknade. Den behöver arbetsro för att vinna förtroende bland länsbefolkningen och för att få ett grepp om de problemställningar som möter.

Jag vill tillåta mig att i detta sammanhang påpeka, att Stockholms län är ett av de folkrikaste vi har i landet. Det har 365 000 invånare, det har landets största förortsområde, det har dessutom stora industriområden på andra håll, det har ett omfattande jordbruksområde, det har en gammal industribygd i norra delen av länet och det omfattar också landets största skärgårdsområde. Jag tror att där finns sådana problem, att det sannerligen behövs ett organ inom länet, som bevakar de olika intressena i detta avseende.

Malisen har ju berättat att när den stora omgrupperingen skedde efter stadsfullmäktigevalet i Stockholm 1950,

gjordes det en uppdelning av arbetsuppgifterna mellan folkpartiets två stora män. Herr Bergvall fick till uppgift att sköta staden och herr Yngve Larsson fick till uppgift att sköta »imperiet». Det är väl som uttryck för denna senare uppgift herr Larsson har motionerat och även talat här i dag.

Jag inregistrerar med tillfredsställelse det anförande som statsrådet hållit och jag hoppas att han i fortsättningen vid handläggningen av dessa frågor under fullt beaktande av alla de nödvändiga samordningsintressen, som man måste ta hänsyn till, ändå har sin uppmärksamhet riktad på den säregna struktur och de speciella problemställningar, som möter i Stockholms län.

Häruti instämde herrar *Sköldin* och *Hedqvist*.

Herr LARSSON i Stockholm: Jag tillåter mig ta till orda, herr talman, för att göra ett uttalande med anledning av herr Wallentheims anförande, som ju svävade vida utöver gränserna för dagens ämne, som gäller den administrativa organisationen av arbetsförmedlingen i Stockholms stad och län, alltså en rent statlig inrättning. Vi borde då inte ha anledning ta upp de kommunala frågor som kunde föreligga oss emellan och där jag, som herr Wallentheim mycket riktigt erinrade sig från 1944 års kommitté, hyser ett starkt intresse för samarbete mellan Stockholms stad och län. Detta intresse har i varje fall icke något samband med 1950 års valutgång, ehuru jag är glad åt att densamma har berett mig möjlighet att arbeta vidare för det samarbete mellan staden och länet såsom en livskraftig kommunal organisation, som jag för min del är intresserad för, icke som stockholmare, herr talman, utan som storstockholmare.

Det är nämligen så, herr Wallentheim, att om Stockholms stad skulle se på sina egna intressen, skulle vi inte intressera oss för detta samarbete, utan

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen m. m.

vi skulle rent kommunalekonomiskt må bäst av att hålla oss för oss själva. Detta anser jag emellertid inte vara riktigt, då jag håller före att det finns så många ting, där vi måste samarbeta. Det är just av det skälet, herr talman, som jag här talar för en samordning mellan arbetsnämnden i Stockholms stad och län.

Det sades av herr Mårtensson i Uddevalla, att just emedan här kan uppkomma konflikter emellan staden och länet är det av vikt att varje område har sin egen arbetsnämnd. Jag har nu för min del utomordentligt svårt att se var på detta område konflikter skulle kunna uppkomma. Vi har ju på vartdera hållet intresse av att åstadkomma en väl fungerande arbetsförmedling, att få en arbetsmarknad som är enhetlig. Detta kan icke bestridas. Och just om det kan uppstå konflikter som följd av de kommunala gränserna mellan staden och länet, så är ju detta en omständighet som talar starkt för en samordning.

Jag är övertygad om att det goda samarbetet mellan staden och länet icke kan byggas på regionplaneförbundet, som är begränsat till sin lagliga uppgift: att göra en regionplan till ledning för primärkommunernas planeringsarbete, men inte mera. Jag tror att vi alltså måste finna — vilket herr Wallentheim och jag tillsammans försökte för fem, sex år sedan — andra och mera effektiva former för samarbetet mellan Stockholms stad och Stockholms län, detta livskraftiga län som väl behöver alla sina kommunala ambitioner och sitt sinne för medborgerliga uppgifter när det gäller att skapa ett samarbete, som undanröjer olika missförhållanden.

När exempelvis en bergsprängare i Saltsjöbaden råkar ut för en olycka får han ligga en timme och vänta på ambulansen, som skall köra honom genom hela Nacka kommun, genom hela Stockholms stad och ut på andra sidan till Danderyd, till Mörby lasarett! Jag griper detta dagens exempel för att visa,

hur irrationell den nuvarande ordningen är på ett av de viktigaste områdena, herr talman, vilket ju icke beröres — jag får be om ursäkt — av arbetsförmedlingen och icke heller av regionplaneförbundet.

Herr WALLENTHEIM: Om herr Larsson i Stockholm läser igenom sitt föregående anförande skall han där finna anledningen till att jag begärde ordet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

I avseende å motiveringen gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering i utskottets utlåtande nr 137, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång

uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av

övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.33 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 14 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Dispens från erläggande av investeringsavgift.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) motionen I: 347 av herr *Lundqvist m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville besluta sådant tillägg till förordningen om investeringsavgift, att Kungl. Maj:t erhöles i motionen angiven dispensrätt, samt att vederbörande utskott ville utarbeta förslag till härför erforderlig komplettering av förordningens text; samt

2) motionen II: 457 av herr *Kollberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, om synnerliga skäl därtill föranledde, medgiva befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift för sådan investering

i fastighet för vars utförande byggnadstillstånd söktes före den 1 juli 1951, samt, därest detta yrkande icke skulle bifallas, i andra hand, att riksdagen måtte bevilja Aktiebolaget Wahlén & Block i Stockholm befrielse från skyldighet att erlægga investeringsavgift för bolagets investeringar i fastigheten Vallingatan 20—22 i Stockholm enligt det byggnadstillstånd, som bolaget erhållit genom Kungl. Maj:ts beslut den 7 september 1951.

Utskottet hemställde,

1) att motionen I: 347 av herr *Lundqvist m. fl.* om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II: 457 av herr *Kollberg* om beredande av möjlighet till dispens i vissa fall från erläggande av investeringsavgift icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Petrén, Velandér, Magnusson, Persson* i Svensköp, *Sjölin, Gunnarsson* och *Nilsson* i Svalöv, vilka under hänvisning till innehållet av motionerna I: 347 av herr *Lundqvist m. fl.* och II: 457 av herr *Kollberg* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga följande tillägg till 5 § förordningen den 14 december 1951 om sär-

Dispens från erläggande av investeringsavgift.

skild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift), nr 794:

»Befrielse från skyldighet att erlägga investeringsavgift må, om synnerliga skäl därtill föranleda, medgivas i fråga om

a) investering i fastighet, för vars utförande byggnadstillstånd söktes före den 1 juli 1951, samt

b) investering för hantverk och småindustri, då investeringen tillkommit av sanerings- eller lokaliseringsskäl.

Frågor om befrielse, som här avses, ankomma på Kungl. Maj:ts prövning.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KOLLBERG: Herr talman! Den 14 december förra året utfärdade Kungl. Maj:t en förordning om investeringsavgift, och denna förordning trädde som bekant i kraft den 1 januari i år. Enligt förordningen skall investeringsavgift utgå med 12 procent av kostnaderna för bl. a. investeringar i byggnader inom förvärvskällan-rörelsen. Avgiften innebär alltså i realiteten att en rörelseidkare, som t. ex. vill göra en ombyggnad av sin fastighet, får betala ett pris för arbetet som är 12 procent högre än själva byggnadskostnaden. Meningen med avgiften är ju att motverka mindre angelägna investeringar.

I övergångsbestämmelserna till förordningen om investeringsavgift stadgas, att för att en investering i en fastighet inte skall drabbas av denna avgift, skall byggnadstillstånd ha meddelats före den 1 juli 1951. Varken Kungl. Maj:t eller underlydande myndighet har möjlighet att lämna något undantag från denna bestämmelse. Det är ju självklart att man var tvungen att någonstans dra gränsen, och av vissa skäl valde man den 1 juli. Men det är lika självklart att man genom en sådan gränsdragning efter almanackan skulle komma att ge upphov till orättvisor.

Sedd ur det allmännas synpunkt kan en dylik orättvisa förefalla lika obetydlig som nödvändig, men för den enskilde, som drabbas av den, kan den i vissa fall vara ett verkligt dråpslag.

Ser man noga efter skall man finna, att såväl krigstiden som efterkrigstiden är rik på just sådana orättvisor. De har kommit som en given följd av de mer eller mindre detaljerade regleringar, som man varit eller ansett sig vara tvungen att införa.

Herr talman! Det är inte min mening att med det anförda på något sätt fördöma eller ens diskutera det rättvisa eller lämpliga i att den övergångsbestämmelse, det här gäller, bundits just till den 1 juli eller över huvud taget efter almanackan. Jag gör det inte, därför att det skulle innebära en diskussion av hela investeringsavgiften, och det är inte min avsikt att ge mig in på en sådan.

Med det sagda vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att, om man väljer en konstruktion som denna, uppkommer automatiskt orättvisor av olika slag. Det ligger liksom i sakens natur. Men — och här kommer jag in på det som jag kraftigt vill stryka under — om man nu är medveten om att orättvisor kommer att uppstå genom en sådan gränsdragning efter almanackan, får man inte ta detta som anledning för att inte orättvisan i trängande fall skulle kunna mildras. Tvärtom bör man med all kraft inrikta sig på att begränsa orättvisan när den framträder som störst och mest uppenbar. Man måste väl anstränga sig för att inte benhårt låta regeln gå före verkligheten. Jag är säker på att var och en här i kammaren håller lika hårt på den grundläggande uppfattningen.

I motion nr 457, som det här är fråga om, har jag relaterat ett fall, som jag anser på ett utmärkt sätt illustrera just detta behov av en möjlighet att korrigera en uppenbar orättvisa, en orättvisa som man inte rimligen kunde

Dispens från erläggande av investeringsavgift.

räkna med när övergångsbestämmelserna fastställdes.

För att belysa vad jag här sagt är jag tyvärr tvungen att med några ord redogöra för ifrågavarande fall. I största korthet ligger det till på följande sätt. Ett företag i Stockholm sökte redan på våren 1950 tillstånd att bygga om en fastighet, där företaget skulle driva sin rörelse. Ansökan tillstyrktes av alla instanser, och ärendet skulle företagas till avgörande den 8 maj 1951. Enligt de handlingar jag sett är det ingen tvekan om att företaget då skulle ha fått sitt tillstånd, alltså före den kritiska tidpunkten, den 1 juli. Stockholms stad hade emellertid av någon anledning blivit spekulant på fastigheten och begärde därför hos arbetsmarknadsstyrelsen att frågan om byggnadstillstånd skulle bordläggas. Så skedde också med den motiveringen, att staden skulle få ytterligare tillfälle att förhandla med företaget. Företaget ville inte alls sälja och hade ingen högre önskan än att snarast få påbörja arbetet. Följden av denna aktion, som inte på något sätt ägt rum med företagets samtycke, blev att företaget fick sitt byggnadstillstånd först efter den 1 juli, nämligen i september 1951. Genom en fullständigt ovidkommande omständighet råkade alltså företaget ut för en investeringsavgift, som kommer att uppgå till i det närmaste 200 000 kronor.

Det står väl klart för alla att detta är ett alldeles speciellt fall, som fordrar en alldeles speciell behandling. Bevilningsutskottet har i sitt betänkande nr 31 som grundmotivering för avslag på min framställning om att det bör skapas någon möjlighet att medge dispens från investeringsavgift då som i detta fall synnerliga skäl därtill föranleder, framhållit att själva principen, idén med investeringsavgiften inte låter sig förena med en dispensmöjlighet. Avsikten med investeringsavgiften är, säger utskottet, att åstadkomma en

kostnadsökande effekt, som medför en utgallring eller ett uppskjutande av mindre räntabla investeringar. Därför skulle det inte vara konsekvent att ta in bestämmelser om dispens i förordningen.

Till detta skulle jag vilja säga, att jag helt och fullt är införstådd med denna tankegång. I och med den konstruktion, som investeringsavgiften fått, har man ju på sätt och vis tagit avstånd från detaljreglering och i stället närmat sig en generellt verkande åtgärd. Det är då klart att man inte sedan kan sätta sig till att sovra angelägna investeringar mot mindre angelägna, ömmande fall mot mindre ömmande. Något sådant skulle givetvis strida mot avgiftens princip. Men såvitt jag kan bedöma står vi inte alls här inför ett fall av den typen, och därför skjuter utskottets motivering över målet. Vad det här gäller är att förhindra att ett företag drabbas av en stor belastning på grund av en ren formalitet. Detta har ingenting med principerna för investeringsavgiften att göra.

Jag skall be att få förtydliga detta med några ord. Det kan inte förnekas, att ifrågavarande bolag fått sitt byggnadstillstånd formellt daterat efter den 1 juli. Att bolaget långt dessförinnan bestämt sig för denna investering och kommit in med en ansökan om byggnadstillstånd har jag inte tillmätt någon betydelse. Enligt vad utskottet meddelar skulle det finnas cirka 4 000 företag som i detta avseende befinner sig i ungefär samma situation. Med den utformning som övergångsbestämmelserna fått kan man rimligen inte göra anspråk på dispens av denna anledning, och hade jag gjort det skulle utskottets motivering varit bärande.

Det specifika med just detta företag ligger emellertid på ett annat plan. Vad jag har försökt visa är att byggnadstillstånd i realiteten förelåg redan före den 1 juli 1951 men att det på grund av myndigheternas mellankomst inte

Dispens från erläggande av investeringsavgift.

formellt skrevs under förrän efter detta datum. Det är väl så man måste se saken.

Här gäller det alltså att för det första taga ställning till frågan, om det kan anses att byggnadstillstånd i realiteten förelåg före den 1 juli 1951. För det andra, därest man kommer till den uppfattningen att så kan anses vara fallet, har man att bedöma, om man då fortfarande skall låta det formella datum fälla utslaget eller om man genom dispens skall ta hänsyn till det verkliga förhållandet. Sedd på det viset kommer frågan om dispens på intet sätt i konflikt med investeringsavgiftens princip, utan som jag förklarade gäller det i detta fall närmast att ge händelseförloppet en rimlig tolkning.

Det förtjänar framhållas, att utskottet på s. 7 faktiskt medger, att det föreligger särskilda omständigheter i detta fall. Utskottet går till och med så långt att det slår fast, att om det funnits ett dispensinstitut av den innebörd jag i min motion har påyrkat, borde dispens beviljas i detta speciella fall. Det är alltså utskottets uppfattning. Man får väl närmast fatta detta utskottets medgivande som en viss vacklan. Det intrycket stärks av det som utskottet anför några rader längre ned. Där anser sig utskottet finna stöd för sitt slutliga avvisande i uppgiften från arbetsmarknadsstyrelsen att cirka 4 000 byggnadstillstånd beviljades under sista halvåret 1951. Utskottet säger att man inte vet, om bland dessa finns ytterligare något eller några fall av lika ömmande natur. Eftersom utskottet inte kan gå igenom samtliga ärenden, har det låtit saken förfalla.

I flera avseenden är det en lika oklar som anmärkningsvärd tankegång som utskottet här tycks vara inne på. Om det skulle visa sig vid en genomgång, att intet enda fall kunde uppvisa synnerliga skäl, eller om det skulle visa sig att det föreligger sådana skäl i flera fall, vad skulle det då göra för skill-

nad? Orättvisan blir ju inte mindre eller mindre angelägen att undanröja om det är en, två eller flera som drabbas av den.

Man frågar sig om inte mycket dunkelt den tanken föresvävat utskottet, att de flesta av dessa 4 000 skulle komma med anspråk på dispens. Hur skulle det då gå med principerna för investeringsavgiften? Det är givet att någonting sådant inte behöver befaras. Enligt uppgifter som jag har erhållit är det ett ytterst ringa antal fall där man kan åberopa skäl liknande dem i det fall jag har redogjort för.

Om man gör det verklighetsfrämmande antagandet, att dispens skulle komma i fråga på dessa grunder som jag nu har talat om, i en stor mängd fall, vad skulle det visa annat än att övergångsbestämmelsen varit oskäligt konstruerad? Det är väl för övrigt så med all lagstiftning, att man aldrig får slå sig till ro med att bara sätta bestämmelserna på pränt. I alla andra fall följer man noga deras verkningar och justerar dem därefter. Varför skulle man inte göra sammalunda här?

Även om det skulle vara frestande att ytterligare trycka på denna punkt, vill jag bara till slut än en gång varna för att betrakta denna affär som en liten oväsentlig detalj i statens allmer hektiska jakt efter pålagor på näringslivet. Låt vara att de cirka 200 000 kronor det här gäller är en försvinnande liten del av statens stora spel om miljoner; men sedd ur den enskildes perspektiv, hans som drabbas av bördan och som uppfattar den som en orättvis pålaga, blir summan verkligt betydande.

Herr talman! Eftersom jag inte har kunnat finna, att bevillningsutskottet anfört någon verkligt bärande motive-ring för avslag, står jag fast vid mitt yrkande, som innebär, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, om synnerliga skäl därtill föranleder, med-giva befrielse från skyldighet att er-

Dispens från erläggande av investeringsavgift.

lägga investeringsavgift för sådan investering i fastighet för vars utförande byggnadstillstånd sökts före den 1 juli 1951. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 31 fogade reservationen.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Vid konstruerandet av den investeringsavgift som har beslutats och som skall gälla för beskattningsåren 1952 och 1953, har man ju utgått ifrån att man måste ha generell verkande regler för att kunna undvika en minutiös prövning i de enskilda fallen. När det gäller en avgift, som skall utgå under en begränsad tid och som fyller en viss uppgift, nämligen i detta fall att begränsa investeringarna under den nämnda tiden, kan man inte ha en hel mängd detaljbestämmelser som skulle orimligt belasta den administrativa apparaten utan att det därför funnes några garantier för att absolut rättvisa uppnåddes.

Jag bestrider bestämt att föreskriften om en viss sista dag för byggnadstillståndsbefviljande såsom avgörande för huruvida investeringsavgift skall utgå eller icke i och för sig innebär någon orättvisa, ty det måste under alla förhållanden fastställas ett datum när bestämmelserna skall börja tillämpas. Det exempel, som herr Kollberg här relaterat, är också till sin natur sådant att otaliga liknande fall säkerligen skulle kunna påvisas i olika delar av landet. Bland de 4 000 fall, som utskottet har omnämnt, finns det troligen många där omständigheterna är desamma som beträffande Aktiebolaget Wahlén & Blocks nybyggnad vid Wallingatan. Skillnaden är bara den att man i dessa andra fall inte har haft så ivriga förespråkare här i riksdagen.

Jag vill även säga några ord om det fall, som tagits upp av herr Lundqvist i hans motion och som beröres i utskottsutlåtandet. Det gäller här uppförandet av ett hantverkshus i Solna, vilket herr Lundqvist anser vara ett så

behjärtansvärt ändamål att dispens bör beviljas. Jag vill inte bestrida att ändamålet i och för sig är behjärtansvärt, men om man skulle gå in för en prövning efter dylika grunder, skulle man råka in i en härva av avvägningsfrågor, som skulle göra hela systemet med investeringsavgift otympligt och mer eller mindre omöjligt att bemästra.

Jag kan sålunda inte finna annat än att om man verkligen vill vinna det syfte som investeringsavgiften avser att tjäna, nämligen att begränsa investeringarna under åren 1952 och 1953, kan man inte gå in på en detaljreglering i de enskilda fallen, allteftersom dessa aktualiseras genom vad jag vågar kalla hembygdsmotioner.

Vidare vill jag framhålla att de möjligheter till undantag, som redan finns, säkerligen är sådana att de i stort sett fyller de anspråk som i detta avseende kan uppställas. Även den omständigheten att investeringsavgiften endast skall gälla under ett år till, kan vara en motivering för att man nu inte går in för en uppmjukning, som skulle göra det hela mer eller mindre verkningslöst och varigenom det säkerligen skulle uppkomma nya rättviseproblem. Ty om man genom en uppmjukning av bestämmelserna i en hel del fall medger befrielse från investeringsavgift, kommer ju dessa, herr Kollberg, i ett gynnsammare läge än de som drabbas av investeringsavgiften.

Jag tror att man här vinner mest i alla avseenden och inte minst ur rättvisesynpunkt, om man behandlar alla lika. Jag hoppas att kammaren i likhet med utskottet skall finna skäl att avslå föreliggande motioner. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG: Herr talman! Jag är ledsen att säga det, men jag vet inte om herr Sundström har riktigt satt sig in i vad jag anfört i denna fråga. Herr Sundström sade, att det är farligt med

Dispens från erläggande av investeringsavgift.

uppmjukningar av dessa bestämmelser om investeringsavgiften. Det är ju vad jag uttryckligen har framhållit. Jag menar att investeringsavgiften inte bör vara en detaljreglering utan skall tillämpas generellt. Men vad jag föreslagit är att Kungl. Maj:t, där synnerliga skäl föreligger, skulle kunna medge dispens. Man skulle därvid inte pröva värdet av investeringen som sådan utan befria från investeringsavgiften i fall, där av formella skäl ansökan om byggnadstillstånd blivit behandlad först efter den 1 juli 1951, fastän den inlämnats tidigare.

Herr Sundström säger vidare att otaliga liknande fall skulle kunna andragas. Det kan jag säga herr Sundström, att så är inte fallet. Jag vet det, därför att jag i min dagliga gärning rätt mycket har att göra med sådana tillstånd. Det tror jag herr Sundström kan få sakuppgifter på, bekräftade av tjänstemän hos arbetsmarknadsstyrelsen.

Herr Sundström säger att om detta fall beviljades skulle det kunna finnas andra motsvarande fall, som inte hade så energiska förespråkare här i riksdagen. Jag har inte alls talat för just detta fall. Jag har anfört det som typexempel och föreslagit, att det skulle skapas ett dispensinstitut med avgiftsbefrielse efter Kungl. Maj:ts prövning.

Billigheten och skäligheten talar för att en dispensmöjlighet bör införas i denna lagstiftning. En lagstiftning måste utformas så att den vinner förtroende hos de skattepliktiga, och en slumpvis eller orättvist drabbande skatt skapar irritation och motstånd mot lagarnas tillämpning. Därför måste vi till varje pris undvika orättvisor och orimligheter, och detta speciellt — skulle jag mot herr Sundströms yttrande vilja säga — när det gäller tillfälliga förordningar.

Herr talman! Samtidigt som jag vidhåller mitt tidigare yrkande, ber jag för undvikande av missförstånd att få lämna upplysningen, att det företag jag

talat om inte tillhör den grupp av företag, som jag i min privata verksamhet representerar. Det är ett helt främmande företag, som jag inte har någon förbindelse med.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 120 ja och 61 nej, varjämte 6 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Ändring i förordningen ang. bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, jämte en i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! Utredningsmannens PM, som propositionen i denna fråga om slopande av de s. k. handelspassen och bevillningsavgifterna för utländska affärsmän i huvudsak bygger på, är synnerligen knapphändig och i vissa delar missvisande. På s. 13 i propositionen säger sålunda utredningsmannen, med instämmande av kommerskollegium, att sådana avgifter icke uttas i andra länder än de skandinaviska.

I en motion som väckts i denna kammar har jag bestritt dessa uppgifter, dock utan att utskottet tagit vederbörlig hänsyn till vad jag anförde. Jag har förgäves försökt att ur utredningsmannens PM och hos kommerskollegium få redovisning för påståendet om dylika avgifters uttagande i utlandet. År 1950, då utredningen verkställdes, hade Frankrike, Belgien och Luxemburg motsvarande handelspass och bevillningsavgifter som i Sverige. I östzonen är förhållandena i detta avseende mycket oklara, men Tjeckoslovakien betingar sig dylika avgifter. I praktiskt taget hela Sydamerika beskattades vid den berörda tidpunkten svenska affärsmän, och t. o. m. i USA avkräves man skattekvitto innan man lämnar landet, om man befunnit sig där i affärsangelägenheter.

I remissvaren har åtskilliga invändningar gjorts. Sålunda har Exportför-

eningen förklarat, att Sverige inte borde avhända sig ett förhandlingsvapen vid eventuella förhandlingar med andra stater rörande befrielse från motsvarande utländsk beskattning för i Sverige bosatta handelsresande. Svenska handelsagenters förening framhåller, att andra former måste tillgripas för att kontrollen skall bli effektiv på utländska agenter.

Från utskottets sida har det sagts, att de avgifter, som det här är fråga om, ger så litet pengar till staten. Budgetåret 1938/39 tillfördes dock statskassan närmare 200 000 kronor. Under ett års uppehåll i Sverige skall en utländsk köpman erlagga en avgift av 1 200 kronor.

År 1938 krävde fyra organisationer i en resolution till regeringen en skärpt skattekontroll för denna typ av skattebetalare. Varför har inte en sådan enkel regel fastslagits, att varje utlänning, som bedriver handel i landet, ålägges att vid utresan visa, att han har löst vederbörligt handelspass?

Frågan om utländska medborgares rätt att driva handel i vårt land är föremål för utredning. Sålunda avlämnades år 1951 ett betänkande med förslag till utlänningslag m. m., och 1948 års näringsrättsutredning sysslar med samma sak. Hela problemet borde enligt min mening behandlas i ett sammanhang, och den fråga, som nu är föremål för behandling, borde inte ha ryckts ut ur hela detta frågekomplex. Varför har det varit så brådskande med just denna sak?

I Norge håller man för närvarande på att utreda denna fråga. Handelsorganisationerna i Danmark sysslar med samma problem. Vi har skandinavisk lagstiftning på andra områden, bl. a. kommissionslagen. Ingenting synes mig vara naturligare än att gemensamma överläggningar mellan de skandinaviska länderna hade kommit till stånd innan denna fråga förelades riksdagen.

Herr talman! På grund av de bristfälligheter och i vissa delar direkta fel-

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

aktigheter, som vidlåder utredningen, hade jag tänkt att yrka på återremiss, men eftersom betänkandet innehåller olika förslag bör min reservation i utskottet och mitt yttrande här i kamraren vara tillräckligt.

Herr KÄRRLANDER: Herr talman! Ett av huvudmotiven för avskaffande av handelspassen är ju att befrämja det internationella varuutbytet. Detta bör alltså ses som ett led i arbetet på slopandet av onödiga hinder för den mellanfolkliga handeln. På denna punkt är ju också reservanten och utskottet eniga.

Det har emellertid gjorts gällande, att dessa avgifters bibehållande skulle vara nödvändigt ur kontrollsynpunkt. Jag tror dock inte att man kan hävda den ståndpunkten, eftersom det inte finns någon riktig kontroll där man kan avgöra, huruvida avgifterna har betalats eller inte. Dessutom är ju dessa avgifters höjd inte heller något verkamt medel mot illojal konkurrens. Man kan inte heller påstå att avgifterna är konstruerade på det sättet, att de verkligen fyller det syfte, som de måhända avsåg att fylla när de infördes.

Jag har ingen anledning att gå in på herr Christensons i Malmö uppgifter angående vilka länder som fortfarande har dessa handelspass. Jag tror inte att dessa förhållanden på något sätt ändrar utskottets syn på saken, och de behöver därför inte inverka när det gäller frågans avgörande.

Ett faktum torde dock vara att dessa avgifter många gånger har verkat irriterande när det har gällt handelsunderhandlingar med länder, som inte har dylika avgifter. Det är väl — såvitt jag inte fattat fel — de flesta europeiska länderna, även om herr Christensons uppgifter är alldeles riktiga, när han säger att Frankrike, Belgien och Luxemburg fortfarande har dessa avgifter kvar. Vad Belgien beträffar kommer förhandlingar om upprättande av ett

avtal mot dubbelbeskattning att tas upp om någon tid, och därvid kommer alldeles säkert frågan om dessa handelspass och avgifter också att inbegripas.

Utskottet har i likhet med Kungl. Maj:t ansett att det är klokt att dessa avgifter nu avskaffas.

Med dessa korta synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 3.**Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 7 mars 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 114, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt; samt

2) förordning om upphävande av förordningen den 30 november 1945 (nr 736) angående visst undantag från bestämmelserna i 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt.

Propositionen innebar, att — i avsaknaden på resultatet av en pågående allmän utredning rörande beskattningen av motorfordonstrafiken och i syfte att dels anpassa beskattningen efter de inträdda förändringarna i penningvärdet dels ock utjämna skillnaden i budgeten för budgetåret 1952/53 mellan å ena

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

sidan de i statsverkspropositionen upptagna anslag, som skola avräknas mot automobils kattermedlen, sammanlagt 504,7 miljoner kronor, och å andra sidan de beräknade inkomsterna av automobils kattermedlen, 455 miljoner kronor, eller alltså omkring 50 miljoner kronor — de enligt 1922 års förordning om automobils katt utgående skattesatserna skulle, räknat från och med den 1 januari 1953, utgå med närmare angivna förhöjda belopp.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förcheft ett antal i anledning av densamma väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 114, antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt; samt

2) förordning om upphävande av förordningen den 30 november 1945 (nr 736) angående visst undantag från bestämmelserna i 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 444 av herr Ohlon m. fl. och II: 549 av herr Ohlin m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 445 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 551 av herr Hjalmarson m. fl.,

3) motionen II: 534 av herr Hagberg i Luleå m. fl. samt

4) motionen II: 550 av herr Rosén m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kristensson* i Osby, *Petrén*, *Velander*, *Wehtje*, *Persson* i Svensköping, *Hagberg* i Malmö och *Sjölin*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 114 antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om upphävande av förordningen den 30 november 1945 (nr 736) angående visst undantag från bestämmelserna i 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt;

2. med bifall till de likalydande motionerna I: 444 av herr Ohlon m. fl. och II: 549 av herr Ohlin m. fl., de likalydande motionerna I: 445 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 551 av herr Hjalmarson m. fl. samt motionen II: 534 av herr Hagberg i Luleå m. fl. avslå det vid förevarande proposition fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt;

3. med bifall till de likalydande motionerna I: 445 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 551 av herr Hjalmarson m. fl. — med upphävande av tidigare fattat beslut — besluta att inkomsterna av skatten vid tillverkning och import av personbilar m. m. skulle komma vägsäsendet till godo; samt

B) att riksdagen måtte lämna motionen II: 550 av herr Rosén m. fl. utan åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **KRISTENSSON** i Osby: Herr talman! Riksdagen har vid olika tillfällen uttalat sig för den principen beträffande motorbeskattning, att bilismen skall betala sin andel av vägkostnaderna. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har skrivit in denna princip i direktiven för den utredning, som nu arbetar på detta område. Jag kan inte finna annat än att principen är rättvis. Den är riktig också ur den synpunkten att eljest lätt nog det kan uppstå en snedvridning beträffande utvecklingen på kommunikationsväsendets område.

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

Det är av vikt att denna princip efterleves, men tyvärr har vid ett par tillfällen avvikelser från densamma ägt rum. Riksdagen fattade t. ex. förra våren beslut om den dubbla fordonsskatten under starkt motstånd från den dåvarande oppositionens sida. För vår del ansåg vi denna fördubbling av fordonsskatten vara obehövlig och olämplig. Framför allt riktades kritiken emot att denna nya börda för bilismen icke skulle komma vägarna till godo.

I höstas beslöt riksdagen en tioprocentig skatt på bilar och motorcyklar, som var tillverkade inom landet eller importerade. Detta var en av den nya regeringens första åtgärder. Såväl i beslutet från riksdagens sida som i förslaget från regeringen ingick att dessa medel inte skulle komma vägarna till godo. Man måste beklaga de avvikelser, som ägt rum från den princip jag nyss talade om.

Finansministern motiverar det nu framlagda förslaget till höjning av fordonsskatten med de ökade vägutgifter, som kommer att uppstå under budgetåret 1952/53 genom ett ändrat redovisningssystem. Vissa vägkostnader, som kommer att utgå under senare delen av kalenderåret 1953, kommer nämligen att räknas in i budgetåret 1952/53.

Finansministern har också motiverat det nya förslaget med penningvärdets fall. På den punkten skriver utskottet ganska dunkelt följande: »Utskottet kan för sin del icke finna någon berättigad erinran mot att fordonsskatten i princip anpassas till penningvärdeförändringen, vilket av utskottet icke uppfattas så att man därigenom på fordonsskattningens område kan sägas ha infört någon princip om indexreglering av fordonsskatten.»

Att finansministern för sin del har åberopat penningvärdets fall, då det gällde för utredningsmannen att här utarbeta en plan för en provisorisk höjning av fordonsskatten, har väckt oro bland motororganisationerna. Man me-

nar att det inte är riktigt att på detta sätt införa en ny princip i beskattningen, när det finns en annan som alla tidigare samlat sig omkring, nämligen att bilismen skall betala sin andel av vägkostnaderna.

Motororganisationerna har emellertid medverkat vid utformningen av denna höjning av fordonsskatten. Finansministern har för sin del tagit hänsyn till det förslag, som har kommit från dessa organisationer, vid utformningen av denna provisoriska höjning.

Jag ber att särskilt få understryka att motororganisationernas deltagande härvidlag har skett under den uttryckliga förutsättningen, att andra vägar inte stått till buds. De säger i remissvaret den 7 februari i år att en sådan justering av skatten endast borde komma i fråga, om tidigare inbetalda ej förbrukade bilskattemedel inte kan användas. Denna del av remissvaret har tyvärr inte kommit med i propositionen, men jag anser att det är ganska viktigt att räkna med denna grundförutsättning när det gäller dessa organisationers ställningstagande i denna fråga.

Det är klart att man från organisationerna eller över huvud taget från bilismens sida är intresserad av förbättrade vägar, även om det skulle innebära en ökad beskattning på längre sikt. Dåliga vägar utgör för bilismen en kapitalförslitning av stora mått på den fordonspark som finns. Men nu är förhållandet det, att själva ramen är bestämd för vägutgifterna 1952/53. Vad frågan nu gäller är riksdagens ställningstagande till finansieringen av den merutgift, som beror på ett ändrat budgetsystem beträffande vägväsendet.

När det gäller storleken av denna brist föreligger olika meningar. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen räknar med att bristen endast skulle vara 10 miljoner kronor, medan finansministern räknar med en brist på ca 50 miljoner kronor. Vilken av dessa beräkningar som är riktig, kan man för dagen inte av-

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

göra. Det kommer att visas efter hand. Men även om finansministerns beräkning är riktig, vill jag ändå göra gällande, att man inte behöver vidta denna provisoriska höjning av fordonsskatten för att finansiera denna merutgift. När jag säger detta, stöder jag mig på det förhållande, som åberopats i statsutskottets utlåtande nr 6 vid årets riksdag, då man erinrar om att på budgetregleringsfonden finns det 255,7 miljoner kronor, som bilismen har betalt till statskassan men som inte är använda för vägväsendets behov. Detta är alltså en statens skuld till bilismen. Jag menar därför, att då man här står inför en utgift, som framför allt beror på ett ändrat redovisningssystem, är det ganska rimligt, att man vid det tillfället använder medel, som är fonderade för bilismens ändamål, för att täcka denna merutgift.

Det finns emellertid också andra vägar att gå. Vi har en bilaccis, som jag nyss talade om och som beslöts i fjol höst av riksdagen. Vi ansåg vid det tillfället, att denna bilaccis var onödig, och vi yrkade liksom högern på att dessa medel, om de mot vår vilja komme att uttas, skulle komma vägväsendet till godo. Detta yrkande avslogs då av riksdagen. Genom bifall till det yrkande, som är ställt i reservationen till detta betänkande, har riksdagen tillfälle att justera sitt beslut på denna punkt i rätt riktning. Jag vet väl att man räknar denna bilaccis som en varuskatt, vilket den ju rent formellt är. I realiteten utgör den emellertid en verklig börda för bilismen och bör därför komma vägarerna till godo.

Som bekant pågår det en utredning beträffande beskattningen av motorfordon. Man har under denna riksdag talat om att denna utredning skulle bli färdig vid årsskiftet 1952/53. Jag vet inte, hur därmed förhåller sig, men jag vet, att man från motorfolkets sida med stort intresse väntar på resultatet av denna utredning. Men det förhållandet att ut-

redning pågår på detta område är också det ett skäl att inte nu genomföra denna provisoriska höjning, som regeringen föreslår.

Ur dessa synpunkter yrkar jag bifall till den reservation som till detta betänkande är avgiven av undertecknad m. fl.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Herr Kristensson i Osby har motiverat reservanternas avslagsyrkande på denna proposition väsentligen utifrån det förhållandet att den ökning som här förutsättes vara nödvändig skulle utslutande bero på att räkenskapsåret för vägförvaltningen är omlagt. Det är emellertid en ståndpunkt, som varken departementschefen eller utskottet kunnat finna rimlig, av det enkla skälet, att det anses åtminstone hittills vara ganska självklart, att i en rikstat, som upptar en viss utgift för ett visst ändamål, skall det också finnas motsvarande medel att bestrida denna utgift. Och till yttermera visso har riksdagen redan på förslag av statsutskottet i detta fall knäsat denna metod. Man har nämligen för budgetåret 1952/1953 fastställt ett väganslag av 504,7 miljoner kronor, men i inkomstberäkningarna finns det i samma rikstat upptaget ett belopp på allenast 455 miljoner kronor. Här föreligger sålunda en brist, som måste täckas, därest rikstaten skall gå ihop.

Reservanterna synes inte vara så säkra på sin argumentering, ty de glider omedelbart över på en annan linje. De säger, att visserligen kommer det kanske ur budgetteknisk synpunkt att vara nödvändigt med denna ökning, men det finns på specialbudgeten av automobilskattemedel ett sådant väldigt belopp som 255,7 miljoner kronor, och man kan ta av detta för att fylla på vad som behövs för att täcka den beslutade summan, 504,7 miljoner kronor.

Utskottet har inte ansett det rimligt,

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

att vi, uti den högkonjunktur, som vi än så länge åtminstone har, skall tillgripa dessa reservationer. Det är tämligen klart, att ett sådant år som detta borde rimligen de utgifter vi har för vägväsendet bestridas av verkliga inkomster under det budgetår de avse. Dessutom torde det ur statsfinansiell synpunkt vara starka skäl för att gå den vägen. Utskottet vill för sin del bestämt avråda ifrån att man gör på annat sätt.

Herr Kristensson har också berört en del beskattningar av bilismen, som har tillgripits ur konjunkturpolitiska synpunkter. Det var den dubbla fordonsskatten och den tioprocentiga varuskatten på bilar, alltsammans pengar, som ju var avsedda att höja det budgetöverskott, som ansågs vara önskvärt att uppnå ur penningpolitiska synpunkter. Nu vill herr Kristensson och reservanterna, att vi omedelbart skall uttala oss för att åtminstone de intäkter vi har fått av den tioprocentiga varuskatten skall gå till vägväsendet.

Jag skall nu bortse från frågan, huruvida det är bevillningsutskottets sak att framlägga förslag om hur medel skall disponeras. Jag föreställer mig, att det är ett annat utskott, som i det fallet har mera att säga till om. Men alldeles bortsett från det, så skulle det leda till ganska underliga resultat, om man skulle börja plocka fram intäkterna av den ena varuskatten efter den andra och föreslå, att man skall disponera dem för sådana här speciella ändamål av olika slag. Jag tror att man då skulle komma in i en ordning som vore föga rationell. När tid blir att disponera det budgetöverskott, vartill denna tioprocentiga varuskatt har bidragit, tror jag, att vi kommer att få fullständigt tillfredsställande förslag om dispositionen av dessa pengar. Vi behöver sålunda inte fatta någon ståndpunkt i dag i det avseendet. I varje fall kan man ifrågasätta, huruvida denna speciella varuskatt skall användas för

vägväsendet, ty den har uttagits med en helt annan motivering.

Den höjning av fordonsskatten, som här föreslås, är, som också herr Kristensson sade, motiverad med hänsyn till penningvärdets försämring. Det är ju allmänt bekant, att kostnaderna också för vägväsendet har ökat. I fall man skall göra allvar av att bilismen skall finansiera de ökade kostnaderna för vägväsendet, har man väl inte annan möjlighet än att justera bilskatten just med hänsyn till penningvärdets förändring. Ur den synpunkten borde man alltså här kunna vara enig om att åtgärden är synnerligen välmotiverad. Det är väl också ganska klart, att organisationerna inom bilismen insett detta, när de lämnat sin medverkan till förslagets utformning.

Nu säger herr Kristensson, att utskottet skulle ha uraktlåtit att citera ett uttalande i organisationernas yttrande, där de gör den invändningen, att om inga andra medel står till buds för att täcka denna brist, så skall de medverka. Ja, herr Kristensson, det står inga andra medel till buds för detta ändamål. Utskottet har alltså inte haft någonting att fördölja. Utskottet är av den meningen, att varken automobilskattemedlen eller specialbudgeten eller den tioprocentiga varuskatten skall bidra till detta, utan det är nödvändigt för att uppehålla vägstandarden att tillgripa denna ökade beskattning.

Vad organisationerna i övrigt har anfört är, att de har velat ha en generell höjning av skattesatserna. Kungl. Maj:t har enligt utredningsmannens förslag i stället avvägt skattesatserna med hänsyn till fordonens tyngd. Det är klart, att man kan ha delade meningar om den ena eller andra beräkningsmetoden. Men jag tror, att var och en, som sätter sig in i frågan, skall finna, att övervägande skäl talar för att den tyngre trafiken, som mera sliter vägarna, också bör bidra propor-

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

tionsvis mer till vägunderhållet än de lättare fordonen. Detta har varit utgångspunkten för avvägningen av beskattningen fordonen emellan.

Jag skall för min del framhålla såsom ett glädjande förhållande, att vägministern nu har gjort ett krafttag för att öka anslagen till vägarna och att riksdagen tillmötesgått de önskemål som därvidlag tidigare har framförts. Jag är övertygad om att de ökade medel som här kommer att ställas till vägförvaltningens förfogande kommer att betyda en inte oväsentlig upprustning av vägarna. Det skulle vara mycket olyckligt om man inte kunde finna medel för att fortsätta med detta, och jag tror därför att den höjning av bilskatten, som här föreslås, är ur bilismens egen synpunkt väl försvarbar och till bilismens eget gagn. Det är nämligen, som också herr Kristensson i Osby betonade, av stort värde att vägväsendet hålles vid makt, ty det innebär stora kapitalbesparingar för bilismen.

När jag sålunda summerar alla de skäl, som har anförts för och emot detta, kan jag inte finna annat än att det föreliggande förslaget är ur alla synpunkter väl motiverat, och jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Först en rättelse. Herr Sundström säger att jag sagt att utskottet för sin del inte återgivit organisationernas uppfattning, att deras tillstyrkan var beroende på huruvida andra medel stod till buds, men utskottet har inte handlat på det sättet, utan utskottet har för sin del i reciten mycket riktigt återgivit organisationernas framställning på den punkten. Felet föreligger i stället närmast i propositionen, och det var det jag påtalade.

Jag delar herr Sundströms uppfattning, att det är värdefullt med förbättrade vägar, men det är inte där dis-

kussionen i dag står, utan det gäller närmast finansieringen av den merutgift för vägarna, som påföres budgetåret 1952/53 beroende på ett ändrat budgetsystem. Herr Sundström menar, att man inte nu bör använda de medel, som finns i budgetregleringsfonden, för detta ändamål. Jag är av en annan mening och anser att man bör använda dessa medel nu därför att utgiften i sin tur är beroende på detta ändrade redovisningssätt.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Det förslag om höjning av bilskatten, som nu föreligger, motiveras dels med den förändring av penningvärdet som inträffat och som ingen kan förneka, dels med behovet av att utjämna skillnaden mellan utgifterna för väghållningen och inkomsterna av bilskattemedel för att på det sättet täcka dessa utgifter.

Om riksdagen nu accepterar utskottets förslag kan det väl inte innebära annat än att riksdagen också godkänner fastläsningen utav den försämring av penningvärdet, som inleddes med det devalveringsbeslut, man fattade hösten 1949. Reellt sett kan ju ett bifall till utskottets förslag inte innebära annat än att man godkänner en ytterligare försämring utav den svenska kronans värde. I det samhällssystem, som vi genomlever och som ju är ett kapitalistiskt sådant, måste ju en beskattning av denna form innebära inte bara att man fördyrar frakterna och att resorna med bussar blir dyrare, utan givetvis också att de varor, som skall transporteras på detta sätt, blir dyrare. Det betyder ju att allmänheten, den stora köpkraften får betala det hela. Kontentan blir sålunda att folkmassans flertal får bestå de kostnader, som riksdagen nu är beredd att besluta.

Jag tycker att det förslag som nu föreligger avsevärt skiljer sig från de tankegångar, som man från exempelvis majoritetspartiet på förstamajmötena

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

gav uttryck för. Det skiljer sig avsevärt från dessa därför att där fäste man en speciell uppmärksamhet vid den ekonomiska politiken, där man talade om att det gällde en samling för vad man rubricerade som och kallade »en energisk ekonomisk politik» i kampen mot prisfördyringarna. Nu har detta tydligen inte varit allvarligt menat, ty de åtgärder som nu föreslås måste ju innebära raka motsatsen. Ingen kan förneka, att en ökning av priserna och därmed en höjning av prisnivån inte kan ligga i linje med kampen mot penningvärdeförsämringen utan innebär motsatsen.

I motionen II: 534 säges det ifrån, att i fråga om balans mellan vägutgifter och skattemedel finns det inte några hållbara skäl att just nu lansera den princip som man här föreslår. Det har också i motionen erinrats om, och jag vill kanske närmast erinra utskottets talesman om detta, att staten både under och efter kriget tagit in skattemedel för vägväsendet, som man sedan inte alls har tagit i anspråk för samma ändamål. Nu var ju utskottets talesman försiktig och sade, att det gällde det man tar in under ett budgetår, och jag kan förstå denna försiktighet när det gäller att på allt sätt överbalansera budgeten och därmed samtidigt också plundra folket.

Vi har också i motionen hänvisat till att det finns möjligheter att beskatta konjunkturvinsterna på ett hårdare sätt än vad som hittills skett och att dessa båda åtgärder skulle ge betydligt mera pengar än vad som äskats i utskottets förevarande utlåtande.

Nu säger utskottet, att den väg som anvisats i motionen icke är någon godtagbar lösning för finansieringen av kostnaderna för vägväsendet. Jag måste säga, att man i utskottet är försiktig i sina yttranden, när man inte söker tillkännage varför denna väg icke skulle vara godtagbar.

Vi har nu att ta ställning till försla-

get, sådant det föreligger. Det gäller här en ny skatt, som svenska folket skall begåvas med. Vi konstaterar då, att det bara har gått en vecka sedan vi upplystes om att man från regeringens sida var färdig att lägga fram förslag om skattelindring. Enligt regeringsorganet var det finansminister Sköld som skulle ge svenska folket denna skattelättnad. Det är klart att folket glädde sig över att skatterna skulle bli lägre, men jag tror att vi alla blev ganska fundersamma när vi sedan konstaterade, att riksdagen snart sagt vid varje plenum har att behandla nya skatteförslag, som innebär höjda skatter i stället för skattelättnader. Dessa skatteförslag innebär att riksdagen ger med ena handen och tar tillbaka ännu mera med den andra.

Jag tycker då att det är på sin plats att säga, att den indirekta beskattningen är en form av beskattning som vi på kommunistiskt håll alltid har bekämpat och alltid kommer att bekämpa, därför att den drabbar det stora flertalet, de små inkomstagarna, hårdare och tyngre än övriga invånare i samhället.

Jag skall här bara med ett mycket kort och sammanfattande exempel söka åskådliggöra vad jag menar. Låt oss tänka oss en arbetare med en årsinkomst på 8 000 kronor. Det är ju inte någon särskilt hög inkomst, även om den kan betraktas som normal. Denne arbetare har, tänker vi oss, hustru och ett barn, och han har normala utgifter och normala anspråk. Han köper inte mer än vad han behöver och ödslar inte på något sätt. Om denne arbetare ville anstränga sig med att räkna ut vad han under året erlägger i skatt, så skulle han till sin förskräckelse finna, att han utöver de 1 200 kronorna i direkt skatt — vi förutsätter då en kommunalskatt på 10 kronor — även erlägger över 800 kronor i indirekt skatt vid sina inköp av kaffe och andra indirekt beskattade varor, något som väl folk i allmänhet inte tänker på. Kontentan

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

blir då att denne man, som jag föreställer mig kan vara ett genomsnittsexempel, på en årsinkomst av 8 000 kronor betalar över 2 000 kronor i direkt och indirekt skatt, d. v. s. han ger mer än en fjärdedel av sin lön tillbaka till staten i form av skatter av ena eller andra slaget.

Detta är ett mycket enkelt exempel. Jag skulle naturligtvis kunna göra denna redovisning mera ingående, men jag vill inte ta tiden i anspråk med utförligare detaljer. Jag har med detta exempel bara velat säga, att vi på kommunistiskt håll är motståndare till den utplundringsspolitik — jag kan inte finna något lindrigare uttryck — som bedrivs på skattepolitikens område. Vi är anhängare av att penningvärdet bevaras. Det skall inte förstöras på det sätt, som de ansvariga krafterna hittills gjort och tydligen också i fortsättningen kommer att göra.

Utskottet säger i motiveringen att det inte finns någon berättigad erinran mot att fordonsskatten i princip anpassas till penningvärdesförändringen — jag skulle vilja säga, att man där skall läsa penningvärdesförändringen i stället för penningvärdesförändringen. Det uttalande utskottet gör tycker jag är ganska typiskt. Det är typiskt för alla de avgöranden, som äger rum här i riksdagen. Vi har haft att behandla en rad av frågor, där det gällt att söka tillförsäkra folket en någorlunda godkännbar ersättning i olika sociala frågor. Vi har rest krav på kompensation med hänsyn till penningvärdets försämring i olika frågor av reformistisk karaktär. Vi har krävt exempelvis sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring, och på pensionsförsäkringens område har vi begärt, att pensionärerna skulle få en ersättning, som ligger något så när i nivå med det tillstånd vi nu befinner oss i på grund av den ekonomiska politik man bedrivit. Men varje gång vi ställt dessa krav har vi mötts av en avvisande gest, och

så har man varit mycket försiktig och mest tagit hänsyn till statens finanser.

När det nu gäller att statskassan skall få in mera pengar är man på nytt beredd att hänvisa till penningvärdets försämring. Jag kan, herr talman, inte erinra mig mer än en enda gång här i riksdagen, då riksdagen ganska kraftigt sagt ifrån, att nu måste vi ändra på ett förhållande som uppstått genom penningvärdets försämring; det var när det gällde höjningen av riksdagsmännens egna pensioner.

Nu kommer vi igen, och nu säger man, att med hänsyn till penningvärdets försämring måste man ta ut mer och mer pengar. Men man har varit avvisande när det gällt sociala frågor, som för arbetarna varit av väsentligt värde. Jag kan inte komma till någon annan uppfattning än att riksdagen, om man vill bevara penningvärdet, om man inte vill fortsätta på den väg som man hittills beträtt och som betyder en försämring, måste avslå det förslag som här föreligger. Vår grupp kommer att stödja reservationen, vilket innebär ett bifall till vår motions yrkande.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Det förefaller mig som om herr Sundström något gled förbi kärnpunkten i problemet, som dock är den att de i runt tal 505 miljoner kronor, det här är fråga om, endast formellt avser budgetåret 1952/53. Reellt inkluderas här även senare hälften av kalenderåret 1953.

Mot bakgrunden av detta konstaterande, som han inte lär kunna vederlägga, skulle jag vilja fråga herr Sundström: Anser herr Sundström det rimligt att landets motorfordonsägare skall extra beskattas bara för att man nu anser sig böra lägga om redovisningsperioden för de statliga väginvesteringarna? För egen del kan jag inte finna, att en sådan ordning ur någon som helst synpunkt är rimlig. Å andra sidan måste pengarna självfallet skaffas —

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

riksdagen har ju beslutat om dessa 505 miljoner kronor. Vi har i vår reservation pekat på de vägar, som man här kan gå fram på.

Den förste ärade talaren här i debatten har ganska utförligt uppehållit sig vid denna fråga. Jag har därför inte anledning gå in i detaljer, men jag skulle inte desto mindre vilja fästa uppmärksamheten vid en alldeles speciell angelägenhet. Det gäller det yrkande, som är ställt i punkt 3 i reservationen. Reservanterna hemställer, att riksdagen måtte upphäva sitt beslut, fattat förra året, i fråga om den s. k. varuskatten, skatten på tillverkning och import av personbilar m. m., och bestämma att dessa medel skall gå till vägväsendet. Riksdagen beslöt ju förra året, att dessa medel icke skall gå till vägväsendet. Skatten motiverades med att den ingick i de allmänna åtgärderna för penningvärdets bevarande och inflationens bekämpande. Detta spörsmål riktar uppmärksamheten på den principiella grunden för hela vår bilbeskattning.

Vi får dock inte, herr talman, glömma bort att riksdagen knäsat principen att bilskattemedlen skall reserveras för vägväsendet. Så tidigt som 1922 fick vi vår första automobilbeskattning, och redan där gav man uttryck åt den meningen, att biltrafiken i gengäld för den ökning av väghållningsbesväret den medför för väghållarna borde lämna ett skäligt bidrag till vägväsendets gagn genom särskild automobilskatt. »Härom torde numera råda enighet», heter det i utskottsbetänkandet den gången. Mera en passant kan erinras om att ett av namnen under detta utskottsbetänkande inte torde vara den nuvarande finansministern obekant.

Denna princip har sedan vidhållits. Den togs upp av 1937 års bilskattutredning, och den godtogs av 1938 års riksdag, som uttalade att dessa bilskattemedel skulle tagas ut för att »täck

det, som skäligen bör belöpa på motorfordonstrafiken», som det uttryckligen och ordagrant heter i bevillningsutskottets betänkande nr 16 vid 1938 års riksdag.

Om man nu fasthåller vid detta fundamentala faktum, att automobilskattemedlen skall användas för vägväsendets behov, följer, såvitt jag förstår, därav att en höjning av beskattningen av motorfordonstrafiken endast kan motiveras med att de disponibla medlen inte räcker till för de för dessa ändamål föreslagna utgifterna. Hur förhåller det sig med den saken?

Det kan kanske vara av ett visst värde att erinra kammarens ledamöter om vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv har anfört i denna angelägenhet. Dess yttrande är redovisat på s. 7 i bevillningsutskottets betänkande. Där erinrar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om att det belopp som vi nu talar om, 504,7 miljoner kronor, avsåg »anslag på riksstaten för budgetåret 1952/53 och icke kostnaderna under samma budgetår utan kostnaderna under tiden den 1 juli 1952—den 31 december 1953, och att då kostnaderna under budgetåret i statsverkspropositionen beräknats till cirka 440 miljoner kronor — vilket belopp med mer än 50 miljoner kronor understeg nyssnämnda anslag — vore en ökning i beskattningen av motorfordon icke erforderlig för att täcka vägväsendets utgifter under ifrågavarande budgetår». Jag tycker det skulle vara tämligen svårt för riksdagen att gå emot vad väg- och vatten har anfört i detta hänseende.

Då många ärenden är kvar på föredragningslistan, herr talman, skall jag inte fördjupa mig i dessa ting. Jag vill bara ännu en gång understryka, att jag anser, att riksdagen har all anledning vidhålla den principiella linje i fråga om automobilbeskattningen, som den så länge tidigare har praktiserat. Ett beklagligt undantag har gjorts, då man förra året beslöt den s. k. varu-

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

skatten på personbilar. Man kallade den också bilaccis. Man kan använda vilket ord man vill, men det går inte att bestrida att det är fråga om en bilbeskattning i vanlig mening, och rätteligen skulle den ha gått till vägväsendet lika väl som bilbeskattningen i annan ordning.

Med vad jag här anfört, herr talman, hemställer jag om bifall till reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det var egentligen ett yttrande av herr Kristensson i Osby som föranledde mig att begära ordet. Men innan jag kommer fram till detta vill jag begagna tillfället att yttra några ord om den föreliggande frågan och framför allt om dess kärnpunkt.

Herr Kristensson erinrade ju om — och herr Hagberg i Malmö har varit inne på samma sak — att vägväsendet betalas med fordons- och bensinskatterna. Nu är det ett faktum, att utgifterna för nästa år kommer att öka med 50 miljoner kronor. I nästa års budget måste det alltså tas upp ett belopp, som är 50 miljoner kronor större än det annars skulle ha blivit, och denna utgiftsökning måste täckas. Frågan är: Hur skall detta ske? Det är just på denna punkt som det framträder en så klar skillnad mellan riksdagsmajoriteten och den i dag förenade oppositionen, företrädd av herr Kristensson i Osby, herr Hagberg i Malmö och herr Dahlgren.

Vi får ju ha klart för oss att läget i dag i konjunkturavseende inte är mindre framträdande än det var före Koreakriget, och på den tiden betraktade vi läget såsom en tillspetsad överkonjunktur. Vi vet inte hur det kommer att gå, men vi befinner oss i dag fortfarande i denna överkonjunktur. Vi för vår del anser då att statens utgifter måste täckas med verkliga inkomster.

Oppositionen anser att de ökade ut-

gifterna kan täckas, som man säger, genom att fonderade medel tas i anspråk. Det betyder i grund och botten ingenting annat än att man skall täcka utgifterna genom att minska överbalanseringen av budgeten — det blir den reella verkan av ett sådant beslut. Och det betyder en försvagning av den ekonomiska politiken.

Det är visserligen sant att man här fört fram den tanken, att man skulle använda bilaccisen under motivering att bilskatte skall användas för vägväsendet. Vad man en gång fastslagit är, att de ordinarie bilskatterna — fordons- och bensinskatten — skall användas för vägväsendet, och vägväsendet skall bekostas därav. Men det har aldrig fastslagits att skatter av olika slag, som tillkommit som led i konjunkturutjämningen skall användas för detta ändamål, och det har ju förresten aldrig ifrågakommit, att tullen på bilar skall gå till vägväsendet. Det går väl inte att dra gränser så att man säger, att all inkomst som kommer till staten via avgifter som på ett eller annat sätt hänger samman med automobiler skall användas till vägväsendets bekostande.

Men vad innebär det om man tar bilaccisen till förfogande för detta ändamål? Jo, det blir precis samma sak — en minskning av budgetens överbalansering. Det blir ju ingen skillnad. Det finns ingen anledning till att man särskilt skulle utpeka bilaccisen, när man ändå vill täcka utgifterna med tillhjälp av en minskning av budgetöverskottet.

Det har här gjorts mycket stor affär av att detta är en bokföringsmässig och, säger man, tillfällig utgift. Är det någon som tror, att vi till nästa års riksdag kommer med utgifter för vägväsendet, som är lägre än de vi i år har föreslagit? Det finns ingen anledning att tro detta, och det är ganska säkert att man normalt får räkna med ökade kostnader för vägväsendet. Därför är det väl intet fel att man nu, som vi

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

för vår del vill, låter bilskatterna få den höjd som behövs för att betala vägväsendets kostnader. Men när jag för min del, herr Kristensson, har pekat på frågan om de olika skatternas förhållande till penningvärdeförändringen, så har det inte varit med den avsikten att däri skulle ligga en ny princip, att dessa skatter skulle anpassas efter penningvärdet. Det har allenast varit fråga om ett motiv för att man skulle lägga skattehöjningen på fordonsskatten och inte på bensinskatten. Eftersom bensinskatten men inte fordonsskatten har följt med penningvärdeförändringen blir det naturligt att låta höjningen falla på fordonsskatten. Detta är den enda mening som ligger i att frågan om penningvärdet har tagits med i resonemanget.

Under detta anförande hade herr talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Jag börjar där finansministern slutade. Herr statsrådet sade att när han i direktiven för utredningsmannen har angivit, att man skulle införa principen penningvärdets fall och ta hänsyn till detta vid utarbetandet av detta provisoriska förslag till höjning, har han därmed inte velat ange någon ny princip på detta område, utan han vidhåller att principen skall vara den, att bilismen skall betala sin andel av vägkostnaderna. Det var värdefullt att detta bekräftades.

Finansministern för diskussionen till budgetöverskottet och säger att vi ur den synpunkten, att vi bör bevara ett högt budgetöverskott, inte bör gå den väg som reservanterna har anvisat. Jag vill på den punkten bara säga, att finansministern enligt propositionen, som innebär ett komplement till statsregleringen, har räknat med ett budgetöverskott för budgetåret 1952/53 på 904 miljoner kronor vid en uttagsprocent av 100. Jag vill alltså göra gällande

att det finns medel till förfogande. Men jag skall i övrigt be att få säga, att vi säkert har anledning under denna riksdag att återkomma till funderingar kring budgetöverskottet och de finansiella problem som därmed sammanhänger.

Beträffande bilaccisen säger statsrådet att denna inte bör användas för vägkostnaderna, och han påpekar att det inte är någon som har yrkat på att den tull, som tas ut på bilar, skall gå till vägkostnaderna. Nej, det är inte någon som har yrkat på det, men tullen är väl på detta område liksom så ofta annars ett skydd för den inhemska tillverkningen; den är av gammalt datum. Bilaccisen däremot är en ny börda som vänder sin udd mot nyköpare av bilar och motorcyklar, och det förefaller ganska rimligt, om vi tänker på en svensk arbetare, som använder sin motorcykel för att komma till sin arbetsplats, att den accis han betalar också kommer vägarna till godo.

Så säger herr statsrådet att vi får högre vägkostnader budgetåret 1953/54. Det är möjligt att det blir fallet, och jag tror att detta ur många synpunkter skulle vara glädjande, eftersom vi har en allvarlig eftersläpning i fråga om vägarna och åtskilligt att ta igen, men, herr statsråd, finns det inte utsikter för att den utredning, som arbetar på detta område, skall kunna bli färdig i sådan tid, att man till nästa års riksdag skulle kunna ha en grundlig översyn av dessa beskattningsregler, en översyn som skulle kunna ligga till grund för de vägkostnader som faller på det budgetår som kommer efter nästa?

Herr talman! Då den dubbla fordonskatten nu skall försvinna, förefaller det mig som om regeringen med mycket spanande och spejande ögon skulle söka efter nya skatter på bilismen. Jag kan inte säga annat än att det verkar som om uppfinningsrikedomen skulle vara stor. I oktober månad i fjol kom förslaget om bilaccisen, som skulle ge en inkomst på 50 miljoner kronor för det

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

kommande budgetåret och som för budgetåret 1952/53 beräknas ge 70 miljoner kronor, och nu föreslår finansministern en ökning av fordonsskatten med över 50 miljoner kronor.

Om man ser på denna höjning av bilbeskattningen och tar hänsyn både till bilaccisen och till den höjning av fordonsskatten, som nu förestår, kommer man upp till ungefär samma summa som den dubbla fordonsskatten var avsedd att ge. Då denna infördes räknade man med att den skulle ge 105 miljoner kronor per budgetår. Jag kan inte annat än fråga: Är det på detta sätt som den nya regeringen vill genomföra skattelättnader? Mig förefaller detta inte vara någon lättnad. Det förefaller mig som om det under sådana förhållanden inte vore stort värde med borttagandet av den dubbla fordonsskatten, då man genast är färdig att införa nya skatter, som visserligen inte bär samma namn men som ändå lägger samma totala börda på bilismen, låt vara med udden mera riktad mot nyförvärv.

Jag är, när jag talar om detta, förvånad över att bondeförbundet i regeringen vill lämna sin medverkan till denna politik, ty bondeförbundet har ändå tidigare slagit vakt om bilismens berättigade intressen och mycket hårt hållit på principen, att de skatter, som man tar ut av bilismen, bör komma vägarna till del. Och den principen, herr talman, är det synnerligen angeläget att upprätthålla bl. a. av det enkla skälet, att förbättrade vägar betyder större livslängd för bilarna.

Herr ORGÅRD: Herr talman! Jag begärde ordet för att framföra en alldeles speciell synpunkt i det här sammanhanget. Uppe i våra trakter — och jag tror över huvud taget i större delen av Norrland — har förhållandena på vägarna i synnerhet denna vår på ett särdeles markant sätt understrukt behovet av en skattelagstiftning av det slag som här föreslås.

Skulle jag ha någon anmärkning att rikta mot Kungl. Maj:ts förslag skulle det vara denna, att förslaget inte mera ansluter sig till utredningsmannens yrkande, utan att man har gått på en kompromiss med hänsyn till bilorganisationerna.

Ser man på förhållandena på vägarna så är det ett faktum, att svårigheterna, som har ökat för varje år, är en följd av utvecklingen av den tunga trafiken.

Skadorna under tjällossningen har även tidigare kunnat vara betydande, men inte i någon jämförelse med vad som har varit fallet under senare år, när den tunga trafiken i synnerhet i Norrland, där vi har de tunga skogsprodukttransporterna, har satt in i den utsträckning som har skett. Genom den oupphörliga tunga trafiken kvarstår tjällossningsskadorna långt fram på sommaren, varigenom vägarna blir nästan ofarbara under en lång tid. Det kan således konstateras att det är den tunga trafiken som har åstadkommit detta förhållande och som gör att vi på vägväsendets område nu står inför väldiga restaurerings- och omlägningsuppgifter. Våra vägar är ju inte byggda för denna tunga trafik. Då är det ju naturligt att dessa ökade kostnader bäres av den tunga trafiken på samma sätt som de ökade försäkringspremierna. Försäkringspremierna har ju stigit alldeles våldsamt på detta område, men det är inte så stor opposition däremot, ty man vet att de är förorsakade av bilismens utveckling och den därmed följande ökningen i olycksfallsfrekvensen. Samma förhållande är således gällande även här: det är den tunga trafiken som skapat dessa problem, och därför bör beskattningen också läggas så, att denna trafik får bära de ökade kostnaderna.

Man kan nog därför säga att bilismen — som framhållits av herr Kristensson och andra — inte ställer sig avvisande mot vad som här framföres. Man inser på det hållet att det är nödvändigt att

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

på detta område mera medel insättes för att få vägarna i ett bättre skick. Bilisterna betalar säkerligen för detta ändamål gärna en ökad skatt i den mån det är nödvändigt.

Ifrån dessa utgångspunkter är det ju förklarligt, att det är riksdagens uppgift att se till, att medel finnas till förfogande, som kan disponeras i samma mån som arbetskraft undan för undan kan göras tillgänglig för den här ifrågavarande uppgiften.

Av vad som har framkommit är det ju alldeles självklart — om vi i det här fallet som i övrigt när vi diskuterar budgetpolitiken inte får begränsa oss till ett budgetår utan måste sträcka blicken längre framåt — att det måste vara ett livsintresse även för bilismen, att medel ställes till förfogande för att sättas in för denna utomordentligt viktiga uppgift som jag här har antytt.

Med dessa synpunkter och med stöd av vad som i övrigt har framförts från utskottets och herr statsrådets sida ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! Jag undrar, om inte herr Orgård här har slagit in fullständigt öppna dörrar. Diskussionen gäller ju inte alls storleken av det belopp, som skall ställas till förfogande för vägväsendet. Alla är vi ense om att vägarna mångenstädes är i dåligt skick, icke minst i den landsdel för vilken herr Orgård är en talesman. Men det är inte denna angelägenhet det gäller, utan saken gäller hur dessa omkring 505 miljoner kronor skall finansieras. Det är på den punkten meningarna bryts, och jag har den bestämda uppfattningen att det är orimligt att gå till väga på det sätt som departementschefen ifrågasatt, nämligen att ta ut denna *extra* skatt av bilismen för att genomföra en teknisk omläggning av redovisningsperioden för de statliga väginvesteringarna till kalenderår.

Finansministerns motiv är ju naturligtvis djupare sett det, att han även på detta område, även med dessa medel vill bli i tillfälle att fortsätta den budgetöverbalanseringspolitik, som han anser vara riktig. Men då skulle jag vilja fråga, och det tycker jag är en ganska väsentlig omständighet i det här sammanhanget: Varför skall motorismen såsom en speciell grupp med en speciell beskattning bidra till den budgetöverbalanseringspolitik, som finansministern nu bedriver? Varför skall man plocka ut just bilisterna i detta speciella sammanhang? Jag har ingenting emot att man tar ut av bilismen de medel, som behövs för vägväsendet. På den punkten tror jag, att herr Orgård och jag har samma uppfattning. Vad jag protesterar emot är att man här använder sig av motorismen som en bricka i spelet om den ekonomiska politiken.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag har begärt ordet för att något framhäva och understryka en eller två synpunkter och kanske göra ett litet tillägg. Jag gör det av den anledningen att det förefaller mig som om det vore ganska viktigt, både med hänsyn till den fråga som vi här diskuterar och med hänsyn till hela frågan om tydligheten och uppriktigheten i den statsfinansiella debatten att vissa punkter blir så fullständigt klargjorda att det inte kan råda något tvivel om dem.

Här har såväl herr Kristensson som herr Hagberg i Malmö och kanske ytterligare någon talare med all rätt påpekat, att det i detta sammanhang föreligger en *teknisk omläggning* av redovisningsmetoden, om man så vill kalla det en ändrad bokföring. Och så säger finansministern, att det är ju klart att det här gäller »en ökad utgift» och att den måste täckas. Men finansministern vet ju lika bra som någon annan, att »en ökad utgift», som följer av att man ändrar bokföringsme-

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

toden, är någonting helt annat än en i verklig mening ökad samhällsekonomisk utgift. Det är ju inte tal om att man under 12 månader skall förbruka detta anslag, utan det är meningen att förbruka det under ungefär 18 månader. Då är det ju ändå ganska märkvärdigt, som här har påpekats, att därför att regeringen vill lägga om redovisningstekniken på detta område, så skall man ta ut *mera* pengar av bilismen på 12 månader än som samhället tänker använda på 12 månader. Men det är det som finansministern, regeringen och utskottsmajoriteten vill. Bilismen har åtagit sig att betala vägunderhållet, och nu kommer staten och säger att man på 12 månader skall betala underhållet för 18 månader och sedan för framtiden varje 12-månadersperiod, förmodar jag, vidare för 12 månader.

Gör en jämförelse med ägare av jordbruk eller bostadsfastighet, som har vägunderhållsskyldighet, som ju förekom så mycket förr i tiden! Jag har själv vuxit upp på ett ställe där detta förekom. Antag att finansministern, som ju vad gäller egna hemmen och bostäderna i villasamhällen visat en viss förståelse, vände sig till ägaren av ett jordbruk eller en bostadsfastighet, som har vägunderhållsskyldighet, och sade: »Nu skall Ni betala vägunderhåll för 18 månader det här året.» — »Varför skall jag göra det?» — »Därför att jag har ändrat bokföringen.» Vad skulle ägaren av jordbruksfastigheten eller villafastigheten svara då? Han skulle säga: »Har inte finansministern någon möjlighet att tillgripa en avbalanserad bokföringsåtgärd, så att vi fortsätter att betala för 12 månaders utgifter på 12 månader?» Utskottsreservanterna har ju redovisat, att det finns en mycket enkel bokföringsmetod att avbalansera den rent bokföringsmässigt men icke realekonomiskt ökade belastning som det här är tal om.

Herr talman! Det förefaller mig som om herrar Kristensson och Hagberg har alldeles rätt, när de här på något annat sätt framfört precis denna tankegång.

Nu säger utskottsmajoriteten, att här föreligger statsfinansiella skäl för att man skall ta ut mera pengar. Jag vet inte vad utskottet här menar med statsfinansiella skäl. Skall det vara för att bibehålla en viss överbalansering? Om jag fattar ordet rätt, måste utskottsmajoriteten ha funnit på någon ny princip för staten att öka sin förmögenhet reellt sett med ett visst belopp per år, ty det statsfinansiella rör ju statens finanser. Jag visste faktiskt inte att vi hade några statsfinansiella skäl för denna överbalansering av budgeten. Jag måste ha missförstått finansministern under alla de många och långa diskussionerna på detta område, ty han har framhävt, såvitt jag har fattat, de realekonomiska och samhällsekonomiska skälen med hänsyn till konjunkturläget o. d. som skäl för överbalansering.

Näväl, om jag då tar upp de samhällsekonomiska skälen, finns det nu några samhällsekonomiska skäl för att man skall täcka 18 månaders utgifter med 12 månaders inkomster och därigenom införa ett reellt samhällsekonomiskt överskott, som dock icke bokföringsmässigt framträder som överskott? Vad skulle de samhällsekonomiska skälen för det vara? Skall man öka den reella överbalanseringen därför att finansministern lägger om redovisningstekniken? Det tycks vara detta som är meningen.

Men överkonjunkturen har ju snarast blivit något mindre utpräglad än tidigare. Finansministern hänvisar till läget före Koreakriget, men det är ju ändå en mycket mindre skarp överkonjunktur nu än för ett år sedan. Att man i detta läge med mera dämpad konjunkturtendens skall öka den reella överbalanseringen — inte den bokföringsmässiga — av det skälet, att re-

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

dovisningstekniken och anslagsmetoden ändrats, det förefaller mig vara rätt egendomligt.

Nu började ju finansministern med att tala om en ökad utgift utan att klargöra precis vad det var. Men han kunde vid slutet av sitt anförande ändå inte bestrida — det framgick indirekt av vad han sade — att här är det fråga om att ta ut mera pengar än som förbrukats under en 12-månadersperiod. Vad försvarade han det då till sist med? Han sade, att visserligen kan vi nu inte på 18 månader använda mer än vad vi tar ut på 12 månader, men nästa år kommer vi nog att för vägarna behöva så mycket pengar att man kan behöva dessa skatter.

Alltså är finansministerns motive-ring, att därför att man ett annat budgetår på 12 månader behöver så mycket pengar, skall man ta ut dem redan det här året, då man inte kan använda dem. Men observera att detta är en helt annan motivering än den mera bokföringsmässiga. Detta är en ny princip, att om man kan vänta en ökad utgift för budgetåret efter nästa budgetår, skall man höja skatten ett år i förväg. Jag vet inte om vi i allmänhet brukar förfara på det sättet, men det är i varje fall en helt annan motivering. Jag tycker inte det är en tillräcklig motivering.

Herr Orgård talade om att vägväsendets tillstånd i Norrland motiverade denna höjda skatt. Ack, herr Orgård, om det vore så bra att vägarna bleve bättre bara därför att skatterna höjdes, skulle jag kunna förstå denna inställning. Men, herr Orgård, det blir ju inte bättre vägar under nästa 12-månadersperiod därför att man tar ut mera pengar. Vägarnas tillstånd beror på hur mycket medel man använder. Jag undrar om inte herr Orgård får modifiera sin förtjusning å bilismens vägnar över att det skall betalas mer pengar än som kan användas på en tolv månadersperiod. Att man inom bilismen vill ha

bättre vägunderhåll är alldeles klart, och man är villig att betala för det om man får det, men man har som alla vet inom bilismen inte uppgivit principen att betala för vad man får men inte betala för mer än man får, ty det betyder ju en sådan här extrabeskattning som statsmakterna tidigare har uttalat sig emot.

Herr talman! Det som har givit upphovet till allt detta är en bokföringsfråga. Den bokföringsfrågan kan lätt klaras på den väg, som reservanterna har angivit. Det är intet motiv för att på 12 månader ta ut pengar som skall förbrukas på 18 månader. Den skatteåtgärd som syftar till detta senare är onödig. Den står dessutom i dålig överensstämmelse med de löften som statsmakterna har givit och de principdeklamationer rörande bilbeskattningen och vägunderhållet som många gånger har antagits här i riksdagen.

Herr ORGÅRD (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Ohlin, att jag underströk betydelsen av en sådan omläggning av skatten att den tyngre trafiken får bära proportionsvis tyngre skatt än den lättare.

Beträffande kostnaderna vill jag säga, att om man håller på att en överbalansering av budgeten alltjämt är nödvändig, en åsikt som oppositionen nu tycks ha släppt, så är det nu inte så mycket vi ha att röra oss med och jag anser att man även bör se på längre sikt. Jag tror att bland andra herr Ohlin på 1930-talet gjorde sig till förespråkare för en budgetpolitik som innebar, att man skulle ha balansering icke över ett budgetår utan på längre sikt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Det var någon här som talade om den s. k. bilaccisen och i sammanhang därmed frågade, huruvida det inte är bondeförbundets åsikt att bilskattemedlen skall

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

användas till vägunderhåll. Ja, utan tvekan vill bondeförbundet att bilskattemedlen skall gå till detta ändamål, men det betyder inte, menar jag, att bilaccisen skall användas för vägväsendet. Bilaccisen har tillkommit för ett speciellt ändamål. Den är inte avsedd att användas för vägväsendet, utan det förhåller sig med den precis på samma sätt som med tullen på bilarna, som herr Kristensson nämnde. Den tullen har en speciell uppgift, främst att skydda hemmaindustrien. Bilaccisen har också en speciell uppgift, nämligen att skydda det inhemska penningvärdet. Det betyder ingalunda att motorismen har drabbats av någon speciell pålaga. Var och en erinrar sig säkert från höstriksdagen att vi antog ett förslag till allmän investeringsavgift, som ju drabbar näringslivet i gemen.

Jag kan för övrigt inte finna någon rim och reson i att man skulle ålägga just de nya bilinnehavarna en speciell pålaga för vägväsendet. Däremot kan jag finna det förnuftigt, att man pålägger en särskild avgift i syfte att förhindra bilinköp eller fördröja dem tills penningvärdet stabiliserats. Konsekvensen av den ståndpunkt, som bland andra herr Kristensson har intagit, skulle enligt min mening vara, att man portionerade ut inkomsterna av investeringsavgiften till de branscher varifrån pengarna har hämtats, så att skoindustrien skulle få en post som ungefär svarade mot vad staten har tagit in på maskiner som skoindustrien har investerat, textilindustrien likaså, kullagerindustrien likaså o. s. v. Vart skulle detta bära hän? Ger ändå inte detta ett klart belägg för att man inte bör, om jag får citera ett uttryck som vi har i min hemtrakt, blanda ihop ärter och fårskinn? Sammanhanget blir ganska löst, om man gör på det sättet.

Herr KRISTENSSON i Osby (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet

Hedlund talade om bilaccisen. Jag vill i samband därmed erinra om att vårt skäl för att gå emot bilaccisen var, att vi hade en importreglering — den var fortfarande — och vi anser att bilaccisen var onödig i det syfte till vilket den var ämnad. Det har ofta framhållits, att bilaccisen är ett komplement till investeringsavgiften, och jag tror att statsrådet Hedlund vidrörde den frågan. Men för att man lägger en skatt på lastbilar som används i rörelse, kan jag inte förstå att man skall lägga en skatt på försäljning av personbilar och motorcyklar till privatpersoner.

Dessutom vill jag erinra herr statsrådet Hedlund om att när frågan om investeringsavgiften var föremål för behandling här i kammaren, hade folkpartiet den uppfattningen, att lastbilar och omnibussar borde fritagas från investeringsavgiften för att man på det sättet skulle få likvärdiga konkurrensförhållanden mellan statlig och enskild drift på detta område.

Jag skall, herr talman, tillåta mig citera några ord som statsrådet Hedlund anförde här i riksdagen under debatten om den dubbla fordonsskatten. Jag förmodar att statsrådet är av samma mening, men jag vore tacksam om statsrådets handlande också ginge i den riktningen. Statsrådet säger på tal om den dubbla fordonsskatten följande: »Även här skulle emellertid landsbygdens folk få sitta hårdast emellan. På landsbygden är som bekant bilen ett oundgängligt hjälpmedel för att övervinna de långa avstånden. Kommunikationsnätet på landsbygden är visserligen ingalunda så vittutgrenat och utvecklat och trafikintensiteten ingalunda så hög, som skulle erfordras för att landsbygdens folk skulle vara någorlunda jämställt med städernas och tätorternas, men utan tillgång till bilen skulle landsbygdens isolering inte kunna övervinnas. Bilen behövs både för det dagliga arbetet och för sammankomster av skilda slag. Bilen är sär-

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

skilt på landsbygden ett outhärligt nyttoretskap, om människorna skola komma i kontakt med varandra.»

Till detta vill jag, herr talman, endast foga den reflexionen att också de som bor ute på landsbygden väl köper nya personbilar och motorcyklar och alltså bör ha intresse av att den 10-procentiga varuskatten användes till vägunderhållet. Och att bilaccisen bör tillföras vägunderhållet är inte det enda skälet till att vi intagit den ståndpunkt vi gjort i reservationen. Vi har också med andra synpunkter motiverat denna reservation, till vilken jag på goda grunder har yrkat bifall.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Jag känner mig nästan smickrad över att herr Kristensson här återgivit så mycket av vad jag yttrade för ett halvt år sedan. Jag utgår nämligen ifrån att herr Kristensson finner mitt uttalande vara alldeles riktigt. Men jag vill erinra herr Kristensson om att det då gällde en helt annan sak, nämligen frågan om en extra skatt på alla motorfordon här i landet. Det var den gången fråga om att beskatta cirka 500 000 motorfordon. Den bilaccis, som vi nu — jämte andra frågor — behandlar, gäller någonting helt annat. Den träffar inte ett enda av de 500 000 fordon, som jag talade om vid det förra tillfället, utan det är nu endast de nyinköpt av fordon, som folk vill göra och som det ju gäller att hålla tillbaka, som skall belastas med en extra avgift.

Det står naturligtvis herr Kristensson fritt att anse, att man genom importregleringen kunde på ett effektivt sätt dämpa importen och därmed minska inköpen av motorfordon. Men regeringen har inte bedömt saken på det sättet, vilket kanske sammanhänger med att regeringen har ett visst ansvar för hela utvecklingen, medan herr Kristensson i varje fall inte här talar

som om han kände något sådant ansvar i den frågan.

Herr **KRISTENSSON** i Osby (kort genmäle): Herr talman! Jag förmodar att statsrådet Hedlund är av den uppfattningen att man ute på landsbygden behöver fler bilar och motorcyklar. Men en sådan uppfattning går ju inte riktigt ihop med den uppfattning som statsrådet här deklarerat i fråga om bilaccisen.

Jag vill tillägga, att den nu föreslagna höjningen av fordonsskatten träffar hela bilparken, alltså både redan befintliga och nytillkommande fordon.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Herr Ohlin gjorde saken på en gång både för enkel och för invecklad. Det måste ju rent budgettekniskt vara så, att i budgeten ställes medel till förfogande för alla utgifter som upptagits för budgetåret. Det är visserligen sant att man för speciella områden kan träffa särskilda anordningar, men man kan inte driva denna metod hur långt som helst, ty då uppstår det en betänklighet i hela budgetarbetet.

Ett sådant tillvägagångssätt betyder alltså att vi nu skulle ställa medel till förfogande för en längre period än ett år. Men om vi alltså måste anvisa mer pengar och vi samtidigt upprätthåller principen om att det är de ordinarie bilskatterna som skall bekosta vägunderhållet, måste givetvis bilskatternas storlek avpassas efter detta förhållande. Hade det varit fråga om en rent tillfällig ökning av medelsanvisningen, hade det givetvis funnits utvägar för att på ett eller annat sätt ordna saken. När jag i samband med uppgörandet av statsverkspropositionen hade att ta ställning till frågan, måste jag emellertid säga mig att vi nu står inför en period, där vägutgifterna undan för undan kommer att ökas och att den ökning av inkomsterna av bilbeskattning

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

en, som här föreslås, kommer att behövas och kanske mer till för att täcka dessa ökade vägutgifter. Om jag skulle vänta med att göra denna anpassning och samtidigt iaktta den princip i fråga om bilskatternas användning, som herr Kristensson i Osby också anser vara den riktiga, skapar jag bara en puckel som sannerligen inte är till någon nytta för bilismen.

Nu kan man ju säga att det hade gått att vänta med denna anpassning av bilskatten, tills den nu pågående utredningen vore färdig — herr Kristensson sade att den kunde väl bli färdig till nästa budgetår — men jag hoppas för min del att resultatet skall föreligga innan nästa statsverksproposition avges. Samtidigt är det alldeles uppenbart, att den höjning av fordonsskatten som här föreslås kommer att behövas i framtiden, och det beslut som riksdagen nu går att fatta kommer inte att föregripa den utredningen. De medel som tillföres vägväsendet enligt utskottets förslag kommer på längre sikt inte att innebära att bilismen belastas mera än vad eljest skulle ha blivit fallet.

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag tog till orda närmast med anledning av herr Hedlunds inlägg, men innan jag kommer in på det vill jag bara taga upp ett par argument som förts fram i debatten.

Det har sagts av en ärad kammarledamot att bilismens företrädare inte skulle ha ställt sig avvisande till den föreslagna skattehöjningen.

Detta är inte ett korrekt återgivande av uttalandena från bilorganisationerna. Deras uttalanden är ju av närmast teknisk karaktär. Man har kritiserat det föreslagna sättet att lösa frågan om höjd fordonsskatt, för den händelse sådan höjning erfordras. Man har däremot inte uttalat sig om huruvida en höjning behövs eller inte.

Finansministern framhöll att tullarna på bilarna inte kommer vägväsen-

det till godo. Det är riktigt, men tullarna är ju ett normalt led i den svenska handelspolitiken. Accisen på import och tillverkning av bilar däremot har karaktär av specialskatt på bilismen, och bör likaväl som fordonsskatten och bensinskatten komma vägväsendet till godo. För min del har jag fattat riksdagens standpunkt till dessa frågor så att de *särskilda* skattebördorna på bilismen helt bör användas för vägunderhållet. Finansministern synes, som herr Ohlin tidigare utvecklat, tänka sig att den höjda fordonsskatten skall möjliggöra något slags extra överbalansering. Vi har tidigare kritiserat den så att säga ordinarie överbalanseringen. Jag skall inte gå in på skälen härför. Jag skall bara kort och gott säga, att vi är minst lika kritiska mot den nya form av överbalansering, som nu till äventyrs skall lanseras.

Statsrådet Hedlund gjorde ett uttalande som är utomordentligt anmärkningsvärt. Jag beklagar, att jag för ögonblicket inte kan se honom i kammaren, men jag hoppas att han i alla fall skall få tillfälle att klargöra sin ställning. Han framhöll att bilaccisen enligt hans uppfattning hade tillkommit i syfte att skydda penningvärdet. Herr talman! Det egendomliga råkar inträffa att statsrådet Hedlund nästan på dagen för ett år sedan klart utvecklade skälen mot teorin, att man genom skatter av denna art skulle kunna skydda penningvärdet och hejda inflationen. Jag skall tilllåta mig att citera detta uttalande, som på ett alldeles utmärkt sätt åskådliggör både bondeförbundets och de andra oppositionspartiernas ställning vid detta tillfälle. Yttrandet hänför sig till diskussionen här i kammaren lördagen den 5 maj 1951. Då förklarade herr Hedlund följande: »Högern, folkpartiet och bondeförbundet äro överens om att skatter av denna art inte med framgång kunna användas för indragning av köpkraft till statskassan — åtminstone inte under nu rådande förhållanden och med

Ändrad lydelse av förordningen om automobils katt, m. m.

det nya skattetryck, som vi ha. Om man lägger skatt på utpräglade nyttovaror, leder detta till olägenheter, som ha nya prishöjningar till följd. Levnadskostnaderna fördyras därigenom, och all sannolikhet talar för att denna fördyring av levnadskostnaderna kommer att användas som argument för nya lönehöjningskrav vid kommande avtalsförhandlingar. De föreslagna nya skatterna, vilka avstyrkts av bevillningsutskottet, komma således inte att erhålla den inflationsdämpande effekt som regeringen söker göra gällande.» Jag skulle kunna tillägga »som herr Hedlund i dag söker göra gällande».

Skillnaden mellan herr Hedlund och oss är alltså den att vi alltså står fast vid den ståndpunkt som herr Hedlund så skickligt och värtaligt utvecklade för ett år sedan. Om jag finge, därtill inspirerad av ett samtal för en stund sedan, sluta med att göra en liten karakteristik för att ange skillnaden mellan herr Hedlunds framträdande i denna kammare och herr von Helands framträdande i första kammaren skulle jag, herr talman, vilja säga att skillnaden förefaller mig vara den att medan herr von Heland öppenlydande deklarerar, att han tänker på samma sätt som i fjol men röstar olika — det får vi tyvärr konstatera — både tänker och röstar herr Hedlund olika i denna viktiga fråga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Det är uppenbart, att jag har sagt en del bra saker tidigare. Det kan man inte komma ifrån, när man hör herrarna här. Man undrar emellertid, varför jag inte intar samma ståndpunkt i dag som tidigare. Jo, det kommer jag att göra, om samma frågor kommer upp, men när det gäller en helt annan skatt, en skatt på alla fordon måste jag inta en annan ståndpunkt än när det är fråga om bara en liten grupp fordon, nämligen de nytillkomna.

Jag skulle för övrigt vilja ställa en fråga till herr Hjalmarson. Han vill, liksom också undertecknad i all ringhet, bekämpa inflationen. Herr Hjalmarson vill fördyra räntan för dem som skall skaffa sig en bil. Om herr Hjalmarson skulle få göra det med låt oss säga två procent, tror herr Hjalmarson då att det blir billigare för bilköparna än om han går min väg? Naturligtvis blir det en skillnad i effekten vid de två metoderna. Med herr Hjalmarsons metod hamnar de extra kostnaderna i andra fickor, nämligen hos dem som har pengar att låna ut. Pengarna hamnar hos kreditinstituten m. fl. Med min metod hamnar emellertid pengarna hos statsverket. Pengarna flyter in i statskassan och kommer då alla, inklusive herr Hjalmarson, till godo.

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Höjning av räntan har herr Hedlund i verkligheten redan varit med om att åstadkomma. Det är alltså nu bara fråga om huruvida herr Hedlund menar, att man både skall höja räntan och godta denna form av beskattning, vars skadliga verkningar herr Hedlund i fjol hade en så klar uppfattning om.

Jag tillåter mig erinra om att debatten den 5 maj just gällde frågan om höjd fordonsskatt. Statsrådet Hedlunds uttalande, som jag här citerade, innehöll ett principiellt resonemang, där herr Hedlund kritiserade själva metoden att genom en överbalansering, åstadkomma med hjälp av skatter på olika slags nyttovaror, söka skapa en inflationsdämpande effekt. Inrikesministern hade vid denna tidpunkt precis samma inställning som högerpartiet och folkpartiet i dag intar.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Det är riktigt, att det den gången var en principiell diskussion. Vi konstaterade, att det var en extra avgift på bilismen

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

i dess helhet, en avgift som måste slå igenom på transportkostnaderna, fördyra persontransporterna och varu-transporterna. Jag tror dock inte att den här bilaccisen, som är lagd på några få procent av bilstocken, kommer att ha samma prishöjande effekt på konsumtionsvarorna. Därmed tycker jag att det är ganska klart, att det är två olika saker man talar om, när man resonerar om en extra bils katt på alla fordon och en speciell avgift för att fördröja nyanskaffning av bilar.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! För andra gången måste jag fästa inrikesministerns uppmärksamhet på att diskussionen den 5 maj 1951 icke gällde bilaccisen utan en höjning av fordonsskatten — samma fråga alltså, som vi nu håller på att dryfta.

Herr **DICKSON**: Herr talman! Det var en sak i inrikesministerns förklaring, som jag inte riktigt kunde fatta. Det är riktigt, att vi talar om två olika saker. Skatten som gällde alla bilar var en större sak. Sedan gällde det en skatt på endast några få. Jag kan dock inte förstå att det inte kunde ha någon inverkan på penningvärdet när det gällde de många bilarna, medan det nu enligt inrikesministerns försäkran skulle vara lämpligt att vidtaga denna åtgärd till penningvärdets skydd när det gäller ett litet fåtal bilar. Vad är det egentligen för skillnad här? Om inrikesministerns tankegång vore riktig i det senare fallet då borde det, såvitt jag begriper, om det rör sig om stora belopp, innebära ett ännu större skydd för penningvärdet.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Det har onekligen ett visst intresse ur många synpunkter att försöka följa inrikesministern i hans egna tankars irrgångar. Lätt är det inte. Får jag bara konstatera att inrikesministern för ett år sedan ansåg, att en betydande skatt på

alla bilar, vilken väsentligen skulle öka överbalanseringen, icke hade någon konjunkturdämpande effekt. Nu har dock tydligen en något mindre skattehöjning på alla bilar en sådan konjunkturdämpande verkan. Inrikesministern vill väl inte ta avstånd från det resonemang, som regeringspartier-
na har fört? Detta betyder ju att när inrikesministern säger, att han har samma uppfattning som i fjol, då måste det vara konjunkturläget som på något sätt ändrat sig. Hur detta skett, det är svårt att förstå om man håller sig till det ekonomiska läget. Man skulle tro att det vore mera motiverat att försöka väsentligt överbalansera budgeten när vi har en mycket utpräglad och stigande överkonjunktur, som vi hade för ett år sedan, än i nuvarande läge, när konjunkturtendensen snarare är i sjunkande. Att försöka förena inrikesministerns båda motsatta ståndpunkter till en konsekvent linje förefaller alldeles omöjligt. Om inrikesministern i fjol hade varit med om skattehöjningen och i år varit emot den, då hade det stått i någon överensstämmelse med den ändring, som konjunkturläget undergått.

Herr inrikesminister! Summan av det hela blir tydligen, att det inte går att få någon ordning i detta virrvarr av föreställningar om man sätter dem i samband med den *ekonomiska* konjunkturen. Däremot är det kanske något som klarnar om man tänker på att det skett en förändring i den *politiska* konjunkturen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Herr Ohlin och jag hade tillfälle att resonera om dessa saker i fjol, när vi gemensamt skrev något om dessa frågor. Det förhåller sig på det sättet att vi sade oss, att den extra bils katten kommer att slå igenom i höjda taxor; höjda taxor kommer att föranleda ökade varupriser. Minns herr Ohlin det? Ökade varupriser, herr Ohlin, kommer i sin

Ändrad lydelse av förordningen om automobilskatt, m. m.

tur, resonerade vi, att föranleda krav på nya löneökningar.

Om jag inte minns alldeles fel hade jag också antytt att man i det dåvarande läget inte kunde räkna med att arbetsgivarna skulle stå emot trycket i fråga om lönekraven, utan man höjde lönerna, och så var karusellen i gång.

Menar herr Ohlin att bilaccisen, lagd på ett fåtal bilar, skall slå igenom på hela taxeläget och få samma effekt som skatten? Om så inte är fallet tycker jag att herr Ohlin skall söka virrvarret på litet närmare håll.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag tycker nog att det är mycket som skulle föranleda inrikesministern att inte fortsätta förklara sig, ty det blir bara värre och värre. Nu finner vi, att inrikesministern har för sig att vi nu diskuterar ett regeringsförslag om en bilaccis på nya bilar. Men, herr inrikesminister, det gör vi inte. Vi diskuterar här ett förslag om en allmän bilskattehöjning.

Det är kanske för mycket begärt att herr Hedlund, som är relativt ny i regeringen, skall vara införstådd med alla detaljer i den Sköldska finanspolitiken. Att det i dag gäller en allmän skattehöjning på bilar kan vi väl ändå vara ense om.

Vidare påstår inrikesministern att vi tillsammans skulle ha skrivit ihop det som han yttrade i kammaren — jag förmodar att han syftar på det som herr Hjalmarson nyss läste upp. När herr Hedlund sade, att han tydligen yttrat en del bra saker är jag mycket glad att få höra honom ange mig som medförfattare. Men jag tror nog ändå, att herr Hedlund själv får svara för sina anföranden i kammaren. Jag är inte medveten om att han har frågat mig till råds. I varje fall hoppas jag innerligt och varmt — det är en sista liten bön — att slippa vara ansvarig för vad inrikesministern sagt i dag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Det

är den gemensamma reservationen i föl, som jag gör herr Ohlin delvis ansvarig för, men bara delvis.

Det börjar nu gå upp för mig hur det förhåller sig med virrvarret. Det beror nämligen på att herr Ohlin talar om någonting, som jag inte alls har vidrört, och tillvitar mig att ha uppehållit mig vid andra saker än jag i själva verket har yttrat mig om. Jag har talat om två ting, jag har talat om bilaccisen och om den dubbla bilskatten. Höjningen som vi i dag går att besluta har jag inte gått in på och alltså i dagens fråga hittills uppehållit mig endast vid punkten 3 i höger- och folktopireservationen.

Beträffande fordonsskatten kan jag säga till herr Ohlin att det i själva verket ligger så till att när bondeförbundet kom med i regeringen togs den dubbla bilskatten bort, och man fick i stället en justering av bilskatten svarande ungefär mot penningvärdets fall, alltså ungefär mot den ökning av vägunderhållskostnaderna som har inträffat.

- Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-

Ändring i elskatteförordningen.

positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 79 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Ändring i elskatteförordningen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen), jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 14 mars 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 162, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen).

I samband med propositionen hade utskottet behandlat ett antal motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 162 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av motionen I: 400 av herr Hesselbom — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen) med den änd-

ringen, att 1 § erhöles av utskottet angiven lydelse;

B) att följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 295 av herr Eskilsson m. fl. samt II: 378 av herrar Birke och Edström,

de likalydande motionerna I: 296 av herrar Bengtson och Bror Nilsson samt II: 459 av herr Larsson i Luttra m. fl.,

de likalydande motionerna I: 442 av herrar Wistrand och Petrén samt II: 582 av herrar Sjölin och Fagerholm,

de likalydande motionerna I: 446 av herrar Weiland och Axel Andersson samt II: 599 av herrar Rosén och Gustafson i Göteborg ävensom

motionen II: 598 av herr Anderson i Sundsvall m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Kristensson i Osby, Petrén, Velander, Wehtje, Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Gunnarsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 295 av herr Eskilsson m. fl. samt II: 378 av herrar Birke och Edström samt de likalydande motionerna I: 446 av herrar Weiland och Axel Andersson samt II: 599 av herrar Rosén och Gustafson i Göteborg ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 442 av herrar Wistrand och Petrén samt II: 582 av herrar Sjölin och Fagerholm, de likalydande motionerna I: 296 av herrar Bengtson och Bror Nilsson samt II: 459 av herr Larsson i Luttra m. fl., motionen I: 400 av herr Hesselbom samt motionen II: 598 av herr Anderson i Sundsvall m. fl. — dels avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 162 och dels antaga av reservanterna framlagt förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen);

Ändring i elskatteförordningen.

II) av herrar *Kristensson* i Osby, *Petrén*, *Velander*, *Wehtje*, *Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Gunnarsson*, vilka — för den händelse förslaget om elskatteförordningens upphävande icke skulle av riksdagen bifallas — hemställt, att riksdagen måtte — med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 162 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas, samt med bifall till de likalydande motionerna I: 442 av herrar *Wistrand* och *Petrén* samt II: 582 av herrar *Sjölin* och *Fagerholm*, motionen I: 400 av herr *Hesselbom* ävensom motionen II: 598 av herr *Anderson* i Sundsvall m. fl. — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen) med de ändringar, att 1 och 3 §§ erhöles av reservanterna angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Herr Hedlunds lilla bilvurpa för en stund sedan tycker jag inte bör ta bort intresset helt och hållet för den fråga som nu föreligger, ty jag tror man vågar säga att även denna angelägenhet innehåller en del poänger av värde.

I dessa dagar för precis ett år sedan beslöt kammaren elskatten. Från vårt håll framfördes så gott vi kunde — och den gången med herr Hedlunds hjälp — bestämda erinringar emot den skatten. Vi menade att den komme att verka mycket ojämnt. Vi underströk den kostnadsstegring som den komme att föranleda, vi påpekade de hart när oöverstigliga svårigheterna att åstadkomma en jämn och likformig beskattning och vi framhöll det trassel som debiteringen av skatten på hundrausentals små förbrukare skulle medföra.

Det är inte alldeles utan att man nu med ett igenkännande leende återfinner alla dessa våra argument, som då avvisades, såsom motiv för den förändring

av elskatten som här föreslås. Det som i fjol, när det påpekades från vårt håll, var högst oriktigt och högst olämpligt har i dag förvandlats till högsta sanning.

Vad är det för argument alltså, som man nu från regeringshåll framför för modifikation av elskatten på det sättet att hushållsförbrukningen undantagits? Det är ungefär detsamma som vi sade i fjol. Här erinras nu om de svårigheter vid tillämpningen vilka — jag tillåter mig citera — »redan i samband med förarbetena för lagstiftningen om elskatten påpekades från åtskilliga håll». Särskilt gäller detta hushållsförbrukningen — jag citerar ännu en gång — »med hänsyn till det stora antalet abonnenter». Det är nästan ordagrant detsamma som vi sade i fjol. Nu anföres dessa skäl för att man skall avskaffa elskatten i denna del, och det är mycket bra. Det är ju ett steg i rätt riktning. Men jag skulle vilja fråga: Varför tog man inte hänsyn till dessa skäl i fjol, när man i år anser dem vara helt avgörande?

Vidare åberopar man den omständigheten, att samtidigt med att vissa tecken tyder på att överkonjunkturen kommer att lätta en icke oväsentlig höjning av levnadskostnaderna förestår. Ja, det påpekade vi i fjol. Då bestreds det, men ingen här i kammaren vill väl nu bestrida, att våra då uttalade förmodanden, om jag får använda det uttrycket, har visat sig i eminent grad riktiga.

Jag skall inte här erinra kammaren om den kostnadsstegring, som ägde rum i fjol. Var och en vet vilka siffror man har att röra sig med.

Jag anser alltså, att det är ett steg i rätt riktning att man undantagit hushållsförbrukningen, men varför har man då, herr talman, inte tagit steget fullt ut och avskaffat hela denna skatt? Det mest rationella hade, såvitt jag förstår, varit att göra rent bord på en gång med detta dock ganska löst framkastade projekt.

Ändring i elskatteförordningen.

Nu har jag nog ett intryck av att departementschefen anser att han behöver några ytterligare motiv för att skatten skall kvarhållas för industrien, och att de skäl som förra året anfördes bör något förstärkas. Därför hänvisar han i propositionen till de höga bränslepriserna och den därav föreliggande faran för en alltför snabb övergång till användning av elkraft, där tidigare andra energikällor använts. Jag för min del måste nog säga, att jag blev förvånad, när jag läste denna motive-ring. Jag trodde, att det skulle vara något ganska tacknämligt, om den svenska industrien kunde övergå till att använda elkraft i allt större utsträckning. Alla vet vi hur läget ser ut på bränslefronten i vad det gäller importerade bränslen. Innebure det då inte en utveckling i rätt riktning, där-est man inom det svenska näringslivet försökte, så gott det går, göra sig oberoende av importen och använda sig av de möjligheter, som står till buds inom landet? Men i detta sammanhang är man tydligen på bestämmande håll betänksam inför en alltför stark expansion i fråga om elkraftsutnyttjandet och menar, att kvarhållandet av elskatten i detta avseende därför är rimligt och förståndigt. Jag delar inte den uppfattningen. Jag anser, att den är ganska framstegsfientlig.

Nu förhåller det sig ju så att elskatten för den industriella förbrukningen avser all energi — observera *all* energi — så snart som årsförbrukningen överstiger 40 000 kilowattimmar. Detta är en ganska egendomlig konstruktion av skatten. Man har i propositionen från departementschefens sida avvisat tanken på att inskränka skattskyldigheten till den förbrukning, som *överstiger* 40 000 kilowattimmar. Det här systemet avviker ju i det hänseendet från vad man i allmänhet strävar efter i liknande sammanhang, nämligen en mjuk övergång från i detta fall skattefri till skattepliktig konsumtion. Det betyder

att en konsument, som använder upp till 40 000 kilowattimmar, är fri, men skulle det ske så olyckligt att han konsumerar, vilket i varje fall teoretiskt är möjligt, 40 001 kilowattimmar, får han betala skatt inte bara för den där enda kilowattimmen utan för hela kvantiteten 40 001 kilowattimmar. Det är, menar jag, ett ganska ovanligt sätt att konstruera en beskattning på.

Nu bagatelliserar propositionen de erinringar, som från remissinstanser och annat håll riktats mot en sådan konstruktion. Man söker förringa deras värde med att säga, att man har räknat med en genomsnittsavgift per kilowattimme om bara 5 öre. Det skulle sålunda inte komma att röra sig om stora saker. Jag tror, att denna beräkning är felaktig. I själva verket är det så att genomsnittsavgiften för en konsument, som förbrukar en energimängd av storleksordningen 40 000 kilowattimmar per år, är väsentligt högre, och det gäller såväl vid högspänningsleveranser som vid lågspänningsleveranser. Man har inom utskottet fått ett ganska klart vittnesbörd härom i en framställning som ingått till utskottet från bygdekvarnarnas organisation.

Jag tror alltså, att den här femöringen, som man räknar med, är en för låg genomsnittsavgift. Jag tror genomsnittsavgiften ligger vid åtminstone 10 öre, och med hänsyn till att priset på elektrisk kraft på grund av höjda taxor kommer att ytterligare stiga, får man i framtiden räkna med ännu högre genomsnittspris.

Om jag alltså begränsar mig till att syssla med den stora kategori, vars förbrukning ligger vid 40 000 kilowattimmar, kan den skatt som man råkar ut för, därest konsumtionen skulle uppgå till några få kilowattimmar över de 40 000, bli inte — som propositionen anger — 200 kronor utan säkert omkring 500 kronor eller något i den stilen. Detta belopp tror jag inte kan vara

Ändring i elskatteförordningen.

alldeles utan betydelse för den enskilde konsumenten.

Så kanske jag skulle säga ett ord också om intäkten av denna skatt. Den är här inte beräknad att ge mer än 30 miljoner kronor. Visserligen blir det 45 miljoner på budgetåret, men de 15 miljonerna utgör en eftersläpning. Intäkten skulle alltså bli 30 miljoner kronor. Men jag vill fästa ledamöternas uppmärksamhet på att dessa 30 miljoner är en bruttosumma. Skatten är avdragsgill. Nettoutfallet blir väl 18 à 20 miljoner. Man kan naturligtvis fråga sig, om dessa 18 à 20 miljoner har någon betydelse ur inflationsdämpande synpunkt.

Nu invänder måhända finansministern, därest han har för avsikt att uppträda i denna fråga, att det kan vara riktigt att denna skatt ger ett relativt litet belopp. Det är riktigt att den ger 18 à 20 miljoner, men 18 à 20 miljoner är en av de många små bäckar, som tillsammans skall bilda den stora å, som han använder för inflationsbekämpandet. Den sidan av saken kan man ju diskutera rätt länge. För egen del har jag den meningen, att den form för inflationsbekämpande, som finansministern valt, inte är den riktiga, och bl. a. därför kan jag inte finna att man bör ens ur den synpunkten godtaga den här föreliggande propositionen.

Jag skulle kanske, herr talman, göra ännu ett litet påpekande, ehuru tiden är långt liden. Det gäller industriens användning av elvärme. Jag tror jag kan uttrycka saken på följande sätt. Orsaken till industriens övergång till elvärme är ju inte endast elkraftens prisnivå kontra bränslenivån, utan orsaken är i många fall den, att kvaliteten på produkterna blir bättre och jämnare samt att personalbehovet minskas. Det sista är väl en synpunkt, som man får anse vara av ett visst värde. I många fall är elvärme den enda förutsättningen för en viss produktion, och då skulle jag vilja fråga statsrådet: Är det under

sådana förhållanden riktigt att försöka hindra den industriella utvecklingen?

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr I av herr Kristensson i Osby m. fl. För det fall att denna reservation inte godtages, vill jag yrka bifall till reservationen nr II av samma reseranter. Den gäller den s. k. processkraften. Processkraft — det behöver kanske inte särskilt påpekas — är ett begrepp, som ingenting har med juridik att göra. Processkraften gäller den elektrokemiska och den elektrotermiska industrien. Denna industri har ju i eminent grad kommit att träffas av elskatten på det sättet, att elkraften för denna industri endast i mycket begränsad utsträckning är drivkraft. I allt väsentligt, upp till 90 %, är det här fråga om en livsviktig råvara för framställning av produkter inom den elektrokemiska och elektrotermiska industrien. Den fördyring av råvaran, som genom skatten uppkommer, är högst betydande. Kostnaderna för elkraften för dessa speciella industrier anges — och jag har inte sett att dessa siffror har blivit bestridda — till 10 à 20 procent av produktionsvärdet. Elskatten har ju därigenom drabbat dessa industrier avsevärt hårdare än andra och medfört större prisförhöjningar än å andra av skatten berörda näringar.

Nu kanske finansministern invänder att detta kan vara riktigt, men att det ju här finns dispensförfarande. Även jag är medveten om detta, och jag känner till åtminstone ett betydande företag, som anhållit om sådan dispens, men såvitt jag vet har frågan ännu inte blivit avgjord av Kungl. Maj:t.

Jag kan inte finna att de goda skäl som förra året anfördes mot elskatten på någon punkt har blivit vederlagda av utvecklingen. Att departementschefen nu till 50 procent har accepterat dessa skäl är ju tacknämligt, som jag förut sade, men jag skulle helst ha sett att statsrådet hade tagit steget fullt ut

Ändring i elskatteförordningen.

och även accepterat den andra hälften av den argumentation, som vi anförde i fjol.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag i första hand bifall till reservationen nr I och i andra hand till reservationen nr II.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag är icke förvånad över att herr Hagberg i Malmö anser, att hela denna skatt kan avvecklas, eftersom han har den inställningen att en överbalansering av budgeten över huvud taget inte har någon som helst betydelse. Vi däremot, som fortfarande håller fast vid betydelsen av att ha ett ordentligt budgetöverskott, anser att även ett i förhållande till hela överbalanseringen litet belopp är av betydelse. Vi kan därför inte följa högerpartiets och oppositionens resonemang. Om man skulle följa det, så blir varje beståndsdel av budgetöverskottet alltid förklarad för betydelselös. Om vi därför skulle följa de råd och anvisningar, som ges från det hållet, så skulle budgetöverskottet tydligen efter hand smälta ned till noll.

Vi har som sagt inte kunnat följa ett sådant resonemang, utan vi anser det fullkomligt självklart att man måste fortsätta och försöka åstadkomma en så hög överbalansering som över huvud taget är möjligt. Den förändring som nu skett genom den framlagda propositionen, som innebär att hushållsförbrukningen av elektrisk ström blivit helt undantagen från beskattning, är en avgjord förbättring i många hänseenden. Men att gå så långt som till att avveckla hela skatten har vi av flera skäl — vid sidan om önskvärdheten av budgetens överbalansering — inte kunnat tillstyrka.

Nu har här framhållits önskvärdheten av att undanta en viss kvantitet i botten av förbrukningen och befria den från skatten. Det har sagts att när man nu går fram efter regeln att endast beskatta företag som förbrukar 40 000 ki-

lowattimmar, så skulle man lika gärna kunna fastställa en bottenkvantitet, som helt befriades från beskattning. Därvid har det framhållits att man skulle skala bort en hel rad småförbrukare, och därigenom skulle man inte på något sätt försvåra för dem att fortsätta med sin rörelse och att utvidga den. Gentemot detta vill jag bara säga, att en sådan åtgärd skulle skapa ett visserligen inte lika stort men fortfarande lika utpräglat tröskelproblem. Man kan nämligen fortfarande fråga sig, varför den förbrukare som använder 40 000 kilowattimmar skall befrias från skatt, när den som förbrukar 45 000 kilowattimmar skall betala skatt. Dessutom är jag inte absolut säker på att ett företag, som förbrukar en lägre kvantitet elektrisk energi, har svårare att erlagga denna skatt än ett annat företag, som förbrukar en större kvantitet. Den saken beror ju helt och hållet på vilka övriga energikällor som står till buds för de olika företagen. Någon generell regel är sålunda inte möjlig att uppställa här, och jag tror att det skulle erbjuda mycket stora svårigheter att åstadkomma en någorlunda rättvis fördelning av denna skatt, om man skulle tillgripa en sådan differentieringsåtgärd.

Vidare har både elskattenämnden och kontrollstyrelsen, som haft hand om denna beskattning, bestämt avrätt från att göra en viss bottenförbrukning fri.

Beträffande processkraften, som herr Hagberg i Malmö talade om, vill jag bara erinra om vad som står på s. 11 i utskottets betänkande, där det förutsattes att Kungl. Maj:t, i de fall där särskilda skäl föreligger, kan meddela befrielse från skatten. Jag förmodar att förbrukarna av processkraft då kommer att bli synnerligen generöst behandlade, och jag kan därför uttala den förhoppningen och förvissningen att därvidlag inga legitima intressen skall trädas för nära.

Ändring i elskatteförordningen.

Reservanterna har på s. 14 gjort en sammanfattning av sina ståndpunkter från i fjol, vilken onekligen har ett visst intresse. Det utskottsutlåtande som därvid citeras tillkom nämligen genom lottens hjälp och gick ju i en annan riktning än vad som varit fallet i år. Där säger man så här: »Såsom sammanfattning av sina erinringar mot elskatten framhöll utskottet slutligen, att den icke komme att verka inflationsdämpande, att den komme att motverka rationaliserings- och effektiviseringssträvanden och därmed även produktionsökning samt att den skulle verka godtyckligt och orättvist. Den komme ock att för handhavandet kräva oproportionerligt stora uppoffringar i form av improduktivt arbete, besvärigheter och kostnader.» Jag vet inte varför reservanterna vill dra fram denna sammanfattning nu, ty den innehåller ju idel obestyrkta påståenden. Hur kan man påstå här, att inte detta verkar inflationsdämpande i samma omfattning som övriga tillskott i fråga om överbalanseringen? Och att det skulle motverkat rationaliserings- och effektivitetssträvanden är ju heller inte på något sätt bestyrkt, detta av det enkla skälet att rationalisering och effektivisering har vidtagits i all den omfattning, som över huvud taget materiel, arbetskraft och givna tillgångar tillåter. Att det skulle varit någon nedsättning i dessa grenars ekonomiska verksamhet på grund av denna elskatt är på intet sätt belyst. Att den dessutom skulle verkat godtyckligt och orättvist förstår jag inte heller, eftersom ju hela elförbrukningen här drabbas av skatten. Och påståendet att den skulle bidragit till att sänka produktionen är väl att tillmäta denna relativt obetydliga pålaga en alltför stor betydelse. Jag vidhåller sålunda, att den beskattning som varit har kunnat genomföras utan allvarliga men för någon part. Och när den nu har i avsevärd grad förenklats, tror jag att följderna för ett kommande år inte

på något sätt kommer att bli avskräckande.

Herr Hagberg i Malmö talade om att det var ont om energi och att övriga energikällor var mycket kostsamma att utnyttja, varför det skulle vara önskvärt att man i större skala går över till att utnyttja den elektriska kraften. Ja, det är alldeles riktigt att energiproblemet är ett av de svåraste näringslivet har att brottas med, men jag vill bara erinra om att det är en viss given elektrisk energikvantitet, som står till förfogande för det svenska samhället. Jag tror att den utnyttjas hundraprocentigt. Skulle man i nämnvärd omfattning gå utöver vad man därvidlag har, och framför allt om man skulle öka konsumtionen i alltför hastig takt, är det mycket stora risker för att den tillgång på elektrisk energi vi har inte blir tillräcklig utan kommer att medföra måhända inte bara ransonering utan också stora komplikationer för näringslivet. Det är alltså ingenting som hindrar ett utnyttjande av den elektriska kraft som finns genom den beskattning, som det här är fråga om, utan den kan utnyttjas i full utsträckning i mån av tillgång. Den förändring i skatten som företas i år synes mig vara en lämplig övergång till en eventuell avveckling av densamma, om detta kan låta sig göra. Och eftersom skatten betraktas såsom varande av tillfällig natur bör också vissa generella och schematiska regler för dess uttagande kunna godtas.

Jag anser sålunda att inga bärande skäl kan anföras mot utskottets ståndpunkt, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖLIN: Herr talman! När finansministern i propositionen nr 143 till 1951 års riksdag föreslog införande av elskatt avsåg denna i första hand drivkraft. Redan vid den tiden var det klart att skatten skulle komma att drabba olika slag av förbrukare olika hårt. I remissyttranden, som återgavs i propo-

Ändring i elskatteförordningen.

sitionen, framhölls också detta. Kommerskollegium ansåg t. ex. att skatten skulle träffa »ojämnt och synnerligen godtyckligt». Kommerskollegiet hänvisade särskilt till två förbrukarkategorier, dels till hushållen, som med hänsyn till olika elektrifieringsgrad skulle få omotiverade variationer i beskattningen, dels till de industrier som är helt beroende av att billig elkraft finns disponibel.

Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 162 föreslås att hushållen befrias från elskatt, ett förslag som också tillstyrkes av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 46. Samtidigt föreslås att skatten i fortsättningen uteslutande skall utgå som värdeskatt.

Däriigenom försvinner en olägenhet som hittills drabbat en del förbrukare, som debiterats »styckeskatt» med 1 öre per kilowattimme. En bageriidkare t. ex., som använt s. k. nattström, d. v. s. överskottskraft, och förbrukat 100 000 kWh, har fått betala 1 000 kronor i skatt. D. v. s. energikostnaden, som beräknats efter 2 öre per kWh och med en grundavgift av 15 kronor per kW för 25 kW, alltså 2 375 kronor inalles, har på grund av elskatten ökat med cirka 42 procent. Hade 10 procents elskatt utgått, skulle skattebeloppet ha begränsats till 237 kronor.

De nödrop, som på grund av dessa förhållanden riktats till kontrollstyrelsen, har glädjande nog haft effekt. Styckeskatt skall nämligen nu inte längre utgå, utan skatten skall, som jag förut nämnt, beräknas som värdeskatt. Men även i denna form kommer skatten att drabba högst olika. I ett remissyttrande framhöll på sin tid Landsorganisationen, att en skatt av 1 öre per kWh skulle motsvara »i genomsnitt 0,1 % på tillverkningsvärdet i livsmedels-, textil- och läderindustrierna men 1 å 2 % i cellulosa-, cement- samt järn- och stålindustrierna». Med samma utgångspunkt skulle procenttalet för vissa elek-

trotermiska och elektrokemiska industrier bli 12,5.

Detta visar hur hårt elskatten i själva verket drabbar de industrier, som använder elenergi som processkraft. Ifrågavarande verks förbrukning av elkraft avser till ganska ringa del drivkraft — endast cirka 10 % — som herr Hagberg i Malmö redan framhållit, under det att lejonparten, 90 %, förbrukas som processkraft. Detta gäller sådana tillverkningar som kvävegödselmedel, karbid, klorater, aluminium och aluminiumlegeringar, ferrolegeringar samt de för tillverkning av sprängämnen nödvändiga produkterna salpetersyra och ammoniumnitrat.

Som ett annat uttryck för hur hårt elskatten drabbar dylik tillverkning kan nämnas, att skattebördan genom densamma ökat ganska väsentligt. Den procentuella ökningen varierar i allmänhet mellan 25 och 40 å 45 %. Det innebär i själva verket i många fall en större skatteskärpning än ökningen av bolagskatten år 1947 från 32 till 40 %. I ett fall som jag fått kännedom om utgör elskatten ungefär 100 % av den statliga inkomstskatten. Detta är väl ändå ett resultat, som jag förmodar att finansministern inte har avsett. Herr Sundström kan väl inte gärna mena att detta är en skatteökning av så obetydlig storlek att den saknar all betydelse.

Till regeringen har inlämnats en hel del framställningar från dessa industrier om befrielse från elskatten, då den har en synnerligen oförmånlig inverkan på företagets konkurrensförmåga. Ett företag anger sålunda att vinsten per ton före vinstskatt på grund av elskatten minskas med omkring 50 % för fyra olika varugrupper. För de företag, som tillverkar ferrolegeringar, försämrats konkurrensmöjligheterna med t. ex. Norge, som är den främsta konkurrenten på området, högst väsentligt. Detta gäller naturligtvis också beträffande Norges tillverkning av kväveprodukter. Den försämrade konkurrensförmågan

Ändring i elskatteförordningen.

på detta område kan bli obehaglig nog för t. ex. det svenska jordbruket. Den norska exporten av kromjárn till övriga länder i Europa var år 1950 cirka fyra gånger så stor som Sveriges. Norge exporterade 14 000 ton men samtliga svenska legeringsverk endast 3 240 ton. Det är alltså norrmännen som dominerar prissättningen, och även en ringa prisförskjutning till Sveriges nackdel kan högst väsentligt väntas påverka beställningsfördelningen. Norrmännen har den fördelen, att priset på elström för processkraft är cirka 1,2 öre per kWh billigare än i Sverige. Detta återspeglas i tillverkningskostnaden, som i Sverige med hänsyn till det högre kraftpriset givetvis blir större. För t. ex. 75-procentigt kiseljärn blir tillverkningskostnaden 130 kronor högre per ton i Sverige än i Norge. Detta merpris torde motsvara mer än 10 % av försäljningspriset.

I Norge uttas också elskatt för ifrågasvarande tillverkningar, men den är väsentligt måttligare. Den utgår nämligen endast med 0,1 norska ören per kWh, dvs. ungefär 0,073 svenska ören. Detta är inte fullt hälften av det belopp, som kontrollstyrelsen ansett skäligt för de svenska legeringsverken. Den har nämligen hos Kungl. Maj:t tillstyrkt att beskattningsvärdet för kraft, som förbrukas vid elektrotermisk och elektrokemisk tillverkning, fastställas till 1,5 öre per kWh eller, om det tillämpade kraftpriset skulle vara lägre, detta lägre pris.

Detta innebär att elskatten i allmänhet skulle utgå med 0,15 öre per kWh. Det är ganska anmärkningsvärt att kontrollstyrelsen inte följt den linje, som förordats av elskattenämnden. Denna har föreslagit att beskattningsvärdet fastställas till 1 öre, då skatten skulle bli 0,1 öre per kWh. Två av nämndens ledamöter har i en gemensam reservation förordat bifall till firmornas framställning om befrielse från elskatten. Det är endast kontrollstyrelsens repre-

sentant i nämnden, som förordat beskattningsvärdet 1,5 öre och skatten 0,15 öre.

Jag vill inte underlåta att nämna att jag i första kammarens debatt i eftermiddag hörde finansministern meddela, att regeringen bifallit elskattenämndens förslag att bestämma beskattningsvärdet till 1 öre per kWh. Detta konstateras med största tillfredsställelse, då det innebär att skatten minskas med en tredjedel. Härmed bör också konkurrensmöjligheterna ökas. Huruvida detta kan betraktas som den stora generositet, som herr Sundström menar att regeringen skall visa vid behandlingen av eventuella ansökningar om befrielse från skatt, låter jag i detta sammanhang vara osagt.

Det synes mig emellertid uppenbart, att just med hänsyn till konkurrensförhållandena vore det väl motiverat att inte uttaga elskatt för processkraft. Processkraften är att betrakta som råvara. Elkraften kan nämligen inte ersättas av bränsle eller andra energikällor, och därför måste man betrakta den som en råvara. Man kan fastslå att för den svenska industrien, som inte förfogar över sådana grundläggande råvaror som olja, kol och naturgas, utgör elkraften t. o. m. den utan tvekan viktigaste råvaran. Att beskatta en dylik råvara synes mig lika oriktigt som att beskatta kol och malm, som erfordras för järnverkens framställning av järn och stål.

Finansministern framhåller i proposition nr 162, att behovet att bibehålla en oförändrad elskatt inte framstår som lika stort sedan andra tillfälliga inkomster tillkommit. Detta kan motivera att elskatt för hushållsförbrukningen avskaffas, anser finansministern. Men han är icke benägen att låta resonemanget gälla den industriella förbrukningen av elkraft. Motiveringen härför är »att bränslepriserna fortfarande äro sådana, att det finns anledning att befara en alltför snabb övergång till användning

Ändring i elskatteförordningen.

av elkraft, där tidigare andra energikällor använts».

Frånsett det anmärkningsvärda i att detta uttalande — som redan herr Hagberg i Malmö framhållit — eventuellt skulle kunna innebära en rekommendation att förhindra övergång till så rationell drift som möjligt, synes det mig i varje fall rent logiskt innebära, att där det inte finns någon möjlighet till andra energikällor än elkraft borde denna i sådant fall ej beläggas med skatt.

Såsom i motion nr 582 framhållits anser jag att »de synnerligen starka rättvis- och sakskäl som tala mot att man accepterar en sådan effekt av elkraften att den tillåtes träffa en industriell råvara» borde medföra, att elektrokemisk och elektrotermisk industri fritages från elskatt för den del av förbrukningen av elkraft som avser processkraft.

Vidare finner jag starka skäl tala för att ett visst grundbelopp borde vara fritaget från skatt för alla förbrukare. Motiven härför har övertygande visats i en skrivelse från Svenska tullkvarnars riksförbund, som redovisas i utskottets betänkande. Detta visar att en bygdekvarn med en förbrukning av något över 40 000 kWh kan få en utgift av 425 kronor mer än en annan dylik kvarn, som med sin förbrukning endast obetydligt underskrider 40 000 kWh och alltså är helt befriad från skatt. Likaså bör gas- och vattenverk kunna helt befrias från elskatt.

Därest riksdagen inte beslutar att helt upphäva elskatteförordningen, vilket förslag jag i första hand biträder, yrkar jag bifall till reservation II av herr Kristensson i Osby m. fl.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Herr Sjölin ställde en fråga till mig och undrade, om jag ansåg en skattehöjning av denna storleksordning inte vara av någon betydelse för den som drabbas av den. Nej, herr Sjölin, jag underskattar inte

skattedragarnas svårigheter och vill inte alls underskatta betydelsen av de skatter, som påläggs dem. Men vad jag har sökt göra gällande är, att höjningen ingalunda kan vara av den storleksordning, att den verkligen förtjänar den karakteristik, som reservanterna gör av de förödande verkningar, som denna elskatt skulle ha haft.

Vad beträffar de särskilda industrier, som herr Sjölin har nämnt, så tror jag att finansministern här liksom tidigare i första kammaren kommer att ge herr Sjölin fullkomligt betryggande besked om att de inte kommer att genom denna elskatt behöva förlora sin konkurrenskraft gentemot andra företagare vare sig inom eller utom landet.

När det gäller tröskelproblemet eller rättare sagt förslaget om att man skall befria en viss förbrukning i botten, så har jag redan i mitt första anförande framhållit de skäl som talar mot detta. Nu anför herr Sjölin en skrivelse från Svenska tullkvarnars förbund. Jag känner väl till den, och jag uppskattar tullkvarnarnas verksamhet och tror att dessa kvarnar har en mycket betydelsefull uppgift. Men jag tror å andra sidan, att det inte är så betungande för tullkvarnarna att betala denna skatt, att man behöver bryta sönder hela skattesystemet och införa en mycket vidlyftig dispensanordning för att tillmötesgå de önskemål, som anförts i skrivelsen från tullkvarnförbundet.

Jag vidhåller sålunda att det både ur teknisk synpunkt och ur rättvisesynpunkt knappast finns möjlighet att åstadkomma en tillfredsställande tröskel, där befrielse från elskatt skall kunna tillämpas.

Herr SJÖLIN (kort genmäle): Jag delar gärna herr Sundströms förhoppning att regeringen skall beakta de krav och de framställningar, som göres ifrån dessa industriers sida, men det medgivande som nu gjorts ger ändå inte ifrågasvarande företag den fördelaktiga kon-

Ändring i elskatteförordningen.

kurrensmöjlighet som man skulle önska, eftersom skatten fortfarande kommer att bli ungefär 38 procent högre än i Norge. Då man dessutom vet att kWh-priset här är ungefär 1,2 öre högre än i Norge, har man ändå en stor marginal att övervinna innan konkurrensförmågan blir likvärdig.

Herr ANDERSON i Sundsvall: Herr talman! Jag har begärt ordet för att något beröra det tröskelproblem, som samtliga tre föregående talare redan varit inne på och som undertecknad tillsammans med ett par andra ledamöter av kammaren väckt en motion om.

Det är ju så, att även den enklaste bysnickare vet att det har en viss betydelse hur han yxar till en tröskel, för att inte folk som dagligen passerar den skall snava och snubbla över densamma. Detta gäller även beträffande de trösklar, som vi rätt ofta träffar på i såväl den ekonomiska som sociala lagstiftningen. Vi har ifrån de senare åren en ganska riklig erfarenhet av att dessa trösklar inte alltid är så lyckligt konstruerade.

I detta fall går ju regeringens förslag i korthet ut på att en rörelseidkare, som har en förbrukning av elkraft vilken per år understiger 40 000 kWh, blir helt och hållet befriad ifrån elskatten, under det att en förbrukare, vars förbrukning överstiger denna gräns, även om den bara överskrides med några hundratal kWh, blir skyldig att betala skatt inte enbart för den överskjutande delen av förbrukningen utan för hela förbrukningen ända ifrån botten. En sådan tröskel måste te sig rätt egendomlig för de människor, som berörs av densamma.

Det är alldeles uppenbart att denna gränsdragning kommer att ge anledning till mycket stor irritation. Även elskattenämnden tycks vara på det klara med att tröskeln kommer att vålla stora besvär, ty enligt vad som i propositionen relateras har elskattenämnden framhål-

lit, att en gränsdragning på detta sätt innebär, att två helt likartade företag kan komma att i skattehänseende behandlas olika endast av den anledningen, att det ena företaget har något högre elkraftskonsumtion än det andra, något som skulle kunna rubba konkurrensvillkoren.

Det är denna synpunkt som även Svenska tullkvarnars riksförbund trycker på, då förbundet framhåller, att två likartade företag med något olika elkraftsförbrukning kan komma i helt olika ställning beträffande beskattningsskyldighet.

Jag skall inte uppehålla tiden länge. Jag vill bara peka på den omständigheten, att det uppenbarligen kan bli så, att själva avläsningstillfället kan bli utslagsgivande, då det gäller skatteplikt eller icke skatteplikt. Vi vet ju allesammans, att distributörerna icke har tillräckligt med personal till sitt förfogande för att kunna verkställa avläsningen hos alla abonnenterna på samma dag; ofta tar avläsningsförfarandet en vecka eller kanske mer i anspråk. Under den tiden kan uppenbarligen elkraftsförbrukningen hos någon företagare överskrida den där magiska gränsen 40 000 kWh, och då blir den företagaren skattepliktig, under det att han hade sluppit ifrån skatteplikten, om avläsningen hade skett någon dag eller några dagar tidigare.

Jag kan inte finna att en gränsdragning som sker på det sättet kan vara rättvis och riktig. Det är därför som vi i vår motion har yrkat på att en bottenförbrukning av 40 000 kWh per år under alla förhållanden skall göras skattefri.

Detta har nu inte utskottet velat gå med på. Man anför att det skulle uppstå besvärigheter för distributörerna att i tekniskt avseende lösa frågan. Jag förstår mycket väl att det kan uppstå en del svårigheter i detta avseende, men jag anser inte, att dessa svårigheter är så stora, att man fördenskull bör uraktlå-

Ändring i elskatteförordningen.

ta att eftersträva rättvisa och ett förnuftigt förfarande.

Jag kan icke på något sätt godtaga den tankegång, som herr Sundström har givit uttryck för. När jag satt och lyssnade till hans argumentering, kunde jag inte finna annat än att det var en konstruerad argumentering.

Jag ber med detta, herr talman, att i första hand få instämma i herrar Hagbergs i Malmö och Sjölin's yrkande om bifall till reservationen nr I. Därest detta yrkande inte bifalles av kammaren, yrkar jag alternativt bifall till reservationen nr II.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Om det vore allenast *en del* svårigheter förenade med att fritagga en viss bottenförbrukning skulle man möjligen kunna reflektera på motionärernas förslag, men, herr Anderson i Sundsvall, det är betydande svårigheter förenade med detta, inte minst ur rent teknisk synpunkt.

Det är nämligen så, att de elektriska taxorna varierar ganska kraftigt, och de är så uppbyggda, att kontrollstyrelsen anser det vara näppeligen möjligt att avgöra vad som är bottenförbrukning och vad som icke är det. En anordning i enlighet med motionärernas förslag skulle säkerligen nödvändiggöra en sådan kontrollapparat, att den inte skulle komma att stå i någon som helst skäligen proportion till vad det här är fråga om.

Alla gränser väcker irritation. Om vi undantar 40 000 kWh i botten från skatt, kommer det ändå alltid att finnas en hel rad förbrukare, som känner sig irriterade av att de drabbas av skatten därför att de har 42 000, 43 000, 44 000, 45 000 kWh o. s. v., så att den saken eliminerar man icke med det förslag som motionärerna har framlagt.

Vad avläsningsstillfällena beträffar är jag alldeles övertygad om att förbrukarna själva kommer att se till att de inte

drabbas av någon beskattning på grund av avläsningsförhållandena.

Herr SJÖLIN (kort genmäle): Herr talman! Detta herr Sundströms anförande måste bottna i obekantskap med förhållandena. Det kan inte vara någon som helst svårighet att fastställa när förbrukningen uppgår till 40 000 kWh. Små förbrukare har vanliga mätare, och på dessa är det lätt att läsa av förbrukningen. Större förbrukare har ofta grafiska mätare, och inte heller på sådana är det några svårigheter att fastställa förbrukningen. Att sedan taxorna är uppbyggda på olika grunder, t. ex. med en grundavgift för ett visst effektbellopp och sedan kanske ett högre pris för de första kilowattimmarna än för de därpå följande vållar inga svårigheter på något sätt. Jag förstår inte hur herr Sundström menar att svårigheterna uppkommer. Det skulle vara intressant att få klargjort vari svårigheterna består, så att man inte skall behöva nöja sig med ett allmänt talesätt och ett påstående, som i och för sig ingenting bevisar.

Herr ANDERSSON i Sundsvall (kort genmäle): Herr talman! Det var med anledning av herr Sundströms senaste anförande som jag begärde ordet. Jag måste liksom herr Sjölin säga, att jag förstår inte heller, att svårigheterna skulle vara så stora som herr Sundström vill låta påskina. Den största tekniska svårigheten torde väl ligga däri, att det kan bli besvärligt att avgöra, hur stor del av grundavgiften som skall belöpa sig på den skattefria bottenförbrukningen. Men problemet är säkerligen inte större än att det går att lösa om man vill tillfredsställa rättvisesynpunkter.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Bara ett par ord. Herr Sjölin's resonemang skulle hålla, därest vi hade en kvantitativ skatt, så att avgiften vore t. ex. 1 öre per kWh, men

Ändring i elskatteförordningen.

nu är det en värdeskatt. Det är detta som komplicerar saken på sätt som jag har skildrat.

Herr SJÖLIN (kort genmäle): Herr talman! Detta sista argument utgör inte alls något argument i denna angelägenhet. I allmänhet är det så — som jag antydde i exemplet med bageriidkaren — att man t. ex. har en grundavgift på låt oss säga 15 kronor per kW för en effekt på 25 kW och t. ex. för de första 20 000 kWh 6 öre och sedan för de nästa 20 000 kWh 4 öre. Att sålunda fastställa vilka kostnader som belöper sig på de första 40 000 kWh är ingen svårighet. Vill man i övrigt fördela grundavgiften på hela förbrukningen är det inte heller omöjligt. Det finns alltid utvägar rent tekniskt sett att lösa frågan. Det är jag övertygad om.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö började sitt anförande med att erinra om den debatt, som förekom när vi i fjol behandlade elskatten. Han sade, att han förstår inte, att det som inte var riktigt i fjol är högsta sanning i dag, när man nu kan argumentera på samma sätt för att ta bort elskatten för hushåll o. s. v. Jag får säga att jag tycker att herr Hagberg i Malmö bör vara glad för att så sker. Herr Hagberg och andra bör kanske då erkänna, att här har hänt någonting under mellantiden. Här har blivit en regeringskoalition. Det har alltså träffats en överenskommelse om samverkan mellan partierna i regeringen, och en förutsättning för detta var ju, att såväl bilskatten som elskatten skulle sänkas. Så har ju också skett, och det får väl ändå räknas bondeförbundet till förtjänst, att dessa skatter har sänkts.

Jag kan gärna erkänna att jag tycker att det är ganska obehagliga ting vi här har att göra med. Jag var en av dem, som i debatten förra året var

uppe och argumenterade emot elskatten, och jag anförde därvid särskilt som skäl, att den är rätt kännbar för hushåll med mycket små inkomster, där elskatten har en särskilt fördyrande inverkan. Nu argumenterar man i denna debatt speciellt för dessa förbrukare som har över 40 000 kWh, och herr Sjölin har gjort sig till särskild talesman för dessa. Dessa förbrukare, som är industrier om än inte så stora sådana, har ju som industriföretag i och för sig billig elkraft — jag kan tänka mig att kWh-priset för dem rör sig om 1 å 1,5 öre per kWh — men det kan naturligtvis ändå bli en ganska stor kostnadsfördyring. Men låt oss som jämförelseobjekt ta de enskilda hushållen, för vilka eltaxorna kan variera fantastiskt mycket. Jag skulle tro att herr Sjölin och en del andra som är sakkunniga när det gäller elektrisk kraft känner till, att elkraftsutredningen när den började sin verksamhet gjorde en inventering av de elektriska taxorna i landet och faktiskt kom fram till det fantastiska resultatet att vi i detta land hade ca 11 000 olika taxor, som varierade ifrån 1 å 1,5 öre upp till 2 kronor per kWh. Det är självklart att för dem som har så högt kWh-pris ett 10-procentigt tillägg inverkar ganska mycket, 2 kr. + 10 % = 20 öre, jag tror därför att vi kan vara mycket tack-samma för att hushållen slipper denna extra elskatt.

Det är väl ändå så att dessa skatter, såväl bilskatten som elskatten, får ses i ett annat sammanhang, nämligen som ett medel att bekämpa inflationen. I det fallet skulle jag tro att såväl högern som folkpartiet är överens med oss om att man ibland får vidtaga åtgärder, som för oss litet var inte är så angenäma. När vi kommer en vecka eller fjorton dagar längre fram och kommer att diskutera skattesatserna och skatten över huvud taget, skall det bli ganska intressant att se vilken inställning dessa partier då intar. Hur kommer dessa

Ändring i elskatteförordningen.

partier att ställa sig till en uttagningsprocent på t. ex. 110? Jag skulle tänka mig att det blir samma knorr också den gången.

Jag vill gärna erkänna att jag principiellt är motståndare till s. k. konsumtionsskatter, genom vilka man fördyrar högst viktiga oundgängliga nyttigheter såsom i detta fallet elkraften. Det är självklart att man bör vara motståndare till detta. Men av många besvärliga saker får man kanske många gånger välja det minst besvärliga. När det gäller dessa industrier är det väl inte så alldeles omöjligt att komma över detta. För en familj med mycket begränsade inkomster är det klart att elskatten är särskilt obehaglig, ty denna familj behöver utnyttja elektriciteten särskilt mycket för alla möjliga ändamål. Men för industrien är det litet annorlunda; det måste väl ändå herrarna erkänna. Industrien har också möjlighet att ta ut dessa kostnadsökningar i högre produktpriser. Man kan ju invända emot detta, att man naturligtvis skall använda alla metoder för att få fram lägre produktionskostnader, och jag instämmer gärna däri. Men jag tror att det i detta fall är överkomligt, och jag tror inte det är så farligt för industrien. Dessa industrier har haft så billiga taxor, att jag inte tror att detta 10-procentiga tillägg kan inverka så mycket.

Herr talman! Jag har bara velat framhålla dessa synpunkter, och jag ber med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUNNARSSON: Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde diskussionen angående svårigheten med dessa 40 000 kWh i botten. Jag är nämligen elektrisk distributör i viss mån, och skulle jag inte ha större svårigheter och mera krångel än i ett sådant fall som detta, skulle jag ta det med mycket stort jämnmod.

Jag skall ta ett exempel. Om jag har

en kund, som använder 100 000 kWh och avgiften består av tre moment, en grundavgift, en effektaavgift och ett kWh-pris, så blir det ju sammanlagt ett visst belopp för året. Han skall betala skatt på 60 procent av summan. Jag kan inte förstå annat än att det är ofantligt enkelt. Däremot tycker jag det är ganska orättvist att den som använder 39 000 kWh skall vara fri från skatt, medan den som använder 41 000 kWh skall betala, inte 200 kronor utan kanske 400 kronor. Det kan icke vara rätt ur den synpunkten.

Sedan finns det en annan sak som är besvärlig. Det kan tänkas att en abonnent som har en liten industri, kanske en liten såg, har sin egen bostad och måhända också flera bostäder för anställda anslutna till samma mätare. Jag är övertygad om att det finns åtskilliga sådana fall här i landet. Jag har ju själv hemma varit nödsakad att skaffa en del mätare, eftersom vi tidigare har tagit allt på en mätare, för att från förbrukningen få bort hushållsförbrukningen i bostäderna.

Jag tror att herrarna har överskattat de där svårigheterna. Det är inga svårigheter jämfört med det besvär man har haft nu. Jag får därför säga: Gudskelov att hushållsförbrukningsskatten är borta; det innebär en ofantlig lättnad för oss distributörer. Att göra en fördelning i ett sådant fall som nu diskuteras är den enklaste sak som tänkas kan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande de motioner, vari yrkats upphävande av elskatteförordningen, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna, med I) betecknade reservationen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav

Främjande av bränsleförsörjningen.

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren i enlighet med bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 46 avslår de motioner, vari yrkas upphävande av elskatteförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna, med I) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 69 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså i enlighet med utskottets hemställan avslagit de motioner, vari yrkats upphävande av elskatteförordningen.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan i övrigt, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i ut-

skottets betänkande nr 46 i hittills ej avgjorda delar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 70 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

§ 5.**Främjande av bränsleförsörjningen.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till främjande av bränsleförsörjningen, m. m.

I en den 22 februari 1952 dagtecknad, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 87, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln anvisa vissa närmare angivna anslag till främjande av bränsleförsörjningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta, likalydande motionerna I: 388 av herrar *Söderquist* och *Petrén* samt II: 516 av herrar *Sjölin* och *Schmidt*,

Främjande av bränsleförsörjningen.

vari hemställt »att riksdagen måtte besluta

a) att maskiner och anläggningar för bräntorvtillverkning skall vara befriade från investeringsavgift samt

b) att anläggningar för lagring av bränsle skall vara befriade från investeringsavgift.»

Utskottet hemställde, att de i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 87 angående åtgärder till främjande av bränsleförsörjningen väckta likalydande motionerna I: 388 av herrar Söderquist och Petrén samt II: 516 av herrar Sjölin och Schmidt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Kristensson* i Osby, *Petrén*, *Velander*, *Wehtje*, *Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Gunnarsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 388 av herrar Söderquist och Petrén samt II: 516 av herrar Sjölin och Schmidt — måtte antaga följande

Förslag till ändring av förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift).

Härmed förordnas att 5 § förordningen om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift) skall er- hålla följande ändrade lydelse.

5 §.

Har myndighet — — — av lånega- rantien.

Har tillgång — — — av anskaffnings- kostnaden.

Ersättningsanskaffning i — — — ut- göra avgiftspliktig investering.

Investering som — — — avgiftsplik- tig investering. Detsamma gäller inves- tering av fastigheter och inventarier, som utnyttjas eller äro avsedda att ut- nyttjas för produktion eller distribu- tion av elektrisk kraft, för torvproduk- tion eller för lagring av bränsle. Ej hel- ler — — — till motorcykel.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1953.

II) av herr *Rune Johansson*, utan an- givet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredra- gits, anförde:

Herr SJÖLIN: Herr talman! Riksdagen har förut i dag visat sitt intresse för landets bränsleförsörjning genom att bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 87. Med detta beslut ställs ganska betydligt ökade medel till förfogande för forskning och experiment, även om inte alla äskanden från olika bränsleorgan till alla delar beaktats. Handelsminis- terns visade intresse för rationell bräns- leforskning bör dock med tacksamhet noteras.

Den motion nr 516, som väckts i an- slutning till förutnämnda proposition, avser även att främja vår bränsleför- sörjning. Det är därför beklagligt att bevillningsutskottet icke ansett sig kun- na tillstyrka bifall. Motionen går ut på att maskiner och anläggningar för bräntorvtillverkning liksom anlägg- ningar för lagring av bränsle skall vara befriade från investeringsavgift. Utskot- tets skäl för avstyrkandet förefaller mig ganska svaga. Dess huvudargument är den generella utformning, som investe- ringslagstiftningen har fått och som enligt utskottets mening inte medger några undantag. Investeringsavgiften har ju närmast tillkommit för att för- hindra onödiga investeringar och att hämma lusten att göra önskvärda in- vesteringar under de två år ifrågava- rande förordning avser att gälla. Men när det är fråga om anläggningar, som är så angelägna att de icke bör upp- skjutas utan som tvärtom måste komma i gång utan dröjsmål och staten för ändamålet beviljar särskilda anslag, så- som har skett förut i dag för torvpro- duktionens del, kommer väl frågan om investeringsavgift i ett annat läge. In- vesteringsavgiften har ju då inte längre

någon funktion att fylla ur investeringsbegränsande synpunkt.

När därtill kommer att företag av beredskapskaraktär är undantagna från investeringsavgift, borde saken vara klar. Vederbörande inom torvindustrien har haft den uppfattningen, att de torvindustriella anläggningarna verkligen är av beredskapskaraktär. Efter samtal med bränslekommissionen härom har det visat sig erforderligt för kommissionen att i en särskild P.M. till handelsministern göra en direkt förfrågan om »investeringar, som till fullföljandet av torvproduktionsavtal med kommissionen under innevarande och nästa år göras i maskiner eller anläggningar för bräntorvtillverkning, äro avgiftspliktiga eller icke.»

Vid förfrågan i finansdepartementet har märkligt nog det beskedet erhållits, att det enligt gällande lagstiftning icke är möjligt att medgiva befrielse från investeringsavgift. Såvitt jag förstår har finansdepartementet därvid anlagt uteslutande fiskaliska synpunkter på frågan. Dessa har också senare kommit att dominera i diskussionen, med bortseende från det sakligt berättigade i framställningen. Det gäller ju inte här att förhindra anläggningarnas tillkomst, utan alla skäl talar tvärtom för att anläggningarna bör komma till stånd snarast möjligt. Bränslekommissionen har också denna uppfattning. I den P.M., som jag här talat om, säger sålunda kommissionen att »en torvproduktion har enligt kommissionens uppfattning väsentligen karaktären av en beredskapsåtgärd, vilken uppfattning även delas av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, med vilken kommissionen samrätt i denna fråga. Därest denna uppfattning är riktig skulle de investeringar, som till fullföljande av torvproduktionsavtal med kommissionen under innevarande och nästa år göres i maskiner eller anläggningar för torvtillverkning, icke utgöra avgiftspliktig investering. Bräntorv-

Främjande av bränsleförsörjningen.

tillverkningen är i sig själv så riskfylld och kräver i de flesta fall så dyrbara förberedelsearbeten och maskinanskaffningar, att företagaren ikläder sig betydligt större ekonomiska risker än dem, som täckas av de statliga stödåtgärderna. Om företagen härutöver har att räkna med investeringsavgift, som till sin verkan är liktydig med en kostnadsstegring, kommer detta att i hög grad äventyra den uppmuntran till bräntorvproduktion, som åsyftats med de föreslagna statliga stödåtgärderna. Den medgivna rätten till avdrag från uppskattad investeringskostnad med 10 000 kronor och befrielsen från investeringsavgift för den del av kostnaderna, som täckes av statligt lån, kommer nämligen icke att få någon större betydelse för bräntorvtillverkningen, som vid en rationell drift i de flesta fall kräver avsevärt större kapitalinvesteringar.»

Denna framställning synes mig synnerligen bärande och väl värd att beakta. Även om vår bränsleförsörjning icke för närvarande är hotad, kan situationen snart nog förändras. Det förefaller därför riktigt att vidtaga alla tänkbara åtgärder för att främja den inhemska bränsleforskningen.

Vad beträffar den andra delen av motionen, avser den anläggningar för lagring av bränsle. Vi har ju de allra sista dagarna fått en ny påminnelse om betydelsen av beredskapsåtgärder för att säkra bensintillgången. Detta synes mig även tala till förmån för åtgärder, som syftar till att underlätta tillkomsten av lagringsanläggningar.

För att emellertid göra det möjligt för kammarens ledamöter att taga ställning till frågan om torvproduktionen för sig, skall jag tillåta mig att framställa ett förslag, som tidigare i dag vunnit rätt stor anslutning i första kammaren. Förslaget innebär att jag yrkar bifall till den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen med den ändringen, att orden »för torvpro-

Främjande av bränsleförsörjningen.

duktion eller för lagring av bränsle» ersättes med orden »eller för torvproduktion».

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Jag skall i största korthet erinra om att undantag från investeringsavgiften tillkommer Svenska skifferoljeaktiebolaget och Aktiebolaget Svensk torvförädling, kommunala bolag, ekonomiska föreningar som driver byggnadsverksamhet och medges för vissa andra investeringar, bl. a. investeringar med statligt bidrag eller lån eller garanti, ersättningsanskaffning föranledd av att tillgång förlorats genom brand, haveri eller liknande samt investering för civilförsvars- eller beredskapsändamål. Dessa är de undantag som är medgivna. Dessutom medges ett bottenavdrag på 10 000 kronor eller 15 000 kronor när det gäller byggnader.

Frågan i detta fall är huruvida det ändamål, som motionärerna har velat främja, faller under något av de undantag som har angivits. Men att avgöra det är en tolkningsfråga. Utskottet har funnit att det inte tillkommer bevillningsutskottet att tolka författningen, utan att andra myndigheter sköter den saken. Utskottet har intagit den ståndpunkten, att man för att tillgodose de intressen, som här är i fråga, får söka befrielse enligt något av de angivna undantagen.

Den lagstiftning, som vi här har att behandla, måste ges en generell utformning, om inte hela effekten skall äventyras. Det är alldeles nödvändigt att hejda en hel del framstötter, som görs för att uppmjuka hela lagstiftningen och förtaga den avsedda effekten.

Ehuru det naturligtvis är ett stort intresse, att torvupptagning bedrivs och torven som bränsle utnyttjas i allra yttersta grad, är således inte denna metod att främja denna sak den riktiga. Denna verksamhet må man främja i annan ordning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖLIN: Herr talman! Det är här inte fråga om att tolka en lag, utan förslaget går ut på att ändra en lag för att få en förnuftig mening, således inte att uppmjuka reglerna för investeringsavgiften utan att försöka främja förverkligandet av det beslut kammaren har fattat förut i dag, nämligen att öka medlen för forskning och experiment på torvproduktionens område.

Att i sådant fall å ena sidan säga, att det är önskvärt att fortast möjligt en torvproduktion kommer i gång, och å andra sidan åberopa en lagstiftning som förhindrar att detta sker, måste väl för varje sunt tänkande framstå som orimligt. Det enda korrekta är att förfara så, att vi komma i samklang med det beslut vi tidigare fattat.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen med den ändring, som under överläggningen yrkats av herr Sjölin; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Sjölin begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Sjölin.

Reglering av sockernäringen i riket. — Ändring i vapenförordningen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Sjölin begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 66 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.**Reglering av sockernäringen i riket.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket, m. m.; och anförde därvid

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Att jag till utskottets betänkande fogat en blank reservation beror på att jag inför kammaren velat få tillfälle att uttala, att såväl jag själv som ett stort antal av de sockerbetsodlare, som vi har här i landet, inte kan godkänna vad som i propositionen anförts, att en del av det pris som sockerbetsodlarna erhåller för sina betor skall benämnas stimulanspris. Detta tolkas nämligen ofta som om sockerbetsodlarna hade ett slags subvention för att de odlade sockerbetor. Att så skulle vara fallet har inte påvisats. Såväl min egen som betodlarnas uppfattning är, att det pris om kronor 7:35, varmed sockerbetorna i år skall betalas, utgör ett verkligt produktionskostnadspris. Att sockerbetsodlingen icke är en odling som är mera lönande än andra odlingar utan snarare tvärtom, framgår därav, att det är mycket svårt att med de priser, varmed sockerbetorna betalas, upprätthålla en sockerbetsodling i den omfatt-

ning, som är önskvärd. Årets odling tycks bli något lägre än de närmast föregående årens odlingar. Detta torde visa, att jordbrukarna icke anse att något extra stimulanspris bjudes dem för sockerbetorna.

Jag har, herr talman, icke något yrkande och skall därför ej upptaga kammarens tid med att anföra ytterligare motiveringar för den uppfattning, som jag här givit till känna.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff, m. m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.**Ändring i vapenförordningen.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 7 mars 1952 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 101, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion, nr 517, av

Ändring i vapenförordningen.

herr *Lundberg*. I motionen hade hemställts, »att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101 måtte besluta:

1. att det i vapenförordningen klart utskrivs, att licensgivningen skall prövas endast med hänsyn till den sökandes lämplighet att inneha vapen ur demokratisk försvarssynpunkt och icke avse jakt, och att utskottet måtte vidtaga erforderliga ändringar i förordningen, för att detta klart skall angivas, eller också, därest förordningen även i fortsättningen avses omfatta jaktlagen.

2. att vapenförordningen av den 10 juni 1949 måtte upphävas».

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionen II: 517, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid granskning av det vid förevarande proposition, nr 101, fogade förslaget till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340) ej funnit skäl att göra andra uttalanden än utskottet i utlåtandet upptagit.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr LUNDBERG: Herr talman! I avslutning till denna proposition har jag väckt en motion. Denna tar sikte på den praktiska tillämpningen av vapenförordningen, som medfört, att man vid ansökningar om licens för att få vapen endast tar hänsyn till om personen i fråga har tillgång till viss mark. Inom ett visst område i Norrland har resultatet blivit, att personer, som är anhängare av diktatursträvanden, efter intyg av en likasinnad ordförande i en jaktklubb kunnat få licens för vapenköp. Alla som är medlemmar i jaktklubben har möjlighet att få vapen. Likaså har det visat sig att en person i ett annat län — i det län jag tillhör — vägrats licens för inköp av ett vapen, som han under flera år kunnat låna tillsammans med ammunition. Personen i frå-

ga är oförvitlig och har arbete som maskinist i ett kraftverk. Han har alltid uppfört sig utomordentligt väl. När han ansökte om licens avslogs denna ansökan därför att han inte hade tillräckligt med mark. Det var jaktvårdskonsulenten, som prövade detta ärende.

Länsstyrelserna tillämpar denna förordning endast ur jaktsynpunkt och ingenting annat.

Med hänvisning till motionärens hemställan säger utskottet bl. a.: »Redan den omständigheten att vapenförordningen avser andra vapen o. d. än sådana som användas för jakt ger vid handen att förordningen icke såsom motionären anført skall betraktas som ett komplement till jaktlagen. Av förordningen framgår med all önskvärd tydlighet att dess huvudsyfte är att hindra missbruk av skjutvapen. Detta har också departementschefen inledningsvis understrukit i propositionen. Ovan berörda föreskrifter och anvisningar rörande tillämpningen av vapenförordningen anger klart att prövningen av ansökningar om tillstånd att inneha skjutvapen i första hand skall ta sikte på den sökandes personliga kvalifikationer, i det att denne skall vara känd för pålitlighet och laglydnad samt vara omdömesgill och eljest lämplig att anförtras innehav av skjutvapen.»

Därest man nu skall tillämpa denna tolkning av lagen vill jag understryka, att i och med att en licensansökan inlämnas till länsstyrelsen och denna avslår densamma bör länsstyrelsen också i konsekvens därmed till hemvärn och verkskydd eller annan försvarsorganisation meddela, att personen i fråga icke är lämplig att inneha vapen och icke är lämplig att nyttjas för något som helst försvarsändamål.

Jag vill endast understryka, att man i fortsättningen icke skall låta våra jaktvårdskonsulenter med utgångspunkt från jordäganderätten bestämma, vilka som är lämpliga att inneha vapen såsom ur demokratisk synpunkt ofarliga.

Ändring i vapenförordningen.

Med hänvisning till detta ber jag, herr talman, att få göra följande yrkande. Jag yrkar bifall till utskottets förslag med den ändring däri, att riksdagen, i anledning av motionen II: 517, måtte uttala, att det i vapenförordningen bör klart utskrivas, att licensgivningen skall prövas endast med hänsyn till den sökandes lämplighet att inneha vapen ur demokratisk försvarssynpunkt och icke avse jakt.

Herr RYLANDER: Herr talman! De yrkanden som framställts i motionen har varit så besynnerliga, att det varit mycket svårt för utskottet att finna någon logik i motionen. Jag kan tyvärr inte säga att klarheten blivit så mycket större nu efter det anförande herr Lundberg hållit.

Herr Lundberg har själv redogjort för vad utskottet sagt, och därför finner jag det inte nödvändigt att upprepa detta. Det är alldeles uppenbart att prövningen i första hand skall ta sikte på den sökandes personliga kvalifikationer. Detta står också i anvisningarna för prövningen. Den sökande skall alltså vara känd för pålitlighet och laglydnad samt vara omdömesgill. Detta är således vad man i första hand skall pröva.

Utskottet finner det sedan för sin del vara fullkomligt naturligt, att i den mån det rör jaktvapen man också skall se till, att vederbörande har en rimlig användning för vapnet samt att han har någon jaktmark. Detta betyder ingalunda att han själv skall äga eller arrendera jaktmark. Kravet på rätten till vapeninnehav anses vara uppfyllt om personen i fråga är medlem i en sammanslutning, som har jakträtt inom ett visst område, eller t. o. m. om han inbjudits jaga på annans mark.

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på herr Lundbergs yrkanden om kompletteringar med hänsyn till demokratin o. d. Detta är någonting, som

man rimligtvis inte kan vidhänga vapenförordningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SKÖLDIN: Herr talman! Med anledning av de synpunkter, som herr Lundberg anført i sitt nyss hållna anförande och i den föreliggande motionen, har jag begärt ordet för att säga ett par saker.

Det är riktigt, som utskottets ordförande här har framhållit, att om en person gör en framställning att få köpa ett gevär bör man i första hand pröva, vilket behov som föreligger för vederbörande för att få företaga ifrågavarande inköp. När det gäller inköp av ett mausexgevär fordras att man är medlem i en skytteförening. Då får man ju rätt att inneha sådant gevär, och man har också, som bekant, rätt att ute på skjutbanorna erhålla den ammunition som behövs för att skjuta med ifrågavarande gevär.

När det gäller jaktgevär är det först och främst polismyndigheten på den ort, där vederbörande bor, som prövar framställningarna. Den gör det, som också tidigare anförts av utskottets ordförande, med utgångspunkt från om det kan vara lämpligt att vederbörande skall inneha ett jaktvapen. Man hör sig också i detta sammanhang för, om den sökande har någon egen jaktmark eller om han har rätt att jaga hos någon annan. Har han det tillstyrker i allmänhet den lokala polismyndigheten.

När ärendet sedan kommer till länsstyrelsen skickar i allmänhet länsstyrelsen ifrågavarande framställning till de jaktvårdskonsulenter, som finns i respektive län. Vad jaktvårdskonsulenter uttalar sig om är inte, huruvida den sökande ur andra synpunkter är lämplig att inneha jaktvapen eller ej, utan han uttalar sig i stället, huruvida det med hänsyn till storleken av sökandens mark eller vad som el-

Ändring i vapenförordningen.

jest har åberopats i anslutning till framställningen, kan vara berättigat att vederbörande får köpa ett jaktgevär. Han avger i egenskap av sakkunnig inom länet ett utlåtande till länsstyrelsen. På basis av detta och uttalandet från den lokala polismyndigheten tar länsstyrelsen sedan ställning i ärendet och bestämmer om vederbörande skall få rätt att köpa något gevär.

Så går det alltså till. Det är under sådana förhållanden något egendomligt att man i motionen gör gällande att det är ett jaktmonopol som avgör, huruvida man skall få köpa ett gevär eller ej, samt drar den slutsatsen att så länge som detta förhållande är rådande är själva grunden spolierad för denna lags tillämpning. Det är väl ändå överdrifter och förhastade slutsatser.

Jag kan inte, herr talman, underlåta att nämna några siffror som på sätt och vis belyser svårighetsgraden när det gäller att få tillstånd att köpa gevär. Herr Lundberg har ju påstått att det ibland skulle vara svårt att få detta tillstånd. Mina uppgifter sträcker sig visserligen inte längre än fram till 1948 års utgång. Av dessa uppgifter framgår det att av slätborrade gevär fanns det inte mindre än 200 000, som enskilda människor ägde här i landet. Av refflade gevär i allmänhet fanns det 167 000, och av musergevär och andra armégevär fanns det 100 000 samt lika många salongsgevär. Detta gör sammanlagt 567 000 gevär, som sålunda var i privat ägo vid 1948 års utgång. Antalet har givetvis avsevärt stigit sedan dess.

Det ovan nämnda visar att svårigheterna att få gevär inte är så väldigt stora, ty i så fall skulle siffrorna inte varit så höga.

Herr Lundberg redogör i sin motion för tre olika fall, som har förekommit och som herr Lundberg betraktar som egendomliga, när man har handlagt dessa ärenden. Ett av fallen har, som framgick av herr Lundbergs anföran-

de, vederbörande jaktvårdskonsulent troligtvis prövat. Där har man alltså varit för släpphänt — det gällde ett fall i Norrland — då man gav sökanden rätt att köpa sådan här vapen. Men i de andra båda fallen avser herr Lundberg att åskådliggöra, att det är väldigt stora svårigheter förenade med att erhålla vapen.

Jag råkar känna ett av de fall, som herr Lundberg redogör för i motionen och som gäller just Uppsala län. Där har det hela framställts som om det skulle vara vederbörande jaktvårdskonsulent som varit den avgörande. Jag råkade träffa den person, som sökt tillstånd att köpa ett gevär, den 1 maj och talade med honom om den här saken. Han förklarade att det visst inte var jaktvårdskonsulenten som varit den bestämmande, utan det var i stället enligt hans uppfattning polismyndigheten på orten. Under sådana förhållanden tycker jag ju inte att man bör ställa jaktvårdskonsulenten så att säga i gluggen och påstå, att det var han som hade det avgörande inflytandet på ärendet. Men det hör till saken, herr talman, att den jaktmark, som vederbörande gjorde framställning att få skjuta älg på, utgjorde, vill jag minnas, 40 tunnland, och jaktvårdskonsulenten i Uppsala län ansåg att marken med hänsyn till den skottvidd, som en älgstudsare har, inte var av tillräcklig storlek. Det var emellertid polismyndigheten på orten som hade fällt avgörandet.

Nu talar herr Lundberg i sin motion om, som han kallar det, monopolistiska strävanden och försöker frammana bilden av en samling diktaturanhängare bland vårt lands 180 000 jaktutövare, som skulle, för att citera herr Lundberg, »söka betvinga demokratiskt sinnade arbetare» som stå obehäpnade. Jag skulle till herr Lundberg vilja säga att det är minst sagt oförsynt att kasta ut ett sådant påstående mot en hel grupp av människor, som nu utövar

Ändring i vapenförordningen.

jakt, och framställa dem som om de skulle utgöra en fara för vårt demokratiska samhällsskick.

När det gäller gevär är det ju en väldig skillnad beträffande den risk som föreligger hos olika typer. Ett hagelgevär utgör ju, kan man säga, i sådana sammanhang en obetydlig fara, ehuru det naturligtvis kan innebära en viss fara, om det kommer i händerna på någon som ur samhällets synpunkt är olämplig. Mousergevär och älgstudsare är avsevärt mycket farligare än hagelgevär. Nu föreslår emellertid herr Lundberg i sin motion, att man skall ta bort bestämmelserna om jakten vid prövningen av en ansökan att få köpa ett jaktgevär. Och därest, säger herr Lundberg i motionen, man inte kan bifalla detta förslag, så skulle man i stället upphäva hela vapenförordningen.

Jag kan inte fatta logiken i detta resonemang, försävt inte herr Lundberg anser att det resonemang, som han förut hade om faran för det demokratiska samhället, återspeglas även i detta yrkande på det sättet, att han anser att om man lämnar frihet åt alla att köpa vapen utan att anföra några som helst skäl, så skulle man återställa den balans som herr Lundberg anser ha blivit rubbad genom att enbart jaktutövare nu få rätt att köpa jaktvapen.

Enligt mitt förmenande är det angeläget att länsstyrelserna prövar sådana här ansökningar med utgångspunkt från den säkerhet man kan tillmäta vederbörande sökande. Men det är ju uppenbart att man också när det gäller jaktgevär måste anlägga sådana synpunkter som man har gjort i de anvisningar som är utskickade.

Att mjuka upp bestämmelserna vore enligt mitt förmenande att gå i alldeles felaktig riktning. Det är snarare rimligt att påyrka en skärpning av de bestämmelser som finns. Jag tänker på de s. k. luftgevär som man numera säljer fritt till småpojkar och som till och med föräldrar köper åt sina söner. Vad

har det tagit sig uttryck i? Dessa pojkar springer runt i städernas parker och i förorterna och skjuter småfåglar och ekorrar. De far fram som verkliga vandaler och föranleder förskräckliga lidanden för dessa djur. De skjuter till och med på större villebråd med luftgevär. Det är enligt mitt förmenande snarare angeläget att man försöker stävja en sådan utveckling. Hellre än att man skall släppa allt fritt, som herr Lundberg säger, bör man skärpa bestämmelserna till att omfatta även sådana gevär. Det förefaller rimligt också om man tänker på de oerhörda skador som barn åsamkar varandra med sådana här vapen. Det framgår som bekant gång efter annan av tidningarna att barn fått ögonen utskjutna med dessa luftgevär.

Herr talman! Med vad jag har anfört hemställer jag om bifall till vad utskottet har föreslagit.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Efter det långa anförande som Jägareförbundets ordförande här har hållit måste jag som representant för en grupp, som herr Sköldin kanske inte anser vara den viktigaste i detta sammanhang, anmäla att jag har en annan mening. Jag vill särskilt konstatera två saker.

Först och främst vill jag säga, att man vid tillämpningen av denna förordning går efter vad konsulenterna säger. I det fall som herr Sköldin åberopade låg det så till, att mannen hade 45 tunnland som han fick jaga på med lånat gevär. När han ansökte att få köpa det, avslogs hans ansökan. Sedan skaffade sig mannen intyg om jakträtt på mark som låg ca tre mil hemifrån, och då fick han tillstånd. Det säges i länsstyrelsens uttalande att man då kunde lämna tillstånd.

När herr Sköldin talar om alla dessa gevär, anger han inte hur många ägare det är till dem.

Jag vill också tillägga att om det är riktigt som en aftontidning har skrivit,

Ändring i vapenförordningen.

har Jägareförbundet, alltså herr Sköldins förbund, påstått att länsstyrelsen i Stockholms län har utfärdat en hel rad olagliga tillstånd till säl- och sjöfågelsjakt för nynäshamnsbor. Det är också anmärkningsvärt att en fristående organisation som Jägareförbundet har nödgats hemställa hos regeringen, att länsstyrelserna på lämpligt sätt skall informeras om hur tillståndsärenden av detta slag lämpligen bör handläggas.

Jag vill med detta bara ha sagt ifrån, att den nuvarande tillämpningen av vapenförordningen måste ändras. Sker inte det, måste andra åtgärder vidtas så att vi åtminstone kan se till att andan och meningen med denna lagstiftning kommer till uttryck.

Överläggningen var därmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen föreslagits av herr Lundberg; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Lundberg.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m.;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 374) om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordningen); och

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket, m. m.

Vidare anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 228, till Konungen i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående effektivare former för uttagande av ådömd ersättning för vid bilstölder vållade skador.

§ 10.

Till bordläggning anmälades:

utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående inrättande av ett nordiskt råd, dels ock i ämnet väckt motion II: 643;

konstitutionsutskottets utlåtande och betänkande:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 13 och 15 riksdagsordningen samt till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956 ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 24, med förslag till skrivelse om

en revision av reglerna rörande statsrådets konstitutionella ansvarighet; samt

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

§ 11.

Anmäldes, att under sammanträdet till herr talmannen avlämnats en mo-

tion, nr 659, av herr *Andersson* i Rygestad *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Denna motion bordlades.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.02 på natten.

In fidem
Gunnar Britth.